

การเปลี่ยนแปลงของภูมิทัศน์วัฒนธรรมเมืองประวัติศาสตร์เพชรบุรี

นางสาวมัทนา สุพรศิลป์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาภูมิสถาปัตยกรรมการศึกษาระดับบัณฑิต

สาขาวิชาภูมิสถาปัตยกรรมการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาระดับปริญญาโท

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2556

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทคัดย่อและแฟ้มข้อมูลฉบับเต็มของวิทยานิพนธ์ตั้งแต่ปีการศึกษา 2554 ที่ให้บริการในคลังปัญญาจุฬาฯ (CUIR)

เป็นแฟ้มข้อมูลของนิสิตเจ้าของวิทยานิพนธ์ที่ส่งผ่านทางบัณฑิตวิทยาลัย

The abstract and full text of theses from the academic year 2011 in Chulalongkorn University Intellectual Repository (CUIR) are the thesis authors' files submitted through the Graduate School.

CULTURAL LANDSCAPE EVOLUTION OF PHETBURI HISTORIC TOWN

MISS MATHINA SUPORNSIN

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Landscape Architecture Program in Landscape Architecture

Department of Landscape Architecture

Faculty of Architecture

Chulalongkorn University

Academic Year 2013

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์

การเปลี่ยนแปลงของภูมิทัศน์วัฒนธรรมเมือง
ประวัติศาสตร์เพชรบุรี

โดย

นางสาวมัทนา สุพรศิลป์

สาขาวิชา

ภูมิสถาปัตยกรรม

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

รองศาสตราจารย์ จามรี อาระยานิมิตสกุล

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

อาจารย์ ดร.ฉมาวงศ์ สุริยจันทร์

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็น
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบริหารศิลป์

..... คณบดีคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พงศ์ศักดิ์ วัฒนสินธุ์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อังสนา บุญโยภาส)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(รองศาสตราจารย์ จามรี อาระยานิมิตสกุล)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม
(อาจารย์ ดร.ฉมาวงศ์ สุริยจันทร์)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ นิลุบล คล่องเวสสะ)

..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(ดร.วิภากร ธรรมวิมล)

มัทนา สุพรศิลป์ : การเปลี่ยนแปลงของภูมิทัศน์วัฒนธรรมเมืองประวัติศาสตร์เพชรบุรี (CULTURAL LANDSCAPE EVOLUTION OF PHETBURI HISTORIC TOWN) อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก : รศ.จามรี อาระขานิมิตสกุล,อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม : อ. ดร.ฉมาวงศ์ สุริยจันทร์, 271 หน้า

วัตถุประสงค์ของงานวิจัยนี้ คือ เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงของภูมิทัศน์วัฒนธรรมเมืองประวัติศาสตร์เพชรบุรี โดยการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรม ความเป็นมาและวิวัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของเมืองเพชรบุรี ซึ่งศึกษาจากข้อมูลเอกสารต่างๆ แผนที่ ภาพถ่าย การสำรวจ สัมภาษณ์ และ สัมภาษณ์ จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาจัดทำเป็นแผนผังโดยแบ่งเป็น 5 ยุคสมัย ยุคที่ 1 สมัยทวารวดี - สุโขทัย ยุคที่ 2 สมัยอยุธยา ยุคที่ 3 สมัยรัชกาลที่ 1-3 ยุคที่ 4 สมัยรัชกาลที่ 4-7 ยุคที่ 5 สมัยปัจจุบัน และจำแนกองค์ประกอบของเมืองเป็น 5 องค์ประกอบ จากนั้นนำแผนผังของแต่ละองค์ประกอบมาซ้อนทับกัน เพื่อวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ผลลัพธ์ที่ได้ คือ องค์ประกอบของภูมิทัศน์วัฒนธรรมเมืองประวัติศาสตร์เพชรบุรี

เมืองเพชรบุรีเป็นเมืองที่มีประวัติศาสตร์อันยาวนาน โดยยังปรากฏสถาปัตยกรรมตั้งแต่สมัยทวารวดีและเป็นที่ตั้งของพระราชวังถึง 2 แห่ง เนื่องจากตำแหน่งที่ตั้งเป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำและมีระยะไม่ไกลจากเมืองหลวงเมืองเพชรบุรีจึงมีบทบาทหน้าที่สำคัญ เช่น การเป็นเมืองหน้าด่าน เมืองท่าค้าขายและสถานที่แปรพระราชฐานของพระมหากษัตริย์ โดยเมืองมีวิวัฒนาการมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ทำให้เมืองเพชรบุรีเป็นเมืองประวัติศาสตร์ที่ยังมีชีวิต องค์ประกอบและความเปลี่ยนแปลงของภูมิทัศน์วัฒนธรรมเมืองประวัติศาสตร์เพชรบุรี สามารถสรุปได้ 5 องค์ประกอบ ดังนี้ 1. *โครงข่ายเมือง* การสัญจรทางน้ำได้เปลี่ยนไปเป็นการสัญจรทางบก 2. *สถาปัตยกรรม* พบว่าโบราณสถานที่ยังพบส่วนมากเป็นวัดโดยมีความหนาแน่นบริเวณตัวเมืองมากที่สุด และพบว่าแนวกำแพงเมืองแนวสุดท้ายคือ บริเวณถนนสูง จากการพบแนวของกำแพงเมือง ทำให้ทราบว่าทางรถไฟได้ตัดผ่านแนวกำแพงเมือง และพื้นที่โบราณสถาน 3. *ย่าน* ได้แก่ ย่านพาณิชย์กรรม ย่านช่างทอง ย่านการละคร ย่านปั้นหม้อตาล ย่านหลุมดิน และย่านนาหลวง 4. *พื้นที่โล่งว่างสาธารณะ* ได้แก่ พื้นที่ของวัด วัง สวนสาธารณะและถนนต่างๆ 5. *องค์ประกอบธรรมชาติ* โดยภูเขาได้สะท้อนถึงความเป็นภูเขาศักดิ์สิทธิ์ และแม่น้ำ ทำหน้าที่เป็นคลองคูเมืองและแม่น้ำศักดิ์สิทธิ์ นอกจากนี้ได้มีการเสนอแนะแนวทางในการอนุรักษ์ โดยการกำหนดขอบเขตพื้นที่อนุรักษ์และใช้มาตรการในการควบคุม รวมทั้งตัวอย่างการอนุรักษ์และพื้นที่ปูลำดับแรกใน 4 พื้นที่ ได้แก่ แนวกำแพงเมือง แนวถนนมะฮอกกานีทั้ง 4 สาย คลองวัดเกาะ และย่านถนนพาณิชย์เจริญ

ภาควิชาภูมิสถาปัตยกรรม ลายมือชื่อนิติ.....
 สาขาวิชาภูมิสถาปัตยกรรม ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก.....
 ปีการศึกษา 2556 ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม.....

5473351025 : MAJOR LANDSCAPE ARCHITECTURE

KEYWORDS : CULTURAL LANDSCAPE

MATHINA SUPORN SIN : CULTURAL LANDSCAPE EVOLUTION OF PHETBURI HISTORIC TOWN : ADVISOR : ASSOC. PROF. CHAMREE ARAYANIMITSAKUN, CO -ADVISOR : CHAMAWONG SURIYACHAN, Ph.D, 271 pp.

The objective of this research is studying the cultural landscape evolution of Phetburi historic town by studying the theory and concept of the tangible cultural landscape. The history and historical evolution of Phetburi which was studied by using maps, pictures, surveying, observation and interview. The data were then organized and divided into five periods of time: The Tawarawadee-Sukothai period ,Ayutaya period, the period which was ruled by King RAMA 1st till King RAMA 3rd, the period which was ruled by King RAMA 4th till King RAMA 7th, and lastly is present. The research classified the cultural landscape elements of Phetburi historic town into five groups. Using overlay technique with the map of each element, evolution of cultural landscape of Phetburi historic town could be analyzed and understood.

Phetburi is a city that has a long history with architecture dating back to the Tavaravadee period is still present. Two palaces are located in Phetburi which is not far from the capital. Phetburi was an important city because of its fortress, trading port and the gorgeous surroundings which served as traveling destination for kings. The city has been continuously developing. Moreover, the elements and the cultural landscape evolution of Pheburi historic town can be divided into five elements: 1.The urban web of commuting by water routes was changed to traveling by land routes. 2.The most of ancient places found are the temples which are concentrated in the center of the city. The city walls the Sung street area which is the known boundary of the city which proves that the rail road crosses the line of the city wall and the ancient place. 3.The districts such as the trading district, the gold man craft district, the dramatics district, the crafting Tan pot (PUN MO TAN) district, the soil hole (LUM DIN) district and the royal field district 4. are cultural spaces and include the temples, the palace, the park and the streets. 5.The natural elements according to the mountains they reflect are the holy mountain and the rivers including the moat of the town are also considered as a holy river. This research also offers the approach of the development by making the boundary of a conservation area and adopting the measure of control including the example of the first-staged conservation and restoration in the 4 areas such as the line of the city wall, the line of Mahogganee street (all 4 lines) Wut-Ko canal and the Pa-Nid-Ja-Rern street.

Department: Landscape Architecture Student's Signature:

Program: Landscape Architecture Advisor's Signature:

Academic Year: 2013 Co-advisor's Signature:

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ช
สารบัญ.....	ซ
สารบัญตาราง.....	ฅ
สารบัญรูป.....	ฉ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์.....	2
1.3 ขอบเขตของการวิจัย.....	2
1.4 ข้อตกลงเบื้องต้น.....	3
1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ.....	4
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	4
1.7 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	4
1.8 วิธีดำเนินการวิจัย.....	5
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	10
2.1 แนวคิดเกี่ยวกับภูมิทัศน์วัฒนธรรม.....	10
2.2 แนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของภูมิทัศน์วัฒนธรรมเมืองและ องค์ประกอบเมือง.....	17
2.3 กฎบัตรที่เกี่ยวข้อง.....	22
2.4 แนวความคิดเกี่ยวกับแนวทางการอนุรักษ์และการจัดการภูมิทัศน์ วัฒนธรรม.....	25
2.5 กรณีศึกษา.....	35

บทที่ 3	วิวัฒนาการของเมืองเพชรบุรี.....	73
3.1	ความเป็นมาทางประวัติศาสตร์.....	73
3.2	วิวัฒนาการและพัฒนาการของชุมชน.....	75
3.2.1.	ยุคที่ 1 สมัยทวารวดี-สุโขทัย.....	79
3.2.2.	ยุคที่ 2 สมัยอยุธยา.....	81
3.2.3.	ยุคที่ 3 สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น.....	83
3.2.4.	ยุคที่ 4 ยุคอารยธรรมตะวันตก.....	83
3.2.5.	ยุคที่ 5 เพชรบุรีในปัจจุบัน.....	93
3.3	สรุปวิวัฒนาการของเมืองเพชรบุรี.....	96
บทที่ 4	การวิเคราะห์ภูมิทัศน์วัฒนธรรม.....	103
4.1	การจำแนกองค์ประกอบของภูมิทัศน์วัฒนธรรมเมืองประวัติศาสตร์ เพชรบุรี.....	103
4.1.1	วิวัฒนาการทางด้านโครงข่ายเมือง.....	105
4.1.2	วิวัฒนาการทางด้านสถาปัตยกรรม.....	124
4.1.3	วิวัฒนาการย่าน.....	150
4.1.4	วิวัฒนาการทางด้านพื้นที่โล่งว่างสาธารณะ.....	163
4.1.5.	วิวัฒนาการทางด้านองค์ประกอบธรรมชาติ.....	176
4.2	สรุปองค์ประกอบของภูมิทัศน์วัฒนธรรมเมืองประวัติศาสตร์เพชรบุรี....	191
4.3	การพิจารณาคุณค่าโดยรวมของภูมิทัศน์วัฒนธรรมเมืองประวัติศาสตร์ เพชรบุรี.....	223
4.4	การวิเคราะห์ SWOT.....	229
บทที่ 5	การเสนอแนะแนวทางการอนุรักษ์.....	231
5.1	แนวทางการกำหนดเขตพื้นที่อนุรักษ์.....	231
5.2	แนวทางการใช้มาตรการควบคุม.....	232
5.3	ตัวอย่าง แนวทางเสนอแนะในการอนุรักษ์และพัฒนา.....	239
บทที่ 6	สรุปผลงานวิจัย.....	260

รายการอ้างอิง.....	266
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	271

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1.1	สรุปขั้นตอนการวิจัย.....	7
2.1	องค์ประกอบของภูมิทัศน์วัฒนธรรมเมืองตามแนวคิดของแต่ละท่าน.....	21
2.2	สรุปแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง.....	32
2.3	แสดงการควบคุมการใช้ประโยชน์ที่ดินของพื้นที่กรุงรัตน โกสินทร์.....	39
2.4	แสดงแนวทางสำหรับพื้นที่หลักและพื้นที่ต่อเนื่อง.....	61
3.1	สรุปวิวัฒนาการเมืองเพชรบุรี.....	95
4.1	แสดงงานเทศกาลประจำปีในอำเภอเมืองเพชรบุรี.....	193
4.2	แสดงวิวัฒนาการขององค์ประกอบภูมิทัศน์วัฒนธรรมเมืองประวัติศาสตร์ เพชรบุรี.....	195
4.3	แสดงภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรม.....	199
5.1	แสดงแนวทางในการออกแบบมาตรการควบคุม.....	237
6.1	แสดงวิวัฒนาการขององค์ประกอบภูมิทัศน์วัฒนธรรมเมืองประวัติศาสตร์ เพชรบุรี.....	256

สารบัญรูป

รูปที่		หน้า
1.1	ภาพรวมของพื้นที่ศึกษา.....	3
1.2	แสดงกรอบแนวคิด.....	10
2.1	การควบคุมการใช้ที่ดินที่ไม่ให้มีกิจกรรมการใช้ที่ดินที่ไม่เหมาะสมในบริเวณ ใกล้เคียงโบราณสถานหรือเขตชุมชนโบราณ.....	29
2.2	จัดที่จอดรถให้เป็นระเบียบห่างจากโบราณสถานพอสมควรและจัดทางเดินเท้า ที่สะอาดร่มรื่นโดยรอบโบราณสถาน.....	29
2.3	การควบคุมความสูงของอาคารบริเวณใกล้เคียงโบราณสถานและกำหนดระยะ ถอยร่นของอาคารจากโบราณสถาน.....	30
2.4	การควบคุมมวลของอาคารไม่ให้อาคารขนาดใหญ่ใกล้เคียงโบราณสถานหรือ องค์ประกอบสำคัญของชุมชน.....	30
2.5	การควบคุมรูปทรงวัสดุและสีของอาคารไม่ให้มีอาคารรูปทรงขัดแย้ง ใช้วัสดุ ก่อสร้างผิดแปลกไปจากอาคารทั่วไป ในบริเวณใกล้เคียงโบราณสถานควร เลือกรูปแบบอาคารที่เรียบง่าย เป็นแบบท้องถิ่น.....	30
2.6	การควบคุมการติดตั้งป้าย โคมระย้าสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ ไม่ให้บด บังหรือทำลายความสง่างามของโบราณสถาน.....	30
2.7	แผนที่แสดงขอบเขตกรุงรัตนโกสินทร์.....	36
2.8	ผังแสดงโครงสร้างองค์ประกอบของเมืองน่านในสมัยพระเจ้าอนันตวรฤทธิ เดช พ.ศ. 2396.....	46
2.9	ผังแสดงทักขานเมืองของน่าน.....	47
2.10	แผนที่ภาพถ่ายทางอากาศแสดงบริเวณตำแหน่งเมืองโบราณเขตเมืองน่าน.....	48
2.11	แผนผังแสดงเขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม “ใจเมืองน่าน”.....	51
2.12	แผนผังแสดงเขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม “เวียงพระธาตุแช่แห้ง”.....	50
2.13	แผนผังแสดงการใช้ประโยชน์ที่ดินบริเวณใจเมืองน่าน.....	54
2.14	ผังแสดงมาตรการด้านการใช้ประโยชน์ที่ดิน บริเวณเวียงพระธาตุแช่แห้ง.....	58
2.15	ผังแสดงมาตรการด้านการควบคุมอาคารบริเวณ เวียงพระธาตุแช่แห้ง.....	59
2.16	แผนผังแสดงการกำหนดขอบเขตพื้นที่เมืองเก่าเชียงใหม่.....	61

รูปที่	หน้า
2.17	การปรับสภาพภูมิทัศน์โดยการปลูกต้นไม้เพิ่มเติมในบางส่วน..... 66
2.18	การปรับปรุงซ่อมแซมอาคารที่มีสภาพทรุดโทรม โดยยังคงรูปแบบเดิมแต่เปลี่ยนวัสดุบานประตูหน้าต่างให้มีความสวยงาม และเป็นลักษณะเฉพาะแบบ เกี้ยวโต..... 68
2.19	บ้านเก่าริมน้ำ Shirakawa River ปัจจุบันบางหลังถูกปรับเปลี่ยนจากที่อยู่อาศัย เป็นร้านอาหาร ป้ายชื่อร้านต่างๆ ยังคงรักษาให้เป็นแบบดั้งเดิมและมีเฉพาะ ภาษาญี่ปุ่นเท่านั้น..... 68
2.20	การตกแต่งองค์ประกอบอื่น ๆ ที่ให้ความสำคัญกับทุกรายละเอียด เช่น กล้อง ปิดมิเตอร์ไฟฟ้ามีการออกแบบให้กลมกลืนกับตัวอาคารและเน้นการใช้วัสดุ จากธรรมชาติรวมถึงรั้วหน้าบ้านที่มีรูปแบบคล้ายคลึงกัน..... 69
2.21	ตัวอย่าง พื้นที่ที่นำสายไฟลงใต้ดิน..... 68
3.1	ผังยุคที่ 1 สมัยทวารวดี-สุโขทัย..... 78
3.2	ผังยุคที่ 2 สมัยอยุธยา..... 82
3.3	ผังยุคที่ 3 รัตนโกสินทร์ตอนต้น..... 85
3.4	ผังยุคที่ 4 สมัย ร.4..... 89
3.5	ผังยุคที่ 4 สมัย ร.5..... 90
3.6	ผังยุคที่ 4 สมัย ร.6..... 91
3.7	แสดงการเปลี่ยนแปลงของผังเมืองเพชรบุรีปี 2510 – 2550..... 92
3.8	ผังยุคที่ 5 เพชรบุรีในปัจจุบัน..... 95
4.1	แผนภูมิแสดงการเดินทางจากกรุงเทพมหานครมายังเพชรบุรีโดยทางเรือ..... 106
4.2	แผนภูมิแสดงการเดินทางจากกรุงเทพมหานครมายังเพชรบุรีในสมัยรัชกาลที่ 5 เส้นทาง ที่ 1..... 107
4.3	แผนภูมิแสดงการเดินทางจากกรุงเทพมหานครมายังเพชรบุรีในสมัยรัชกาลที่ 5 เส้นทาง ที่ 2..... 108
4.4	แผนภูมิแสดงการเดินทางจากกรุงเทพมหานครมายังเพชรบุรีโดยรถไฟ..... 109
4.5	แผนผังแสดงโครงข่ายเมืองยุคที่ 1 สมัยทวารวดี – สุโขทัย (พุทธศตวรรษที่ 12-18)..... 111
4.6	แผนผังแสดงโครงข่ายเมืองยุคที่ 2 สมัยอยุธยา (ปลายพุทธศตวรรษที่ 18 -2310)..... 112

รูปที่	หน้า
4.7	แผนผังแสดงโครงข่ายเมืองยุคที่ 3 สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น (รัชกาลที่ 1-3 พ.ศ.2310-2391) 113
4.8	แผนผังแสดงโครงข่ายเมืองยุคที่ 4 อารายธรรมตะวันตก (สมัยรัชกาลที่ 4)..... 114
4.9	แผนผังแสดงโครงข่ายเมืองยุคที่ 4 อารายธรรมตะวันตก (สมัยรัชกาลที่ 5)..... 115
4.10	แผนผังแสดงโครงข่ายเมืองยุคที่ 4 อารายธรรมตะวันตก (สมัยรัชกาลที่ 6)..... 116
4.11	แผนผังแสดงโครงข่ายเมืองยุคที่ 5 เพชรบุรีในปัจจุบัน (พ.ศ.2475 – ปัจจุบัน)... 117
4.12	แผนผังการนำผังเมืองของทุกยุคมาซ้อนทับกัน..... 118
4.13	แสดงการเปรียบเทียบผังโครงข่ายเมืองในปัจจุบันและผังที่นำทุกยุคมาซ้อนทับ กัน..... 119
4.14	เจดีย์วัดป่ากับทางรถไฟ..... 120
4.15	แสดงการเปลี่ยนแปลงของผังเมืองเพชรบุรีปี 2510 – 2550..... 121
4.16	ถนนเพชรเกษม มุมมองจากถนนบันไดอิฐไปยังพระปรางค์วัดมหาธาตุ..... 122
4.17	ถนนเพชรเกษม มุมมองจากถนนบันไดอิฐไปยังเขابันไดอิฐ..... 122
4.18	แสดงปราสาทวัดกำแพงแลง(ถ่ายในสมัยรัชกาลที่ 5)..... 124
4.19	แสดงฐานของปรางค์วัดมหาธาตุที่ใช้ศิลาแลง..... 124
4.20	เสาชิงช้าที่วัดเพชรพลี..... 124
4.21	ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง บริเวณตำบลท่าราบ..... 125
4.22	วัดเกาะและจิตรกรรมวัดเกาะ..... 126
4.23	วัดพลับพลาชัยและหน้าใหญ่วัดพลับพลาชัย..... 126
4.24	หน้าบันที่วัดมหาธาตุเป็นศิลปะในสมัยรัชกาลที่ 3 ซึ่งมีการใช้งานกระเบื้องจีน เข้ามาประดับหน้าบัน 127
4.25	เก๋งเงินในวัดพลับพลาชัย..... 127
4.26	พระนครคีรี..... 127
4.27	พระรามราชนิเวศน์..... 128
4.28	ศาลหลักเมือง บริเวณตำบลคลองกระแซง..... 128
4.29	แผนผังแสดงสถาปัตยกรรม ยุคที่ 1 สมัยทราวดี – สุโขทัย (พุทธศตวรรษที่ 12-18) 130

รูปที่	หน้า
4.30	แผนผังแสดงสถาปัตยกรรม ยุคที่ 2 สมัยอยุธยา (ปลายพุทธศตวรรษที่ 18 - 2310)..... 131
4.31	แผนผังแสดงสถาปัตยกรรม ยุคที่ 3 รัตนโกสินทร์ตอนต้น (รัชกาลที่ 1-3)..... 132
4.32	แผนผังแสดงสถาปัตยกรรม ยุคที่ 4 อารยธรรมตะวันตก (รัชกาลที่ 4)..... 134
4.33	แผนผังแสดงสถาปัตยกรรม ยุคที่ 4 อารยธรรมตะวันตก (รัชกาลที่ 5)..... 135
4.34	แผนผังแสดงสถาปัตยกรรม ยุคที่ 4 อารยธรรมตะวันตก (รัชกาลที่ 6)..... 136
4.35	แผนผังแสดงสถาปัตยกรรม ยุคที่ 5 เพชรบุรีในยุคปัจจุบัน (พ.ศ.2475-ปัจจุบัน) 137
4.36	แผนผังเมื่อนำสถาปัตยกรรมทุกยุคมาซ้อนทับกัน..... 138
4.37	แสดงการเปรียบเทียบแผนผังสถาปัตยกรรมในยุคที่ 5 และผังที่นำรวมทุกยุคมาซ้อนทับกัน..... 139
4.38	มุมมองจากพระนครคีรี ไปสู่ตัวเมืองทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ พ.ศ.2506..... 140
4.39	มุมมองจากพระนครคีรี ไปสู่ตัวเมืองทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ พ.ศ.2555..... 140
4.40	มุมมองจากพระนครคีรี ไปสู่ถนนราชวิถี ตัวเมือง และพระปรางค์วัดมหาธาตุ... 141
4.41	มุมมองจากพระนครคีรี ไปสู่ปรางค์วัดมหาธาตุ..... 141
4.42	แสดงภาพมุมสูงไปสู่ตัวเมืองเพชรบุรี ถ่ายเมื่อ 27 กรกฎาคม 2488..... 142
4.43	มุมมองจากสะพานจอมเกล้า ไปสู่ตลาดในสมัย ร.5 143
4.44	มุมมองจากสะพานจอมเกล้า ไปสู่ตลาดในปัจจุบัน..... 143
4.45	มุมมองจากสะพานจอมเกล้า ไปสู่พระนครคีรีในอดีต..... 143
4.46	มุมมองจากสะพานจอมเกล้า ไปสู่พระนครคีรีในปัจจุบัน..... 143
4.47	มุมมองจากสะพานจอมเกล้า ไปสู่พระปรางค์วัดมหาธาตุ..... 144
4.48	มุมมองจากสะพานจอมเกล้า ไปสู่พระปรางค์วัดมหาธาตุ..... 144
4.49	มุมมองจากสะพานใหญ่ ไปสู่วัดมหาธาตุ..... 144
4.50	อิฐที่มาจากกำแพงเมืองบริเวณกำแพงวัดนาค..... 146
4.51	ผังโหนดที่ดินแสดงแนวกำแพงเมือง..... 147
4.52	แนวทางรถไฟที่ตัดผ่านเมืองเก่า..... 148
4.53	การใช้วัสดุที่ไม่สอดคล้องกับโบราณสถาน..... 149
4.54	พระนครคีรีถูกบดบังด้วยป้ายและสิ่งปลูกสร้าง..... 149
4.55	สถานเริงรมย์ที่ตั้งอยู่บริเวณเคเบิ้ลคาร์ของพระนครคีรี..... 149
4.56	แผนผังแสดงย่าน ยุคที่ 2 สมัยอยุธยา (ปลายพุทธศตวรรษที่ 18 -2310)..... 153

รูปที่	หน้า
4.57	แผนผังแสดงย่าน ยุคที่ 3 รัตน โกสินทร์ตอนต้น (รัชกาลที่ 1-3)..... 154
4.58	แผนผังแสดงย่าน ยุคที่ 4 อารยธรรมตะวันตก (รัชกาลที่ 4)..... 155
4.59	แผนผังแสดงย่าน ยุคที่ 4 อารยธรรมตะวันตก (รัชกาลที่ 5)..... 156
4.60	แผนผังแสดงย่าน ยุคที่ 4 อารยธรรมตะวันตก (รัชกาลที่ 6)..... 157
4.61	แผนผังแสดงย่าน ยุคที่ 5 เพชรบุรีในยุคปัจจุบัน (พ.ศ.2475-ปัจจุบัน)..... 158
4.62	แผนผังแสดงย่านทุกยุคนำมาซ้อนทับกัน..... 159
4.63	แสดงการเปรียบเทียบแผนผังแสดงย่านในยุคปัจจุบันและผังที่นำรวมทุกยุคนำมาซ้อนทับกัน..... 160
4.64	แผนภูมิแสดงความสัมพันธ์ของย่านหลุมดิน ย่านปั้นหม้อและท่าโรงหม้อ..... 161
4.65	การเกี่ยวน้ำตาล โคนดและหม้อตาล โคนดในสมัยก่อน..... 161
4.66	หม้อตาล โคนดซึ่งถูกค้นพบโดย อ.กิตติพงษ์ พึ่งแดง..... 161
4.67	บริเวณย่านพาณิชยกรรมบริเวณถนนพาณิชเจริญ..... 162
4.68	แผนผังพื้นที่ทำกิจกรรมของเมืองยุคที่ 1 สมัยทวารวดี สุโขทัย (พุทธศตวรรษที่ 12-18)..... 165
4.69	แผนผังพื้นที่ทำกิจกรรมของเมือง ยุคที่ 2 สมัยอยุธยา (ปลายพุทธศตวรรษที่ 18 -2310)..... 166
4.70	แผนผังพื้นที่ทำกิจกรรมของเมือง ยุคที่ 3 รัตน โกสินทร์ตอนต้น (รัชกาลที่ 1-3) 167
4.71	แผนผังพื้นที่ทำกิจกรรมของเมือง ยุคที่ 4 อารยธรรมตะวันตก (สมัยรัชกาลที่ 4) 168
4.72	แผนผังพื้นที่ทำกิจกรรมของเมือง ยุคที่ 4 อารยธรรมตะวันตก (สมัยรัชกาลที่ 5) 169
4.73	แผนผังพื้นที่ทำกิจกรรมของเมือง ยุคที่ 4 อารยธรรมตะวันตก (สมัยรัชกาลที่ 6) 170
4.74	แผนผังพื้นที่ทำกิจกรรมของเมือง ยุคที่ 5 เพชรบุรีในปัจจุบัน..... 171
4.75	แผนผังพื้นที่ทำกิจกรรมของเมืองรวมทุกยุคนำมาซ้อนทับกัน..... 172
4.76	การเปรียบเทียบผังพื้นที่โล่งว่างสาธารณะในยุคปัจจุบันและผังที่นำทุกยุคนำมาซ้อนทับกัน..... 173
4.77	สภาพคลองวัดเกาะในปัจจุบัน..... 176
4.78	สภาพคลองบางจานในปัจจุบัน..... 176
4.79	แผนผังแสดงองค์ประกอบธรรมชาติ ยุคที่ 1 สมัยทวารวดี-สุโขทัย (พุทธศตวรรษที่ 12-18)..... 177

รูปที่	หน้า
4.80	แผนผังแสดงองค์ประกอบธรรมชาติ ยุคที่ 2 สมัยอยุธยา (ปลายพุทธศตวรรษที่ 18 -2310) 178
4.81	แผนผังแสดงองค์ประกอบธรรมชาติ ยุคที่ 4 อารยธรรมตะวันตก (สมัยรัชกาลที่ 4) 179
4.82	แผนผังแสดงองค์ประกอบธรรมชาติ ยุคที่ 4 อารยธรรมตะวันตก (สมัยรัชกาลที่ 5) 180
4.83	แผนผังแสดงองค์ประกอบธรรมชาติ ยุคที่ 4 อารยธรรมตะวันตก (สมัยรัชกาลที่ 6) 181
4.84	แผนผังแสดงองค์ประกอบธรรมชาติ ยุคที่ 5 เพชรบุรีในปัจจุบัน (พ.ศ.2475-ปัจจุบัน) 182
4.85	แผนผังแสดงองค์ประกอบธรรมชาติรวมทุกยุค..... 183
4.86	การเปรียบเทียบผังองค์ประกอบธรรมชาติในยุคที่ 5และการนำผังทุกยุคมา ซ้อนทับกัน..... 184
4.87	สรุปองค์ประกอบภูมิทัศน์วัฒนธรรมเมืองประวัติศาสตร์เพชรบุรี..... 185
4.88	สรุปองค์ประกอบภูมิทัศน์วัฒนธรรมเมืองประวัติศาสตร์..... 190
4.89	ปูนปั้นบริเวณถนนราชดำเนิน..... 226
4.90	พระธาตุจิมพลีพระเศียรหินวโกฎีที่วัดข่อย..... 226
4.91	ย่านพาณิชย์กรรม..... 226
4.92	ย่านพาณิชย์กรรม..... 226
4.93	สวนสุขภาพรามราชนิเวศน์..... 226
4.94	สวน 60 พรรษา เพชรประชาร่วมเย็น..... 226
4.95	แม่น้ำเพชรบุรี..... 227
4.96	ถ้ำเขาหลวง..... 227
4.97	วัดกำแพงแดง..... 228
4.98	เสาชิงช้าวัดเพชรพลี..... 228
4.99	ลายปูนปั้นที่วัดไผ่ล้อม..... 228
4.100	เว็γκูฎีโบราณที่วัดใหญ่สุวรรณาราม..... 228
4.101	พระพุทธรไสยาสน์และภาพพระพุทธรฉาย..... 228
4.102	โบสถ์แบบมหาอุดที่วัดอุทัย..... 228

รูปที่	หน้า
5.1	แสดงการกำหนดขอบเขตพื้นที่การอนุรักษ์เมืองประวัติศาสตร์เพชรบุรี..... 233
5.2	ผังแสดงกรอบแนวความคิดโครงการเสนอแนะ..... 240
5.3	อิฐที่มาจากกำแพงเมืองบริเวณถนนสูง..... 241
5.4	ผังแสดงแนวกำแพงเมือง..... 242
5.5	บริเวณถนนสูง..... 243
5.6	บริเวณถนนพณิชเจริญ..... 243
5.7	บริเวณถนนท่าหิน..... 243
5.8	บริเวณถนนพงษ์สุริยา..... 243
5.9	บริเวณถนนพณิชเจริญก่อนปรับปรุง..... 244
5.10	บริเวณถนนพณิชเจริญหลังปรับปรุง..... 244
5.11	ถนนราชดำเนิน..... 245
5.12	ถนนราชดำเนิน..... 245
5.13	ถนนดำรงรักษ์..... 246
5.14	ถนนดำรงรักษ์..... 246
5.15	ถนนบริพัตร..... 246
5.16	ถนนบริพัตร..... 246
5.17	ถนนราชดำริ..... 246
5.18	ถนนราชดำริ..... 246
5.19	สายไฟที่พาดผ่านต้นมะฮอกกานี..... 247
5.20	ผังแสดงแนวทางการฟื้นฟูแนวต้นมะฮอกกานีบริเวณถนนทั้ง 4 สาย..... 248
5.21	ผังแสดงทางเดินเชื่อมต่อระหว่างคลองวัดเกาะ แนวถนนมะฮอกกานีและ แนวกำแพงเมือง..... 248
5.22	คลองวัดเกาะบริเวณฝั่งวัดเกาะและโรงเรียนวัดจันทราวาส..... 251
5.23	คลองวัดเกาะบริเวณฝั่งวัดป้อมและวัดแรก..... 252
5.24	รูปตัดแสดงคลองวัดเกาะก่อนปรับปรุง..... 252
5.25	รูปตัดแสดงคลองวัดเกาะก่อนปรับปรุง..... 252
5.26	รูปตัดแสดงคลองวัดเกาะก่อนปรับปรุง..... 252
5.27	ผังแสดงคลองวัดเกาะหลังปรับปรุง..... 254

รูปที่	หน้า
5.28 รูปตัดที่ 1.....	254
5.29 รูปตัดที่ 2.....	255
5.30 รูปตัดที่ 3.....	255
5.31 ทศนิยมภาพก่อนการปรับปรุง.....	256
5.32 ทศนิยมภาพหลังการปรับปรุง.....	256
5.33 ผังแสดงอาคารต่างๆบริเวณถนนพณิชเจริญ.....	257
5.34 ย่านพาณิชยกรรมก่อนปรับปรุง.....	259
5.35 ย่านพาณิชยกรรมหลังปรับปรุง.....	259
6.1 แสดงตำแหน่งของภูมิทัศน์วัฒนธรรมเมืองประวัติศาสตร์เพชรบุรี.....	264

บทที่ 1

บทนำ

1.1.ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การวิวัฒนาการของเมืองเป็นสิ่งที่สะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลงของเมืองจากอดีตจนถึงปัจจุบันที่บันทึกเรื่องราวและเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ของเมืองแห่งนั้นได้เป็นอย่างดี โดยการวิวัฒนาการของเมืองเกิดจากการปรับตัวในการดำรงชีวิตของมนุษย์ ณ พื้นที่แห่งนั้น สิ่งที่สามารถสังเกตได้ชัดเจน คือ ลักษณะการตั้งถิ่นฐานที่เป็นกายภาพ เช่น ลักษณะทางสัญจร ลักษณะทางด้านสถาปัตยกรรมและลักษณะทางภูมิประเทศ เป็นต้น การอนุรักษ์และพัฒนาเมืองควรมีการพิจารณาจากประวัติศาสตร์ของเมือง เพื่อทราบถึงองค์ประกอบที่สำคัญของเมืองและรักษาสีงเหล่านั้นให้คงอยู่หรือทำให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งเหล่านั้นน้อยที่สุด

ภูมิทัศน์วัฒนธรรม คือ ทรัพย์สินทางวัฒนธรรมซึ่งแสดงถึงความผสมผสานเชื่อมโยงกันระหว่างมนุษย์และธรรมชาติ เป็นพัฒนาการของสังคมมนุษย์และการตั้งถิ่นฐานผ่านกาลเวลาภายใต้อิทธิพลของข้อจำกัดทางกายภาพ และ/หรือ เป็นสิ่งที่เห็นได้จากสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและแรงขับเคลื่อนทางวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และสังคมที่สืบเนื่องกันมา (UNESCO, 2005)

เมืองเพชรบุรีเป็นเมืองที่มีประวัติศาสตร์มายาวนาน โดยปรากฏร่องรอยของความเป็นชุมชนตั้งแต่สมัยทวารวดี เพชรบุรีมีชื่อเรียกปรากฏในหนังสือและจดหมายเหตุชาวต่างประเทศทั้งฝรั่งเศสและวิลันดาว่า “พริบพรี” จึงมีการสันนิษฐานว่าเมืองพริบพรีคงเป็นชื่อเดิมของเพชรบุรีและสำหรับชื่อ “เพชรบุรี” อาจเรียกชื่อตามแม่น้ำเพชรบุรีหรือเรียกชื่อตามตำนานที่เล่าขานสืบมาว่า เคยมีผู้เห็นแสงระยิบระยับในเวลากลางคืนที่เขาแด่น ซึ่งทำให้มีความเชื่อกันว่าเป็นแสงสะท้อนของเพชรพลอยที่อยู่บนเขา เมืองเพชรบุรีเป็นเมืองที่มีความสำคัญเป็นอย่างมาก ในสมัยอยุธยาเมืองเพชรบุรีเป็นหัวเมืองสำคัญที่ทำหน้าที่เป็นเมืองหน้าด่านป้องกันเมืองอโยธยากับพม่า นอกจากนี้เพชรบุรียังเป็นเมืองท่าค้าขาย แหล่งทรัพยากรทางธรรมชาติและแหล่งศิลปวัฒนธรรมที่สำคัญ จนกระทั่งเกิดสงครามคราวเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 อันเป็นสาเหตุให้มีการย้ายศูนย์กลางอำนาจทางการปกครองและศูนย์กลางรวบรวมสินค้าจากดินแดนตอนใน ไปยังกรุงธนบุรีและกรุงรัตนโกสินทร์ ถึงแม้ว่าเมืองอยุธยาได้ถูกทำลายลง แต่เมืองเพชรบุรีก็มิได้ถูกทำลายไปพร้อมกับเมืองอยุธยา จึงมีคำกล่าวว่า “เมืองเพชรบุรี คือ อยุธยาที่ยังมีลมหายใจ” ดังคำกล่าวได้สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของเมืองเพชรบุรีในฐานะ “มรดกทางวัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรม” และ “มรดกทางวัฒนธรรมที่เป็นนามธรรม”

ทั้งหมดนี้ได้อยู่ในสิ่งที่เรียกว่า “ภูมิทัศน์วัฒนธรรมเมืองประวัติศาสตร์เพชรบุรี” ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการตั้งถิ่นฐาน รวมไปถึงศิลปวัฒนธรรมต่างๆ ที่มีการวิวัฒนาการมาจนถึงปัจจุบัน

ในปัจจุบันพบว่าเมืองเพชรบุรีเริ่มมีการขยายตัวและมีการพัฒนาโดยไม่ได้คำนึงถึงความสำคัญทางด้านประวัติศาสตร์ จึงเกิดการเปลี่ยนแปลงซึ่งส่งผลกระทบต่อภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่มีอยู่ตั้งแต่ดั้งเดิม ทำให้สิ่งที่มีคุณค่าเหล่านั้นเริ่มถูกทำลายและบางสิ่งเริ่มเลือนหายไป จากปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงเห็นถึงความสำคัญและความจำเป็นอย่างยิ่งในศึกษาเรื่อง การเปลี่ยนแปลงของภูมิทัศน์วัฒนธรรมเมืองประวัติศาสตร์เพชรบุรี เพื่อนำไปสู่การหาแนวทางการอนุรักษ์ภูมิทัศน์วัฒนธรรมเมืองประวัติศาสตร์เพชรบุรีให้ดำรงอยู่สืบไป

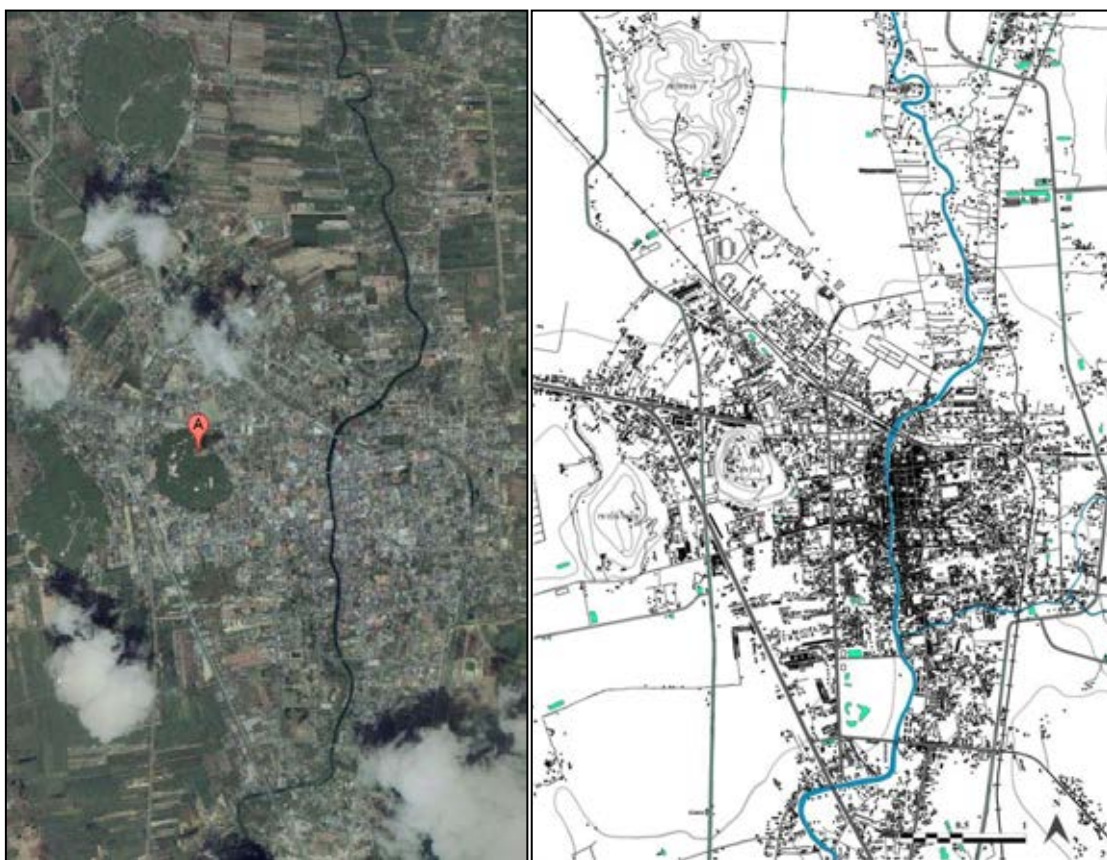
1.2. วัตถุประสงค์

- 2.1. เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับภูมิทัศน์วัฒนธรรม
- 2.2. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาและวิวัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของเมืองเพชรบุรี
- 2.3. เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบของภูมิทัศน์วัฒนธรรมเมืองประวัติศาสตร์เพชรบุรี
- 2.4. เพื่อเสนอแนะแนวทางในการอนุรักษ์ภูมิทัศน์วัฒนธรรมเมืองประวัติศาสตร์เพชรบุรี

1.3. ขอบเขตการวิจัย

1.3.1 ด้านพื้นที่ศึกษา

เนื่องจากพื้นที่ทางวัฒนธรรมไม่สามารถกำหนดขอบเขตที่ชัดเจนได้ การเลือกพื้นที่ศึกษา จึงพิจารณาจากบริเวณที่มีความเข้มข้นทางวัฒนธรรม และมีความโดดเด่นทางด้านประวัติศาสตร์ ดังนั้นพื้นที่ศึกษาในครั้งนี้ ได้แก่ พื้นที่ในเขตเทศบาลเมืองเพชรบุรี (5.4 ตารางกิโลเมตร) และพื้นที่บางส่วนขององค์การบริหารส่วนตำบลธงชัย องค์การบริหารส่วนตำบลช่องสะแก องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านหม้อ องค์การบริหารส่วนตำบลหนองโสน องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านกุ่ม องค์การบริหารส่วนตำบลไร่ส้ม และองค์การบริหารส่วนตำบลนาวิ้ว ซึ่งมีพื้นที่ที่เป็นเนื้อเมืองโดยรวมประมาณ 16 ตารางกิโลเมตร โดยพื้นที่ศึกษาดังกล่าวเป็นพื้นที่ที่มีประวัติศาสตร์ที่เด่นชัดและมีความหลากหลายทางด้านภูมิทัศน์วัฒนธรรม เช่น วัด วัง โบราณสถาน ย่านต่างๆ รวมไปถึงศิลปวัฒนธรรมที่สะท้อนให้เห็นในสถานที่สำคัญต่างๆ ซึ่งทำให้พื้นที่นี้มีคุณค่าที่น่าสนใจแก่การศึกษา อีกทั้งเมืองเพชรบุรียังมีบทบาทการเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ จึงควรมีการเฝ้าระวังและอนุรักษ์ในพื้นที่ที่กำลังเกิดปัญหาและภัยคุกคามที่เป็นผลมาจากการพัฒนากลายเป็นเมืองมากยิ่งขึ้นในปัจจุบัน

รูปที่ 1.1 ภาพรวมของพื้นที่ศึกษา

ที่มา : google earth และ base map จาก GIS

1.3.2.ด้านเนื้อหาการศึกษา

ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับภูมิทัศน์วัฒนธรรม การจำแนกองค์ประกอบของภูมิทัศน์วัฒนธรรมเมืองประวัติศาสตร์ แนวทางการอนุรักษ์ภูมิทัศน์วัฒนธรรม และศึกษาประวัติศาสตร์ความเป็นมาและวิวัฒนาการของเมืองเพชรบุรี ตั้งแต่สมัยทวารวดี (พ.ศ.1101) จนถึงปัจจุบัน (พ.ศ.2556)

1.4.ข้อตกลงเบื้องต้น

การวิจัยในครั้งนี้ ถึงแม้ว่าภูมิทัศน์วัฒนธรรมสามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ 1.ภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรม และ 2.ภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่เป็นนามธรรม แต่เนื่องจากข้อจำกัดทางด้านเวลา และเนื้อหาข้อมูลที่มีรายละเอียดเป็นจำนวนมาก ผู้วิจัยจึงให้ความสำคัญในการศึกษา

ทางด้านองค์ประกอบของภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรมเป็นหลัก ซึ่งเป็นลักษณะที่สามารถจับต้องได้และสามารถนำวิชาความรู้เกี่ยวกับภูมิสถาปัตยกรรมมาประยุกต์ใช้ได้

1.5.นิยามศัพท์เฉพาะ

1.5.1.ภูมิทัศน์ หมายถึง การรับรู้สภาพแวดล้อมภูมิประเทศทั้งที่ปรากฏตามจริงและภาพลักษณ์ ในจิตใจที่รู้สึกได้ (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2535)

1.5.2.วัฒนธรรม หมายถึง วิถีชีวิตของคนในสังคม เป็นแบบแผนประเพณีปฏิบัติและการแสดงออกซึ่งความรู้สึกนึกคิด ในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่สมาชิกในสังคมเดียวกันสามารถเข้าใจซาบซึ่ง ยอมรับและใช้ปฏิบัติร่วมกัน อันจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในสังคมนั้น ๆ (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2535)

1.5.3.ภูมิทัศน์วัฒนธรรม หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างทั้งทางรูปธรรมและนามธรรมอันเป็นสิ่งที่ผู้คนในกลุ่มยึดถือร่วมกัน (ค่านิยม) และได้กระทำต่อสภาพแวดล้อมภูมิประเทศเพื่อสร้างความเจริญอกงามและพัฒนาสังคมของมนุษย์ (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2535)

1.5.4.ภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์ หมายถึง พื้นที่ตั้งถิ่นฐานของชุมชนมาตั้งแต่อดีตและพัฒนาต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน มีความเจริญในระดับสูงในด้านวัฒนธรรม มีระบบการวางผังที่ชัดเจน มีสถาปัตยกรรมและภูมิทัศน์ที่ทรงคุณค่าทางความงามและประวัติศาสตร์ (นาวณัฐ โอศิริ, 2551)

1.6.ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1.6.1 ทราบถึงบทบาทหน้าที่ความสำคัญและการเปลี่ยนแปลงของเมืองเพชรบุรี
- 1.6.2 สามารถจำแนกองค์ประกอบของภูมิทัศน์วัฒนธรรมเมืองประวัติศาสตร์เพชรบุรี
- 1.6.3 ทราบถึงแนวทางในการอนุรักษ์ภูมิทัศน์วัฒนธรรมเมืองประวัติศาสตร์เพชรบุรี

1.7.เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

- 1.7.1.ภาพถ่ายทางอากาศ
- 1.7.2. ภาพถ่ายจากการสำรวจภาคสนาม
- 1.7.3 แผนที่อ้างอิง (base map)
- 1.7.4 การสังเกต
- 1.7.5 การสัมภาษณ์

1.8. วิธีดำเนินการวิจัย

1.8.1 ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ รวมทั้งการทบทวนวรรณกรรมในงานวิจัยที่มีความเกี่ยวข้องกับพื้นที่ ดังนี้

1.8.1.1 ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับภูมิทัศน์วัฒนธรรม

1.8.1.2 ศึกษาประวัติศาสตร์ความเป็นมาและวิวัฒนาการของเมืองเพชรบุรี ตั้งแต่สมัยทวารวดี (พ.ศ.1101) จนถึงปัจจุบัน (พ.ศ.2556)

1.8.1.3 ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการจำแนกประเภทและองค์ประกอบของภูมิทัศน์วัฒนธรรม

1.8.1.4 ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการอนุรักษ์ภูมิทัศน์วัฒนธรรม

1.8.1.5 ศึกษาจากกรณีศึกษา

1.8.2 เก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐานของพื้นที่ศึกษา ได้แก่

1.8.2.1 ข้อมูลปฐมภูมิ จากการเก็บข้อมูลภาคสนาม เพื่อทราบถึงสภาพของเมืองสถานที่สำคัญและปัญหาของพื้นที่ จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาระบุในแผนที่

-การสำรวจและสังเกต ชุมชนและสถานที่สำคัญต่างๆทางด้านกายภาพและวิถีชีวิต การสำรวจและสังเกตนั้นได้สำรวจทั้งในเวลาปกติและเวลาดำเนินงานเทศกาล

-ช่วงวันธรรมดาและวันหยุด เพื่อดูวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชน

-ช่วงวันงานเทศกาล เพื่อสังเกตกิจกรรมขึ้น สถานที่จัดงาน/พื้นที่ทำกิจกรรมและเนื้อหาที่นำมาแสดงในงาน งานเทศกาลที่เกิดขึ้น เช่น งานพระนครคีรี งานวันอนุรักษ์แม่น้ำเพชรบุรี งานเพชรบุรีดิจาง เป็นต้น

-การสัมภาษณ์/สอบถาม

จากการสำรวจและสังเกตเบื้องต้นแล้ว การสัมภาษณ์จะเป็นเครื่องมือวิจัยที่ได้ข้อมูลเชิงลึก เพื่อนำข้อมูลดังกล่าวมาประกอบเนื้อหาในการวิจัย ในการสัมภาษณ์ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งเป็น

-หน่วยงาน ได้แก่ เจ้าหน้าที่ในสำนักงานเทศบาลเมืองเพชรบุรี, สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเพชรบุรี เพื่อทราบถึงแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาหรือนโยบายต่างๆ รวมไปถึงข้อมูลของเมืองเพชรบุรี

-บุคคล ได้แก่ ผู้นำชุมชน, คนในชุมชน, เจ้าอาวาส, เจ้าหน้าที่ประจำสถานที่สำคัญต่างๆเช่น วัด วัง หรือ โบราณสถาน, ครูช่าง และบุคคลที่มีความรู้เกี่ยวกับเมืองเพชรบุรี เป็นต้น เพื่อทราบถึงประวัติศาสตร์ความเป็นมาของพื้นที่ ความสำคัญและประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นรวมถึงวิถีชีวิตของชุมชนที่เป็นอยู่ พื้นที่ทำกิจกรรมของชุมชน

1.8.2.2 ข้อมูลทุติยภูมิ การเก็บรวบรวมข้อมูลขั้นพื้นฐาน ที่ได้มาจากรายงาน คำราหนังสือ วิทยานิพนธ์ งานวิจัย แผ่นพับ รายงานเอกสารต่างๆ แผนที่ ภาพถ่ายทางอากาศ ซึ่งเนื้อหาที่นำมาพิจารณา ได้แก่

- ประวัติศาสตร์ความเป็นมา
- ลักษณะทางกายภาพ เช่น ผังเมือง การใช้ที่ดิน การสัญจร
- โครงสร้างทางสังคม เศรษฐกิจ วิถีชีวิต วัฒนธรรมและประเพณี
- แผนที่ภาพถ่ายทางอากาศบริเวณเทศบาลเมืองเพชรบุรีและพื้นที่เกี่ยวเนื่อง ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน
- แผนที่เก่า เช่น ผังโฉนดที่ดินเก่า แผนที่จากกรมแผนที่ทหาร
- แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาเมืองเพชรบุรี
- แผนที่อ้างอิง (Base map)
- สถานที่สำคัญของเมือง เช่น สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ สถานที่ท่องเที่ยว สถานที่ที่ขึ้นทะเบียนโบราณสถาน ย่านที่สำคัญของเมือง

โดยแหล่งข้อมูลมาจาก

- 1.มหาวิทยาลัยต่างๆ
- 2.หอสมุดแห่งชาติ
- 3.หอจดหมายเหตุ
- 4.กรมแผนที่ทหาร
- 5.กรมศิลปากร
- 7.เทศบาลเมืองเพชรบุรี
- 7.สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเพชรบุรี
- 8.สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์
- 9.สำนักงานแผนนโยบายและสิ่งแวดล้อม
- 10.อินเทอร์เน็ต

1.8.3 วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อจำแนกองค์ประกอบของภูมิทัศน์วัฒนธรรมเมืองประวัติศาสตร์เพชรบุรี ดังนี้

-วิเคราะห์ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ การวิวัฒนาการของเมือง เพื่อทราบถึงเหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์ในแต่ละยุคสมัย สถานที่สำคัญและการได้รับอิทธิพลในยุคต่างๆ

-ประมวลข้อมูลที่ได้จากข้อมูลทางด้านเอกสาร การสำรวจและสัมภาษณ์ มาจัดทำเป็นแผนผังของแต่ละองค์ประกอบและจำแนกเป็นยุคต่างๆ แล้วนำแผนผังที่ได้มาซ้อนทับกัน จากนั้นนำมาวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงของแต่ละองค์ประกอบและประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้น

1.8.4 สรุปผลและเสนอแนะแนวทางการอนุรักษ์ภูมิทัศน์วัฒนธรรมเมืองประวัติศาสตร์เพชรบุรี

จากขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย ผู้วิจัยสามารถสรุปเป็นขั้นตอนการวิจัยดังตารางที่ 1.1

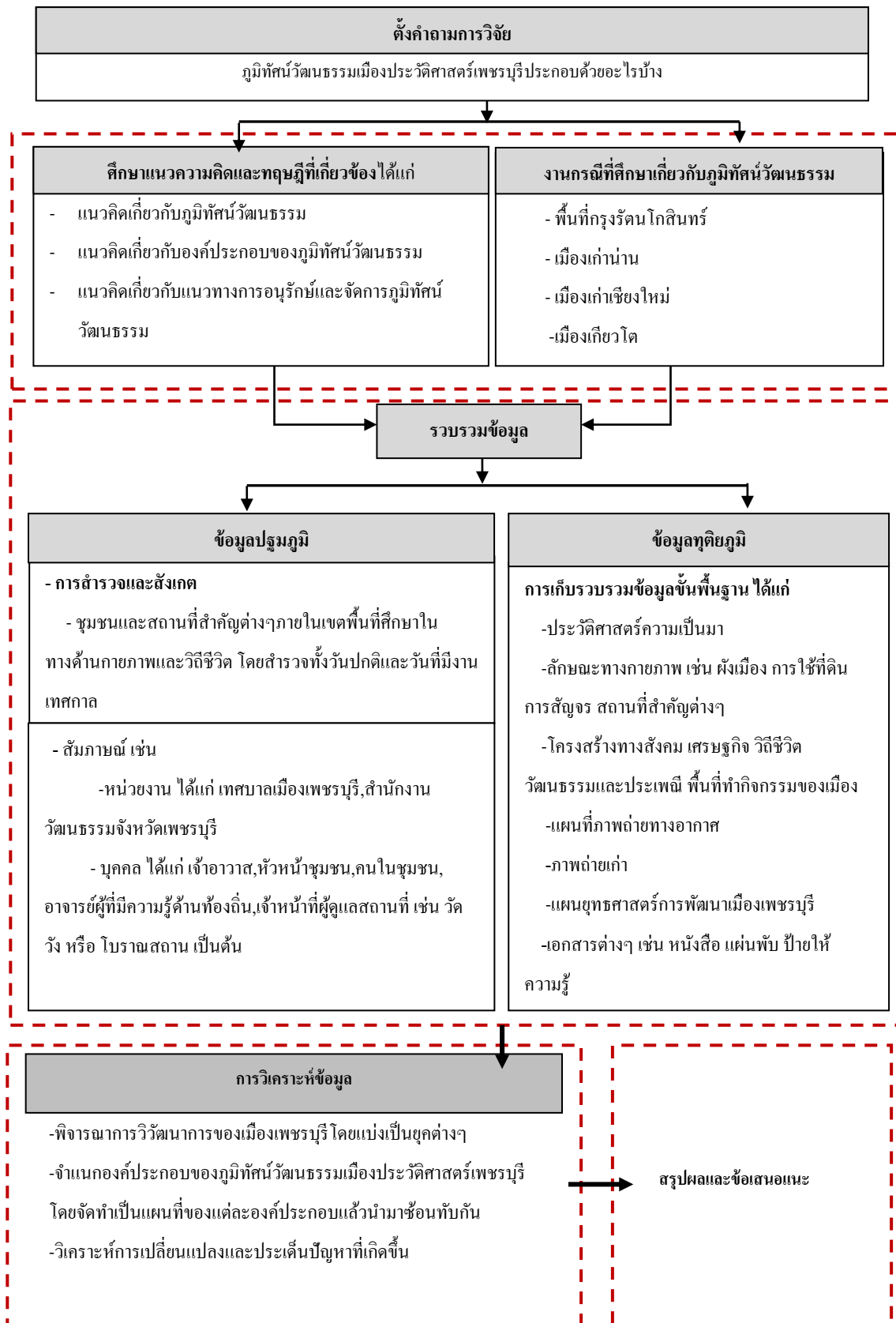
ตารางที่ 1.1 สรุปขั้นตอนการวิจัย

วัตถุประสงค์	ผลที่คาดว่าจะได้รับ	วิธีการดำเนินการ
1.เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับภูมิทัศน์วัฒนธรรม	-เข้าใจความหมายของภูมิทัศน์วัฒนธรรมและสามารถจำแนกองค์ประกอบของภูมิทัศน์วัฒนธรรมเมืองประวัติศาสตร์	-ศึกษาจากแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง
2.เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาวิวัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของเมืองเพชรบุรี	-ทราบถึงลำดับเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ของเมืองเพชรบุรี -ทราบถึงบทบาทหน้าที่ของเมืองเพชรบุรีในแต่ละยุคสมัย -ทราบถึงสถานที่สำคัญของเมือง -การเปลี่ยนแปลงของพื้นที่จากอดีตจนถึงปัจจุบัน	ประมวลผลข้อมูลจาก - ข้อมูลเอกสาร - การสำรวจภาคสนาม - การสัมภาษณ์ - แผนที่ต่างๆ เช่น ผังโฉนดที่ดินเก่า แผนที่จากกรมแผนที่ทหาร ผังเมืองเพชรบุรี แผนที่การท่องเที่ยว เป็นต้น - แผนที่อ้างอิง (base map) - ภาพถ่ายเก่า - ภาพถ่ายทางอากาศตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

ตารางที่ 1.1 สรุปขั้นตอนการวิจัย (ต่อ)

วัตถุประสงค์	ผลที่คาดว่าจะได้รับ	วิธีการดำเนินการ
3. เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบ ภูมิทัศน์วัฒนธรรมเมือง ประวัติศาสตร์เพชรบุรี	-สามารถแยกองค์ประกอบของ ภูมิทัศน์วัฒนธรรมเมือง ประวัติศาสตร์เพชรบุรี -ทราบถึงการเปลี่ยนแปลงของแต่ละองค์ประกอบที่ทำให้เกิด ปัญหาและอุปสรรคที่คล้ายคลึง กันเพื่อนำไปสู่การหาแนวทาง ในการอนุรักษ์	-ประมวลผลที่ได้จาก วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 และ 2 โดยนำข้อมูลทั้งหมดมาจัดทำ เป็นแผนที่แล้วจำแนกแต่ละ องค์ประกอบและแบ่งเป็นแต่ละ ยุค จากนั้นนำแผนที่ในแต่ละยุค มาซ้อนทับกันเพื่อวิเคราะห์การ เปลี่ยนแปลงและประเด็นปัญหา ที่เกิดขึ้น -ผลลัพธ์ จากการนำแผนที่ ทั้งหมดมาซ้อนทับกัน คือ องค์ประกอบของ ภูมิทัศน์วัฒนธรรมเมือง ประวัติศาสตร์เพชรบุรี
4. เสนอแนะแนวทางในการ อนุรักษ์ภูมิทัศน์วัฒนธรรม เมืองประวัติศาสตร์ เพชรบุรี	-ทราบถึงแนวทางการอนุรักษ์ โดยภาพรวมของภูมิทัศน์ วัฒนธรรมเมืองประวัติศาสตร์ เพชรบุรี	-ศึกษาวิธีการอนุรักษ์ตามวิธี สากล -ศึกษาวิธีการอนุรักษ์จาก กรณีศึกษา

แผนภาพที่ 1.2 แสดงกรอบแนวคิด

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง “การเปลี่ยนแปลงของภูมิทัศน์วัฒนธรรมเมืองประวัติศาสตร์เพชรบุรี” จำเป็นต้องศึกษาแนวความคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ เพื่อนำมาเป็นแนวทางและประยุกต์ใช้ในพื้นที่จริง ในการศึกษาประกอบด้วยรายละเอียด ดังนี้

- 2.1. แนวคิดเกี่ยวกับภูมิทัศน์วัฒนธรรม
- 2.2. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับองค์ประกอบของภูมิทัศน์วัฒนธรรม
- 2.3. กฎบัตรที่เกี่ยวข้อง
- 2.4. แนวคิดเกี่ยวกับแนวทางการอนุรักษ์ภูมิทัศน์วัฒนธรรม
- 2.5. กรณีศึกษา

2.1.แนวคิดเกี่ยวกับภูมิทัศน์วัฒนธรรม

2.1.1.ความหมายของภูมิทัศน์วัฒนธรรม

2.1.1.1.องค์การยูเนสโก (UNESCO)

จาก Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention 2005 ขององค์การยูเนสโก (UNESCO, 2005 อ้างถึงในหัตถยา สิริพัฒนากุล, 2550) ได้ให้ความหมายภูมิทัศน์วัฒนธรรม คือ ทรัพย์สินทางวัฒนธรรมซึ่งแสดงถึงความผสมผสานเชื่อมโยงกันระหว่างมนุษย์และธรรมชาติ เป็นพัฒนาการของสังคมมนุษย์และการตั้งถิ่นฐานผ่านกาลเวลาภายใต้อิทธิพลของข้อจำกัดทางกายภาพและ/หรือเป็นสิ่งที่เห็นได้จากสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและแรงขับเคลื่อนทางวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และสังคมที่สืบเนื่องกันมา

2.1.1.2.National Parks Service(ม.ป.ป.) ซึ่งเป็นหน่วยงานระดับชาติของสหรัฐอเมริกา ที่ดูแลในเรื่องการอนุรักษ์แหล่งมรดกทางธรรมชาติซึ่งรวมถึงมรดกวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้อง ได้ให้ความหมายของภูมิทัศน์วัฒนธรรมไว้ว่า เป็นพื้นที่ภูมิประเทศที่ประกอบด้วยแหล่งธรรมชาติและวัฒนธรรมซึ่งเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ กิจกรรม บุคคล หรือกลุ่มบุคคล

2.1.1.3.สภายุโรป (Council of Europe, ม.ป.ป.) ได้กำหนดความหมายของภูมิทัศน์วัฒนธรรมไว้ใน European Landscape Convention 2000 ว่า เป็นพื้นที่ซึ่งมนุษย์รับรู้ได้ โดยที่อัตลักษณ์ของพื้นที่เป็นผลมาจากการกระทำ และปฏิกริยาระหว่างปัจจัยทางธรรมชาติและปัจจัย

ที่เกิดจากมนุษย์ โดยมีการกล่าวถึงการกระทำที่เกิดจากมนุษย์ในอดีตซึ่งเป็นการเน้นย้ำถึงประเด็นความสำคัญในเรื่อง “ วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และการเปลี่ยนแปลง ”

2.1.1.4 สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติและ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร (2549) ได้ให้ความหมาย “ ภูมิทัศน์วัฒนธรรม ” ว่า

“ ภูมิทัศน์ ” หมายถึง การรับรู้สภาพแวดล้อมภูมิประเทศทั้งที่ปรากฏตามจริงและภาพลักษณ์ ในจิตใจที่รู้สึกได้

“ วัฒนธรรม ” หมายถึง สิ่งที่มนุษย์ทำขึ้น สร้างขึ้น คิดขึ้น เพื่อใช้ในการดำรงอยู่ สืบทอด และพัฒนาสังคมของตนเอง แสดงถึงความเจริญงอกงามของสังคมมนุษย์เป็นประโยชน์ทั้งทางกาย เช่น การบริโภค การใช้สอยหรือประโยชน์ทางใจ เช่น การชมสิ่งที่เจริญตา เจริญใจ

สอดคล้องกับการแบ่งวัฒนธรรมออกเป็น 2 ส่วน คือ “ ทางรูปธรรม ” ได้แก่ บ้านเรือน ศาสนสถาน การแต่งกาย อาหาร หัตถกรรม งานศิลปะ จิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม งานฝีมือ การใช้เวลาว่าง การพักผ่อนและการนันทนาการและ “ ทางนามธรรม ” ได้แก่ คติความเชื่อขนบธรรมเนียมประเพณี ภาษา วรรณคดี สภาพครอบครัว การเมือง การปกครอง การศึกษา ศาสนาสาธารณสุข

ดังนั้น “ ภูมิทัศน์วัฒนธรรม ” คือ ทุกสิ่งทุกอย่างทั้งทางรูปธรรมและนามธรรมอันเป็นสิ่งที่ผู้คนในกลุ่มยึดถือร่วมกัน (ค่านิยม) และได้กระทำต่อสภาพแวดล้อมภูมิประเทศ เพื่อสร้างความเจริญงอกงามและพัฒนาสังคมของมนุษย์

ฐาปนา บุญประเวตรและปัทม์ ญาติมาก (2551) ได้ให้ หลักการของภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่นำมาใช้ในการพิจารณาว่า “ อย่างไรเรียกว่าภูมิทัศน์วัฒนธรรม ” ดังนี้

2.1.1.4.1 มีธรรมชาติเป็นรากฐานของมรดกวัฒนธรรม

2.1.1.4.2 สิ่งแวดล้อมเป็นบริบทของการกระทำหรือกิจกรรมของมนุษย์

2.1.1.4.3 Sense of Place เกิดจากการรับรู้ เอกลักษณ์ของท้องถิ่นและวัฒนธรรมที่สามารถเชื่อมโยงกับปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในภูมิทัศน์นั้นทั้งที่เป็นรูปธรรม และ นามธรรม

กล่าวโดยสรุป ภูมิทัศน์วัฒนธรรม เกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และพื้นที่ทางธรรมชาติ โดยมีวัฒนธรรมเป็นสื่อกลาง ซึ่งก่อให้เกิดเอกลักษณ์ของพื้นที่นั้นขึ้น สะท้อนให้เห็น 2 รูปแบบ คือ ทางรูปธรรม(สิ่งที่จับต้องได้) เช่น สิ่งก่อสร้าง โบราณสถาน อาคาร บ้านเรือน ย่านพื้นที่ทำกิจกรรม และนามธรรม (สิ่งที่จับต้องไม่ได้) เช่น วิถีชีวิต คติความเชื่อ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ฯลฯ โดยการกระทำของมนุษย์ที่เปลี่ยนแปลงพื้นที่ แล้วทำให้พื้นที่นั้นเกิดคุณค่าหรือเอกลักษณ์

เฉพาะขึ้นมา เมื่อการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ผลจากการเปลี่ยนแปลงจึงก่อให้เกิดชั้นทางประวัติศาสตร์ของภูมิทัศน์ขึ้น

2.1.2 ประเภทของภูมิทัศน์วัฒนธรรม

การแบ่งประเภทของภูมิทัศน์วัฒนธรรมอาจมีการแบ่งวิธีที่แตกต่างกันไปบ้างแต่ทุกรูปแบบต่างก็มีวัตถุประสงค์เดียวกันคือ เพื่อสะดวกในการวิจัยและอนุรักษ์ภูมิทัศน์วัฒนธรรมอย่างเป็นระบบ

2.1.2.1 องค์การยูเนสโก (UNESCO, 2005 อ้างถึงในหัตถยา สิริพัฒนานกุล, 2550) ได้แบ่งภูมิทัศน์วัฒนธรรม เป็น 3 ประเภท

2.1.2.1.1 ภูมิทัศน์ที่ได้รับการออกแบบและสร้างสรรค์อย่างตั้งใจโดยมนุษย์ เช่น สวนสาธารณะ

2.1.2.1.2 ภูมิทัศน์ที่มีวิวัฒนาการอันเป็นผลมาจากความเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ การปกครอง ศาสนา และความเชื่อ ได้แก่ พื้นที่ปรากฏร่องรอยของภูมิทัศน์โบราณและภูมิทัศน์ที่ยังคงมีวิวัฒนาการอยู่อย่างต่อเนื่อง

2.1.2.1.3 ภูมิทัศน์ที่มีความเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมในพื้นที่ เช่น ศาสนา ลัทธิ ความเชื่อ

2.1.2.2 National Parks Service (ม.ป.ป. อ้างถึงในหัตถยา สิริพัฒนานกุล, 2550) ได้แบ่งภูมิทัศน์วัฒนธรรมแบ่งเป็น 4 ประเภท ได้แก่

2.1.2.2.1 ภูมิทัศน์ประวัติศาสตร์ที่ได้รับการออกแบบ

2.1.2.2.2 ภูมิทัศน์ท้องถิ่นที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์

2.1.2.2.3 พื้นที่ประวัติศาสตร์

2.1.2.2.4 ภูมิทัศน์ที่แสดงถึงชาติพันธุ์

2.1.2.3 สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติกระทรวงวัฒนธรรมและคณะกรรมการมาตรฐานมหาวิทยาลัยศิลปากร (2549) แบ่งประเภทภูมิทัศน์วัฒนธรรมตามความเข้มข้นของการจัดการของมนุษย์ที่มีต่อสภาพแวดล้อม ซึ่งแบ่งได้เป็น 3 ประเภท คือ

2.1.2.3.1 ภูมิทัศน์วัฒนธรรมแบบภูมิทัศน์นำวัฒนธรรม

ภูมิทัศน์นำวัฒนธรรม นับจากเมื่อมีการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ในพื้นที่นั้นๆ คำว่าภูมิทัศน์วัฒนธรรมจึงได้ก่อรูปขึ้น สำหรับระยะแรกเริ่มของการตั้งถิ่นฐานมนุษย์ยังมี

ข้อจำกัดในด้านต่างๆ ทั้งในแง่ของแรงงาน ความรู้ และเทคโนโลยี ดังนั้น มนุษย์จำเป็นต้องเรียนรู้ที่จะปรับตัวให้สอดคล้องกับระบบนิเวศในพื้นที่นั้น ทั้งในเรื่องการตั้งถิ่นฐาน และกิจกรรมการยังชีพ การตั้งถิ่นฐานในระยะนี้ สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติจะเป็นปัจจัยหลักในการกำหนดทิศทางการดำเนินชีวิต จึงจัดได้ว่าเป็นช่วงเวลา “ภูมิทัศน์นำวัฒนธรรม” หรือเรียกได้ว่าเป็น “ภูมิทัศน์วัฒนธรรมแบบชนบท” หรือ “ภูมิทัศน์วัฒนธรรมแบบพื้นถิ่น” ซึ่งลักษณะที่โดดเด่นคือ การดำเนินชีวิตใกล้ชิดกับสิ่งแวดล้อม มีระบบเครือญาติที่เข้มแข็ง เคารพสิ่งศักดิ์เหนือธรรมชาติ

2.1.2.3.2 ภูมิทัศน์วัฒนธรรมแบบภูมิทัศน์และวัฒนธรรมมีความสำคัญเท่ากัน

ภูมิทัศน์และวัฒนธรรมมีความสำคัญเท่ากัน เมื่อกาลเวลาผ่านไป หากพื้นที่ตรงนั้นยังเหมาะกับการอยู่อาศัยของมนุษย์ ชุมชนมีพัฒนาการมากขึ้นทั้งในแง่ของทรัพยากร แรงงาน ความรู้ และเทคโนโลยี ช่วงนี้จึงต้องมีการปรับภูมิทัศน์เพื่อให้สนองต่อความต้องการในการดำรงชีวิตมากยิ่งขึ้น แต่อย่างไรก็ตามคุณค่าของระบบนิเวศเดิมยังไม่ได้ละทิ้งไป ระยะนี้จึงอยู่ในช่วงที่มีลักษณะเด่นร่วมกันหรืออาจจะเรียกได้ว่าเป็น “ภูมิทัศน์กึ่งเมืองกึ่งชนบท”

2.1.2.3.3 ภูมิทัศน์วัฒนธรรมแบบวัฒนธรรมนำภูมิทัศน์

วัฒนธรรมนำภูมิทัศน์ เมื่อชุมชนมีการขยายตัวมากและสังคมมีความซับซ้อนประกอบกับมนุษย์มีความรู้และเทคโนโลยีในการแก้ไขปัญหาต่างๆ จึงมีความพยายามจะเอาชนะธรรมชาติแวดล้อมที่มีอยู่เดิม จัดได้ว่าเป็นช่วงที่ “ภูมิทัศน์วัฒนธรรมเมือง” สำหรับภูมิทัศน์วัฒนธรรมแบบวัฒนธรรมนำภูมิทัศน์หรือภูมิทัศน์เมือง มักจะเกี่ยวข้องกับการจัดการเพื่อพัฒนาและสร้างสรรค์ใหม่มากกว่าภูมิทัศน์วัฒนธรรมแบบอื่นๆ เนื่องจากเมืองและชุมชนมีลมหายใจ มีความต้องการใช้สอยร่วมสมัย ฉะนั้นการจัดการที่เกี่ยวข้องกับเมืองจะมีประเด็นที่ใช้ประกอบการพิจารณาที่หลากหลาย

จากแนวความคิดเกี่ยวกับการแบ่งประเภทของภูมิทัศน์วัฒนธรรม เมื่อนำมาพิจารณาภูมิทัศน์วัฒนธรรมของเมืองเพชรบุรี พบว่าเมืองเพชรบุรีเป็น ภูมิทัศน์เมือง ซึ่งเป็นพื้นที่ประวัติศาสตร์ที่สะท้อนให้เห็นถึงชั้นของประวัติศาสตร์ตั้งแต่ยุคทวารวดีจนถึงยุคปัจจุบัน สามารถสังเกตได้จากหลักฐานทางโบราณคดี เช่น สถาปัตยกรรมที่เป็นตัวแทนในยุคต่างๆ ของเมืองเพชรบุรี

2.1.2.4. นวณัฐ โอศิริ (2551) ได้กล่าวถึงการแบ่งประเภทภูมิทัศน์วัฒนธรรมออกเป็น 4 ประเภท เกณฑ์ในการจำแนกมีอยู่สองประการ คือ การมีตัวอย่างให้เห็นในประเทศไทยอย่างชัดเจน และการครอบคลุมเนื้อหาทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และภูมิปัญญา เพื่อนำไปใช้เป็นแรงบันดาลใจในการออกแบบภูมิสถาปัตยกรรมร่วมสมัยได้อย่างหลากหลาย เพราะสาระสำคัญของ

ภูมิทัศน์วัฒนธรรมนั้นสัมพันธ์กับการปรับแต่งภูมิประเทศ ตลอดจนการตั้งถิ่นฐานและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอันเป็นศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพภูมิสถาปัตยกรรมโดยตรง คือ

2.1.2.5.1. ภูมิทัศน์โบราณคดีและประวัติศาสตร์ หมายถึงสภาพแวดล้อมที่มนุษย์ในอดีตสร้างขึ้นและปรากฏร่องรอยให้เห็นในปัจจุบัน เช่น ชุมชนโบราณ แหล่งฝังศพ อุทยานประวัติศาสตร์ พระราชวังและพระราชอุทยาน

2.1.2.5.2. ภูมิทัศน์พื้นถิ่น หมายถึงภูมิทัศน์ที่เกี่ยวข้องกับการตั้งถิ่นฐานของชุมชนในพื้นที่ชนบททั้งที่เป็นที่อยู่อาศัยและพื้นที่ทางพิธีกรรม

2.1.2.5.3. ภูมิทัศน์เกษตรกรรม หมายถึง ภูมิทัศน์ที่เกิดจากเปลี่ยนแปลงผืนแผ่นดินและจัดการทรัพยากรธรรมชาติเพื่อการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ เช่น นาข้าว เมืองฝาย

2.1.2.5.4. ภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์ หมายถึง พื้นที่ตั้งถิ่นฐานของชุมชนมาตั้งแต่อดีตและพัฒนาต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน มีความเจริญในระดับสูงในด้านวัฒนธรรม มีระบบการวางผังที่ชัดเจนมีสถาปัตยกรรมและภูมิทัศน์ที่ทรงคุณค่าทางความงามและประวัติศาสตร์

ประเภทของเมืองประวัติศาสตร์ สามารถแบ่งได้ตามการใช้ประโยชน์ของเมืองได้ 2 ประเภท คือ

1) เมืองร้าง (dead historic city) เป็นเมืองที่มีความเจริญรุ่งเรืองอยู่ในช่วงเวลาหนึ่งหรือหลายช่วงก่อนที่จะถูกทิ้งร้างไปอันเนื่องมาจากภัยสงครามหรือภัยพิบัติต่างๆ เมืองประวัติศาสตร์ประเภทนี้มักมีการกลับเข้ามาตั้งถิ่นฐานใหม่ของกลุ่มคนในช่วงเวลาต่างๆ หลังการถูกทิ้งร้าง โดยอาจมีการตั้งถิ่นฐานของชุมชนเมืองอยู่โดยรอบหรือแทรกอยู่ระหว่างกลุ่มโบราณสถาน การขยายตัวของชุมชนเมืองที่ตั้งถิ่นฐานใหม่ อาจส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านเอกลักษณ์และบรรยากาศ รวมทั้งการบุกรุกทำลายโบราณสถานได้ ตัวอย่างเมืองประเภทนี้ เช่น อโยธยา พิมาย สุโขทัย นครธม

2) เมืองประวัติศาสตร์ที่มีชีวิต (living historic city) เป็นเมืองประวัติศาสตร์ที่มีการพัฒนาการสืบเนื่องจากอดีตมาจนถึงปัจจุบัน มีการเปลี่ยนแปลงตามกาลเวลาอยู่เสมอ โดยที่เขตเมืองเก่ามักประกอบด้วย วัดวาอาราม โบราณสถานและศิลปะสถาปัตยกรรมที่มีการใช้งานต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบันเป็นจำนวนมาก ตัวอย่างเมืองประเภทนี้ คือ กรุงเทพมหานคร เชียงใหม่ ลำพูน นครศรีธรรมราช (นวนัฐ โอศิริ, 2551)

กล่าวโดยสรุป การแบ่งประเภทของภูมิทัศน์วัฒนธรรมนั้น สามารถพิจารณาได้จาก ลักษณะทางภูมิทัศน์และลักษณะทางวัฒนธรรม เมื่อ 2 สิ่งนี้มารวมกันในแต่ละระดับสามารถแบ่งได้ 3 ประเภท คือ

1. ลักษณะทางภูมิทัศน์มากกว่าลักษณะทางวัฒนธรรม คือ ภูมิทัศน์วัฒนธรรมแบบพื้นถิ่น
2. ลักษณะทางภูมิทัศน์เท่ากันลักษณะทางวัฒนธรรม คือ ภูมิทัศน์วัฒนธรรมกึ่งชนบท
3. ลักษณะทางวัฒนธรรมมากกว่าลักษณะทางภูมิทัศน์ คือ ภูมิทัศน์วัฒนธรรมเมือง

ซึ่งภูมิทัศน์วัฒนธรรมเมืองนั้นเราสามารถพิจารณาในแง่ประวัติศาสตร์ได้ตามสภาพของเมืองนั้น โดยสามารถแยกได้เป็น เมืองร้างและเมืองที่ยังมีชีวิตอยู่ ฉะนั้น เมื่อพิจารณาเมืองเพชรบุรี ในบริเวณพื้นที่ศึกษา พบว่า เป็นเมืองที่มีประวัติศาสตร์ยาวนานมาตั้งแต่สมัยทวารวดี อีกทั้งเมืองมีพัฒนาการมาโดยตลอดและไม่เคยร้างราจากผู้คน จึงสรุปได้ว่า เมืองเพชรบุรีเป็น ภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์ที่ยังมีชีวิตอยู่

2.1.3 ปัจจัยที่มีผลต่อการเกิดภูมิทัศน์วัฒนธรรม (นาวณัฐ โอศิริ, 2551)

2.1.3.1 การจัดพื้นที่ว่าง หมายถึง การจัดวางองค์ประกอบต่าง ๆ เช่น อาคาร พืชพรรณ ทางสัญจร ฯลฯ ลงบนพื้นที่ว่างเพื่อตอบสนองความต้องการพื้นฐานด้านการอยู่อาศัยและวัฒนธรรม ประเพณีการจัดพื้นที่ว่างมีปัจจัยกำหนดหลายประการไม่ว่าจะเป็นความสอดคล้องกับสภาพภูมิประเทศ ความต้องการด้านใช้สอย แบบแผนอันเกิดจากคติความเชื่อหรือความพึงพอใจตามรสนิยม การจัดพื้นที่ว่างของมนุษย์แสดงให้เห็นชัดเจนในการวางผังเมือง หมู่บ้าน วัด วัง และพื้นที่สาธารณะ

2.1.3.1.1 คติความเชื่อและประเพณีนิยม คือ แบบแผนที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาตั้งแต่อดีต รากฐานของคติความเชื่อและประเพณีนิยมในประเทศไทยมาจากทั้งความเชื่อเรื่องอำนาจเหนือธรรมชาติหรือวิญญาณนิยมและพุทธศาสนา การจัดที่ว่างหรือการวางผังบริเวณที่อ้างอิงกับคติความเชื่อและประเพณีนั้นมีบทบาทสำคัญในการสร้างเอกลักษณ์ให้แก่ภูมิทัศน์วัฒนธรรมเพราะนอกจากจะแสดงรูปแบบที่มีความเฉพาะตัวของแต่ละภูมิภาคแล้ว ยังแฝงไปด้วยความหมายที่ลึกซึ้งอันสะท้อนให้เห็นรากเหง้าทางวัฒนธรรมได้อย่างเด่นชัด เช่น

คติความเชื่อดั้งเดิมที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ว่าง คือการให้ความสำคัญกับศูนย์กลางและชายขอบ เช่น บริเวณศูนย์กลางของเมืองจะเรียกว่า สะดือเมือง/ใจเมือง เป็นพื้นที่ที่เป็นสัญลักษณ์ของการก่อตั้งชุมชน

ความเชื่อเรื่องนาค ที่มักเรียกกันว่า นาคนาม คือการปลูกสร้างบ้านเมืองที่มีตำแหน่งที่ตั้งอยู่ติดแม่น้ำ เช่น การก่อตั้งกรุงรัตนโกสินทร์ เป็นต้น

คติจักรวาล มีบทบาทสำคัญในการวางผังเมือง การวางผัง ศาสนสถาน และการออกแบบสถาปัตยกรรมนี้มีแนวความคิดเกี่ยวกับการกำเนิดโลกและจักรวาลในศาสนาพราหมณ์ โดยจะให้ความสำคัญกับศูนย์กลางของพื้นที่ ดังในคัมภีร์ไตรภูมิพระร่วง เมืองโบราณเหล่านี้จะมีวัดมหาธาตุซึ่งเป็นที่ประดิษฐานสถูปหรือเจดีย์บรรจุพระบรมสารีริกธาตุของพุทธเจ้าอยู่บริเวณศูนย์กลางเมือง

คติเกี่ยวกับการวางทิศ ประเพณีนิยมเกี่ยวกับการวางทิศทางของสถาปัตยกรรมวัด วังและบ้านเรือนในสมัยโบราณขึ้นอยู่กับตำแหน่งที่ตั้งของแม่น้ำลำคลองที่ใกล้สุด ดังจะเห็นได้จากโบราณสถานสมัยทวารวดีและอยุธยาตลอดจนบ้านเรือนส่วนใหญ่จะหันหน้าออกสู่แม่น้ำ ยกเว้นทิศเหนือเพราะตามความเชื่อดั้งเดิมของไทยให้ทิศเหนือเป็นทิศเกี่ยวกับความตายและสิ่งอัปมงคลทั้งปวง ส่วนทิศใต้ถือว่าเป็นทิศมงคลที่สุดและมักเป็นทิศหันหัวนอนของผู้คนทั่วไป

2.1.3.1.2 รสนิยม นักภูมิศาสตร์ชื่อ เดวิด โลเวนาล (David Lowenthal) และฮิวพริ้นซ์ (Hugh Prince) เคยกล่าวไว้ว่าหนึ่งในหลายปัจจัยที่มีส่วนในการสร้างภูมิทัศน์วัฒนธรรม คือ รสนิยมของมนุษย์ โดยทั่วไปแล้วรสนิยมมักสัมพันธ์กับเรื่องของสุนทรียภาพ เพราะเป็นการแสดงให้เห็นถึงแนวคิดเรื่องความงามในอุดมคติ รสนิยมอาจเกิดจากประสบการณ์ที่สร้างสมมาแต่วัยเยาว์หรือเกิดจากการเรียนรู้ใหม่ ๆ ดังนั้น รสนิยมจึงสามารถเปลี่ยนแปลงได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับอิทธิพลภายนอกและจิตใจสำนึกของแต่ละคน ในประเทศไทย รสนิยมทางภูมิทัศน์ขึ้นอยู่กับอิทธิพลของวัฒนธรรมจากภายนอกเป็นส่วนใหญ่เห็นได้ชัดเจนว่าหนึ่งในวัฒนธรรมภายนอกที่มีบทบาทต่อสุนทรียภาพในอุดมคติของชาวไทยมากที่สุด คือ วัฒนธรรมตะวันตก อิทธิพลของวัฒนธรรมตะวันตกที่มีต่อรูปแบบภูมิทัศน์วัฒนธรรมเมืองในประเทศไทยอาจย้อนไปได้ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 ในช่วงเวลานั้นศิลปะสถาปัตยกรรมและการวางผัง

ที่มีแนวแกน เป็นระบบระเบียบจากยุโรปกลายเป็นบรรทัดฐานของรสนิยมที่ดี ในขณะที่คุณลักษณะดั้งเดิมของท้องถิ่นค่อย ๆ ลดบทบาทลง ปัจจุบันอิทธิพลจากวัฒนธรรมต่างถิ่นปรากฏให้เห็นชัดเจนในทุกแห่งของประเทศไทย โดยเฉพาะในภูมิภาคชนวิชนเมือง

2.1.3.2 กิจกรรมของมนุษย์ที่เปลี่ยนแปลงผืนแผ่นดินเพื่อการดำรงชีวิต

2.1.3.2.1 เกษตรกรรม หมายถึง กระบวนการผลิตอย่างมีระบบด้วยการเพาะปลูกพืชหรือเลี้ยงสัตว์ มีปัจจัยหลายประการที่เป็นตัวกำหนดรูปแบบการเกษตรในแต่ละพื้นที่ เช่น สภาพภูมิศาสตร์ ความชำนาญเพราะกลุ่ม ทิศทางเศรษฐกิจ และเทคโนโลยี

2.1.3.2.2 การประมง เกิดควบคู่ไปกับการตั้งถิ่นฐานชายฝั่งทะเลและแม่น้ำ ลำคลองมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทรัพยากร โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำและการจับสัตว์น้ำเชิงพาณิชย์ส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมและทรัพยากรชายฝั่งมากกว่ารูปแบบการประมงพื้นบ้าน

กล่าวโดยสรุป ปัจจัยที่ทำให้เกิดภูมิภาคชนวิชนเมืองนั้น มี 2 ปัจจัยหลัก คือ 1. การจัดการพื้นที่ และ 2. การได้รับอิทธิพลต่างๆ ซึ่งทั้งสองสิ่งนี้ได้สะท้อนออกมาให้เห็นเป็นรูปธรรมและนามธรรม

2.2.แนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของภูมิภาคชนวิชนเมืองและองค์ประกอบเมือง

2.2.1 นวนัฐ โอศิริ (2551) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของภูมิภาคชนวิชนเมืองประวัติศาสตร์ ประกอบด้วย

2.2.1.1 คูเมืองและกำแพงเมือง เป็นสิ่งก่อสร้างที่เป็นสัญลักษณ์ของความเป็นเมือง ใช้แสดงอาณาเขตของเมืองป้องกันข้าศึกในอดีต เป็นพื้นที่รับน้ำ และเป็นเส้นทางคมนาคม พื้นที่ภายในกำแพงเมืองเป็นศูนย์กลางของเมืองประกอบด้วย วัด วัง ตลาด ลานเมือง และที่อยู่อาศัยของประชาชน รูปแบบหรือรูปร่างของ กำแพงเมืองจะมีความแตกต่างกันขึ้นอยู่กับภูมิประเทศและวัฒนธรรมความเชื่อในสมัยนั้นๆ

2.2.1.2 โครงข่ายเมือง ได้แก่ ถนนและทางสัญจร มีหน้าที่แบ่งเขตพื้นที่ดินและกำหนดทิศทางการขยายตัวของเมือง โครงข่ายเมืองประวัติศาสตร์สะท้อนพัฒนาการทางสังคม วัฒนธรรมของเมืองรวมทั้งสะท้อนเอกลักษณ์เฉพาะของเมือง โครงข่ายเมืองเก่าของกรุงรัตนโกสินทร์แสดงให้เห็นว่าในยุคแรก ๆ ทางสัญจรไม่ได้มีเป้าหมายเพื่อรองรับการใช้รถยนต์

เป็นจำนวนมากเหมือนโครงข่ายเมืองใหม่ในปัจจุบัน ในทางตรงกันข้ามกลับมีลักษณะแคบเป็นตรอกซอกซอย สอดคล้องกับลักษณะภูมิประเทศและพาหนะในอดีต เช่น รถลาก รถม้า เกวียน เป็นต้น

ถนนสายหลักของเขตเมืองเก่า มีความสำคัญต่อภูมิทัศน์โดยรวมของเมือง เพราะเป็นถนนที่เชื่อมจุดสำคัญ ๆ เข้าด้วยกัน มีผู้สัญจรไปมามากมาย ถนนสายหลัก ทำหน้าที่เสมือน “หน้าตา” ของเมือง เช่น ถนนราชดำเนินใช้แบบอย่างจากถนนของ เอลิเซ่(Champs Elysees) ลักษณะพิเศษของถนนราชดำเนิน คือการเน้นแนวแกนและความเป็นระบบระเบียบของต้นไม้ อุปกรณ์ประกอบถนนและอาคารตลอดสองข้างทาง

2.2.1.3 ย่าน หมายถึง พื้นที่อยู่อาศัยของกลุ่มคนที่มีวิถีชีวิตและวัฒนธรรมเดียวกัน สิ่งที่ยังบอกความเป็นย่านคือ ลักษณะทางกายภาพ เช่น รูปแบบอาคาร สถานที่ประกอบพิธีกรรม การจัดกลุ่มอาคารที่มีลักษณะคล้ายกันจนเกิดเป็นชุมชนขนาดใหญ่ เช่น ย่านที่อยู่อาศัยของช่างฝีมือ และย่านที่อยู่อาศัยของชาวต่างชาติ เช่น ย่านเยาวราชของจีน ย่านพาหุรัดของแขกซีกซ์ เป็นต้น

2.2.1.4 องค์ประกอบทางธรรมชาติ เช่น แม่น้ำ ลำคลอง บึงน้ำ ภูเขา เป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างเอกลักษณ์ให้แก่เมืองประวัติศาสตร์หลายเมือง องค์ประกอบทางธรรมชาติที่อยู่ภายในหรือรอบๆ เมือง ส่วนใหญ่มีหน้าที่เป็นจุดหมายตา เป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์และรักษาสมดุลของระบบนิเวศภายในเมือง

2.2.1.5 พื้นที่โล่งว่างสาธารณะ เช่น ลานเมือง สวนสาธารณะ พื้นที่ริมน้ำ ถนน เป็นต้น พื้นที่โล่งว่างสาธารณะที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ควรเป็นพื้นที่ที่สัมพันธ์กับพัฒนาการของเมืองหรือเป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างเมือง มีความสำคัญในฐานะเป็นแหล่งรวมกิจกรรมต่างๆ ของเมืองหรือบางครั้งเรียกว่าเป็น “พื้นที่ทางวัฒนธรรม” (cultural space) พื้นที่เหล่านี้เป็นพื้นที่แห่งความทรงจำส่วนรวมที่ไม่ใช่พื้นที่ของปัจเจกบุคคลหรือพื้นที่ทางเศรษฐกิจ มีไว้สำหรับกิจกรรมทางวัฒนธรรมต่างๆ มีส่วนอย่างยิ่งในการสร้างชีวิตชีวาและความเป็นพลวัตให้แก่ภูมิทัศน์เมือง

2.2.1.6 สถาปัตยกรรม เป็นองค์ประกอบที่มีบทบาทสำคัญที่สุดในการสร้างเอกลักษณ์ให้แก่เมือง เพราะเมืองเป็นแหล่งรวมของสิ่งปลูกสร้างหลายยุคหลายสมัย รูปแบบ และการจัดกลุ่มของอาคาร สามารถแสดงให้เห็นถึงพัฒนาการทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมจากช่วงเวลาหนึ่งสู่ช่วงเวลาหนึ่งได้เป็นอย่างดี เช่น อาคารแบบชิโน โปรตุเกส ซึ่งเป็นรูปแบบอาคารที่

ผสมผสานสถาปัตยกรรมยุโรป และจีน การที่เขตเมืองเก่าของภูเก็ตมีอาคารชิโน-โปรตุกีสที่สร้างในสมัยรัชกาลที่ 5-7 อยู่มาก แสดงให้เห็นถึงประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ทางการค้าระหว่างภูเก็ตกับป็นังในสมัยของพระยารัษฎานุประดิษฐ์มหิศรภักดี สมุหเทศาภิบาล สำเร็จราชการมณฑลภูเก็ตในขณะนั้น

2.2.2 พรรณงาม ชพานนท์ (2526 อ้างถึงใน สิริินทิพย์ สีนแสงแก้ว, 2552) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบภูมิทัศน์วัฒนธรรมว่า ในการศึกษาเกี่ยวกับภูมิทัศน์วัฒนธรรม แม้ว่าส่วนประกอบของภูมิทัศน์มีอยู่มากมายก็ตาม แต่นักภูมิศาสตร์ส่วนใหญ่ได้เน้นความสนใจมุ่งเฉพาะสิ่งที่ปรากฏบนภูมิภาพเพียง 3 สิ่ง เท่านั้น ได้แก่

2.2.2.1 รูปแบบการตั้งถิ่นฐาน (Settlement patterns) เป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงการปรับตัวของมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและสัมพันธ์กับระเบียบแบบแผนต่างๆทางวัฒนธรรม ตลอดจนประเพณีความเชื่อของกลุ่มชนต่างๆเหล่านั้น ลักษณะของการตั้งถิ่นฐานยังเป็นองค์ประกอบที่ปรากฏให้เห็นในพื้นที่ต่างๆ เช่น ในเรื่องสิ่งก่อสร้าง ถนนหนทางและสิ่งอื่นๆที่มนุษย์สร้างขึ้น ในช่วงเวลาที่ดำรงชีวิตในพื้นที่นั้นๆ ทำให้ทราบว่าระหว่างพื้นที่แต่ละแห่งมีความแตกต่างหรือคล้ายคลึงกันอย่างไรบ้างและจะสามารถปรับตัวให้เข้ากับพื้นที่นั้นๆได้อย่างไร

2.2.2.2.รูปแบบการจัดแบ่งที่ดิน (Land-division pattern) รูปแบบการจัดแบ่งที่ดินเป็นการจัดการแบ่งพื้นที่ให้สัมพันธ์ เกื้อกูลกันและสะท้อนให้เห็นว่ามนุษย์ได้บริหารจัดการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่ดิน น้ำ แรงงานและรักษาสภาพแวดล้อมให้ดีขึ้นได้อย่างไร ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาในด้านต่างๆ นอกจากนี้การจัดแบ่งที่ดินในแต่ละพื้นที่จะมีความแตกต่างกัน เช่น การแบ่งที่ดินออกเป็นเขตที่อยู่อาศัย การแบ่งที่ดินในรูป เขตการค้า เขตเกษตรกรรม เป็นต้น ในการแบ่งที่ดินแต่ละเขตก็มีความแตกต่างกันในเรื่องการใช้ประโยชน์ เช่น การใช้ประโยชน์พื้นที่เกษตรกรรมทำเป็นการค้าในพื้นที่ที่มีขนาดใหญ่ไปจนถึงการเกษตรกรรมในพื้นที่ขนาดเล็ก เป็นต้น

2.2.2.3 สถาปัตยกรรมสิ่งก่อสร้าง (Architecture) เป็นผลงานศิลปะที่แสดงออกด้วยการสร้างสิ่งก่อสร้างเป็นวิธีการจัดสรรบริเวณที่ว่างให้เกิดประโยชน์ใช้สอยตามความต้องการ ลักษณะของสถาปัตยกรรมสิ่งก่อสร้างสะท้อนถึงวัฒนธรรมของกลุ่มชนที่สร้างสรรค์สถาปัตยกรรมนั้นหรือตั้งถิ่นฐานในพื้นที่นั้นได้อย่างชัดเจน สามารถมองเห็นถึงความแตกต่างหรือความคล้ายคลึงที่ปรากฏอยู่ในพื้นที่แต่ละแห่งได้ชัด เช่นการเลือกใช้วัสดุให้เหมาะสมกลมกลืนกับสภาพแวดล้อม การจัดรูปทรงทางสถาปัตยกรรมให้เหมาะสมกลมกลืนกับสภาพแวดล้อมและประโยชน์ใช้สอย การจัดสรรบริเวณที่ว่างให้สัมพันธ์กันของส่วนต่างๆทั้งภายในและภายนอก เป็นต้น

2.2.3 Kevin Lynch (1960) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบสำคัญในการเกิดจินตภาพของเมือง (Image of the city) มีทั้งหมด 5 ประเภท คือ

2.2.3.1 เส้นทาง (Path) หมายถึง ช่องทางที่ใช้สัญจร เป็นเส้นทางติดต่อกายในเมืองไปยังสถานที่ต่างๆหรือเป็นเส้นทางติดต่อกจากเมืองไปสู่เมืองอื่นหรือเมืองใกล้เคียง ซึ่งอยู่ในรูปแบบถนน ตรอก ซอย ทางเท้า ทางรถไฟ แม่น้ำ โดยส่วนมาก (Path) มักเป็นพื้นที่สาธารณะที่เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของเมือง ที่สามารถแสดงออกให้เห็นสภาพภูมิทัศน์ของเมืองได้จากการสัญจร เช่น การท่องเที่ยวในเมืองจะมีการตกแต่งเส้นทางให้มีความสวยงามเพื่อเป็นการควบคุมมุมมองจากถนน

2.2.3.2.ขอบ (Edge) หมายถึง องค์ประกอบเชิงเส้นที่กำหนดขอบเขตของสิ่ง 2 สิ่งที่ต่อเนื่องกัน ซึ่งอาจจะเป็นการแยกออกจากกันหรือเชื่อมต่อกันก็ได้ ขอบอาจจะเป็นเส้น (Linear) ที่ต่อเนื่องกันไป เช่น แม่น้ำ กำแพงเมือง คูน้ำ คันดินหรือถนน อาจมองเป็นขอบ (Edge)หรือ เส้นทางก็ได้โดยขึ้นอยู่กับมุมมองที่ประเด็นใด ซึ่งขอบ (Edge) ทำให้เกิดความชัดเจนในแง่ของจุดเริ่มต้นหรือจุดสุดท้าย

2.2.3.3.ศูนย์ชุมชน (Node) หมายถึง ศูนย์กลางของกิจกรรมซึ่งเกิดการทำกิจกรรมตลอดเวลาหรือในบางช่วงเวลา เช่น สถานีขนส่ง ตลาดสด ตามแยกถนนต่างๆเป็นแหล่งที่มีคนมารวมกัน

2.2.3.4 ย่าน (District) หมายถึง พื้นที่ที่มีความคล้ายคลึงกันในวิถีความเป็นอยู่ ทางการภาพ ทางกิจกรรม โดยไม่จำกัดด้วยขนาดของพื้นที่ เช่น ย่านศูนย์กลางเมือง ย่านที่พักอาศัย ย่านศาสนาสถาน ย่านตามเชื้อชาติ

2.2.3.5.จุดหมายตา (Landmark) หมายถึง สิ่งที่แสดงออกเป็นจุดเด่นหรือความแตกต่างได้ชัดเจนจากสิ่งแวดล้อม โดยใช้เป็นจุดอ้างอิงในการรับรู้หรือจดจำ แบ่งเป็น 2 แบบ

2.2.3.5.1 จุดหมายตา ระยะไกล (Distant Landmarks) มีความเด่นที่รับรู้ได้ในระยะไกล เช่น ภูเขา ยอดเจดีย์ เสารับส่งวิทยุ

2.2.3.5.2 จุดหมายตา ระยะใกล้ (Local Landmarks) มีจุดเด่นที่รับรู้ได้ในระยะใกล้ในกลุ่มท้องถิ่นหรือชุมชน เช่น อนุสาวรีย์ ป้ายโฆษณา

2.2.4 เดชา บุญค้ำ (2537) ได้กล่าวถึง องค์ประกอบของเมืองที่มีส่วนทำให้เมืองสวยงามมีชีวิต มีเอกลักษณ์ที่โดดเด่น และเกิดความประทับใจแก่ผู้พบเห็น โดยมีองค์ประกอบต่างๆ ดังนี้

2.2.4.1. ธรรมชาติ ได้แก่ สิ่งที่เป็นธรรมชาติที่ยังปรากฏอยู่ในเมือง เช่น แม่น้ำ ลำคลอง ภูเขา ฯลฯ ซึ่งสิ่งที่ปรากฏอยู่นั้น นับว่าเป็นทรัพยากรทางธรรมชาติที่สำคัญและมีคุณค่า ทั้งประโยชน์ใช้สอยและมีทัศนียภาพที่สวยงามของเมือง

2.2.4.2. โครงข่ายคมนาคม ได้แก่ ถนน ทางเดินเท้า รวมทั้งเส้นทางน้ำที่ใช้ในการสัญจร ซึ่งเป็นส่วนประกอบของเมืองที่เชื่อมโยงส่วนต่างๆ ของเมืองเข้าด้วยกัน เกิดการเข้าถึงซึ่งกันและกัน โดยอาศัยเส้นทางคมนาคมเหล่านี้

2.2.4.3. วิถีชีวิต/กิจกรรม ได้แก่ การตั้งถิ่นฐานในการดำรงชีวิต มีการประกอบกิจกรรม ประเพณี ความเชื่อ ที่เป็นส่วนประกอบให้เมืองเกิดความเคลื่อนไหว มีชีวิต

2.2.4.4. พื้นที่ว่าง ได้แก่ บริเวณพื้นที่โล่งว่างภายในเมือง เป็นพื้นที่ที่ใช้ในการประกอบกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน เช่น สวนสาธารณะ สนามเด็กเล่น ลานกิจกรรมเอนกประสงค์ของเมือง เป็นต้น

2.2.4.5. สิ่งก่อสร้าง ได้แก่ สถาปัตยกรรมต่างๆที่เกิดจากมนุษย์สร้างขึ้น เช่น กำแพงเมือง ประตูเมือง วัด อาคารที่พักอาศัย ตึกแถว รวมทั้งส่วนประกอบทางภูมิสถาปัตยกรรม เป็นต้น

จากแนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของภูมิทัศน์วัฒนธรรมเมืองประวัติศาสตร์และภูมิทัศน์วัฒนธรรมเมืองสามารถสรุปได้ดังตารางที่ 2.1

ตารางที่ 2.1 แสดงองค์ประกอบของภูมิทัศน์เมืองตามแนวคิดของแต่ละท่าน

องค์ประกอบ	นวนัฐ โอศิริ	พรณงาม ชพานนท์	Kevin Lynch	เดชา บุญค้ำ
คูเมืองและกำแพงเมือง				
โครงข่ายเมือง				
สถาปัตยกรรม				
ย่าน				
พื้นที่โล่งว่างสาธารณะ				
องค์ประกอบธรรมชาติ				
จุดหมายตา(landmark)				
ศูนย์ชุมชน(node)				
ขอบ(edge)				

จากตารางสามารถสรุปองค์ประกอบของภูมิทัศน์เมืองที่กล่าวตรงกัน ดังนี้

1. โครงข่ายเมือง
2. สถาปัตยกรรม
3. ย่าน
4. พื้นที่โล่งว่างสาธารณะ(พื้นที่ทำกิจกรรมของเมือง)
5. องค์ประกอบทางธรรมชาติ

2.3. กฎบัตรที่เกี่ยวข้อง

2.3.1 กฎบัตรระหว่างประเทศเพื่อการอนุรักษ์เมืองและชุมชนเมืองประวัติศาสตร์ (Washington Charter 1987)

คำนำและคำจำกัดความ

กฎบัตรฉบับนี้เกี่ยวข้องกับครอบคลุมพื้นที่ชุมชนประวัติศาสตร์ทั้งใหญ่และเล็ก ทั้งเมืองและใจกลางเมืองหรือย่านประวัติศาสตร์ รวมถึงสิ่งแวดล้อมของพื้นที่นั้นทั้งที่เป็นธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้น นอกเหนือจากบทบาทในฐานะที่เป็นเอกสารทางประวัติศาสตร์แล้ว พื้นที่เหล่านี้ยังเป็นแหล่งรวมคุณค่าของวัฒนธรรมประเพณีนิยมของชุมชนด้วย ทุกวันนี้พื้นที่หลายแห่งกำลังถูกคุกคาม ทำให้เสื่อมลงทางกายภาพ ทำให้เสียหายหรือแม้แต่ถูกทำลาย จากผลกระทบของการพัฒนาเมืองอันเนื่องมาจากการอุตสาหกรรมในสังคมทุกแห่ง

หลักการและวัตถุประสงค์

- ลักษณะเฉพาะของเมืองที่ควรรักษาให้มีบูรณภาพไว้มี ดังนี้
 - รูปแบบแผนผังของเมืองที่เห็นได้จากการแบ่งพื้นที่ดินและโครงข่ายถนน
 - ความสัมพันธ์ระหว่างอาคารและพื้นที่สีเขียวและพื้นที่โล่ง
 - รูปลักษณะภายในและภายนอกของอาคารที่เห็นได้จากสัดส่วน ขนาด รูปแบบการก่อสร้าง วัสดุ สี และการตกแต่ง
- ความสัมพันธ์ระหว่างเมืองหรือชุมชนเมืองและแหล่งที่ตั้งที่แวดล้อมอยู่ทั้งที่เป็นธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้น
 - การใช้สอยที่หลากหลายที่มีอยู่ในเมือง หรือชุมชนเมือง ตามกาลเวลา
 - การกระทำใดๆ ก็ตามต่อคุณลักษณะดังกล่าวมาแล้วนั้นจะต้องคำนึงถึงความเป็นของดั้งเดิมของเมืองและชุมชนเมืองประวัติศาสตร์

-การเข้ามามีส่วนร่วมของผู้อาศัยในพื้นที่ที่มีความสำคัญต่อความสำเร็จของแผนงานการอนุรักษ์ควรได้รับการสนับสนุนการอนุรักษ์เมืองและชุมชนเมืองประวัติศาสตร์จะเกี่ยวข้องกับผู้อยู่อาศัยในพื้นที่เป็นอันดับแรก

-การวางแผนการอนุรักษ์เมืองและชุมชนเมืองประวัติศาสตร์ ควรมีการศึกษาในหลายสาขาวิชา

-การใช้สอยและกิจกรรมใหม่ควรเข้ากันได้กับลักษณะของเมืองและชุมชนเมืองประวัติศาสตร์การประยุกต์การใช้สอยพื้นที่เหล่านี้ให้เข้ากับวิถีชีวิตในปัจจุบันต้องมีการดำเนินการหรือการปรับปรุงสาธารณูปโภค สาธารณูปการด้วยความระมัดระวัง

-เมื่อมีความจำเป็นต้องก่อสร้างอาคารใหม่หรือต้องปรับปรุงอาคารที่มีอยู่แล้วควรเคารพต่อลักษณะขอบเขตที่วางเดิมของพื้นที่โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแง่ของสัดส่วนและขนาดที่ดิน ไม่ควรปฏิเสธการเพิ่มเติมองค์ประกอบต่าง ๆ ในปัจจุบันที่สอดคล้องกลมกลืนกับสิ่งแวดล้อม เนื่องจากสิ่งเหล่านี้จะช่วยสร้างคุณค่าความสมบูรณ์ของพื้นที่ได้

-ต้องมีการควบคุมการจราจรภายในเมืองหรือชุมชนเมืองประวัติศาสตร์และวางผังกำหนดพื้นที่จอดรถเพื่อไม่ให้สิ่งเหล่านี้สร้างความเสียหายแก่สิ่งปลูกสร้างที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์หรือแก่สภาพแวดล้อมโดยรอบ

-เมืองประวัติศาสตร์ควรได้รับการปกป้องคุ้มครองจากภัยธรรมชาติและสิ่งรบกวนต่าง ๆ เช่น มลภาวะและแรงสั่นสะเทือนเพื่อรักษาสภาพของมรดกวัฒนธรรม และเพื่อความปลอดภัยและความเป็นอยู่ที่ดีของผู้อาศัยเมื่อเกิดภัยธรรมชาติที่มีผลกระทบต่อเมืองหรือชุมชนเมืองประวัติศาสตร์ขึ้นจะต้องนำมาตรการในการป้องกันและซ่อมแซมมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมตามลักษณะเฉพาะของแต่ละที่ที่เกี่ยวข้อง

2.3.2 การพิจารณาคุณค่าโดยพิจารณาจาก กฎบัตรเบอร์รัว (Burra charter, 1999 อ้างถึง เฮอร์ริช หล่อวิมจล และปิ่นรัชฎ์ กาญจนนัยจิติ, 2550) ซึ่งได้มีรายละเอียด ดังนี้

2.3.1.1 คุณค่าทางด้านประวัติศาสตร์

เป็นพื้นฐานของคุณค่าในทุกๆ ด้าน สถานที่ใดๆ จะมีคุณค่าทางด้านประวัติศาสตร์ก็ต่อเมื่อสถานที่นั้นมีอิทธิพลหรือได้รับอิทธิพลจากเหตุการณ์และบุคคลในช่วงใดช่วงหนึ่งในประวัติศาสตร์เป็นสถานที่เกิดเหตุการณ์สำคัญ คุณค่าทางประวัติศาสตร์จะมีความเด่นชัด เมื่อหลักฐานที่เกี่ยวข้องเหตุการณ์หรือบุคคลนั้นยังคงปรากฏอยู่ในพื้นที่หรือสถานที่นั้น

ยังมีความสมบูรณ์อยู่ แต่บางครั้งสถานที่นั้นอาจเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์สำคัญอย่างมาก จนแม้ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงไปแล้วก็ตามก็ยังคงคุณค่าอยู่ได้

- สถานที่นั้นสำคัญเพราะได้แสดงพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของประเทศ เมือง หรือชุมชน
- สถานที่นั้นมีความเกี่ยวข้องกับบุคคลเฉพาะหรือกลุ่มคนที่มีความสำคัญในประวัติศาสตร์หรือความสัมพันธ์ระหว่างสถานที่กับบุคคลและกลุ่มคนนั้น
- สถานที่นั้นเป็นตัวอย่างของงานทางสถาปัตยกรรมหรือการออกแบบโดยเฉพาะ
- สถานที่นั้นมีความสัมพันธ์กับเหตุการณ์สำคัญในประวัติศาสตร์
- สถานที่นั้นแสดงให้เห็นวิถีชีวิต ประเพณี กระบวนการทางวัฒนธรรม การใช้ที่ดิน การออกแบบที่ไม่ได้ถูกใช้มานานแล้ว หรืออาจเสี่ยงต่อการสูญหายไป หรืออาจมีความน่าสนใจเป็นพิเศษ

2.3.1.2 คุณค่าทางด้านสุนทรียภาพ

คุณค่าที่รับรู้จากประสาทสัมผัสต่างๆ ด้าน ได้แก่ รูปทรง ขนาด สี ผิวสัมผัสและวัสดุ ที่ประกอบขึ้นเป็นกายภาพของสถานที่ทางประวัติศาสตร์นั้นและยังครอบคลุมถึงสัมผัส กลิ่น และเสียง ที่เกี่ยวข้องกับสถานที่และการใช้สอยสถานที่นั้นด้วย

- สถานที่นั้นมีคุณลักษณะเด่นชัดที่เป็นแหล่งภูมิทัศน์ที่มีชื่อเสียง
- สถานที่นั้นแสดงให้เห็นถึงความงาม หัศจรรย์จากระดับความยิ่งใหญ่ของสถานที่นั้น
- สถานที่นั้นแสดงให้เห็นถึงความรู้สึกเกี่ยวกับอายุ ประวัติศาสตร์หรือในช่วงเวลาในเชิงลึก
- สถานที่นั้นเป็นสัญลักษณ์ที่มีการแสดงออกในลักษณะที่เป็นศิลปะ กวีนิพนธ์ ภาพถ่าย วรรณกรรม ศิลปะพื้นบ้าน
- มีคุณภาพองค์ประกอบที่เด่นชัดและเกี่ยวข้องกับสี รูปแบบ โครงสร้าง รายละเอียด การเคลื่อนไหว องค์กรวม เสียง

2.3.1.3 คุณค่าทางด้านวิทยาศาสตร์

คุณค่าทางด้านวิทยาศาสตร์ หมายถึง คุณค่าทางการศึกษาวิจัย คุณค่านี้ขึ้นอยู่กับความสำคัญของข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ ความหายากและการที่สถานทีนั้นสามารถใช้เป็นแหล่งข้อมูลในอนาคตได้

- มีบางสิ่งบางอย่างที่เกี่ยวข้องกับสถานที่หรือในสถานที่นั้น ซึ่งเป็นสิ่งที่หายากหรือกำลังตกอยู่ในอันตราย หรือไม่ ยกตัวอย่างเช่น พันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์ คุณลักษณะทางธรณีวิทยา รูปแบบการก่อสร้าง วิธีหรือวัสดุที่นำมาใช้หรือรูปแบบเฉพาะจากหลักฐานทางโบราณคดี
- สถานที่แห่งนั้นมีความสำคัญที่จะช่วยคนอื่นให้เข้าใจรูปแบบของสถานที่ประเภทเดียวกันนี้

2.3.1.4 คุณค่าทางด้านสังคม

ครอบคลุมคุณค่าของสถานที่ในฐานะที่เป็นศูนย์กลางของจิตวิญญาณ ความเชื่อ การเมือง ชนชาติหรือวัฒนธรรมของคนกลุ่มน้อย

- เป็นพื้นที่ทางวัฒนธรรม โดยเป็นพื้นที่ทำกิจกรรมทางประเพณี/งานเทศกาล/เศรษฐกิจ/การเมือง
- สถานที่นั้นสำคัญในฐานะที่เป็นจุดเด่นทางภูมิทัศน์หรืออัตลักษณ์ของท้องถิ่น
- สถานที่นั้นสำคัญเพราะเกี่ยวข้องกับบุคคลพิเศษหรือกลุ่มที่สำคัญในประวัติศาสตร์ชุมชน
- สถานที่นั้นมีคุณค่าต่อชุมชนด้วยเหตุผลทางศาสนา จิตวิญญาณ วัฒนธรรม การพิจารณาคุณค่าด้านต่างๆทำให้ทราบถึงคุณค่าทางด้านต่างๆของพื้นที่ที่มี

ศักยภาพ

2.4 แนวความคิดเกี่ยวกับแนวทางการอนุรักษ์และการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรม

2.4.1 นวนัฐ โอศิริ (2551) ได้กล่าวถึงแนวคิดในการอนุรักษ์ภูมิทัศน์วัฒนธรรมเมืองประวัติศาสตร์ไว้ดังนี้

2.4.1.1 อนุรักษ์สภาพแวดล้อมเมืองทั้งระบบ

เมืองประวัติศาสตร์ มักมีการเลือกที่ตั้งเมือง และมีการจัดการระบบธรรมชาติได้อย่างสอดคล้องกับลักษณะภูมิศาสตร์ ตัวอย่างเช่นเมืองเชียงใหม่มีชัยภูมิที่ตั้งบนที่ลาดเชิงคอยสุเทพ มีแม่น้ำไหลผ่าน 3 สาย คือ แม่น้ำปิงอยู่ห่างจากเมือง 1 กิโลเมตร ห้วยแก้วสำหรับผันน้ำเข้าสู่คูเมืองและแม่น้ำท่าชัยระบายน้ำออกจากคูเมือง ในอดีตด้านนอกกำแพงเมืองมีแหล่งน้ำธรรมชาติอยู่ 4 แห่ง ได้แก่ หนองบัวเจ็ดกอทางด้านตะวันออกเฉียงเหนือ หนองหอยทางทิศใต้ หนองเส็งและหนองผาเตบ หนองน้ำเหล่านี้ทำหน้าที่เป็นที่รับน้ำไม่ให้ท่วมเมืองเชียงใหม่ แต่ในปัจจุบันหนองน้ำทั้ง 4 ได้หายสาบสูญไปแล้ว เนื่องจากการถมหนองน้ำเพื่อสร้างอาคารทำให้เมืองเชียงใหม่ประสบปัญหาน้ำท่วมหนักในช่วง 5-6 ปีที่ผ่านมา สร้างความเสียหายให้กับแหล่งท่องเที่ยวและโบราณสถานหลายแห่ง จากกรณีของเมืองเชียงใหม่ทำให้ได้ข้อคิดว่าการอนุรักษ์ภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์จำเป็นต้องคำนึงถึงระบบธรรมชาติที่สัมพันธ์กับเมืองด้วย นอกเหนือไปจากการอนุรักษ์ผังเมืองและสถาปัตยกรรม

2.4.1.2 ดำรงรักษาเอกลักษณ์ทางประวัติศาสตร์(historic character) ของเมือง

เอกลักษณ์ทางประวัติศาสตร์ของเมืองคือคุณลักษณะสำคัญของเมือง ที่ทำให้เมืองแต่ละเมืองมีความแตกต่างกัน เป็นที่จดจำของผู้มาเยือน องค์ประกอบที่แสดงถึงเอกลักษณ์ทางประวัติศาสตร์ของเมืองได้แก่

2.4.1.2.1 โครงสร้างของเมือง ได้แก่รูปแบบแผนผังที่เห็นได้จากการแบ่งพื้นที่ดิน

โครงข่ายถนนและย่าน

2.4.1.2.2 แบบแผนของที่ว่างคือความสัมพันธ์ระหว่างอาคารกับพื้นที่โล่งว่าง

2.4.1.2.3 ความสัมพันธ์ของเมืองกับสภาพแวดล้อมธรรมชาติ เช่น คู คลอง แม่น้ำ

ภูเขา

2.4.1.2.4 ลักษณะของสถาปัตยกรรม เช่น การวางผัง สัดส่วน ขนาด รูปแบบ

วัสดุ สี และการตกแต่ง

2.4.1.2.5 ทัศนียภาพ ได้แก่ ลำดับศักดิ์ของมุมมอง (visual hierarchy) วิธีทัศน์

2.4.1.2.6 กิจกรรมและประเพณี

หนึ่งในแนวทางการอนุรักษ์ที่สามารถรักษาเอกลักษณ์ทางประวัติศาสตร์ของเมืองได้ คือการปรับใช้ใหม่ (Adaptive Reuse) วิถีทัศน์ (vista) กลุ่มของอาคารเก่าที่ไม่ได้ใช้ประโยชน์ตามหน้าที่ใช้สอยเดิมสามารถนำมาบูรณะให้มีสภาพดีและปรับเปลี่ยนหน้าที่ใช้สอยใหม่ให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตและบริบทแวดล้อมของเมืองได้

2.4.1.3 อนุรักษ์โดยผ่านการร่วมมือจากชุมชน องค์กรท้องถิ่น และรัฐ

การมีส่วนร่วมของผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย (stakeholders) เป็นพื้นฐานสำคัญ ในการวางแผนจัดการและอนุรักษ์ภูมิทัศน์วัฒนธรรมเมืองให้มีความยั่งยืน การกำหนดเป้าหมาย และวิธีการในอนุรักษ์ที่มาจากฝ่ายรัฐหรือส่วนกลางหรือที่เรียกว่า top down นั้นแม้จะมีข้อดีในด้านการจัดการอย่างเป็นระบบ แต่มีข้อเสีย คือชุมชนและองค์กรท้องถิ่นขาดการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เลือกแนวทางและวิธีที่เหมาะสมและไม่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตและสภาพแวดล้อมชุมชน ในทางตรงกันข้ามการให้ชุมชนเป็นผู้ริเริ่มหรือที่เรียกว่า bottom up โดยมีหน่วยงานของรัฐเป็นผู้สนับสนุนงบประมาณและองค์ความรู้ต่าง ๆ ย่อมจะทำให้การอนุรักษ์และบริหารจัดการมีความคล่องตัวและสามารถสร้างจิตสำนึก ความรู้ความเข้าใจและแรงจูงใจในชุมชนในการดำรงรักษามรดกทางวัฒนธรรมให้สืบเนื่องต่อไป

2.4.1.4 รักษา “ความมีชีวิต” ของเมือง

ที่ผ่านมา การอนุรักษ์เมืองและย่านประวัติศาสตร์หลายแห่งในโลก เน้นการสงวนรักษาเฉพาะอาคารโดยตัดขาดออกจากวิถีชีวิตและบริบทรอบ ๆ ทำให้อาคารที่อนุรักษ์ดูราวกับเป็นวัตถุโบราณที่จัดแสดงในพิพิธภัณฑ์ คำว่า museum station เป็นคำศัพท์บัญญัติขึ้นโดยนักภูมิศาสตร์เอ็ดเวิร์ด เรล์ฟ (Edward Relph) ในหนังสือ Place and Placeless (1976) เพื่อใช้เรียกแนวทางอนุรักษ์ดังกล่าว เรล์ฟ เชื่อว่าความพยายามในการ “แช่แข็ง” อดีต โดยไม่สนใจการหมุนเวียนเปลี่ยนผ่านของกาลเวลาหรือกิจกรรมดั้งเดิมของชุมชนที่อยู่รอบ ๆ หรือภายในพื้นที่นั้น จะทำให้ภูมิทัศน์วัฒนธรรมขาดชีวิตและเอกลักษณ์เฉพาะที่ไปอย่างน่าเสียดาย ดังนั้นแนวคิดปัจจุบันในการอนุรักษ์เมืองประวัติศาสตร์ จึงเน้นไปที่ความพยายามในการบูรณาการ ให้

โบราณสถานเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนโดยรอบ ตลอดจนสืบสานกิจกรรมดั้งเดิมที่ไม่ขัดแย้งกับโบราณสถานให้คงอยู่

2.4.1.5 อนุรักษ์ด้วยระบบการผังเมือง

กฎหมายด้านผังเมืองมีบทบาทสำคัญต่อการอนุรักษ์ภูมิทัศน์วัฒนธรรมเมือง เพราะสามารถปรับปรุงสภาพแวดล้อมของโบราณสถานให้เกิดภาพรวมที่ดีขึ้นได้ กฎหมายที่เกี่ยวข้องควรรวมถึง

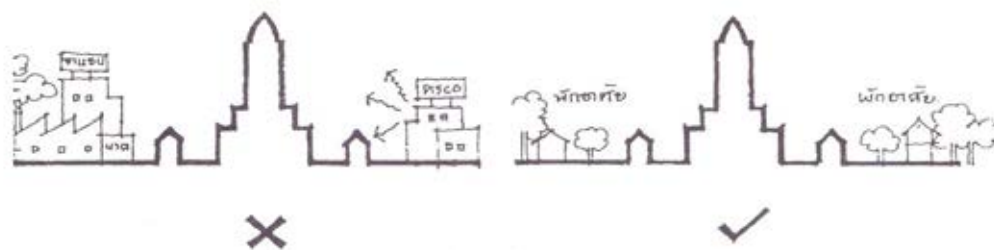
2.4.1.5.1. การเว้นระยะถอยร่นของแนวถนนหรือสิ่งปลูกสร้างอื่น ๆ จากโบราณสถาน

2.4.1.5.2. การกำหนดความสูงและรูปแบบของสถาปัตยกรรมที่อยู่รอบ ๆ โบราณสถานให้กลมกลืนกับสภาพแวดล้อมเดิมเพื่อควบคุมด้านมุมมองและจิตภาพ (Image) ของเมือง

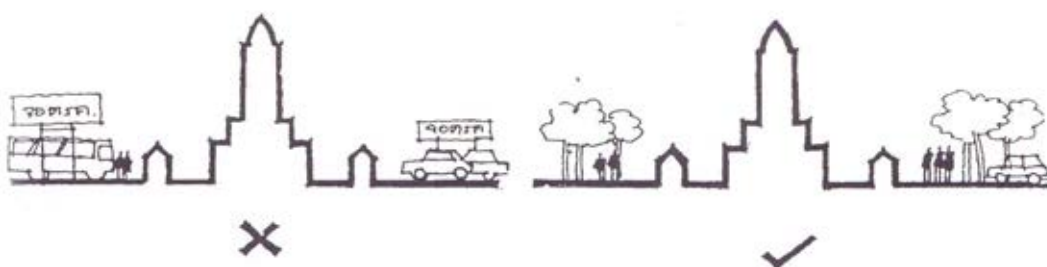
2.4.1.5.3. การควบคุมการใช้ที่ดินในพื้นที่อนุรักษ์ไม่ให้เกิดความขัดแย้งกับโบราณสถาน

2.4.1.5.4. การควบคุมขนาด จำนวน และความสูงของป้ายโฆษณา ในพื้นที่ที่มีความสำคัญประวัติศาสตร์ โดยการจัดระเบียบไม่ให้ดูรกกรุงหรือคายนมากเกินไปจนบังเอกลักษณ์ของภูมิทัศน์เมือง

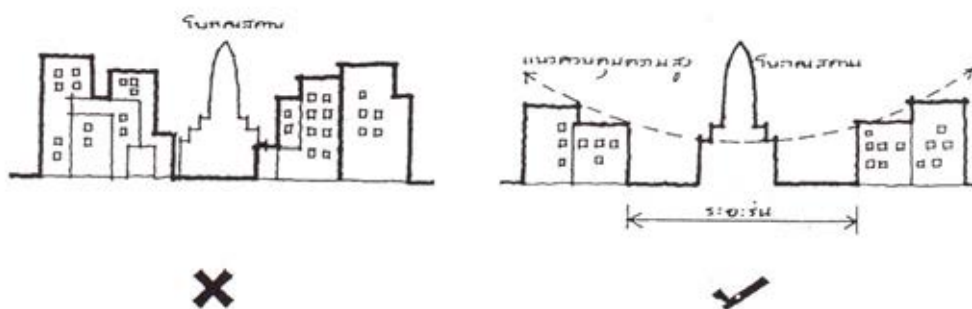
2.4.1.5.5. การคุ้มครองเส้นขอบฟ้า (skyline) ของเมือง เช่น ห้ามก่อสร้างอาคารที่มีรูปแบบขัดแย้งหรืออาคารที่มีความสูงบดบังโบราณสถานในรัศมีใกล้เคียงได้ ตัวอย่างของเมืองที่มีการคุ้มครองเส้นขอบฟ้าคือ ลำพูนที่ไม่อนุญาตให้สร้างอาคารสูงเกินกว่าพระธาตุหริภุญไชยและเกาะ สมุยที่กำหนดให้อาคารมีความสูงไม่เกินยอดของต้นมะพร้าว

รูปที่ 2.1 การควบคุมการใช้ที่ดินที่ไม่ให้มีกิจกรรมการใช้ที่ดินที่ไม่เหมาะสมในบริเวณใกล้เคียง โบราณสถานหรือเขตชุมชนโบราณ

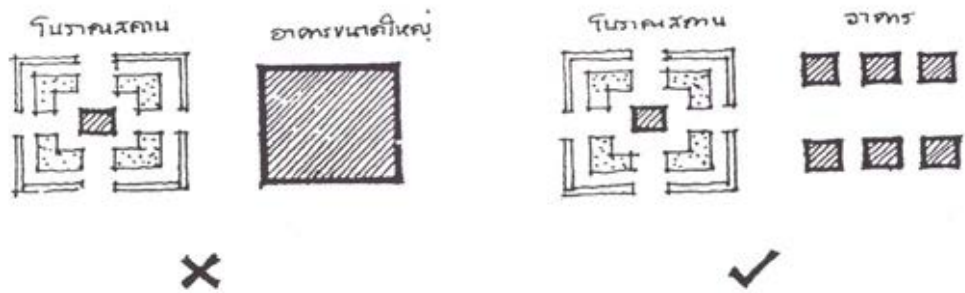

รูปที่ 2.2 จัดที่จอดรถให้เป็นระเบียบห่างจากโบราณสถานพอสมควรและจัดทางเดินเท้าที่สะอาด ร่มรื่น โดยรอบโบราณสถาน

รูปที่ 2.3 การควบคุมความสูงของอาคารบริเวณใกล้เคียงโบราณสถานและกำหนดระยะถอยร่นของอาคารจากโบราณสถาน

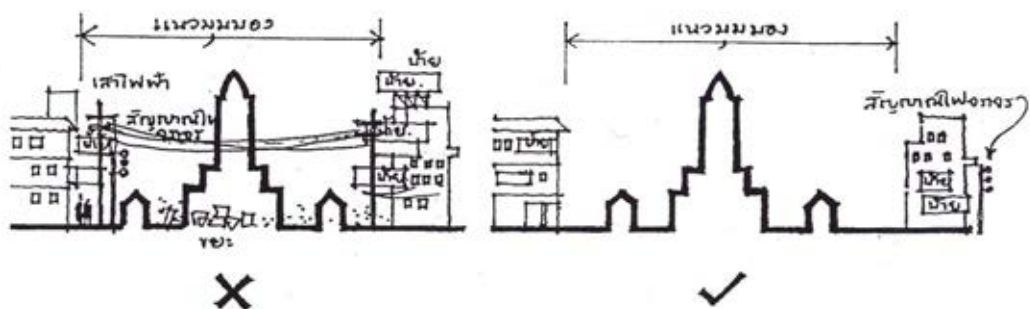
ที่มา คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. โครงการจัดทำแผนการจัดการอนุรักษ์ และปรับปรุงสภาพแวดล้อมแหล่งชุมชนโบราณในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, 2539

รูปที่ 2.4 การควบคุมมวลของอาคารไม่ให้อาคารขนาดใหญ่ใกล้เคียงโบราณสถานหรือองค์ประกอบสำคัญของชุมชน

รูปที่ 2.5 การควบคุมรูปทรงวัสดุและสีของอาคารไม่ให้มีอาคารรูปทรงขัดแย้ง ใช้วัสดุก่อสร้างผิดแปลกไปจากอาคารทั่วไป ในบริเวณใกล้เคียงโบราณสถานควรเลือกรูปแบบอาคารที่เรียบง่าย เป็นแบบท้องถิ่น

รูปที่ 2.6 การควบคุมการติดตั้งป้าย โคมระย้าสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ ไม่ให้บดบังหรือทำลายความสง่างามของโบราณสถาน

ที่มา คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. โครงการจัดทำแผนการจัดการอนุรักษ์และปรับปรุงสภาพแวดล้อมแหล่งชุมชนโบราณในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, 2539

2.4.1.6 การออกแบบองค์ประกอบเมือง

องค์ประกอบที่สะท้อนเอกลักษณ์ของภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์ คือ สถาปัตยกรรม ภูมิทัศน์ถนนและพื้นที่ทางวัฒนธรรม การออกแบบองค์ประกอบเหล่านี้ควรคำนึงถึงภาพรวมและมิติทางประวัติศาสตร์ของเมือง การพัฒนาภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์ ควรมีเป้าหมายให้ผู้ที่เกี่ยวข้องเกิดความภาคภูมิใจในสุนทรียภาพ และความหมายทางประวัติศาสตร์ของเมืองมากกว่าเป้าหมายด้านเศรษฐกิจ

ภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาไม่ได้มีรูปแบบที่แน่นอนเพราะภูมิทัศน์เมืองเป็นภาพรวมที่มีองค์ประกอบหลายอย่างทั้งที่เป็นสิ่งปลูกสร้างถาวร เช่น สถาปัตยกรรมและถนนหนทาง กับองค์ประกอบที่ไม่ถาวร เช่น ต้นไม้ และที่ว่าง องค์ประกอบเหล่านี้มีส่วนสำคัญในการสร้างจินตภาพให้แก่เมือง สามารถทำให้ผู้พบเห็นจดจำได้

2.4.2.รูปแบบและวิธีการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมและมรดกทางวัฒนธรรม

2.4.2.1.การศึกษาและการวิจัย (Study and Research)

การศึกษาภูมิทัศน์วัฒนธรรมของแต่ละพื้นที่ถือว่าการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมในขั้นตอนแรก กล่าวคือต้องทำการศึกษาพื้นที่ในแง่มุมต่าง ๆ เพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลในการวิเคราะห์พื้นที่ และข้อมูลพื้นฐานผ่านการวิเคราะห์

2.4.2.2.การดูแลรักษา (Maintenance)

เป็นขั้นตอนแรกในการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรมหรืออาคารที่มีความสำคัญที่ระบุไว้ในหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ให้คงอยู่ในสภาพที่มั่นคง สมบูรณ์และเรียบร้อยอยู่เสมอ ด้วยการดูแลรักษาอยู่อย่างสม่ำเสมอ และหากเกิดการเสื่อมสภาพเก็บสามารถทำการซ่อมแซม ซึ่งสามารถทำได้ง่ายและไม่ต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญ ไม่สิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายและทรัพยากร

2.4.2.3 การรักษาให้คงสภาพ (Preservation)

มักใช้การจัดการลักษณะนี้กับมรดกทางวัฒนธรรมที่เป็นโบราณสถานที่ใช้ขาดการใช้สอยร่วมสมัยของปัจจุบัน ไปแล้วคุณค่าของแหล่งโบราณสถานเหล่านี้จะมีประโยชน์ในแง่ของการศึกษา โดยทำหน้าที่เป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ในส่วนของบริเวณพื้นที่ที่ทำการศึกษา

และส่วนของชุมชนยังไม่ปรากฏองค์ประกอบหรือมรดกทางวัฒนธรรมใดที่ต้องใช้การจัดการด้วยวิธีนี้

2.4.2.4 การบูรณะ (Restoration)

โดยซ่อมแซมปรับปรุงให้มรดกทางวัฒนธรรมหรือภูมิทัศน์วัฒนธรรมให้กลมกลืนกับของเดิมให้มากที่สุด แต่ก็ควรทำให้สามารถแยกแยะถึงสิ่งที่มีอยู่เดิมกับสิ่งที่ได้ปรับปรุงใหม่ การจัดการในลักษณะดังกล่าวมุ่งหมายที่จะทำให้คุณค่าที่เป็นนามธรรมด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่นั้นกลับมามีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะในแง่คุณค่าด้านจิตวิญญาณและคุณค่าด้านการศึกษา

2.4.2.5 การปฏิสังขรณ์หรือการสร้างขึ้นใหม่ในรูปแบบเดิม (Reconstruction)

โดยทำให้มรดกทางวัฒนธรรม และภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่เคยสูญเสีรูปร่างไปหรือพังทลายกลับมาอยู่ในรูปที่เคยเป็นและใช้จากหลักฐานภาพถ่าย โดยการสร้างใหม่ แม้ว่าจะไม่สอดคล้องกับแนวความคิดการอนุรักษ์ที่คำนึงถึงความจริงของอาคารหรือวัสดุ แต่ทว่าเมื่อมีความต้องการใช้สอยร่วมสมัย หรือในกรณีที่อาคารนั้น ๆ เป็นอาคารที่มีความสำคัญมากในแง่ของจิตวิญญาณหรือการใช้สอยของผู้คนก็มีเหตุผลที่จะมีการปฏิสังขรณ์ขึ้นใหม่ เพื่อตอบสนองต่อการใช้สอยในสิ่งนั้น

2.4.2.6 การฟื้นฟู (Rehabilitation)

เป็นการส่งเสริมให้กิจกรรมแบบดั้งเดิมของพื้นที่กลับมาดำเนินต่อไป เพื่อเป็นการทำให้ภูมิทัศน์วัฒนธรรม และมรดกทางสถาปัตยกรรมที่มีอยู่เดิมแต่ได้ซบเซาลงไปแล้วกลับขึ้นมามีชีวิตอีกครั้ง

2.4.2.7 การปรับประโยชน์ใช้สอย (Adaptation)

ด้วยการเปลี่ยนแปลงหน้าที่เดิมของอาคาร หรือภูมิทัศน์วัฒนธรรม แบบดั้งเดิม เพื่อตอบสนองต่อหน้าที่ใช้สอยใหม่ แต่การปรับเปลี่ยนรูปแบบใช้สอยใหม่ต้องคำนึงคุณค่าในด้านต่าง ๆ ของมรดกทางวัฒนธรรมเป็นหลักสำคัญ เพราะว่าการกิจกรรมใหม่บางประเภทอาจส่งผลกระทบต่อหรือลดทอนคุณค่าด้านต่าง ๆ ลง สำหรับกิจกรรมหรือการเปลี่ยนแปลงการใช้สอยใหม่ควรจะเคารพต่อมรดกวัฒนธรรมเดิมหรือกิจกรรมเดิมที่มีอยู่ในพื้นที่ ทั้งในแง่ของประเภทขนาด

รูปแบบ สัตว์ส่วน สี่ และพื้นผิว ควรจะคล้ายคลึงกับสิ่งที่มีอยู่เดิม และควรหลีกเลี่ยงการเลียนแบบที่อาจจะก่อให้เกิดความสับสนได้ว่าของสิ่งไหนเป็นสิ่งเดิมหรือของสิ่งไหนได้สร้างขึ้นใหม่

2.4.2.8 การพัฒนาและสร้างสรรค์ใหม่ (Development and New Creation)

การพัฒนาและสร้างสรรค์ใหม่เป็นการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่ส่งผลกระทบต่อพื้นที่มากที่สุดจากแนวคิดเรื่องการพัฒนาที่ยั่งยืนที่คำนึงถึงการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างคุ้มค่าและก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด แนวความคิดดังกล่าวไม่ได้ปฏิเสธหรือเป็นเป็นปรกัยต่อการพัฒนาหรือการสร้างสรรค์ใหม่แต่อย่างใด เพียงแต่ระบุว่าการพัฒนาหรือการสร้างสรรค์ใหม่ต้องมีคุณค่า มีประโยชน์ใช้สอยสูงสุดต่อชุมชนเจ้าของพื้นที่ โดยไม่ส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสภาพแวดล้อม

จากการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องสามารถสรุปประเด็นได้ ดังตารางที่ 2.2

ตารางที่ 2.2 สรุปแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ประเด็นสำคัญ	การสรุปแนวคิด
ความหมายของ ภูมิทัศน์วัฒนธรรม	ภูมิทัศน์วัฒนธรรม เกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และพื้นที่ทาง ธรรมชาติ โดยมีวัฒนธรรมเป็นสื่อกลาง ซึ่งก่อให้เกิดเอกลักษณ์ของพื้นที่ นั้นขึ้น สะท้อนให้เห็นได้ 2 รูปแบบ คือ ทางรูปธรรม(สิ่งที่จับต้องได้) เช่น สิ่งก่อสร้าง โบราณสถาน อาคาร บ้านเรือน ย่าน พื้นที่ทำกิจกรรม และ นามธรรม (สิ่งที่จับต้องไม่ได้) เช่น วิถีชีวิต คติความเชื่อ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ฯลฯ โดยการกระทำของมนุษย์เมื่อเปลี่ยนแปลงพื้นที่ แล้วทำให้พื้นที่นั้นเกิด คุณค่าหรือเอกลักษณ์เฉพาะขึ้นมา เมื่อการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ผลจากการเปลี่ยนแปลงจึงก่อให้เกิดชั้นทางประวัติศาสตร์ของภูมิทัศน์ขึ้น
ประเภทของ ภูมิทัศน์วัฒนธรรม	การแบ่งประเภทของภูมิทัศน์วัฒนธรรมนั้น สามารถพิจารณาได้จาก ลักษณะทางภูมิทัศน์และลักษณะทางวัฒนธรรม เมื่อ 2 สิ่งนี้มารวมกันในแต่ ละระดับสามารถแบ่งได้ 3 ประเภท คือ 1.ลักษณะทางภูมิทัศน์มากกว่าลักษณะทางวัฒนธรรม คือ ภูมิทัศน์วัฒนธรรมแบบพื้นถิ่น

ตารางที่ 2.2 สรุปรูปแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ประเด็นสำคัญ	การสรุปแนวคิด
	<p>2. ลักษณะทางภูมิทัศน์เท่ากับลักษณะทางวัฒนธรรม คือ ภูมิทัศน์วัฒนธรรมกิ่งชนบท</p> <p>3. ลักษณะทางวัฒนธรรมมากกว่าลักษณะทางภูมิทัศน์ คือ ภูมิทัศน์วัฒนธรรมเมือง เมื่อเมืองมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน จึงกลายเป็นภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์ ซึ่งสามารถพิจารณาเมืองประวัติศาสตร์สามารถได้ 2 แบบ คือ เมืองร้างและเมืองที่ยังมีชีวิตอยู่ ฉะนั้น เมื่อพิจารณาเมืองเพชรบุรีในบริเวณพื้นที่ศึกษาพบว่า เป็นเมืองที่มีประวัติศาสตร์ยาวนานมาตั้งแต่สมัยทวารวดี อีกทั้งเมืองมีพัฒนาการมาโดยตลอดและไม่เคยร้างราจากผู้คน จึงสรุปได้ว่า เมืองเพชรบุรีเป็น ภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์ที่ยังมีชีวิตอยู่</p>
องค์ประกอบของ ภูมิทัศน์วัฒนธรรม เมืองประวัติศาสตร์	<ol style="list-style-type: none"> 1. โครงข่ายเมือง 2. สถาปัตยกรรม 3. ย่าน 4. พื้นที่ว่าง(พื้นที่ทำกิจกรรมของเมือง) 5. องค์ประกอบทางธรรมชาติ
แนวคิดในการอนุรักษ์เมืองประวัติศาสตร์	<ol style="list-style-type: none"> 1. กำหนดขอบเขตพื้นที่ 2. ใช้มาตรการ <ol style="list-style-type: none"> 2.1. ใช้มาตรการควบคุม เช่น การใช้ประโยชน์ที่ดิน, การควบคุมอาคารและสิ่งปลูกสร้าง, โครงข่ายคมนาคม, ภูมิทัศน์ 2.2. ใช้มาตรการจูงใจ เช่น การลดภาษี หรือการให้รางวัล 3. การจัดการ <ol style="list-style-type: none"> 3.1. สนับสนุนการอนุรักษ์เข้าไปในแผนพัฒนาเมือง 3.2. จัดตั้งคณะกรรมการเฉพาะกิจ โดยท้องถิ่น 3.3. อนุรักษ์โดยผ่านการร่วมมือกับชุมชน 3.4. องค์กรท้องถิ่นและรัฐ

2.5 กรณีศึกษา

2.5.1.กรุงรัตนโกสินทร์

2.5.1.1 ความเป็นมา

กรุงรัตนโกสินทร์ เป็นมรดกทางวัฒนธรรมอันล้ำค่าของประเทศไทยนับตั้งแต่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ทรงสถาปนากรุงรัตนโกสินทร์ขึ้นเป็นราชธานีเมื่อปี พ.ศ. 2325 กรุงเทพมหานคร ได้มีความเจริญเติบโตขึ้นจึงส่งผลกระทบต่อพื้นที่ของกรุงรัตนโกสินทร์มีสภาพเสื่อมโทรมลง ทั้งในเรื่องของความแออัดของอาคารและสิ่งก่อสร้าง การจราจร สิ่งแวดล้อม จึงเป็นความจำเป็นที่รัฐจะต้องเร่งแก้ไขปัญหาเหล่านี้อย่างจริงจัง และเร่งดำเนินการเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าว โดยแต่งตั้งคณะกรรมการ โครงการเกาะรัตนโกสินทร์ ซึ่งแต่งตั้งขึ้นตามความเห็นชอบคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 4 กรกฎาคม 2521 โดยมีคณะกรรมการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์และเมืองเก่า ซึ่งปรับเปลี่ยนมาจาก คณะกรรมการ โครงการกรุงรัตนโกสินทร์ เมื่อวันที่ 24 ธันวาคม 2541 โดยอยู่ภายใต้ ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์และเมืองเก่า พ.ศ. 2541 คณะกรรมการชุดนี้ขยายขอบเขตความรับผิดชอบ ครอบคลุมพื้นที่เมืองเก่าด้วย และยังคงมีสำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อมทำหน้าที่เป็นสำนักงานเลขานุการ

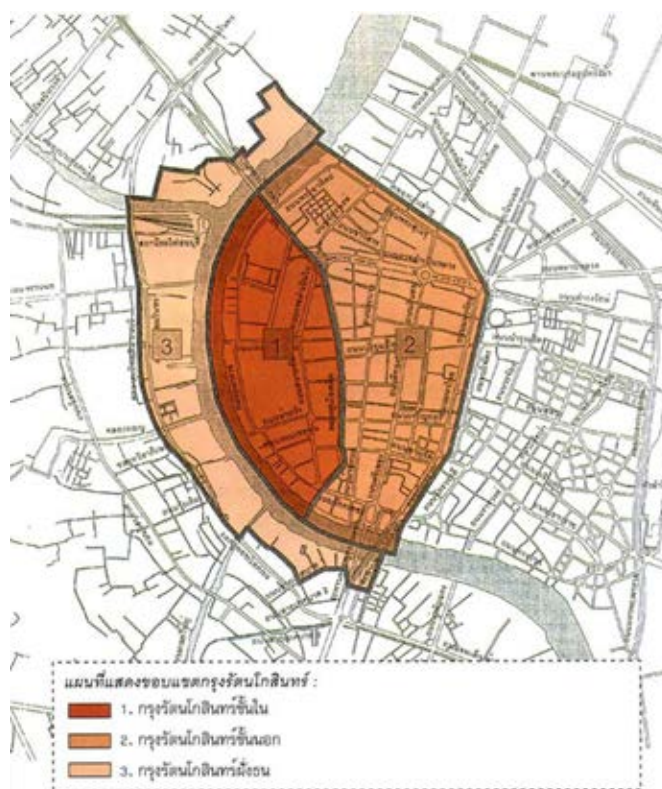
2.5.1.2.ขอบเขตของโครงการ

พื้นที่ของโครงการกรุงรัตนโกสินทร์มีเนื้อที่ทั้งหมดประมาณ 5.8 ตารางกิโลเมตร แบ่งออกเป็น 3 บริเวณประกอบด้วย

2.5.1.2.1.บริเวณกรุงรัตนโกสินทร์ชั้นใน คือบริเวณที่มีอาณาเขตล้อมรอบ ด้วยแม่น้ำเจ้าพระยา และคลองคูเมืองเดิม (คลองหลอด) มีเนื้อที่ประมาณ 1.8 ตารางกิโลเมตร ตั้งอยู่ในท้องที่แขวงพระบรมมหาราชวัง เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร

2.5.1.2.2.บริเวณกรุงรัตนโกสินทร์ชั้นนอก คือบริเวณที่มีอาณาเขตล้อมรอบด้วยคลองคูเมืองเดิม แม่น้ำเจ้าพระยาด้านทิศเหนือ คลองรอบกรุง (คลองบางลำพู-คลองโอ่งอ่าง) และแม่น้ำเจ้าพระยาทางด้านทิศใต้ มีเนื้อที่ประมาณ 2.3 ตารางกิโลเมตร ตั้งอยู่ในท้องที่แขวงชนะสงคราม แขวงบวรนิเวศ แขวงสำราญราษฎร์ แขวงศาลเจ้าพ่อเสือ แขวงเสาชิงช้า แขวงราชพิพิธ แขวงตลาดยอด และแขวงวังบูรพาภิรมย์ เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร

2.5.1.2.3.บริเวณฝั่งธนบุรีตรงข้ามบริเวณกรุงรัตนโกสินทร์ คือบริเวณที่มีอาณาเขตล้อมรอบด้วยแม่น้ำเจ้าพระยา คลองบางยี่ขัน ซอยวัดดาวดึงษ์ ซอยวัดคูสีดาราม คลองขนมจิน คลองบางกอกน้อย คลองบ้านขมิ้น คลองวัดอรุณ คลองบางกอกใหญ่ ซอยวัดกัลยาณ์ ถนนเทศบาลสาย 1 และซอยสมเด็จพระเจ้าพระยา 1 มีเนื้อที่ประมาณ 1.7 ตารางกิโลเมตร ตั้งอยู่ในท้องที่แขวงบางยี่ขัน เขตบางพลัด แขวงอรุณอมรินทร์ แขวงศิริราช เขตบางกอกใหญ่ แขวงวัดกัลยาณ์ เขตธนบุรี และแขวงสมเด็จพระเจ้าพระยา เขตคลองสาน กรุงเทพมหานคร

รูปที่ 2.7 แผนที่แสดงขอบเขตกรุงรัตนโกสินทร์

ที่มา : http://www2.onep.go.th/ncecd/natural/bangkok2_new.html

2.5.1.3.วัตถุประสงค์และแนวนโยบาย

คณะกรรมการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์และเมืองเก่า ขีดถือการส่งเสริมให้มีพื้นที่โล่งว่างสีเขียว การอนุรักษ์ โบราณสถานและสถาปัตยกรรมที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์

การลดความหนาแน่นแออัดของสถานที่และการจราจร นโยบายนี้ได้นำไปสู่การกำหนดมาตรการควบคุมการก่อสร้างและกิจกรรมต่างๆในบริเวณกรุงรัตนโกสินทร์ที่สำคัญ ได้แก่

1) มติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 10 ตุลาคม 2521 เรื่องมาตรการชั่วคราวในการควบคุมการก่อสร้างอาคารของภาครัฐบาล ในบริเวณกรุงรัตนโกสินทร์โดยเห็นชอบให้หน่วยงานราชการต่างๆ ซึ่งมีการดำเนินการก่อสร้างภายในบริเวณกรุงรัตนโกสินทร์ส่งแบบแปลนมาให้คณะกรรมการโครงการกรุงรัตนโกสินทร์พิจารณาและชี้แจงให้ทราบถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

2) มติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 13 ตุลาคม 2524 เรื่องแนวนโยบาย การใช้ที่ดินบริเวณกรุงรัตนโกสินทร์ชั้นใน และการกำหนดนโยบายการใช้ที่ดิน บริเวณริมแม่น้ำเจ้าพระยาฝั่งธนบุรี โดยเห็นชอบในข้อเสนอของคณะกรรมการโครงการกรุงรัตนโกสินทร์ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ก.แนวนโยบายการใช้ที่ดินกรุงรัตนโกสินทร์ชั้นใน

1. ในบริเวณกรุงรัตนโกสินทร์ชั้นใน ควรห้ามมิให้มีการประกอบอุตสาหกรรม สำหรับการหัตถกรรมและโรงงานทุกชนิดที่อาจก่อให้เกิดอันตรายด้านอัคคีภัยและมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมไม่ควรอนุญาตให้อยู่ในบริเวณนี้

2. การพาณิชยกรรม ในบริเวณกรุงรัตนโกสินทร์ชั้นในจะต้องอยู่ในจำนวนจำกัดเพียงเพื่อที่จะบริการชุมชนในบริเวณ ดังกล่าวเท่านั้น

3. ห้ามมิให้มีการก่อสร้างอาคารที่อยู่อาศัยทุกประเภททั้งในภาคของรัฐและภาคของเอกชน

4. อาคารเดิมที่มีอยู่แล้วในสมัยรัชกาลที่ 5 ขึ้นไป ให้ปรับปรุงได้ในสภาพเดิมถ้าจะรื้อสร้างใหม่ให้สร้างได้ในรูปลักษณะเดิมและความสูงเท่าเดิม ส่วนอาคารที่จะปลูกสร้างขึ้นใหม่โดยสร้างให้มีความสูงได้ไม่เกินอาคารในสมัยรัชกาลที่ 5 ขึ้นไปและไม่สูงเกิน 16 เมตรและให้กำหนดอัตราส่วนของพื้นที่ของอาคารต่อพื้นที่ดิน ซึ่งอาคารนั้นตั้งอยู่และกำหนดที่ว่างโดยให้มีที่ว่างไม่น้อยกว่าร้อยละ 20 ของพื้นที่ดินโดยบังคับให้เป็นพื้นที่สีเขียวไม่น้อยกว่าร้อยละ 50 ของที่ว่าง

5.ให้มีการควบคุม และการจัดระเบียบอาคารริมน้ำ รวมทั้งท่าเทียบเรือ และที่จอดเรือ

6.ให้จัดระบบ การจราจร เสี่ยงใหม่ เพื่อลด ความหนาแน่น ของ การจราจรโดยเฉพาะ อย่างยิ่งบริเวณอาคารที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และส่งเสริมให้มีการจัด ถนนบางสาย เป็นทางเดิน

7.ให้มีการควบคุม และจัดระเบียบป้ายโฆษณาทุกชนิดในบริเวณ กรุงรัตนโกสินทร์ชั้นใน บริเวณริมแม่น้ำ เจ้าพระยา โดยที่ดินเทียบเรือและที่จอดเรือริมแม่น้ำ เจ้าพระยาฝั่งธนบุรี ตรงข้ามบริเวณ กรุงรัตนโกสินทร์ชั้นใน ซึ่งอยู่นอกเขต โครงการ กรุงรัตนโกสินทร์แต่เป็นบริเวณที่มีความสำคัญ และมีผลกระทบ ต่อการรักษาคุณภาพ สิ่งแวดล้อม และทัศนียภาพของบริเวณกรุง รัตนโกสินทร์ชั้นใน เป็นอย่างยิ่ง จึงเห็นสมควรให้กรุงเทพมหานคร และกรมเจ้าท่า ดำเนินการออกมาตรการ ตามกฎหมายที่มีอยู่ ควบคุมการก่อสร้างและการจัด ระเบียบอาคารริมน้ำให้อยู่ในสภาพที่เหมาะสมต่อไป

8.ให้มีการป้องกันและควบคุมสิ่งที่จะทำลายทัศนียภาพของสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการรักษาบรรยากาศในบริเวณนี้ให้มีความสะอาดและความสงบ

9.ส่งเสริมให้มีบริเวณที่ว่างและร่มรื่น โดยเฉพาะบริเวณริมแม่น้ำ เจ้าพระยา

10.ส่งเสริมให้มีการดูแลรักษาอาคารที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และ วัฒนธรรม

11.ส่งเสริมให้มีการจัดการใช้ที่ดินสำหรับกิจกรรมซึ่งสนับสนุน วัฒนธรรมและประเพณีไทย

ข.แนวนโยบายการใช้ที่ดินบริเวณริมแม่น้ำเจ้าพระยาฝั่งตรงข้ามบริเวณ กรุงรัตนโกสินทร์ชั้นใน (ฝั่งกรุงธนบุรี)

- บริเวณที่ดิน ท่าเทียบเรือและที่จอดเรือริมแม่น้ำเจ้าพระยาฝั่งธนบุรี ตรงข้ามบริเวณกรุงรัตนโกสินทร์ชั้นในซึ่งอยู่นอกเขตโครงการกรุงรัตนโกสินทร์ แต่เป็นบริเวณที่มี ความสำคัญและมีผลกระทบต่อการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมและทัศนียภาพของบริเวณ

กรุงรัตนโกสินทร์ชั้นในเป็นอย่างดี จึงเห็นสมควรให้กรุงเทพมหานคร และกรมเจ้าท่าดำเนินการ ออกมาตรการตามกฎหมายที่มีอยู่ ควบคุมการก่อสร้างและการจัดระเบียบอาคารริมแม่น้ำให้อยู่ใน สภาพที่เหมาะสมต่อไป

3) มติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 24 ธันวาคม 2528 เรื่องมติคณะกรรมการ โครงการกรุงรัตนโกสินทร์เกี่ยวกับมาตรการชั่วคราวในการก่อสร้างอาคารของภาครัฐบาลใน บริเวณกรุงรัตนโกสินทร์ เห็นชอบให้หน่วยราชการตามมติเมื่อวันที่ 10 ตุลาคม 2541 หมายถึง รัฐวิสาหกิจและหน่วยงานของรัฐอื่นๆ ด้วย

4) มติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 25 ธันวาคม 2541 เรื่องมาตรการในการควบคุม การก่อสร้างอาคารของภาครัฐบาล รัฐวิสาหกิจ และหน่วยงานของรัฐอย่างอื่นที่อาจพืงมีในบริเวณ กรุงรัตนโกสินทร์ เห็นชอบให้หน่วยราชการต่างๆ รวมทั้งรัฐวิสาหกิจ และ หน่วยงานของรัฐอย่าง อื่นที่อาจและมีดำเนินการก่อสร้างภายในบริเวณกรุงรัตนโกสินทร์ ส่งเรื่องและแบบแปลนให้คณะ กรรมการโครงการกรุงรัตนโกสินทร์ เพื่อพิจารณาให้ความเห็นถึงผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม และ เมื่อได้รับอนุมัติจากคณะกรรมการฯ แล้ว จึงให้เสนอสำนักงบประมาณ เพื่อขอจัดตั้งงบประมาณ ต่อไป ทั้งนี้ให้ส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจและหน่วยงานของรัฐถือปฏิบัติตามมติคณะรัฐมนตรีในเรื่อง นี้อย่างเคร่งครัด

5) ข้อบัญญัติกรุงเทพมหานคร เรื่องกำหนดบริเวณห้ามก่อสร้าง ดัดแปลงใช้ หรือเปลี่ยนแปลงใช้อาคารบางชนิดหรือบางประเภทภายในบริเวณกรุงรัตนโกสินทร์ชั้นใน ในท้องที่ แขวงพระบรมมหาราชวัง เขตพระนครกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2528

6) ข้อบัญญัติกรุงเทพมหานคร เรื่องกำหนดบริเวณห้ามก่อสร้าง ดัดแปลงใช้ หรือเปลี่ยนแปลงใช้ อาคารบางชนิด หรือบางประเภท ภายในบริเวณ กรุงรัตนโกสินทร์ ชั้นนอก ใน ท้องที่ แขวงชนะสงคราม แขวงตลาดยอด แขวงศาลเจ้าพ่อเสือ แขวงบวรนิเวศ แขวงเสาชิงช้า แขวงสำราญราษฎร์ และแขวงวังบูรพาภิรมย์ เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2530

7) ข้อบัญญัติกรุงเทพมหานคร เรื่องกำหนดบริเวณห้ามก่อสร้าง ดัดแปลงใช้ หรือ เปลี่ยนการใช้อาคารบางชนิด หรือบาง ประเภท ภายในบริเวณฝั่งธนบุรี ตรงข้ามบริเวณ กรุงรัตนโกสินทร์ ในท้องที่แขวงบางยี่ขัน เขตบางพลัด แขวงอรุณอมรินทร์ แขวงศิริราช

เขตบางกอกน้อย แขวงวัดอรุณ เขตบางกอกใหญ่ แขวงกัลยาณ์ เขตธนบุรี และ แขวงสมเด็จพระเจ้าพระยา เขตคลองสาน กรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2535

8) ข้อบัญญัติกรุงเทพมหานคร เรื่องกำหนด บริเวณห้ามก่อสร้าง คัดแปลงอาคารบางชนิด หรือบางประเภท ภายในบริเวณ พื้นที่ต่อเนื่อง กรุงรัตนโกสินทร์ ในท้องที่แขวงวัดสามพระยา แขวงบ้านพานถม เขต พระนคร แขวงวัดโสมนัส แขวงบ้านบาตร แขวงคลองมหานาค แขวงวัดเทพศิรินทร์ แขวงป้อมปราบศัตรูพ่าย เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย และแขวงสัมพันธวงศ์ แขวงจักรวรรดิ แขวงตลาดน้อย เขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2542

ตารางที่ 2.1 แสดงการควบคุมการใช้ประโยชน์ที่ดินของพื้นที่กรุงรัตนโกสินทร์

พื้นที่ 1 กรุงรัตนโกสินทร์ ชั้นใน(ข้อบัญญัติ กรุงเทพมหานคร,2528)	พื้นที่ 2 กรุงรัตนโกสินทร์ ชั้นนอก (ข้อบัญญัติ กรุงเทพมหานคร,2530)	พื้นที่ 3 กรุงรัตนโกสินทร์ฝั่ง ธนบุรี (ข้อบัญญัติ กรุงเทพมหานคร,2535)
ห้ามบุคคลใดก่อสร้างหรือ ตัดแปลงอาคารบางชนิดหรือ บางประเภท ดังต่อไปนี้ 1. โรงงานตามกฎหมายว่า ด้วยโรงงาน 2.อาคารที่ใช้ประกอบการค้า ซึ่งเป็นที่รังเกียจหรืออาจเป็น อันตรายแก่สุขภาพตาม กฎหมายว่าด้วยสาธารณสุข 3.สถานบริการตามกฎหมาย ว่าด้วยสถานบริการ 4. โรงแรมตามกฎหมายว่า ด้วยโรงแรม 5. โรงมหรสพตามกฎหมายว่า ด้วยการป้องกันภัยอันตรายอัน	ห้ามบุคคลใดก่อสร้างหรือ ตัดแปลงอาคารบางชนิดหรือ บางประเภท ดังต่อไปนี้ 1. โรงงานตามกฎหมายว่า ด้วยโรงงาน 2.อาคารที่ใช้ประกอบการค้า ซึ่งเป็นที่รังเกียจหรืออาจเป็น อันตรายแก่สุขภาพตาม กฎหมายว่าด้วยสาธารณสุข เว้นแต่การประกอบกิจการ ดังต่อไปนี้ (ก)การพิมพ์หนังสือด้วย เครื่องจักร (ข)การซ่อมเครื่อง อิเล็กทรอนิกส์	ห้ามบุคคลใดก่อสร้างหรือ ตัดแปลงอาคารบางชนิดหรือ บางประเภท ดังต่อไปนี้ 1. โรงงานตามกฎหมายว่า ด้วยโรงงาน 2.อาคารที่ใช้ประกอบการค้า ซึ่งเป็นที่รังเกียจหรืออาจเป็น อันตรายแก่สุขภาพตาม กฎหมายว่าด้วยสาธารณสุข เว้นแต่การประกอบกิจการ ดังต่อไปนี้ (ก)การพิมพ์หนังสือด้วย เครื่องจักร (ข)การซ่อมเครื่อง อิเล็กทรอนิกส์

ตารางที่ 2.1 แสดงการควบคุมการใช้ประโยชน์ที่ดินของพื้นที่กรุงเทพมหานคร(ต่อ)

พื้นที่ 1 กรุงเทพมหานคร ชั้นใน(ข้อบัญญัติ กรุงเทพมหานคร,2528)	พื้นที่ 2 กรุงเทพมหานคร ชั้นนอก (ข้อบัญญัติ กรุงเทพมหานคร,2530)	พื้นที่ 3 กรุงเทพมหานครฝั่ง ธนบุรี (ข้อบัญญัติ กรุงเทพมหานคร,2535)
<p>เกิดแต่การเล่นมหรสพซึ่ง เอกชนเป็นผู้ดำเนินการ</p> <p>6.สถานที่เก็บสินค้า อาคาร หรือส่วนหนึ่งส่วนใดของ อาคาร หรืออาคารที่มีลักษณะ ทำนองเดียวกันที่ใช้เป็นที่ สำหรับเก็บ พัก หรือขนถ่าย สินค้า หรือ สิ่ง ของ เพื่อ ประโยชน์ทางการค้า</p> <p>7.หอประชุม เว้น แต่ หอประชุมของทางราชการ โรงเรียน มหาวิทยาลัย</p> <p>8.ห้องแถวหรือตึกแถว</p> <p>9.ฉาปนสถาน</p> <p>10.สถานที่เก็บและจำหน่าย น้ำมันเชื้อเพลิง</p> <p>11.อาคารหรือส่วนหนึ่งส่วน ใด ของอาคารที่ใช้เป็นที่ ฝึกซ้อมหรือแข่งขันกีฬาเพื่อ ประโยชน์ทางการค้า</p> <p>12.ป้ายชื่อสถานประกอบ กิจการหรือป้ายโฆษณาที่มี</p>	<p>(ค) การล้างฟิล์มถ่ายรูป และฟิล์มภาพยนตร์</p> <p>(ง) การเจียรนัยเพชร พลอย หิน กระจกหรือวัตถุที่ คล้ายคลึง</p> <p>(จ) การซักกรีด อัดกลีบ กัด สีผ้า โดยใช้เครื่องจักร</p> <p>(ฉ) การพิมพ์แบบพิมพ์ เขียว</p> <p>3.สถานบริการตามกฎหมาย ว่าด้วยสถานบริการ</p> <p>4.โรงแรมตามกฎหมายว่า ด้วยโรงแรม</p> <p>5.โรงมหรสพตามกฎหมายว่า ด้วยการป้องกันภัยอันตรายอัน เกิดแต่การเล่นมหรสพซึ่ง เอกชนเป็นผู้ดำเนินการ</p> <p>6.สถานที่เก็บสินค้าที่มีพื้นที่ เกิน 80 ตารางเมตร</p> <p>7.ภัตตาคารที่มีพื้นที่สำหรับ ตั้งโต๊ะอาหารเกิน 300 ตาราง เมตร</p>	<p>(ค) การล้างฟิล์มถ่ายรูป และฟิล์มภาพยนตร์</p> <p>(ง) การเจียรนัยเพชร พลอย หิน กระจกหรือวัตถุที่ คล้ายคลึง</p> <p>(จ) การซักกรีด อัดกลีบ กัด สีผ้า โดยใช้เครื่องจักร</p> <p>(ฉ) การพิมพ์แบบพิมพ์ เขียว</p> <p>3.สถานบริการตามกฎหมาย ว่าด้วยสถานบริการ</p> <p>4.โรงแรมตามกฎหมายว่า ด้วยโรงแรม</p> <p>5.โรงมหรสพตามกฎหมายว่า ด้วยการป้องกันภัยอันตรายอัน เกิดแต่การเล่นมหรสพซึ่ง เอกชนเป็นผู้ดำเนินการ</p> <p>6.สถานที่เก็บสินค้าที่มีพื้นที่ เกิน 80 ตารางเมตร</p> <p>7.ภัตตาคารที่มีพื้นที่สำหรับ ตั้งโต๊ะอาหารเกิน 400 ตาราง เมตร</p>

ตารางที่ 2.1 แสดงการควบคุมการใช้ประโยชน์ที่ดินของพื้นที่กรุงรัตนโกสินทร์(ต่อ)

พื้นที่ 1 กรุงรัตนโกสินทร์ ชั้นใน(ข้อบัญญัติ กรุงเทพมหานคร,2528)	พื้นที่ 2 กรุงรัตนโกสินทร์ ชั้นนอก (ข้อบัญญัติ กรุงเทพมหานคร,2530)	พื้นที่ 3 กรุงรัตนโกสินทร์ฝั่ง ธนบุรี (ข้อบัญญัติ กรุงเทพมหานคร,2535)
<p>พื้นที่รวมกันเกิน 5 ตารางเมตร</p> <p>13.อาคารที่มีความสูงเกิน 16 เมตร โดยวัดจากระดับถนนหรือขอบทางเท้าที่ใกล้ที่สุดถึงส่วนที่สูงที่สุดของอาคาร โดยข้อบัญญัตินี้มิให้บังคับแก่ การสร้างเขื่อน สะพาน อุโมงค์ ทางหรือท่อระบายน้ำ รั้วหรือ กำแพง</p>	<p>8.ตลาด ตามกฎหมายด้วย</p> <p>สาธารณสุข</p> <p>9.หอประชุม เว้นแต่ หอประชุมของทางราชการ โรงเรียน มหาวิทยาลัย</p> <p>10.ห้องแถว ตึกแถว เว้นแต่การ ก่อสร้างหรือตัดแปลงเพื่อ ทดแทนอาคาร ห้องแถว ตึกแถวเดิม ที่มีสภาพชำรุดหรือ ถูกเพลิงไหม้ให้ดำเนินการ ก่อสร้างหรือตัดแปลงได้ตาม แบบแปลนแผนผังและรูปแบบ สถาปัตยกรรมที่ กรุงเทพมหานครประกาศ กำหนด สำหรับห้องแถว ตึกแถวที่ได้ขึ้นทะเบียนเป็น โบราณสถาน ตามกฎหมายว่า ด้วยโบราณสถาน ต้องก่อสร้าง หรือตัดแปลงในตำแหน่งอัน เป็นที่ตั้งของอาคารเดิมโดยไม่ ต้องร่นแนวอาคารและต้องมี ขนาดและรูปแบบเหมือนกับ</p>	<p>8.ตลาด ตามกฎหมายด้วย</p> <p>สาธารณสุข</p> <p>9.หอประชุมเอกชนที่มีพื้นที่ ทุกชั้นรวมกันเกิน 300 ตาราง เมตร เว้นแต่หอประชุมของ ทาง ราชการ โรงเรียน มหาวิทยาลัย</p> <p>10.ห้องแถว ตึกแถว เว้นแต่ การก่อสร้างหรือตัดแปลงเพื่อ ทดแทนอาคาร ห้องแถว ตึกแถวเดิม ที่มีสภาพชำรุดหรือ ถูกเพลิงไหม้ให้ดำเนินการ ก่อสร้างหรือตัดแปลงได้ตาม แบบแปลนแผนผังและรูปแบบ สถาปัตยกรรมที่ กรุงเทพมหานครประกาศ กำหนด สำหรับห้องแถว ตึกแถวที่ได้ขึ้นทะเบียนเป็น โบราณสถาน ตามกฎหมายว่า ด้วยโบราณสถาน ต้องก่อสร้าง หรือตัดแปลงในตำแหน่งอัน เป็นที่ตั้งของอาคารเดิมโดยไม่</p>

ตารางที่ 2.1 แสดงการควบคุมการใช้ประโยชน์ที่ดินของพื้นที่กรุงรัตนโกสินทร์(ต่อ)

พื้นที่ 1 กรุงรัตนโกสินทร์ ชั้นใน(ข้อบัญญัติ กรุงเทพมหานคร,2528)	พื้นที่ 2 กรุงรัตนโกสินทร์ ชั้นนอก (ข้อบัญญัติ กรุงเทพมหานคร,2530)	พื้นที่ 3 กรุงรัตนโกสินทร์ฝั่ง ธนบุรี (ข้อบัญญัติ กรุงเทพมหานคร,2535)
	<p>อาคารเดิม</p> <p>11.ฦาปนสถาน</p> <p>12.อาคารสำนักงานเอกชนที่มีพื้นที่ทำการทุกชั้นรวมกันเกิน 300 ตารางเมตร</p> <p>13.ห้างสรรพสินค้าที่มีพื้นที่ทุกชั้นรวมกันเกิน 300 ตารางเมตร</p> <p>14.สถานที่เก็บและจำหน่ายน้ำมันเชื้อเพลิงตามกฎหมายว่าด้วยการเก็บรักษาน้ำมันเชื้อเพลิง</p> <p>15.สถานกีฬา</p> <p>16.ป้าย เว้นแต่ป้ายชื่อถนนตรอก ซอย ป้ายทางราชการป้ายเพื่อการเลือกตั้งหรือป้ายชื่อสถานประกอบการที่มีพื้นที่รวมกันไม่เกิน 5 ตารางเมตร</p> <p>17.อาคารที่มีความสูงเกิน 16 เมตร โดยวัดจากระดับถนนหรือขอบทางเท้าที่ใกล้ที่สุดถึง</p>	<p>ต้องร่นแนวอาคารและต้องมีขนาดและรูปแบบเหมือนกับอาคารเดิม</p> <p>11.ฦาปนสถาน</p> <p>12.ห้างสรรพสินค้าที่มีพื้นที่ทุกชั้นรวมกันเกิน 300 ตารางเมตร</p> <p>13.สถานที่เก็บและจำหน่ายน้ำมันเชื้อเพลิงตามกฎหมายว่าด้วยการเก็บรักษาน้ำมันเชื้อเพลิง</p> <p>14.สถานที่บรรจุก๊าซและสถานที่เก็บก๊าซตามกฎหมายว่าด้วยการบรรจุก๊าซปิโตรเลียมเหลว</p> <p>15.สถานกีฬา</p> <p>16.ป้าย เว้นแต่ป้ายชื่อถนนตรอกซอย ป้ายทางราชการป้ายเพื่อการเลือกตั้งหรือป้ายชื่อสถานประกอบการที่มีพื้นที่รวมกันไม่เกิน 5 ตารางเมตร</p>

ตารางที่ 2.1 แสดงการควบคุมการใช้ประโยชน์ที่ดินของพื้นที่กรุงรัตนโกสินทร์(ต่อ)

พื้นที่ 1 กรุงรัตนโกสินทร์ ชั้นใน(ข้อบัญญัติ กรุงเทพมหานคร,2528)	พื้นที่ 2 กรุงรัตนโกสินทร์ ชั้นนอก (ข้อบัญญัติ กรุงเทพมหานคร,2530)	พื้นที่ 3 กรุงรัตนโกสินทร์ฝั่ง ธนบุรี (ข้อบัญญัติ กรุงเทพมหานคร,2535)
	ส่วนที่สูงที่สุดของอาคาร โดยข้อบัญญัตินี้มิให้บังคับ แก่การสร้างเขื่อน สะพาน อุโมงค์ ทางหรือท่อระบายน้ำ รั้วหรือกำแพง	17.อาคารที่มีความสูงเกิน 16 เมตร โดยวัดจากระดับถนน หรือขอบทางเท้าที่ใกล้ที่สุด ถึง ส่วนที่สูงที่สุดของอาคาร โดยข้อบัญญัตินี้มิให้บังคับ แก่การสร้างเขื่อน สะพาน อุโมงค์ ทางหรือท่อระบายน้ำ รั้วหรือกำแพง

2.5.1.3.การดำเนินงานอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์

เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงานอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์ มีแนวทางและกรอบในการดำเนินการที่ชัดเจนและสอดคล้องกับแนวนโยบายคณะกรรมการฯ จึงได้จัดทำแผนแม่บทขึ้น 2 ฉบับ คือ

1.แผนแม่บทเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์

เน้นเกี่ยวกับการปรับปรุงภูมิทัศน์ของเมือง ประกอบด้วยแผนงานจำนวน 4 แผนงาน รวม 20 โครงการ ซึ่งแบ่งเป็น แผนงาน 4 กลุ่มใหญ่ด้วยกัน คือ

แผนงานกลุ่มที่ 1 : การอนุรักษ์และปรับปรุงบริเวณป้อมมหากาฬและ
ใกล้เคียง

แผนงานกลุ่มที่ 2 : การอนุรักษ์และพัฒนาการสัญจรทางบกและทางน้ำ
บริเวณกรุงรัตนโกสินทร์ชั้นนอกและชั้นใน

แผนงานกลุ่มที่ 3 : การปรับปรุงพื้นที่บริเวณริมแม่น้ำเจ้าพระยา

แผนงานกลุ่มที่ 4 : การปรับปรุงบริเวณพื้นที่อื่นๆ

2.แผนแม่บทและแผนปฏิบัติการอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณฝั่งธนบุรี ตรงข้าม บริเวณกรุงรัตนโกสินทร์

เน้นการอนุรักษ์พื้นที่โบราณสถานต่างๆ ในบริเวณฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยาตรงข้ามกรุงรัตนโกสินทร์ประกอบด้วยแผนงานจำนวน 5 แผน รวม 21 โครงการ

โดยมีแผนงานระดับเมือง ได้แก่

1) แผนงานปรับปรุงและควบคุมสภาพแวดล้อมพื้นที่ตามแนวคลองคูเมืองเดิมและกำแพงเมืองฝั่งธนบุรี

2) แผนงานปรับปรุงและควบคุมสภาพแวดล้อม และป้องกันการบุกรุกล้ำน้ำแนวแม่น้ำเจ้าพระยาเดิม (คลองบางกอกใหญ่ คลองชักพระ และคลองบางกอกน้อย)

แผนงานระดับบริเวณ ได้แก่

แผนงานที่ 1 : การปรับปรุงองค์ประกอบของเมืองบริเวณพื้นที่อนุรักษ์ และพื้นที่คุ้มครอง

แผนงานที่ 2 : การปรับปรุงพื้นที่รอบโบราณสถานตลอดสองฝั่งคลองบางกอกใหญ่ คลองชักพระ และคลองบางกอกน้อย

แผนงานที่ 3 : การปรับปรุงบริเวณพื้นที่อื่นๆ

2.5.2.เมืองเก่า

2.5.2.1.ความเป็นมา

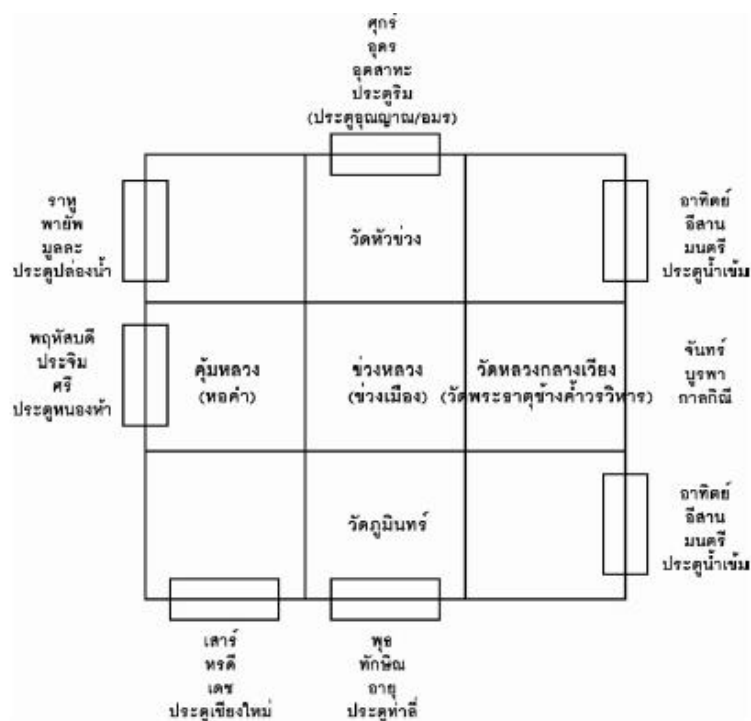
เมืองน่านนั้นมีประวัติศาสตร์มายาวนานซึ่งจากการศึกษาข้อมูลการกำหนดขอบเขตพื้นที่เมืองน่าน โดยสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พบว่าเมืองน่านมีเมืองเก่า 3 แห่งด้วยกัน คือ เวียงพระธาตุแช่แห้ง, เมืองน่านและเวียงดงพระเนตร โดยเมืองและชุมชนโบราณ 3 แห่งนี้มีการเชื่อมโยงซึ่งกันและกันและมีการพัฒนาเติบโตขึ้นมาเป็นเมืองอย่างต่อเนื่อง โดยมีความหนาแน่นสูงขึ้น โดยเฉพาะในพื้นที่เขตเทศบาลเมืองน่าน ซึ่งสามารถชี้ให้เห็นคุณลักษณะอันโดดเด่นของแต่ละเมืองในปัจจุบันได้ดังต่อไปนี้ (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ,2548)

1.เวียงพระธาตุแช่แห้ง

พบว่าคูน้ำและคันดินที่เป็นคูเมืองและกำแพงเมืองส่วนใหญ่ถูกทำลายไปเกือบหมด คงเหลือแต่แนวคูน้ำและคันดินด้านทิศใต้ คุณลักษณะเด่นที่ยังคงเหลืออยู่คือวัดพระธาตุแช่แห้งตั้งอยู่บนยอดภูเพียงแช่แห้งซึ่งเป็นศูนย์กลางของเมืองเดิม

2.เมืองน่าน

มีโครงสร้างและองค์ประกอบของเมืองที่ยังคงเหลือให้เห็น เป็นหลักฐานแสดงให้เห็นถึงการกำหนดโครงสร้างและองค์ประกอบของเมืองตามแนวคิดการวางผังเมืองแบบล้านนาโบราณ โดยองค์ประกอบดังกล่าวเป็นแบบแผนหรือการกำหนดตำแหน่งที่ตั้งที่คล้ายคลึงกันเกือบทุกเมืองในดินแดนล้านนา เช่น เชียงใหม่ เชียงราย แพร่ น่าน พะเยา เชียงตุง เชียงรุ้ง เมืองของรวมทั้งเมืองที่เคยมีสัมพันธไมตรีกับล้านนาในอดีต มีโครงสร้างองค์ประกอบเมืองที่สำคัญประกอบด้วย กำแพงเมือง ประตูเมือง ข่วงหรือลานโล่ง วัด วังหรือคุ้ม (มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ สถาบันวิจัยสังคม ,2545)

รูปที่ 2.8 ผังแสดง โครงสร้างองค์ประกอบของเมืองน่านในสมัยพระเจ้าอนันตวรฤทธิเดช พ.ศ. 2396

ที่มา โครงการแผนแม่บทและผังแม่บทการอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณเมืองเก่า่าน, 2548

แผนที่ที่ 3.8 แผนที่ภาพถ่ายทางอากาศ(พ.ศ.2545) บริเวณตำแหน่งเมืองโบราณในเขตเมืองน่าน

(ที่มา : ประมวลข้อมูลจากโครงการศึกษาวิจัยแหล่งมรดกโลกทางวัฒนธรรมและเมืองโบราณในจังหวัดน่าน, ยี่เมืองรวมเมืองน่าน พ.ศ. 2543 และภาพถ่ายทางอากาศจากกรมแผนที่ทหาร)

	แนวเขตผังเมืองรวม	2	เมืองน่าน
1	เวียงพระธาตุแช่แห้ง	3	เวียงคงพระนคร (บ้านมหาโพธิ์)

รูปที่ 2.10 แผนที่ภาพถ่ายทางอากาศแสดงบริเวณตำแหน่งเมืองโบราณเขตเมืองน่าน
ที่มา โครงการแผนแม่บทและผังแม่บทการอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณเมืองเก่าน่าน, 2548

2.5.2.2.การกำหนดขอบเขตเมืองเก่า (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2548)

จากผลการกำหนดขอบเขตเมืองเก่าพบว่า บริเวณที่ยังคงมีลักษณะของ “เมืองเก่า” ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์และเมืองเก่า พ.ศ. 2546 ที่ชัดเจนมี 2 เมือง คือ

1.เมืองเก่า (เมืองเก่าในสมัยประวัติศาสตร์ครั้งที่ 2 และครั้งที่ 4)ซึ่งสอดคล้องกับ “เมืองเก่า” ข้อ(4) เมืองหรือบริเวณของเมืองโดยหลักฐานทางประวัติศาสตร์หรืออายุหรือลักษณะแห่งสถาปัตยกรรม มีคุณค่าในทางศิลปะโบราณคดีหรือประวัติศาสตร์

2.เวียงพระธาตุแช่แห้ง (เมืองเก่าสมัยประวัติศาสตร์ครั้งที่ 1) ซึ่งสอดคล้องกับเมืองเก่า ข้อ (3) เมืองหรือบริเวณของเมืองที่เคยเป็นตัวเมืองดั้งเดิมในสมัยหนึ่งและยังคงมีลักษณะเด่นประกอบด้วยโบราณสถาน

จังหวัดน่านและประชาคมจังหวัดน่าน ได้เห็นชอบให้ประกาศพื้นที่ “เมืองเก่า” ตามระเบียบรัฐมนตรีว่าด้วยการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์และเมืองเก่า พ.ศ.2546 กำหนดไว้เป็น 2 พื้นที่ ดังนี้

2.5.2.2.1.เมืองเก่า

เดิมจังหวัดน่านได้ประกาศกำหนดขอบเขตเมืองประวัติศาสตร์น่านขึ้นในตามประกาศจังหวัดน่าน (หัวแวนเมืองเก่า) ลงวันที่ 13 มกราคม พ.ศ.2546 ต่อมามติที่ประชุมสัมมนา รับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ โครงการศึกษาและจัดทำแผนแม่บทการอนุรักษ์และพัฒนา บริเวณเมืองเก่า เมื่อวันที่ 9 สิงหาคม 2547 เห็นชอบให้เปลี่ยนคำว่า หัวแวนเมืองเก่าเป็นเป็นใจเมืองเก่าและกำหนดขอบเขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม ใจเมืองเก่าดังนี้

- **พื้นที่สงวน** คือ พื้นที่ใจเมืองเก่า (พื้นที่ตามประกาศจังหวัดน่าน เรื่อง กำหนดขอบเขตพื้นที่เมืองประวัติศาสตร์น่านขึ้นใน)

- **พื้นที่อนุรักษ์** คือ พื้นที่ภายในแนวกำแพงเมือง คูเมือง เมืองเก่า เลขที่ทะเบียน 25-1 บ้านเมืองเก่า ต.ในเวียง อ.เมืองเก่า จ.น่าน ซึ่งเป็นขอบเขตที่ดินกำแพงเมือง-คูเมืองเมืองเก่า ตามที่คณะกรรมการพิจารณา กำหนดขอบเขตที่ดินกำแพงเมืองคูเมืองกรมธนารักษ์ กระทรวงการคลัง ให้ความเห็นชอบตามมติที่ประชุมครั้งที่ 2/2542 เมื่อวันที่ 3 พฤศจิกายน 2542

อันเป็นบริเวณรอบพื้นที่สงวน ด้านทิศเหนือ ทิศใต้และทิศตะวันตก ผนวกกับพื้นที่ด้านทิศ ตะวันออกของพื้นที่สงวนซึ่งเป็นที่ดินราชพัสดุทั้งหมด ในบริเวณระหว่างถนนสุขุมวิทและ ถนนข้าหลวงเชื่อมต่อกับถนนมหาวิสุทธิมาทางทิศตะวันออกจนจรดเชิงสะพานพัฒนาภาคเหนือ ด้าน ทิศเหนือคั่นด้วยถนนสาธารณะที่เชื่อมต่อจากถนนอนันตวรฤทธิเดชและด้านทิศใต้คั่นด้วยถนน ท่าลี่(โดยพื้นที่บริเวณนี้สันนิษฐานว่าเป็นแนวแม่น้ำน่านสายเก่าในอดีต)

2.5.2.2.2.เวียงพระธาตุแช่แห้ง

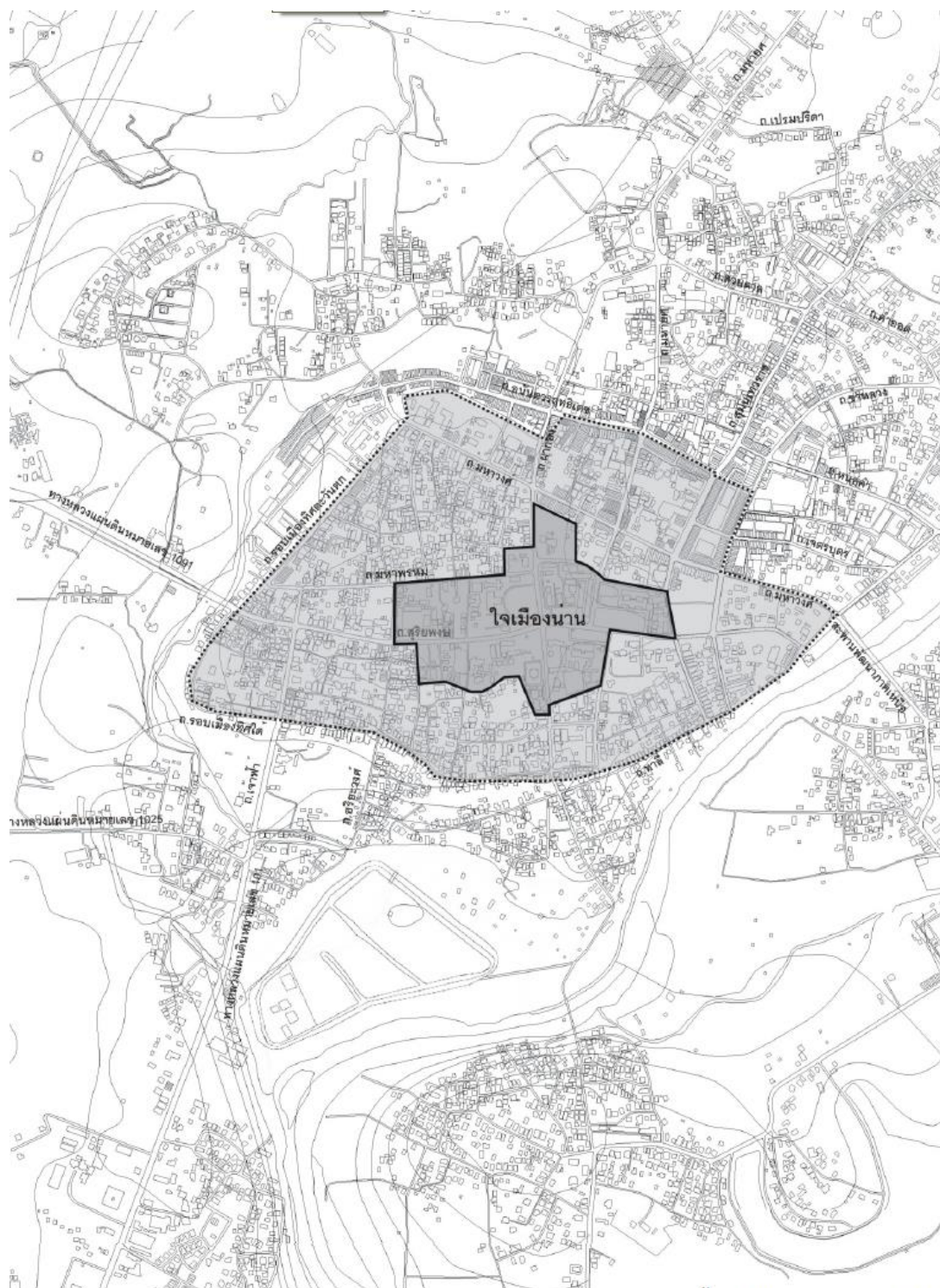
- พื้นที่สงวน คือ พื้นที่ธรณีสงฆ์ของวัดพระธาตุแช่แห้งทั้งบริเวณ
- พื้นที่อนุรักษ์ คือ พื้นที่รอบพื้นที่สงวนเวียงพระธาตุแช่แห้ง มีขอบเขต

พื้นที่ ดังนี้

1) ทิศตะวันออกเฉียงเหนือและทิศตะวันตกเฉียงใต้(แนวเขต ผังเมืองรวม) เป็นบริเวณขนานกับสองฝั่งถนนทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1168 วัดจากกึ่งกลางถนน ระยะด้านละ 500 เมตร

2) ทิศตะวันออกเฉียงใต้ เป็นแนวเส้นตั้งฉากกับแนวเขตของ ข้อ 1 โดยวัดจากกึ่งกลางองค์พระธาตุแช่แห้ง ระยะ 500 เมตร (แนวห่างจากเขตผังเมืองรวม 200 เมตร)

3) ทิศตะวันตกเฉียงเหนือ เป็นแนวเส้นตั้งฉากกับแนวของข้อ 1 เช่นกัน ห่างจากกึ่งกลางถนน รพช. นน. 11008 ระยะ 500 เมตร (แนวเดียวกับแนวคั่นระหว่างพื้นที่ ที่ดินประเภทชนบทและเกษตรกรรมกับที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยหนาแน่นน้อยส่วนด้านใต้ของ ผังเมืองรวม)

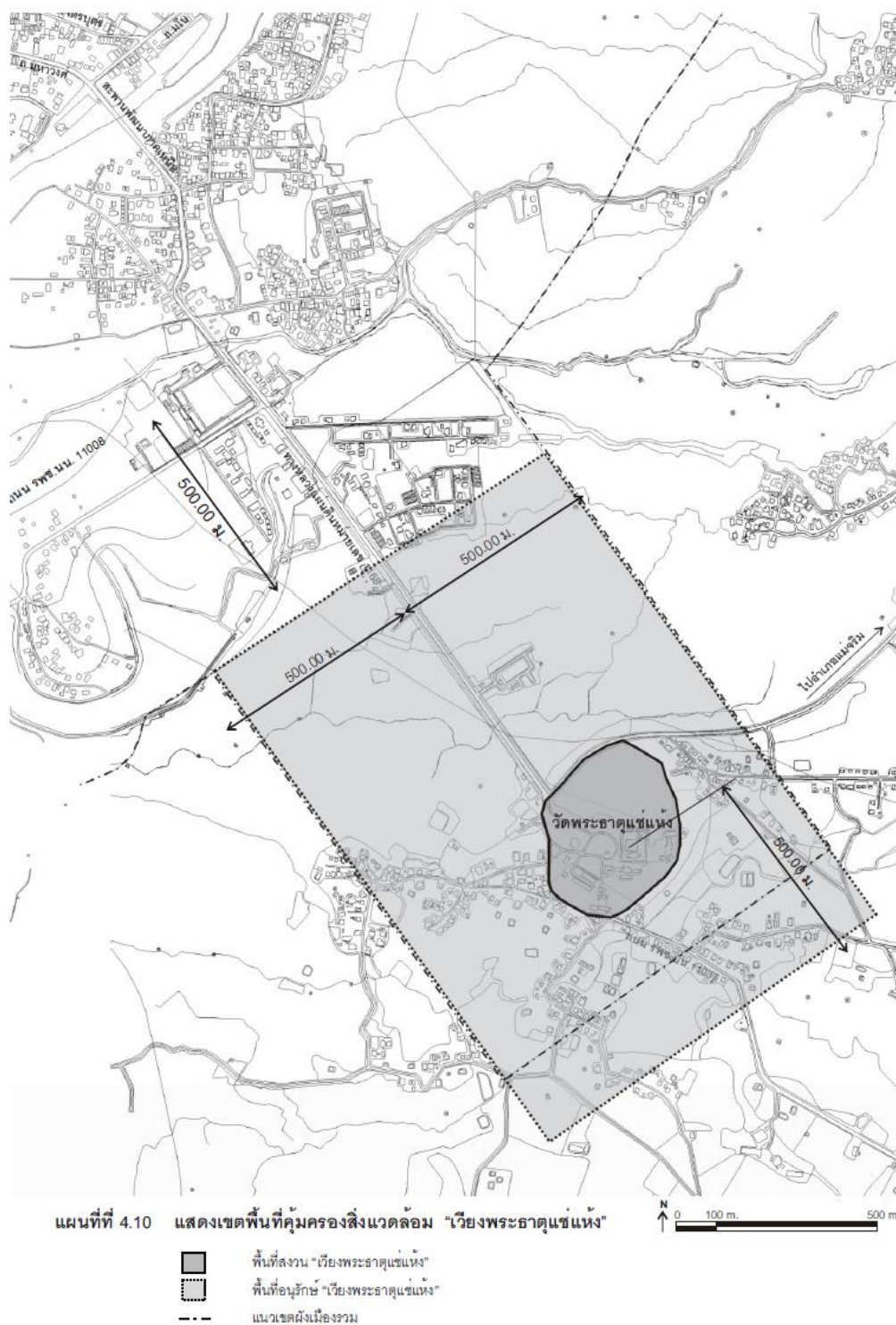

แผนที่ที่ 4.9 แสดงเขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม “ใจเมืองน่าน”

- พื้นที่สงวน “ใจเมืองน่าน”
- ▭ พื้นที่อนุรักษ์ “ใจเมืองน่าน”

รูปที่ 2.11 แผนผังแสดงเขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม “ใจเมืองน่าน”

ที่มา โครงการแผนแม่บทและผังแม่บทการอนุรักษ์และพัฒนาวริเวณเมืองเก่า่าน, 2548

รูปที่ 2.12 แผนผังแสดงเขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม “เวียงพระธาตุแช่แห้ง”
 ที่มา: โครงการแผนแม่บทและผังแม่บทการอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณเมืองเก่าน่าน, 2548

2.5.2.3.แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่

แผนด้านกายภาพ

ระดับเมือง

1) การใช้ประโยชน์ที่ดิน

- มาตรการด้านผังเมือง ในการกำหนดขอบเขตพื้นที่ควบคุม
- มาตรการด้านการรักษาความเป็นธรรมชาติและระบบนิเวศน์ของเมือง
- มาตรการด้านการขยายฐานรองรับการเติบโตของเมือง
- มาตรการด้านอื่นๆที่เอื้อต่อการอนุรักษ์และพัฒนาเมือง เช่น การจูงใจทางด้านภาษี

2) โครงข่ายการคมนาคมและขนส่ง

- พิจารณาแนวเส้นทางเส้นทางของถนนเลียบเมือง เพื่อหลีกเลี่ยงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อพื้นที่เมืองเก่า
- กำหนดขนาดถนนในเขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม เพื่อควบคุมปริมาณการจราจรและหลีกเลี่ยงการผ่านเข้าออกในเขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม
- สนับสนุนให้มีการสัญจรขนาดเบาและการเดินเท้าในเขตเมืองเก่า
- กำหนดระบบขนส่งสาธารณะ โดยรวมสถานีขนส่งระดับจังหวัด ระดับอำเภอและระดับภายในชุมชนไว้ในจุดเดียวภายนอกกำแพงเมือง

3) ควบคุมสภาพแวดล้อม

- ควบคุมคุณภาพสิ่งแวดล้อม ความสะดวกคุณภาพของน้ำในแม่น้ำและแหล่งน้ำธรรมชาติในเขตผังเมืองรวมเมืองน่าน โดยควบคุมลักษณะ แบบ รูปทรงของอาคารและสิ่งก่อสร้าง ตลอดจนกำหนดระยะถอยร่นและสัดส่วนการใช้ที่ดิน
- ควบคุมสภาพแวดล้อมสองฟากถนนทางหลวงแผ่นดินที่เป็นถนนสายประธานในบริเวณเขตเมืองน่าน โดยควบคุมลักษณะแบบรูปทรงของอาคารและสิ่งก่อสร้าง ตลอดจนกำหนดระยะถอยร่นและแนวพื้นที่โล่งสีเขียวสองฟากถนน

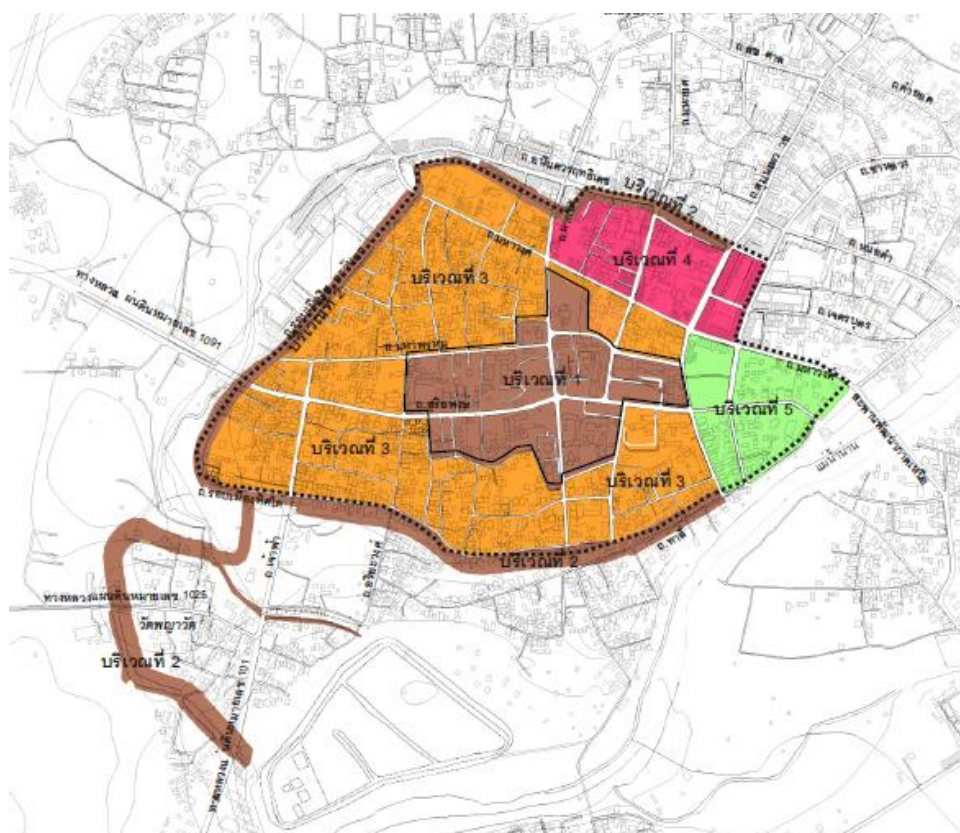
- ควบคุมสภาพแวดล้อมสองฟากถนนสุขุมวิท ถนนนวมายศและถนนผากอง (ช่วงที่เชื่อมระหว่างเมืองน่านกับเวียงคองพระนคร) โดยรักษาและเพิ่มพื้นที่สีเขียวกำหนดให้ระยะ 6 เมตร จากเขตทางถนนทั้งสองฟากของถนนข้างต้น ห้ามก่อสร้างหรือตัดแปลงอาคารทุกประเภท
- ควบคุมสภาพแวดล้อม โดยรอบวัดสวนตาล วัดพญาวัดและวัดท่าล้อ พื้นที่ในบริเวณรอบนอกระยะไม่เกิน 50 เมตรจากเขตปลอดภัยอาคาร ห้ามก่อสร้างอาคารสูงเกิน 3 ชั้นหรือ 12 เมตร

ระดับพื้นที่

1) เขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อมเมืองน่าน

1.1) การใช้ประโยชน์ที่ดิน

ได้มีการแบ่งบริเวณใจเมืองน่านออกเป็น 5 ส่วนย่อยด้วยกัน ดังแผนผัง

รูปที่ 2.13 แผนผังแสดงการใช้ประโยชน์ที่ดินบริเวณใจเมืองน่าน

ที่มา : รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการแผนแม่บทการอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณเมืองเก่า น่าน, 2548

การกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดิน สามารถสรุปใจความได้ดังนี้

-บริเวณที่ 1 พื้นที่ใจกลางเมืองน่านและบริเวณที่ 2 พื้นที่แนวขอบเขตที่ดินกำแพงเมือง คูเมืองน่าน กำหนดให้เป็นที่ดินประเภทอนุรักษ์เพื่อส่งเสริมเอกลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมไทย ห้ามใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อกิจกรรมตามที่กำหนดดังต่อไปนี้

- กิจกรรมประเภทโรงงานทุกจำพวก
- กิจกรรมประเภทสถานที่บรรจุก๊าซ สถานที่เก็บก๊าซและน้ำมันเชื้อเพลิง
- กิจกรรมบริการประเภทโรงแรม โรงมหรสพ ตลาด สุสานและฌาปนสถาน
- กิจกรรมทุกประเภทที่ก่อให้เกิดมลพิษต่อชุมชนและสิ่งแวดล้อม

- บริเวณที่ 3 กำหนดให้เป็นที่ดินประเภทที่อยู่อาศัยหนาแน่นปานกลาง และบริเวณที่ 4 กำหนดให้เป็นที่ดินประเภทพาณิชยกรรมและที่อยู่อาศัยหนาแน่นมาก โดยให้ใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อหัตถกรรม การท่องเที่ยว พาณิชยกรรม การอยู่อาศัย ศาสนสถาน สถานศึกษา สถาบันราชการ การสาธารณูปโภคและสาธารณูปการเท่านั้น และห้ามใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อกิจการตามที่กำหนดในบริเวณที่ 1

- บริเวณที่ 5 ให้ใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อนันทนาการ การรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม การอยู่อาศัย พาณิชยกรรม สาธารณูปโภคและสาธารณูปการ หรือสาธารณประโยชน์เท่านั้น และห้ามใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อกิจกรรมตามที่กำหนดในบริเวณที่ 1

1.2) โครงข่ายคมนาคม

- กำหนดถนนที่จะต้องปรับช่องการเดินรถให้ลดลง จัดให้มีทางจักรยาน พร้อมทั้งขยายพื้นที่ทางเท้าและเพิ่มพื้นที่สีเขียวตลอดแนวถนนในเขตพื้นที่ใจกลางเมืองน่าน ได้แก่ถนนสุริยพงษ์ ถนนมหาพรหม ถนนเจ้าฟ้า ถนนผากอง และถนนสุมนเทวราช เพื่อสร้างเส้นนำสายตาและบรรยากาศของเมืองที่ดีสู่พื้นที่ในเมือง

- กำหนดถนนรอบเมืองด้านตะวันตกและถนนมหาวังค์เป็นถนนเลียบพื้นที่ใจกลางเมืองน่าน สำหรับรถบรรทุก

1.3) การควบคุมอาคาร

- การควบคุมความสูง โดยประชาคมน่านได้มีมติร่วมกันโดยกำหนดให้ ความสูงของอาคารได้ไม่เกิน 16 เมตร

-อาคารทุกประเภทให้เว้นระยะห่างจากเขตโบราณสถานโดยรอบไม่น้อยกว่า 20 เมตร

-ป้ายชื่อสถานประกอบกิจการให้มีขนาดที่เหมาะสมและให้ติดตั้งอยู่กับตัวอาคาร ทั้งนี้จะต้องมีรูปแบบที่กลมกลืนกับสภาพแวดล้อมเมืองเก่า ส่วนป้ายประเภทอื่นให้กำหนดที่ตั้งที่เหมาะสม โดยไม่เกิดผลกระทบต่อทัศนียภาพของเมือง

-ระยะจากคูเมือง กำแพงเมือง ออกมา 20 เมตรห้ามมิให้ก่อสร้างหรือตัดแปลงอาคารอื่นใด เว้นแต่กำหนดให้เป็นพื้นที่โล่งสีเขียว

-อาคารต้องมีลักษณะ โครงหลังคาหรือส่วนของหลังคาเป็นทรงจั่วแบบพื้นที่ยุคเมืองภาคเหนือ

- อาคารประเภทบริการและสาธารณูปการ ตามที่กำหนดในมาตรการการใช้ประโยชน์ที่ดิน ทั้งนี้ให้มีพื้นที่ทุกชั้นรวมกันไม่เกิน 500 ตารางเมตร กรณีพื้นที่ในบริเวณที่ 3 และพื้นที่ทุกชั้นไม่เกิน 1000 ตารางเมตร กรณีพื้นที่ในบริเวณที่ 4

1.4)การควบคุมสภาพแวดล้อม

-ส่งเสริมภูมิทัศน์เมืองในพื้นที่ใจกลางเมืองน่าน โดยให้ลดความสูงของรั้วหรือมีรั้วเท่าที่จำเป็น หรือใช้รั้วที่เป็นแนวต้นไม้ เพื่อเสริมสร้างบรรยากาศเมืองและให้เกิดประโยชน์ต่อสาธารณชน

-ควบคุมสภาพแวดล้อมตามแนวถนนในเขตพื้นที่ ให้กำหนดระยะถอยร่นและห้ามก่อสร้างหรือตัดแปลงอาคารทุกประเภท แยกเป็น

-พื้นที่ในระยะ 6 เมตร จากเขตทางสาธารณะทั้งสองฟากถนนในพื้นที่ประกอบด้วย ถนนเจ้าฟ้า ถนนสุริยพงษ์ ถนนมหาพรหม ถนนมหาวังค์ ถนนผากอง ถนนมหายศ ถนนสุนทรวาราช ถนนข้าหลวง และถนนมโน

-พื้นที่ในระยะ 3 เมตร จากเขตทางสาธารณะทั้งสองฟากของถนนในพื้นที่ ซึ่งไม่นับรวมถนนในข้อ 1

-ควบคุมสภาพแวดล้อมโดยรอบโบราณสถานและศาสนสถานในพื้นที่ โดยกำหนดให้มีระยะถอยร่นเป็นเขตปลอดอาคารในระยะไม่น้อยกว่า 20 เมตร รอบแนวเขตที่ดินโบราณสถานและศาสนสถาน

- ควบคุมสภาพแวดล้อมโดยรอบโบราณสถานและศาสนสถานในพื้นที่ โดยกำหนดให้มีระยะถอยร่นเป็นเขตปลอดอาคารในระยะไม่น้อยกว่า 20 เมตร รอบแนวเขตที่ดินโบราณสถานและศาสนสถาน

2)เขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อมเวียงพระธาตุแช่แห้ง

2.1)การใช้ประโยชน์ที่ดิน

ได้แบ่งพื้นที่เป็น 2 บริเวณ คือ

บริเวณที่ 1 พื้นที่เวียงพระธาตุแช่แห้ง กำหนดให้เป็นที่ดินประเภทอนุรักษ์ เพื่อส่งเสริมเอกลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมและสถาปัตยกรรมท้องถิ่น ศาสนาสถานและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เท่านั้น

บริเวณที่ 2 พื้นที่อนุรักษ์เวียงพระธาตุแช่แห้ง (พื้นที่โดยรอบเวียงพระธาตุแช่แห้งในเขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อมเวียงพระธาตุแช่แห้ง) กำหนดให้เป็นที่ดินประเภทอนุรักษ์ชนบทและเกษตรกรรม เพื่อส่งเสริมเกษตรกรรมหรือเกี่ยวข้องกับเกษตรกรรม การสาธารณสุขปศุสัตว์ และสาธารณสุขการเท่านั้น

2.2)การควบคุมอาคาร

แบ่งพื้นที่ควบคุมเป็น 3 บริเวณ คือ

บริเวณที่ 1 พื้นที่เวียงพระธาตุแช่แห้ง ห้ามก่อสร้างอาคารหรือดัดแปลงอาคารใดสร้างใหม่ ยกเว้นการบูรณะซ่อมแซมอาคารโบราณสถาน ศาสนสถาน สถานศึกษาที่มีอยู่เดิมให้คงสภาพเท่านั้น

บริเวณที่ 2 พื้นที่ในระยะ 100 เมตร จากริมสองฟากถนนทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1168 และพื้นที่ในระยะ 20 เมตร จากแนวเขตพื้นที่บริเวณที่ 1 พื้นที่โล่งสีเขียวโดยรอบ ห้ามก่อสร้างหรือดัดแปลงอาคารทุกประเภท

บริเวณที่ 3 พื้นที่โดยรอบในเขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อมเวียงพระธาตุแช่แห้ง ทั้งนี้ไม่นับรวมพื้นที่บริเวณที่ 1 และบริเวณที่ 2 ห้ามก่อสร้างหรือดัดแปลงอาคารอื่นใด เว้นแต่

1)อาคารที่มีความสูงไม่เกิน 2 ชั้นหรือ 6 เมตร พื้นที่อาคารรวมกันทุกชั้นไม่เกิน 200 ตารางเมตร

2)อาคารเก็บผลิตผลทางการเกษตรที่มีความสูงไม่เกิน 8 เมตร และมีพื้นที่รวมกันทุกชั้นไม่เกิน 50 ตารางเมตร

3)พื้นที่อาคารในข้อ 1 และ 2 ต้องมีพื้นที่ว่างปราศจากอาคารในแปลงที่ดินไม่น้อยกว่าร้อยละ 50 และมีระยะห่างจากเขตที่ดินไม่ต่ำกว่า 2 เมตรหรือมีระยะห่างระหว่างอาคารไม่ต่ำกว่า 4 เมตร

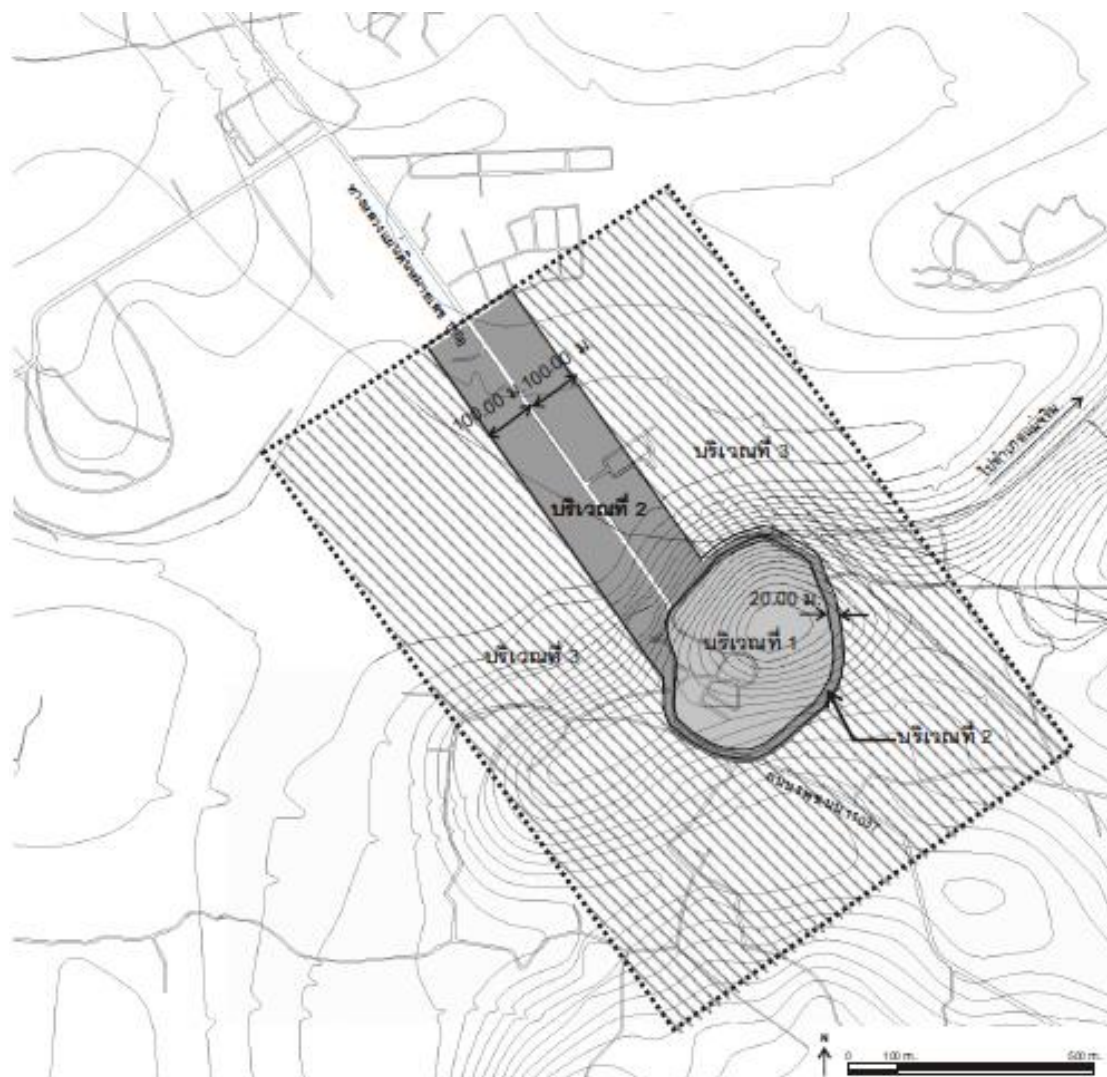

แผนที่ที่ 9.5 ผังแสดงมาตรการด้านการใช้ประโยชน์ที่ดินในเขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม "เวียงพระธาตุแช่แห้ง"

พื้นที่ประเภทภูมิทัศน์เชิงอนุรักษ์เชิงชาติพันธุ์
ศิลปวัฒนธรรมไทย (บริเวณที่ 1)	พื้นที่ "เวียงพระธาตุแช่แห้ง"
พื้นที่ประเภทภูมิทัศน์ชนบทและเกษตรกรรม
(บริเวณที่ 2)	พื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม "เวียงพระธาตุแช่แห้ง"

รูปที่ 2.14 ผังแสดงมาตรการด้านการใช้ประโยชน์ที่ดิน บริเวณเวียงพระธาตุแช่แห้ง

ที่มา : รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการแผนแม่บทการอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณเมืองเก่าแก่นาน, 2548

แผนที่ที่ 9.6 ผังแสดงมาตรการด้านการควบคุมอาคารในเขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม "เวียงพระธาตุแช่แห้ง"

บริเวณที่ 1	บริเวณที่ 3
บริเวณที่ 2	แนวเขตพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อม "เวียงพระธาตุแช่แห้ง"

รูปที่ 2.15 ผังแสดงมาตรการด้านการควบคุมอาคารบริเวณ เวียงพระธาตุแช่แห้ง
ที่มา : รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการแผนแม่บทการอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณเมืองเก่า น่าน, 2548

2.5.3.เมืองเก่าเชียงใหม่

2.5.3.1.ความเป็นมา

เมืองเชียงใหม่เป็นบริเวณที่มีแหล่งศิลปกรรมมากมาย เป็นแหล่งโบราณคดีและสถาปัตยกรรมเก่าแก่ที่แสดงหลักฐานความเป็นมา คุณค่าทางประวัติศาสตร์ แสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองทางการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมตั้งแต่อดีต ทั้งยังเป็นแหล่งถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาด้านต่างๆ ที่สืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน ด้วยลักษณะที่ตั้งที่ประกอบไปด้วยแม่น้ำปิงไหลผ่านตัวเมืองทางทิศตะวันออกและมีเทือกเขาตอยสุเทพตั้งอยู่ทางทิศตะวันตก จึงทำให้เมืองเชียงใหม่มีศักยภาพสูงในการเป็นศูนย์กลางการค้า ปัจจุบันเชียงใหม่เป็นเมืองที่เจริญเติบโตบนพื้นที่เมืองเก่าและเมืองโบราณ มีอาคารหนาแน่นทั้งภายในและภายนอกเขตเมือง จึงได้มีการกำหนดแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่าเชียงใหม่ โดยสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

2.5.3.2.กรอบแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่าเชียงใหม่ (สำนักงาน

นโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2553)

2.5.3.2.1 การบริหารจัดการ

2.5.3.2.2 การส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม

2.5.3.2.3 การอนุรักษ์โบราณสถานและสถานที่ที่มีคุณค่าและความสำคัญ

2.5.3.2.4 การบริหารจัดการใช้ประโยชน์ที่ดิน

2.5.3.2.5 การจัดระเบียบการก่อสร้างและตัดแปลงอาคาร

2.5.3.2.6 การจัดระเบียบกิจกรรมบางประเภทให้เหมาะสม

2.5.3.2.7 การสร้างแรงจูงใจต่างๆ ที่เอื้อต่อการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่า

2.5.3.3.การกำหนดขอบเขตพื้นที่เมืองเก่า

โดยได้มีการกำหนดพื้นที่เป็น 2 บริเวณหลักพื้นที่ภายในแนวกำแพงเมืองชั้นใน และชั้นนอกเป็นบริเวณที่มีแหล่งโบราณสถานและศิลปกรรมสำคัญตั้งกระจุกตัวอยู่ มีแนวกำแพงเมือง ประตูเมือง และคูเมืองที่เห็นชัดเจน สามารถกำหนดขอบเขตพื้นที่เมืองเก่าเชียงใหม่ โดยมีเนื้อที่รวมประมาณ 5.5 ตารางกิโลเมตร (3,440.59 ไร่) มีรายละเอียดดังนี้

ทิศเหนือ จดแนวระยะ 22 เมตร จากฝั่งคูเมืองด้านเหนือตลอดแนว

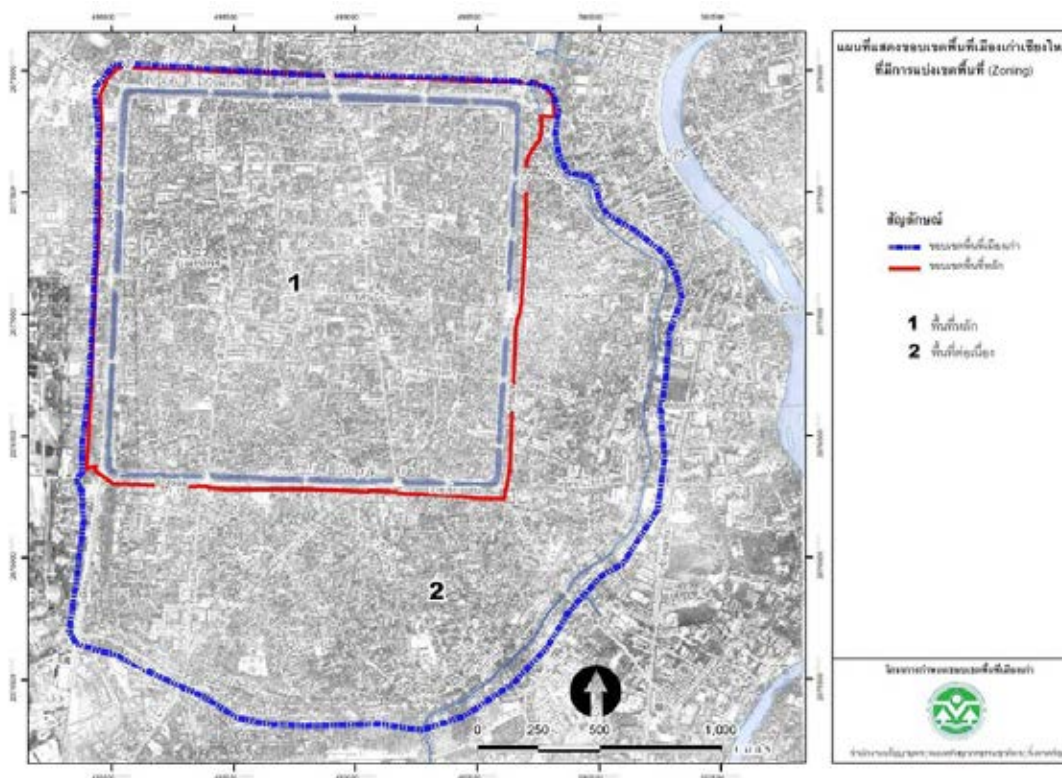
ทิศตะวันออก จดแนวระยะ 50 เมตร จากฝั่งคลองแม่ข่าด้านตะวันออกตลอดแนว
ทิศใต้ จดแนวระยะ 50 เมตร จากฝั่งคลองแม่ข่าด้านใต้ เชื่อมกับแนวกำแพงดิน
เชียงใหม่ด้านใต้

ทิศตะวันตก จดแนวระยะ 22 เมตร จากฝั่งคูเมืองด้านตะวันตกตลอดแนวเชื่อมกับ
แนวกำแพงดินด้านตะวันตก

อาณาเขตเป็นดังนี้ โดยได้มีการกำหนดเขตพื้นที่ (zoning) เป็น 2 ดังนี้

1 พื้นที่หลัก ได้แก่ บริเวณภายในแนวกำแพงเมืองคูเมืองเชียงใหม่ยุคแรก
ออกไป 22 เมตร ตลอดแนว มีเนื้อที่รวมประมาณ 2.9 ตารางกิโลเมตร (1,868.59 ไร่)

2 พื้นที่ต่อเนื่อง ได้แก่ พื้นที่บริเวณภายในขอบเขตพื้นที่เมืองเก่าเชียงใหม่
ทั้งหมดนอกเหนือจากพื้นที่หลัก มีเนื้อที่รวมประมาณ 2.5 ตารางกิโลเมตร (1,5725.00 ไร่)

รูปที่ 2.16 แผนผังแสดงการกำหนดขอบเขตพื้นที่เมืองเก่าเชียงใหม่

ที่มา : สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2553

2.5.3.4.แนวทางสำหรับเขตพื้นที่ (Zoning) เมืองเก่าเชียงใหม่

พิจารณาจากเขตพื้นที่ (Zoning) 2 ประเภทพื้นที่ ซึ่งสามารถเลือกนำไปใช้ปฏิบัติตามความเหมาะสมสำหรับแต่ละพื้นที่ ประกอบด้วย

ตารางที่ 2.2 แสดงแนวทางสำหรับพื้นที่หลักและพื้นที่ต่อเนื่อง

แนวทาง	พื้นที่หลัก	พื้นที่ต่อเนื่อง
ก.ด้านการใช้ ประโยชน์ที่ดิน	<ol style="list-style-type: none"> 1. ลดการใช้ประโยชน์ที่ดินในส่วนไม่จำเป็นในเขตพื้นที่ศาสนสถาน 2. ที่ดินของรัฐและเอกชนให้เป็นที่ดินประเภทอนุรักษ์เพื่อส่งเสริมเอกลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมไทยเป็นหลัก ให้ใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อหัตถกรรม การท่องเที่ยว พาณิชยกรรม การอยู่อาศัย ศาสนสถาน สถานศึกษา สถาบันราชการ การสาธารณูปโภค สาธารณูปการ นันทนาการ การรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมหรือสาธารณประโยชน์เท่านั้น 	<ol style="list-style-type: none"> 1. ลดการใช้ประโยชน์ที่ดินในส่วนไม่จำเป็นในเขตพื้นที่ศาสนสถาน 2. ที่ดินบนแนวกำแพงเมืองและคูเมือง จะต้องฟื้นฟูพื้นที่ขอบให้เห็นชัดเจน โดยลดบทบาทการใช้ประโยชน์ที่ดินหรือหากมีการใช้ประโยชน์ที่ดินต่อเนื่อง ควรกำหนดลักษณะที่แสดงความเป็นพื้นที่ขอบให้เด่นชัด 3. ที่ดินของรัฐและเอกชนให้ใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อหัตถกรรม การท่องเที่ยว พาณิชยกรรม การอยู่อาศัย ศาสนสถาน สถานศึกษา สถาบันราชการ การสาธารณูปโภค สาธารณูปการ นันทนาการ การรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม หรือสาธารณประโยชน์เท่านั้น และต้องส่งเสริมพื้นที่หลัก
ข. ด้านอาคารและ สภาพแวดล้อม	รักษาสภาพแวดล้อมโดยกำหนดความสูง สัดส่วนพื้นที่ว่าง (Open Space Ratio) ขนาด ลักษณะ แบบ รูปทรง ฯลฯ ของอาคารให้	1. พิจารณาวางข้อกำหนดความสูงและแนวออรันอาคาร รวมทั้งขนาดมวลอาคารเพื่อรักษาสัดส่วนที่เหมาะสมของขนาดอาคารที่ไม่

ตารางที่ 2.2 แสดงแนวทางสำหรับพื้นที่หลักและพื้นที่ต่อเนื่อง (ต่อ)

แนวทาง	พื้นที่หลัก	พื้นที่ต่อเนื่อง
	<p>สอดคล้องและกลมกลืนหรือไม่ ทำลายแหล่งโบราณสถานใน พื้นที่ พิจารณาการใช้วัสดุและสี ของอาคารเพื่อสร้างบรรยากาศ การเข้ามาถึงบริเวณสำคัญของเขต พื้นที่เมืองเก่า</p>	<p>ทำลายแหล่งโบราณสถานในพื้นที่ และพื้นที่หลัก</p> <p>2. พิจารณาการใช้วัสดุและสีของ อาคารเพื่อส่งเสริมบรรยากาศใน เขตพื้นที่เมืองเก่า</p> <p>3. พิจารณาการใช้ประโยชน์อาคาร เก่าที่ยังคงสภาพหรือสามารถฟื้นฟู ได้ในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการ เรียนรู้และการท่องเที่ยว</p>
<p>ค. ด้านระบบ การจราจรและ คมนาคมขนส่ง</p>	<p>1. ส่งเสริมให้มีทางเดินเท้า และ การสัญจรด้วยยานพาหนะขนาด เบาเพื่อลดมลภาวะ เช่น รถจักรยาน รถลากจูง เป็นต้น</p> <p>2. ลดปริมาณจราจร ห้าม รถบรรทุกหนักและรถขนาดใหญ่ เข้าสู่พื้นที่</p> <p>3. จำกัดการก่อสร้างลานจอดรถ ขนาดใหญ่ ซึ่งเป็นมลภาวะทาง สายตาที่ขัดแย้งกับสภาพแวดล้อม เมืองเก่า</p>	<p>1. สร้างที่จอดรถในตำแหน่งที่ เหมาะสม เป็นจุดเปลี่ยนระบบการ สัญจรเข้าถึงยังพื้นที่หลักและส่วน อื่น ๆ ของเมืองเก่า เพื่อลดจำนวน รถยนต์ที่จะเข้าไปสร้างความ คับคั่งของการจราจร รวมทั้งลด ผลกระทบด้านมุมมองและเกิด มลภาวะในพื้นที่เมืองเก่า</p> <p>2. ส่งเสริมให้มีทางเดินเท้าและ การสัญจรด้วยยานพาหนะขนาด เบา เช่น รถจักรยานรถลากจูง เป็น ต้น</p> <p>3. แนวถนนที่สร้างทับอยู่บนแนว กำแพงเมืองหรือคูเมืองเดิม ควรมี สัญลักษณ์แสดงถึงสิ่งก่อสร้างใน</p>

แนวทาง	พื้นที่หลัก	พื้นที่ต่อเนื่อง
		อดีต สร้างตำแหน่งจุดหมายตาที่ตำแหน่งประตูเมืองเดิม หรือป้ายชื่อที่สื่อความหมายถึงแนวกำแพงเมืองหรือคูเมืองเดิม
ง. ด้านการพัฒนาภูมิทัศน์	<p>1. สร้างเส้นทางต่อเนื่องระหว่างตำแหน่งองค์ประกอบเมืองโบราณสถาน และพื้นที่เปิดโล่งในเมือง โดยจัดให้มีทางคนเดิน จักรยานหรือพาหนะขนาดเล็ก</p> <p>2. จัดทางคนเดินที่ปลอดภัย พร้อมอุปกรณ์สาธารณูปโภคอำนวยความสะดวก เช่น โคมไฟ ม้านั่ง ถังขยะ ป้ายบอกทาง ฯลฯ</p>	<p>1. เส้นทางหลักเข้าสู่เมืองเก่า ควรสร้างเอกลักษณ์และจุดหมายตาที่ระบุงการมาถึงย่านเมืองเก่า รวมถึงการเปิดมุมมอง (Vista) ตามแนวเส้นทางการสัญจรเข้าสู่บริเวณย่านเมืองเก่า</p> <p>2. ปลุกต้นไม้ขนาดใหญ่ตามแนวเส้นทางเข้าสู่เมือง พัฒนาภูมิทัศน์สร้างร่มเงาตามแนวถนน ทางเท้า สร้างจุดหมายตา โดยเลือกพันธุ์ไม้ที่มีความเชื่อมโยงกับประวัติศาสตร์ของเมืองเก่า หรือที่เป็นต้นไม้ประจำจังหวัด เช่น</p> <ul style="list-style-type: none"> • เชียงใหม่ - ต้นทองกวาว <p>3. ป้ายโฆษณาและป้ายกิจกรรมเชิงพาณิชย์ที่ไม่เหมาะสม เป็นปัญหาต่อทัศนียภาพควรจำกัดขนาดและรูปลักษณะของป้ายประเภทต่าง ๆ ส่งเสริมการออกแบบป้ายที่ดีมีเอกลักษณ์ด้วยการประกาศเกียรติคุณ</p>

ตารางที่ 2.2 แสดงแนวทางสำหรับพื้นที่หลักและพื้นที่ต่อเนื่อง (ต่อ)

แนวทาง	พื้นที่หลัก	พื้นที่ต่อเนื่อง
		<p>4. เปลี่ยนวัสดุพื้นผิวจราจรให้มีสีและสัมผัสที่แตกต่างจากถนนทั่วไป เพื่อให้รู้สึกถึงการมาถึงเมืองเก่า</p> <p>5. จัดให้มีอุปกรณ์สาธารณูปโภคเพื่ออำนวยความสะดวกและมีเอกลักษณ์ของเมืองเก่าแต่ละเมือง</p>

2.5.4. การอนุรักษ์เมืองประวัติศาสตร์ใน เมืองเกียวโต

2.5.4.1.ความเป็นมา

การอนุรักษ์เมืองประวัติศาสตร์ใน เมืองเกียวโต เป็นเมืองหลวงเก่าของญี่ปุ่น เป็นจังหวัดที่อยู่ในเขตคันไซ มีชื่อเดิมคือ เฮอันเกียว มีความหมายว่าเมืองแห่งความสวยงาม เมืองเกียวโตเป็นเมืองที่มีการอนุรักษ์ประเพณีและวัฒนธรรมของญี่ปุ่นไว้อย่างชัดเจน ด้วยความที่เคยเป็นเมืองหลวงเก่าที่ยาวนาน จึงมีศิลปวัฒนธรรม โบราณสถาน โบราณวัตถุ และพระราชวังที่เก่าแก่ที่มีชื่อเสียง และเป็นเมืองหนึ่ง ที่ไม่ถูกทิ้งระเบิด จึงทำให้บ้านเรือนและแหล่งโบราณสถานต่างๆยังคงอยู่ และได้รับการดูแลรักษาเป็นอย่างดี ปัจจุบันกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญในประเทศญี่ปุ่น

โบราณสถานและอาคารบ้านเรือนในเกียวโต ได้รับการพัฒนามาหลายช่วงอายุคน ปัจจุบันกฎหมายและกฎเกณฑ์ต่างๆ ได้ถูกประกาศใช้อย่างชัดเจน โดยมีการประกาศใช้ครั้งแรกในประเทศญี่ปุ่นตั้งแต่ปี ค.ศ. 1972 มีการทำแผนบูรณะการอย่างเป็นระบบ เพื่ออนุรักษ์ภูมิทัศน์เมืองไว้ โดยมีเทศบาลเป็นผู้ควบคุม ระบบนี้เป็นเรื่องเกี่ยวกับการอนุรักษ์พื้นที่พิเศษของอาคารแบบดั้งเดิมในเขตที่ภูมิทัศน์เมือง มีลักษณะเฉพาะแบบเกียวโต ระบบนี้ต้องการปฏิสังขรณ์อาคารบ้านเรือนภายนอกที่เป็นแบบดั้งเดิม ซึ่งจะต้องมีเงินทุนในการซ่อมแซมอาคารดังกล่าว ลักษณะสถาปัตยกรรมในเขตอนุรักษ์ เป็นเรือนแถว 2 ชั้น วัสดุอุปกรณ์บ้านประตู-หน้าต่างตกแต่งด้วยไม้ มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวแบบเกียวโต เนื่องจากเป็นย่านโรงน้ำชาเก่าแก่ตั้งแต่สมัยปลาย “Edo” เทศบาล

จึงมีการอนุรักษ์ให้เป็นวัฒนธรรมแบบดั้งเดิม ปัจจุบันยังเปิดกิจการมีเกอิชาคอยให้บริการ เป็นขนบธรรมเนียมแบบดั้งเดิมที่ยังคงรักษาไว้

2.5.4.2. นโยบายและแนวทางอนุรักษ์ เทศบาลเมืองเกียวโต

2.5.4.2.1. กำหนดเขตอนุรักษ์ในปี ค.ศ. 1972 มีเขตอนุรักษ์พิเศษคือ Sanneizaka อยู่ใกล้กับวัด Kiyomizu มีจำนวนอาคาร 240 หลัง ตามมาด้วยเขต Gionshimbashi มีจำนวน 100 หลัง ซึ่งเป็นช่วงบุกเบิก ต่อมาเมื่อมีโครงการมากมายเกิดขึ้นเมื่อมีการกำหนดเขตอนุรักษ์ เพื่อให้สถานที่นั้นๆ ดึงดูดความสนใจมากขึ้นและให้มีการปรับปรุงต่อไปอย่างต่อเนื่อง

2.5.4.2.2. พัฒนาบริเวณแหล่งชุมชนให้มีภูมิทัศน์ที่สวยงามมีชีวิตชีวาโดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลรักษา มีรายละเอียดดังนี้

1) ปรับสภาพภูมิทัศน์ด้วยการปูแผ่นหินบริเวณถนนและทางเดิน

2) ควบคุมการติดตั้งป้ายโฆษณาและป้ายประชาสัมพันธ์ต่างๆ โดยกำหนดขนาดความสูง ไม่ให้บดบังทัศนียภาพของอาคารและทัศนียภาพโดยรอบ การออกแบบป้ายโฆษณา การใช้สี การใช้ภาพและตัวอักษร รวมถึงวัสดุที่ใช้ต้องสอดคล้องกับสภาพภูมิทัศน์ของเมือง

รูปที่ 2.17 การปรับสภาพภูมิทัศน์โดยการปลูกต้นไม้เพิ่มเติมในบางส่วน

3) การปรับสภาพภูมิทัศน์โดยการปลูกต้นไม้เพิ่มเติมในบางส่วน บริเวณแนวทางเดิน และบริเวณริมคลอง

2.5.4.2.3.ให้ความช่วยเหลือในด้านการเงินสำหรับบ้านเรือน และร้านค้าที่เป็นอาคารเก่าแก่ ที่มีสภาพทรุดโทรม หรือต้องการซ่อมแซม โดยมีวิธีการโน้มน้าวเจ้าของบ้านให้เกิดการพัฒนา หากพบบ้านที่มีปัญหาทางเทศบาลจะซื้อไว้และซ่อมแซมให้มีสภาพที่น่าอยู่และปลอดภัย ทั้งนี้รูปแบบจะต้องสอดคล้องกับแบบเดิมของเกียวโต

2.5.4.2.4.เมื่อมีการก่อสร้างหรือปรับเปลี่ยนทางด้านสถาปัตยกรรมขึ้นใหม่ ทั้งทางสูงและทางราบจะถูกควบคุม การออกแบบจะต้องสอดคล้องกับ รูปแบบเดิม สิ่งปลูกสร้างที่ใช้ต้องไม่ขัดกับบรรยากาศเดิม และต้องได้รับการเห็นชอบจากเทศบาล

2.5.4.2.5.เขตอนุรักษ์ทางประวัติศาสตร์ที่ยาวนานและมีความสำคัญทางวัฒนธรรม เช่น วัด หรือบ้านที่มีประวัติศาสตร์ที่สำคัญ ทางเทศบาลจะไม่อนุญาตให้ปรับปรุงแก้ไข แต่จะให้เงินช่วยเหลือในการซ่อมแซม สูงสุด 8 ล้านเยนเช่นเดียวกับเขต Kurashiki ใน Okayama โดยได้รับการร่วมมือกันทั้งภาครัฐและเอกชน

2.5.4.2.6.บริเวณที่มีปัญหาทางด้านสาธารณูปโภค ทางเทศบาลจะมีวิธีการชักชวนชาวบ้านให้ย้ายออก และช่วยเหลือในด้านจัดหาที่อยู่ให้ใหม่ แล้วทำการพัฒนาระบบสาธารณูปโภคใหม่ เช่น การสร้างถนนสาธารณะ การทำท่อระบายน้ำใหม่ การพัฒนาทั้งหมดจะเน้นวิธีการที่นุ่มนวลที่สุด เนื่องจากผู้อยู่อาศัยบางครอบครัวมีความผูกพันกัน จึงต้องโน้มน้าวให้เห็นถึงผลดีที่เกิดขึ้นในชุมชนทั้งกลุ่ม

ก่อนการปรับปรุง

หลังปรับปรุง

รูปที่ 2.18 การปรับปรุงซ่อมแซมอาคารที่มีสภาพทรุดโทรม โดยยังคงรูปแบบเดิมแต่เปลี่ยนวัสดุบานประตูหน้าต่างให้มีความสวยงาม และเป็นลักษณะเฉพาะแบบเกียวโต

ก่อนการปรับปรุง

หลังปรับปรุง

รูปที่ 2.19 บ้านเก่าริมน้ำ Shirakawa River ปัจจุบันบางหลังถูกปรับเปลี่ยนจากที่อยู่อาศัยเป็นร้านอาหาร ป้ายชื่อร้านต่างๆ ยังคงรักษาให้เป็นแบบดั้งเดิมและมีเฉพาะภาษาญี่ปุ่นเท่านั้น

รูปที่ 2.20 การตกแต่งองค์ประกอบอื่น ๆ ที่ให้ความสำคัญกับทุกรายละเอียด เช่น กด่องปิด มิเตอร์ไฟฟ้ามีการออกแบบให้กลมกลืนกับตัวอาคารและเน้นการใช้วัสดุจากธรรมชาติ รวมถึง รั้วหน้าบ้านที่มีรูปแบบคล้ายคลึงกัน

ก่อนการปรับปรุง

หลังปรับปรุง

รูปที่ 2.21 ตัวอย่าง พื้นที่ที่นำสายไฟลงใต้ดิน

2.6.สรุปจากกรณีศึกษา

จากการศึกษากรณีศึกษาทั้งในประเทศและต่างประเทศ ซึ่งมีลักษณะที่เหมือนและแตกต่างกัน ดังนี้

2.6.1.การกำหนดขอบเขตในการอนุรักษ์

จากกรณีศึกษาพบว่า การกำหนดขอบเขตในการอนุรักษ์โดยส่วนมากจะพิจารณาจากบริเวณที่มีความเข้มข้นหรือมีความหนาแน่นของโบราณสถาน โดยใช้แนวกำแพงเมือง คูเมืองและแนวถนน เป็นขอบเขตในกำหนดพื้นที่อนุรักษ์ ในกรณีกรุงรัตนโกสินทร์และเมืองเก่า南市บริเวณพระราชูแแห่ง ได้มีการคำนึงถึงมุมมองไปสู่พื้นที่อนุรักษ์หลัก จึงได้มีการกำหนดพื้นที่ควบคุมเพิ่มเติม โดยคำนึงถึงพื้นที่ที่มีผลกระทบต่อมุมมองไปสู่พื้นที่อนุรักษ์หลัก

การกำหนดขอบเขตพื้นที่อนุรักษ์นั้น ไม่ได้มีกฎเกณฑ์ตายตัวโดยสรุปอาจพิจารณาจากปัจจัยดังต่อไปนี้(ยงธนิศร์ พิมลเสถียร, 2556)

-หลักฐานทางกายภาพที่เหลืออยู่ เช่น ประตูเมือง คูเมืองหรือสิ่งก่อสร้างหรือพื้นที่ที่ธรรมชาติที่กำหนดขอบเขตของเมืองหรือชุมชนเมื่อแรกสร้างรวมทั้งอาคารดั้งเดิมที่ยังคงอยู่

-การรวมกลุ่มของอาคารที่มีคุณค่า หากในพื้นที่นั้นยังมีอาคารที่ยังมีคุณค่าเหลืออยู่มาก และมีการรวมกลุ่มกันจนเกิดลักษณะเฉพาะ ก็อาจกำหนดพื้นที่บริเวณนั้นให้เป็นย่านอนุรักษ์ได้ซึ่งมักจะมียุขขนาดเล็กกว่าพื้นที่ที่ได้จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี

-นโยบายของรัฐและการลงทุนในด้านการอนุรักษ์ หากรัฐมีงบประมาณสูงในการลงทุนบูรณะและให้ความช่วยเหลือในการซ่อมแซมอาคารในย่านอนุรักษ์มาก ก็สามารถอนุรักษ์ได้ในการลงทุนบูรณะและให้ความช่วยเหลือในการซ่อมแซมอาคารในย่านอนุรักษ์ชุมชนเมือง ยกเว้นในประเทศสังคมนิยมที่รัฐเป็นผู้ควบคุมการใช้ทรัพยากรเกือบทั้งหมด

-บทบาทของผู้อยู่อาศัย ซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญมาก เนื่องจากอาคารและที่ดินส่วนใหญ่ มักเป็นของเอกชนพื้นที่จึงได้ริเริ่มการกำหนดขอบเขตย่านเมื่อเจ้าของเห็นความสำคัญมากขึ้น ในส่วนนี้หากรัฐมีความเข้าใจก็มักจะมึนโยบายในการให้แรงจูงใจภาคเอกชนให้หันมาอนุรักษ์ เช่น การช่วยเหลือในการบูรณะหรือการใช้มาตรการลดภาษีอาคารอนุรักษ์

2.6.2.แนวทางในการอนุรักษ์

ได้มีการใช้กฎหมายและมาตรการต่างๆช่วยในการควบคุมพื้นที่ โดยสามารถสรุปสิ่งที่ควรคำนึงถึงได้ดังนี้

- 2.6.2.1.การใช้ประโยชน์ที่ดิน
- 2.6.2.2.อาคารและสิ่งปลูกสร้าง
- 2.6.2.3.โครงข่ายคมนาคม
- 2.6.2.4.ภูมิทัศน์

2.6.2.1 การใช้ประโยชน์ที่ดิน

จากการวิเคราะห์กรณีศึกษาพบว่า การใช้ประโยชน์ที่ดิน นอกจากการพิจารณาจากผังเมืองรวมแล้ว มักมีการพิจารณาทางด้านกายภาพของเมืองในบริเวณที่ต้องการอนุรักษ์ด้วย อย่างเช่น กรุงรัตนโกสินทร์นั้น บริเวณเมืองชั้นใน โดยภาพรวมเป็นที่ตั้งของพระบรมมหาราชวังและวัด ฉะนั้นกิจกรรมที่ห้ามจึงมีความเข้มข้นมากกว่า เมื่อน่านและเมืองเชียงใหม่ ซึ่งเป็นที่ตั้งของชุมชนโดยส่วนใหญ่ กิจกรรมการใช้ประโยชน์ที่ดินจึงมีความแตกต่างกันออกไป

โดยกิจกรรมที่มีการห้ามเหมือนกัน ได้แก่ กิจกรรมประเภทโรงงานบางประเภท,คลังน้ำมันเชื้อเพลิง,สถานที่บรรจุก๊าซ(ไม่รวมร้านจำหน่ายก๊าซ),การเลี้ยงสัตว์ที่ก่อเหตุ

ราคา,สถานบริการ,โรงฆ่าสัตว์,ไซโลเก็บผลิตผลทางการเกษตร,สวนสนุก,โรงพยาบาล เป็นต้น
ทั้งนี้อ้างอิงจากผังเมืองรวมและข้อบัญญัติท้องถิ่น

2.6.2.2.อาคารและสิ่งปลูกสร้าง

โดยมีการควบคุมความสูงของอาคาร รูปแบบ วัสดุ สี และสิ่งประกอบหรือตกแต่งอาคาร โดยต้องคำนึงถึงความกลมกลืนและสอดคล้องกับบริเวณโดยรอบ กรณีที่เป็นอาคารเก่า ถ้ามีการปรับปรุงให้ปรับปรุงได้ในสภาพเดิมถ้าจะรื้อสร้างใหม่ให้สร้างได้ในรูปลักษณะเดิมและความสูงเท่าเดิม กรณีที่มีการต่อเติมคำนึงถึงความสอดคล้องกับรูปด้านอาคาร

อาคารที่จะสร้างใหม่ในบริเวณที่เป็นย่านอาคารเก่าหรือกลุ่มอาคารแถวควรคำนึงองค์ประกอบของอาคารข้างเคียง ควรมีความสอดคล้อง เช่น ช่องหน้าต่าง ช่องเปิด รูปแบบวัสดุและสีที่สอดคล้อง

อุปกรณ์ทางเทคนิค เช่น คอมเพรสเซอร์ ตู้วงจรไฟ จานดาวเทียม ไม่ควรติดตั้งด้านหน้าอาคารหรือบริเวณที่สังเกตเห็นได้ง่าย ในกรณีที่มีความจำเป็นควรมีการออกแบบสิ่งปิดบังให้สวยงาม อย่างเช่นตัวอย่างของเมืองเกียวโต

ระยะถอยร่น โดยส่วนมากอ้างอิงจากกฎหมายควบคุมอาคารและพระราชบัญญัติโบราณสถาน โดยคำนึงถึงระยะถอยร่นจาก โบราณสถาน ถนน แม่น้ำและคูคลอง

ลักษณะของหลังคา ในกรณีของเชิงใหม่ให้มีการแสดงสัญลักษณ์ของภาคเหนือ และเมื่อน่านให้มีรูปทรงหลังคาเป็นทรงจั่วแบบพื้นที่เมืองภาคเหนือ

เมืองเกียวโต ได้มีการควบคุมโทนสีของกลุ่มอาคารในพื้นที่ประวัติศาสตร์ให้มีโทนสีเดียวกัน

2.6.2.3.โครงข่ายคมนาคม

-สนับสนุนให้มีการสัญจรขนาดเบาและการเดินเท้า

-ห้ามรถบรรทุกหนักและรถขนาดใหญ่เข้าสู่พื้นที่

ในกรณี เมื่อน่าน ได้มีการพิจารณาการตัดถนนเลียบเมือง เพื่อลดการจราจรเข้าสู่พื้นที่ใจเมื่อน่าน

2.6.2.4.ด้านภูมิทัศน์

2.6.2.4.1.พืชพรรณ

- ควรเลือกต้นไม้พื้นถิ่นหรือต้นไม้ที่มีความเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์
- ปลูกต้นไม้ขนาดใหญ่ตามแนวเส้นทางเข้าสู่เมือง พัฒนาภูมิทัศน์ สร้างร่มเงาตามแนวถนน ทางเท้า

2.6.2.4.2.อุปกรณ์ประกอบถนน

- รูปแบบองค์ประกอบถนนควรมีความกลมกลืนกับสถานที่
- ตำแหน่งของการติดตั้งอุปกรณ์ประกอบถนน ควรมีความเป็นระเบียบ
- บางบริเวณที่มีโบราณสถานที่มีคุณค่าหรือกลุ่มอาคารเก่าที่มีคุณค่าควรนำสายไฟลงใต้ดินเพื่อไม่บดบังทัศนียภาพ

2.7.2.4.3.ป้ายสัญลักษณ์

- กรณีของกรุงรัตนโกสินทร์ให้มีการควบคุมป้ายทุกชนิด โดยได้มีการกำหนดขนาดป้ายไม่ให้เกิน 5 ตารางเมตร

-เชียงใหม่ได้มีห้ามป้ายหรือสิ่งก่อสร้างขึ้นสำหรับติดป้ายทุกชนิด เว้นแต่ป้ายที่ใช้บอกชื่อของสถานที่และต้องมีความสูงไม่เกิน 12 เมตร โดยวัดจากระดับถนนถึงยอดของป้าย ในพื้นที่ภายในกำแพงเมือง

- ตัวอักษรในป้ายควรเป็นภาษาท้องถิ่น

-กรณีเมืองเกียวโต ได้มีการห้ามติดตั้งป้ายโฆษณาในบริเวณ โบราณสถาน พื้นที่ริมน้ำและบนอาคาร

-ทั้งนี้ ตามกฎหมายควบคุมอาคาร ตามกฎกระทรวงฉบับที่ 55 พ.ศ. 2543 ได้มีการกำหนดเกี่ยวกับป้ายไว้ กล่าวโดยสรุป คือ ป้ายห้ามบังช่องลม ประตู หน้าต่างหรือทางหนีไฟ การยื่นป้ายจากผนังอาคารยื่นได้ไม่เกินแนวกันเสาและสูงได้ไม่เกิน 60 เซนติเมตร หรือมีพื้นที่ป้ายไม่เกิน 2 ตารางเมตร

ข้อสรุปจากการศึกษานี้ นำไปสู่การเสนอแนะแนวทางในการอนุรักษ์ภูมิทัศน์วัฒนธรรมเมืองประวัติศาสตร์เพชรบุรีต่อไป

บทที่ 3

วิวัฒนาการของเมืองเพชรบุรี

ในบทนี้จะกล่าวถึง วิวัฒนาการของเมืองเพชรบุรีตั้งแต่สมัยทวารวดีจนถึงปัจจุบัน เป็นการลำดับเหตุการณ์ ความสำคัญ บทบาท หน้าที่ และสถานที่สำคัญของเมืองเพชรบุรี โดยข้อมูลมาจากการประมวลผลจากเอกสารที่มีความเกี่ยวข้องกับเมืองเพชรบุรีและประวัติศาสตร์เมืองเพชรบุรี ภาพถ่ายเก่า ภาพถ่ายทางอากาศ ผังเมืองเพชรบุรี แผนที่ต่างๆ การสำรวจภาคสนามและการสัมภาษณ์ ซึ่งผู้วิจัยขอนำเสนอรายละเอียด ดังต่อไปนี้

3.1.ความเป็นมา

3.2.วิวัฒนาการของเมืองเพชรบุรี

3.3.สรุปวิวัฒนาการของเมืองเพชรบุรี

3.1.ความเป็นมา

ชื่อเมืองเพชรบุรี ตามที่มาของชื่อเมืองมีเรื่องเล่า 2 ทาง คือ 1.เป็นการเรียกชื่อตามชื่อแม่น้ำเพชรบุรี 2.เป็นการเรียกชื่อตามตำนานที่เล่าสืบกันมาว่า ในสมัยโบราณเคยมีแสงระยิบระยับในเวลากลางคืนที่เขาแต่่น ทำให้คนเข้าใจว่ามีเพชรพลอยบนเขานั้น(กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม, 2546) ชื่อของเมืองเพชรบุรียังปรากฏหลักฐานแน่ชัดในศิลาจารึกสุโขทัย 2 หลัก คือ ศิลาจารึกหลักที่ 1 และศิลาจารึกวัดเขากบ ในศิลาจารึกหลักที่ 1 ในรัชกาลของพ่อขุนรามคำแหง ได้ระบุถึงเมืองเพชรบุรี ความว่า “...เบื้องห้วนอน รอดคนที่ พระบาง แพรก สุพรรณภูมิ ราชบุรี เพชรบุรี ศรีธรรมราช ผังทะเลสมุทรเป็นที่แล้ว...” และศิลาจารึกเขากบ ซึ่งคาดว่าจารขึ้นในช่วง พ.ศ. 1900 – 1904 รัชกาลสมเด็จพระมหาธรรมราชาที่ 1(พญาทิไท) ก็ได้ระบุถึงชื่อเมืองเพชรบุรีด้วยความว่า “...ข้ามตุตะนาวศรี เพื่อเลือกเอาฝูงคนคิสิงหลที่ป รอดพระพุทธรูปศรีอารยไมตรี เพชรบุรี ราชบุรีในสอโยชยาศรีรามเทพนคร...” (กรมศิลปากร, 2527) ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 19 ได้มีการกล่าวถึงเมืองเพชรบุรีในจดหมายเหตุจีนสมัยราชวงศ์หยวน รัชกาลพระเจ้าหงวนสี โจ้ว พ.ศ.1837 ความว่า “กัมจูฮือตั้งแห่งเมืองปิกชิกปูลี ส่งทูตมาถวายเครื่องบรรณาการ” โดยสันนิษฐานว่า “เมืองปิกชิกปูลี” นี้ น่าจะตรงกับเมืองเพชรบุรีและใน พ.ศ.1934 รัชกาลพระเจ้าฮงบูก็มิบันทึกระบุว่า “ประเทศริวกิวสยาม เปียกสิกโปปลี (ปะเวีปาหลี่) กัสมิระเข้าถวายบรรณาการ” ซึ่งคาดว่า

“เปียกลิกโปป्ली” ก็คือเพชรบุรี (กรมวิชาการ, 2536) นอกจากนี้ในเอกสารของชาวตะวันตกที่เข้ามาในสมัยกรุงศรีอยุธยาได้บันทึกเรื่องราวของเมืองเพชรบุรี ไว้อีกหลายที่ด้วยกัน เช่น Tome Pires ชาวโปรตุเกสที่เดินทางไปยังอินเดียและมะละกาในปีพ.ศ. 2054 ได้กล่าวถึง เมืองเพชรบุรี (Peperim, Pepory) ว่าเป็นเมืองท่าที่สำคัญ นอกจากนี้เพชรบุรีมีชื่อเรียกปรากฏในหนังสือและจดหมายเหตุชาวต่างประเทศทั้งฝรั่งเศสและวิลันดาว่า “พริบพรี” จึงมีการสันนิษฐานว่าเมืองพริบพรีคงเป็นชื่อเดิมของเพชรบุรี เหตุที่มีการเรียกชื่อเมืองเพชรบุรีแตกต่างกันหลายแบบสันนิษฐานว่ามาจากการถ่ายเสียงจากภาษาไทยตามสำเนียงของแต่ละชาติแต่ละภาษา จากชื่อเพชรบุรีที่ปรากฏตามที่แตกต่างกัน สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของเมืองเพชรบุรี ด้วยตำแหน่งที่ตั้งของเมืองเพชรบุรีอยู่ไม่ไกลจากเมืองหลวง มีสภาพภูมิประเทศเป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำ มีแหล่งทรัพยากรมากมายและเป็นทางผ่านไปสู่อื่นๆ จึงทำให้เมืองเพชรบุรีมีบทบาทหน้าที่สำคัญเสมอมาทั้งการเป็นเมืองท่า เมืองลูกหลวง เมืองหน้าด่าน สถานที่พักผ่อนของกษัตริย์และเมืองท่องเที่ยว ซึ่งรายละเอียดจะกล่าวต่อไปในเรื่องวิวัฒนาการของเมืองเพชรบุรี

3.2. วิวัฒนาการของเมืองเพชรบุรี

เพชรบุรีเป็นเมืองที่มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาที่ยาวนาน การศึกษาหลักฐานทางประวัติศาสตร์พบว่า ในช่วงระยะเวลากว่าสองพันปีเพชรบุรีเป็นเมืองที่มีความต่อเนื่องทางประวัติศาสตร์มาโดยตลอด การศึกษาข้อมูลทางประวัติศาสตร์ รวมไปถึงสภาพทั่วไปของพื้นที่ในปัจจุบัน เมื่อนำมาประกอบรวมกับข้อมูลสำรวจภาคสนาม การสังเกตและการสัมภาษณ์ สามารถแบ่งการพัฒนาการของเพชรบุรีออกเป็น 5 ช่วงโดยพิจารณาจากลักษณะเด่นทางด้านกายภาพและยุคสมัยของการปกครอง

3.2.1. ยุคที่ 1 สมัยทวารวดี - สุโขทัย	(พุทธศตวรรษที่ 12- 18)
3.2.2. ยุคที่ 2 สมัยอยุธยา	(ปลายพุทธศตวรรษที่ 18 – พ.ศ.2310)
3.2.3. ยุคที่ 3 สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น (ฟื้นฟูเมือง)	(รัชกาลที่ 1-3 พ.ศ.2310-2391)
3.2.4. ยุคที่ 4 อารยธรรมตะวันตก	(รัชกาลที่ 4-7 พ.ศ. 2391-2475)
3.2.5. ยุคที่ 5 เพชรบุรีในปัจจุบัน	(พ.ศ.2475-ปัจจุบัน)

3.2.1 ยุคที่ 1 สมัยทวารวดี - สุโขทัย (พุทธศตวรรษที่ 12-18)

ในยุคก่อตั้งชุมชนเมืองมีปัจจัยที่ก่อให้เกิดการรวมเป็นชุมชน โดยอาศัยลักษณะทางภูมิประเทศ จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ได้มีการสันนิษฐานว่า เดิมเมืองเพชรบุรีเคยเป็นทะเลไปจนจรดแนวสันเขากั้นพรมแดนทางตะวันตกเพราะขุดพบเปลือกหอยต่าง ๆ ที่ติดมากับหินบนยอดเขา โดยเฉพาะบริเวณเขาหลวงที่มีเปลือกหอยบนยอดเขามากมาย

จากเทือกเขาสูงทางด้านตะวันตกที่เต็มไปด้วยป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์เป็นแหล่งต้นน้ำลำธารที่สำคัญ มีแม่น้ำหลายสายไหลผ่าน เช่น แม่น้ำเพชรบุรี แม่น้ำคมกฤช แม่น้ำบางกลอยเป็นต้น ความลาดเอียงของพื้นที่กับทางน้ำสายต่าง ๆ ทำให้บริเวณตะวันออกของพื้นที่เพชรบุรี มีความอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การเพาะปลูกผู้คนจึงเริ่มอพยพลงมาตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนทำมาหากินตามลุ่มน้ำต่าง ๆ

3.2.1.1. ลักษณะทางด้านกายภาพ

จากเอกสารงานวิจัยและการสันนิษฐานของนักวิชาการ ได้ให้ความเห็นตรงกันว่า ประมาณในช่วงพุทธศตวรรษที่ 12 ชุมชนเมืองเพชรบุรี ตั้งอยู่ระหว่างเขาบันไดอิฐและเขาวัง ทั้งนี้คนในสมัยนั้นยังมีจำนวนน้อยและไม่หนาแน่นเหมือนในปัจจุบัน พื้นที่ในการตั้งถิ่นฐานในบริเวณดังกล่าว จึงเพียงพอต่อการตั้งบ้านเมืองและมีแม่น้ำเพชรบุรีสายเดิม (แนวทิศตะวันตก-ตะวันออก) เป็นกำแพงด้านทิศใต้เพราะเดิมแม่น้ำเพชรบุรีไหลผ่านทางทิศใต้ของเขาบันไดอิฐ (สมบูรณ์ แก่นตะเคียน, 2525) ต่อมาเมื่อแม่น้ำเพชรบุรี เปลี่ยนทิศทางทำให้เกิดการเคลื่อนตัวของชุมชนมาทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของเขาวัง มีการตั้งบ้านเมืองหนาแน่นตามริมแม่น้ำ ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 12-18 เพชรบุรียังมีฐานะเป็นเมืองลูกหลวง โดยตั้งอยู่ห่างจากเมืองหลวงในระยะทางเฉลี่ยประมาณ 30 กิโลเมตร สามารถเดินทางติดต่อกันได้ในเวลาไม่เกิน 1 วัน การตั้งถิ่นฐานมักตั้งอยู่ใกล้กับลำน้ำขนาดใหญ่ โครงสร้างเมืองประกอบด้วย คูน้ำคันดินล้อมรอบ ซึ่งใช้เป็นเครื่องป้องกันข้าศึกศัตรูและใช้เป็นทางระบายน้ำให้แก่ตัวเมือง มีการจัดผังตามคติฮินดูและพุทธศาสนานิกายมหายานจากขอมและพุทธศาสนานิกายเถรวาทจากลังกา มีการสร้างศาสนาไว้ใจกลางเมืองเมืองใหม่ที่เกิดขึ้นนี้จึงมีการวางผังเมืองเป็นอย่างดี โดยมีกำแพงเมืองเป็นรูปสี่เหลี่ยมชั้นเดียวแบบสมมาตร ตามอิทธิพลของพุทธศาสนานิกายมหายาน จากเมืองพระนครในสมัยพระเจ้าชัยวรมัน

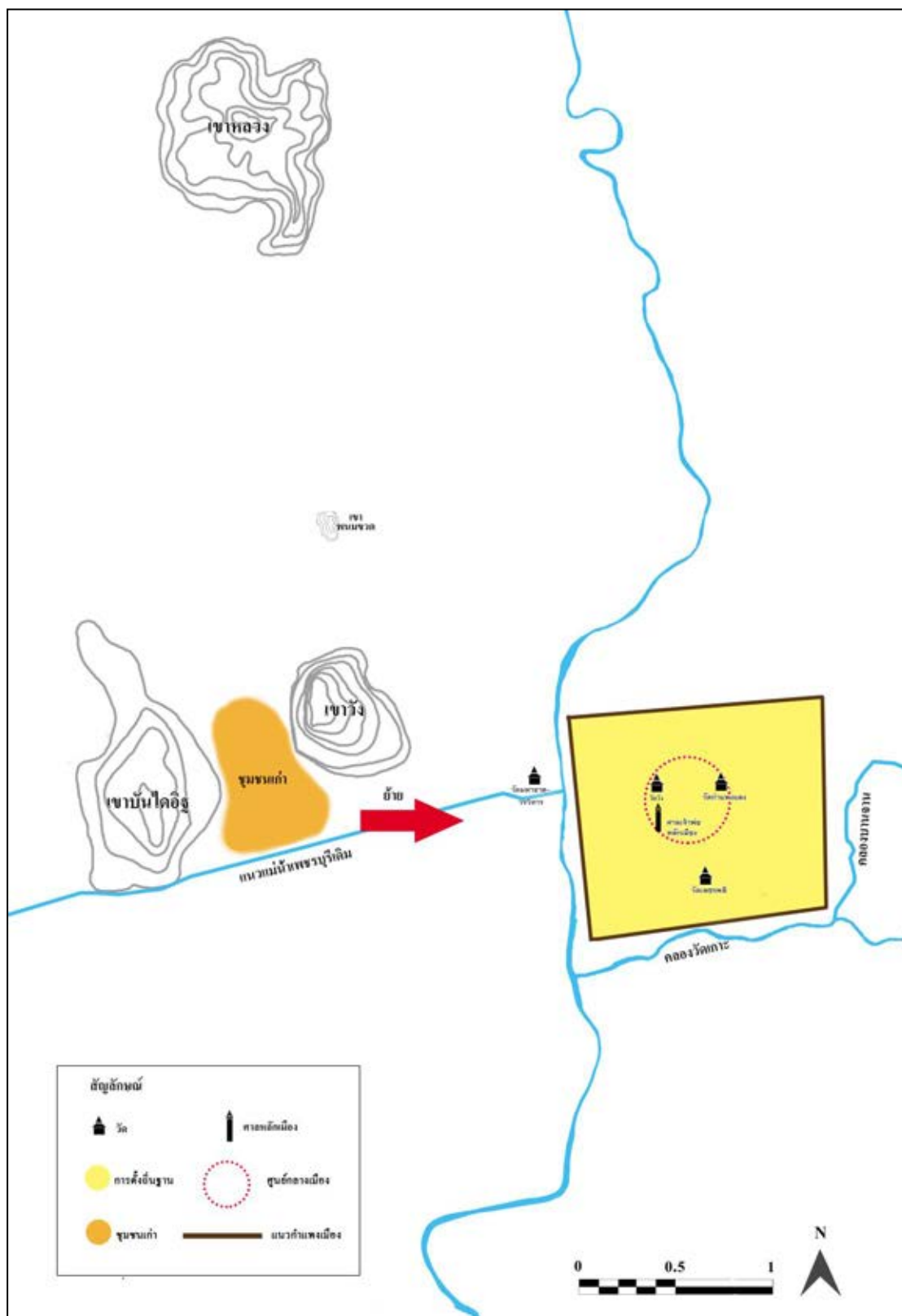
ที่ 7 ซึ่งเป็นศูนย์กลางในการนับถือพุทธศาสนานิกายมหายาน ทำให้รูปแบบของแนวกำแพงเมืองมีรูปแบบเป็นสี่เหลี่ยมเกือบจัตุรัส (ศรีศักดิ์ วัลลิโภดม, 2532) โดยในบริเวณที่ตั้งถิ่นฐานใหม่นี้ได้มีเส้นทางน้ำล้อมถึง 3 ด้าน จึงไม่จำเป็นต้องขุดคลองคูเมืองเพิ่มและยังใช้แม่น้ำและคลองเหล่านั้นเป็นเส้นทางขนส่งและเข้าออกได้ทุกทิศทาง (อัครวุฒิ กมลาศน์ ณ อุทธยา, 2535) ในบริเวณกลางใจเมืองได้มีการตั้งศาลหลักเมือง ซึ่งเป็นสิ่งที่แสดงถึงการลงหลักปักฐานที่ตั้งอย่างถาวร นอกจากนี้ยังมีปราสาทวัดกำแพงแลงสันนิษฐานว่าเคยเป็นเทวาลัย เสาชิงช้า โบสถ์พราหมณ์ และมีการสันนิษฐานว่าที่ตั้งวังในสมัยนี้คงอยู่บริเวณวัดวัง ศูนย์กลางเมืองจึงอยู่บริเวณใจเมือง มีขนาดเมืองในยุคนี้ประมาณ 1.44 ตารางกิโลเมตร จึงมีขนาดไม่ใหญ่่มากตามรัศมีการเดินเท้าของคน

3.2.1.2 บทบาททางด้านการปกครอง เศรษฐกิจและสังคม

ในช่วงพุทธศตวรรษที่ 16-18 มีการขยายศักยภาพทางการค้าระหว่างประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จากสภาพที่ตั้งของเมืองเพชรบุรีมีเส้นทางติดต่อกับเมืองท่าชายฝั่งตะวันตกและมีทางออกสู่ทะเลที่อำเภอบ้านแหลม สามารถใช้เป็นเส้นทางของเรือสำเภขนาดเล็กในการลำเลียงสินค้าต่าง ๆ เข้ามาค้าขาย โดยเมืองเพชรบุรีมีบทบาทในฐานะเป็นตัวกลางและเป็นเส้นทางขนส่งสินค้าจากชายฝั่งท่าเลทั้งสองด้าน มีหลักฐานจากเศษชิ้นส่วนถ้วย ชาม และสินค้าต่าง ๆ ในบริเวณแม่น้ำและลำคลองโบราณ (ผ่องศรี วนาสิน, 2529) ลักษณะทางสังคมและการปกครองในยุคนี้อยู่ภายใต้การปกครองของอาณาจักรต่าง ๆ ซึ่งจะเห็นได้จากเชื้อชาติ ศาสนา สิ่งปลูกสร้างที่แปรเปลี่ยนไปตามอิทธิพลของผู้ปกครองเมือง ในสมัยทวารวดีประมาณ พ.ศ. 320 ทางราชวงศ์มคธของอินเดียเดินทางออกเผยแผ่ศาสนาทางดินแดนสุวรรณภูมิ ต่อมาราว พ.ศ. 900 สมัยราชวงศ์คุปตะของอินเดีย ได้ส่งสมณะทูตเข้ามาที่ทวารวดี จนในสมัยขอมเรืองอำนาจราวพุทธศตวรรษที่ 14-17 เพชรบุรีเป็นเมืองลูกหลวงของอาณาจักรลพบุรี จึงมีประชาชนนับถือพุทธศาสนาเถรวาทนิกายมหายาน หินยานและลัทธิพราหมณ์ มีการรวมกลุ่มกันเป็นหมู่บ้านหรือชุมชนอย่างชัดเจน สังเกตได้จากกลุ่มโบราณสถานที่อยู่ภายในกำแพงเมือง เช่น วัดกำแพงแลง (ซึ่งมีการสันนิษฐานจากนักวิชาการว่าเป็นเทวาลัย) เสาชิงช้า(จากตำนานคำบอกเล่าใช้ในการทำพิธีไล่ชิงช้า) โบสถ์พราหมณ์ และศาลหลักเมือง นอกจากนี้ ยังมีการสันนิษฐานอีกว่าบริเวณวัดวัง(จากการสำรวจพบว่าปัจจุบันวัดวังไม่มีแล้ว) คงจะเป็นที่ตั้งวังของผู้ครองเมือง ซึ่งอยู่บริเวณใจกลางเมือง ตามอิทธิพล

ของพุทธศาสนานิกายมหายาน ในสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ลักษณะของกำแพงเมืองเป็นรูปสี่เหลี่ยม อยู่ระหว่างทางน้ำสามสาย จึงไม่จำเป็นต้องขุดคลองเมือง การสัญจรในกำแพงมีการจัดรูปโครงข่ายโดยใช้เส้นทางน้ำเป็นสำคัญ สามารถเข้า-ออก และเดินทางภายในเมืองได้ทุกทิศโดยมีแม่น้ำเพชรบุรีเป็นเส้นทางผ่านทางกำแพงเมืองด้านตะวันตก

จากบทบาทและศักยภาพดังที่ได้กล่าวข้างต้นทำให้เมืองเพชรบุรี มีความมั่งคั่ง เป็นฐานสำคัญในการสร้างโบราณสถานและจากการเป็นเมืองลูกหลวงของอาณาจักรต่าง ๆ จึงเกิดการหล่อหลอมทางศิลปะ วัฒนธรรม และคติความเชื่อทางศาสนาระหว่างลัทธิพราหมณ์ พุทธมหายาน และพุทธหินยาน ส่งผลต่อการวางรูปแบบทางผังเมือง โดยเฉพาะการใช้ที่ดินและระบบชุมชน มีการตั้งศาลหลักเมืองในบริเวณใจกลางเมือง รวมทั้งวังของเจ้าเมือง ตลาด และเทวาลัยต่าง ๆ (วัดกำแพงแลง) ก็อยู่บริเวณกลางเมือง จึงเป็นศูนย์รวมทางการปกครอง เศรษฐกิจและศาสนาตามลำดับ มีโครงข่ายการคมนาคมเป็นตัวเชื่อมต่อระหว่างย่านต่าง ๆ ภายในเขตเมือง จากที่ตั้งของเสาชิงช้า โบสถ์พราหมณ์ ซึ่งอยู่ทางกำแพงด้านใต้ จึงสันนิษฐานได้ว่าทางตอนใต้คงเป็นหมู่บ้านของพวกพราหมณ์ ซึ่งเป็นผู้ประกอบพิธีทางศาสนา ส่วนเขตที่พักอาศัยของราษฎรคงรวมกันเป็นกลุ่ม ๆ ตามแนวแม่น้ำและลำคลองต่าง ๆ ทั้งในเขตและนอกเขตกำแพงเมือง ซึ่งอาจจะอยู่ทางทิศตะวันตกของแม่น้ำเพชรบุรี ในบริเวณโดยรอบปรางค์วัดมหาธาตุ เพราะว่าพระมหาธาตุเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนตามความเชื่อในลัทธิมหายานและหินยาน จึงเห็นได้ว่าในปลายยุคก่อตั้งชุมชน เขตพื้นที่ในกำแพงเมืองคงมีความหนาแน่นมาก จึงเกิดการขยายตัวมาทางตะวันตกของแม่น้ำเพชรบุรีในยุคต่อมา

รูปที่ 3.1 ผังยุคที่ 1 สมัยทวารวดี-สุโขทัย

3.2.2 ยุคที่ 2 สมัยอยุธยา (ปลายพุทธศตวรรษที่ 18 พ.ศ. 1900-2310)

ในช่วงปลายพุทธศตวรรษที่ 18 สถานการณ์ทางการเมืองและการค้าของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมาก การเฟื่องฟูทางการค้าทางทะเลทำให้มะละกา ซึ่งเป็นเมืองเชื่อมระหว่างทะเลตะวันออกพัฒนาขึ้นเป็นศูนย์กลางแห่งอำนาจที่สำคัญ ในบริเวณช่องแคบและคาบสมุทรมลายู ส่งผลให้เกิดเมืองท่าตามชายฝั่งทะเลตะวันตกและตะวันออก

นอกจากเมืองเพชรบุรีจะเป็นจุดรับสินค้าจากทางตะวันตกแล้ว ยังมีทางออกทะเลด้านตะวันออกบริเวณปากน้ำที่อำเภอบ้านแหลม ซึ่งเป็นจุดรับสินค้าทางตะวันออก เพื่อล่องไปขายที่อยุธยา สินค้าที่เข้ามาค้าขายกับกัมพูชา จามปา เวียดนาม และหมู่เกาะต่าง ๆ ในอินโดนีเซีย รวมทั้งชาวจีนที่เข้ามาค้าขายเป็นจำนวนมาก ทำให้เพชรบุรีเป็นตัวกลางทางการค้าทั้งทางชายฝั่งทะเลตะวันออกและตะวันตก จึงส่งผลให้เศรษฐกิจในเมืองเพชรบุรีมีความคล่องตัว และเฟื่องฟูมากเป็นเมืองที่มีการเจริญเติบโตได้เป็นอย่างดี จากสภาพที่ตั้งที่เป็นเมืองหนึ่งในกลุ่มหัวเมืองทางตะวันตกของไทย ที่มีชายแดนติดกับพม่า เมืองเพชรบุรีจึงมีบทบาทเป็นเมืองหน้าด่านที่สำคัญทางใต้ของอาณาจักรอยุธยา เพราะเป็นเมืองที่ข้าศึกต้องยกทัพผ่านเข้ามา เพื่อจะไปตีกรุงศรีอยุธยา ดังนั้นเจ้าเมืองจึงต้องมีความรู้ความสามารถหลายด้าน ทั้งด้านการรบ การปกครอง รวมทั้งการติดต่อสัมพันธ์กับเมืองอื่นๆ

ในสมัยอยุธยาตอนปลาย สมเด็จพระนารายณ์มหาราชทรงขึ้นครองราชย์เมื่อปี พ.ศ.2199 ในรัชกาลนี้มีเหตุการณ์สำคัญเกิดขึ้นหลายประการ เป็นเหตุให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบทางศิลปะเป็นอันมาก ประการแรก คือ การเปิดโอกาสให้ชาวยุโรปเข้ามารับราชการและทำการค้าในอยุธยาอย่างคับคั่ง เศรษฐกิจในสมัยนั้นมีความมั่งคั่งมาก นอกจากนี้ยังมีการส่งนายช่างชาวยุโรปมาทำการก่อสร้าง ป้อม หอรบและวางผังเมืองบางเมือง เช่น บางกอก นครราชสีมา ทำให้ไทยเกิดการปฏิรูปทางด้านมะริด ตะนาวศรี ต้นรัชกาลปรากฏว่าได้ตั้งตัวพระคลังสินค้าไปจนถึงเจ้าเมืองตะนาวศรี เจ้าเมืองมะริด เจ้าเมืองเพชรบุรี ปราณบุรี กุยบุรี นายเรือสำเภากลาง ตลอดจนผู้ดูแลผลประโยชน์ของสมเด็จพระนารายณ์ที่ตั้งไว้ตามเมืองท่าฝั่งอินเดียล้วนแต่เป็นแขกมะหะหมัดทั้งสิ้น

ในจดหมายเหตุดของมองซิเออร์เซเบเรต์ ราชทูตฝรั่งเศสที่เดินทางเข้ามาเจริญพระราชไมตรี ในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ตอนที่กล่าวถึงการเดินทาง เพื่อไปลงเรือที่เมือง

มะริด ในปี พ.ศ.2230 ได้บรรยายเมืองเพชรบุรีไว้ว่า “ เมืองเพชรบุรีนี้เป็นเมืองขนาดใหญ่ใน ประเทศสยามและพระเจ้าแผ่นดินสยามก็เคยมาประทับอยู่ในเมืองนี้เสมอ ๆ เมืองนี้มีกำแพงก่อด้วย อิฐล้อมรอบ และมีหอรบหลายแห่ง แต่กำแพงนั้นชำรุดหักพังลงมากแล้วยังเหลือคืออยู่แถบเดียว เท่านั้น บ้านเรือนในเมืองนี้ไม่งดงามเลย เพราะเป็นเรือนปลูกด้วยไม้ไผ่ทั้งสิ้น สิ่งที่น่าสนใจแต่่วา รามเท่านั้น และวัดในเมืองนี้ก็มิเป็นอันมาก” จากคำกล่าวนี้ พิจารณาได้ว่าในสมัยนี้ยังคงมีกำแพง อยู่แต่ก็ได้มีการพังไปแล้วบางส่วน เมื่อพิจารณาจำนวนวัดในยุคนี้พบว่ามิจำนวนมากทีเดียว เหตุที่ มีวัดเป็นจำนวนมากก็เนื่องมาจากในสมัยอยุธยาที่มีความศรัทธาในพุทธศาสนาและมีความเชื่อที่ว่า การสร้างศาสนสถานถือเป็นการทำบุญที่ได้บุญสูงสุด อีกทั้งเป็นการเชิดชูชื่อเสียงของผู้สร้าง ทำให้ เกิดการแข่งขันกันสร้างศาสนสถานในกลุ่มขุนนาง คหบดีและประชาชน นอกจากการสร้างวัด แล้วยังมีการแข่งขันและประกวดประชันกันทางด้านศิลปกรรมตามวัดต่างๆจนทำให้ในสมัยนี้มื ความเฟื่องฟูทางด้านศิลปะเป็นอย่างมากจนทำให้เกิด “สกุลช่างเมืองเพชร ” ในสมัยนี้เมืองเพชรบุรี นับเป็นศูนย์รวมของช่าง ที่มีความสามารถทางด้านประติมากรรม จิตรกรรมและสถาปัตยกรรม ศาสนสถาน ซึ่งมีความงดงามและมีคุณค่าด้านต่างๆมาก เช่น วัดพุทธไสยาสน์ มีพระนอนที่มี พระพักตร์ได้สัดส่วนงดงามและมีความยาวที่สุดในประเทศ วัดใหญ่สุวรรณาราม มีศาลาการเปรียญ เป็นอาคารไม้และมีพระอุโบสถซึ่งมีลายจิตรกรรมฝาผนังภาพเทพพนมซึ่งหาได้ยากยิ่งในปัจจุบัน วัดที่มีคุณค่าทางประติมากรรมก็มีหลายแห่ง เช่น วัดมหาธาตุ วัดสระบัว วัดพลับพลาชัย

3.2.2.1 ลักษณะทางด้านกายภาพ

ในยุคสมัยนี้เมืองเพชรบุรี มีความเจริญและมีการรวมตัวกันเป็นชุมชนเกาะไป ตามแนวแม่น้ำ ใช้น้ำทั้งอุปโภค บริโภค เป็นเส้นทางคมนาคม เนื่องจากที่ตั้งอยู่บริเวณที่ลุ่มทำให้ เมื่อถึงฤดูน้ำหลากจะเกิดน้ำท่วมเป็นระยะเวลา 1 ปี สิ่งที่เห็นทั่วไปในอยุธยาเป็นอย่างไร เพชรบุรีก็ คงเป็นเช่นนั้น มีการสันนิษฐานว่า เดิมเพชรบุรีคงมีเส้นทางน้ำล่องขึ้นไปถึงกรุงศรีอยุธยา และจาก สภาพของชุมชนมีแม่น้ำเพชรบุรีเป็นเส้นทางคมนาคมที่สำคัญเป็นทางผ่านรับสินค้าและพักสินค้า ในสมัยอยุธยาจึงมีการขยายตัวจากชุมชนเดิมที่อยู่ภายในกำแพงเมืองออกเป็นชุมชนใหม่ อยู่ทั้งสอง ฝั่งแม่น้ำเพชรบุรี โดยเฉพาะฝั่งตะวันตกมีวัดมหาธาตุเป็นศูนย์กลาง บริเวณด้านหน้าวัดเป็นปาก คลองที่แยกจากแม่น้ำเพชรบุรีเข้าไปในเขตกำแพงเมือง ดังนั้น บริเวณหน้าวัดมหาธาตุจึงเป็นจุดรวม

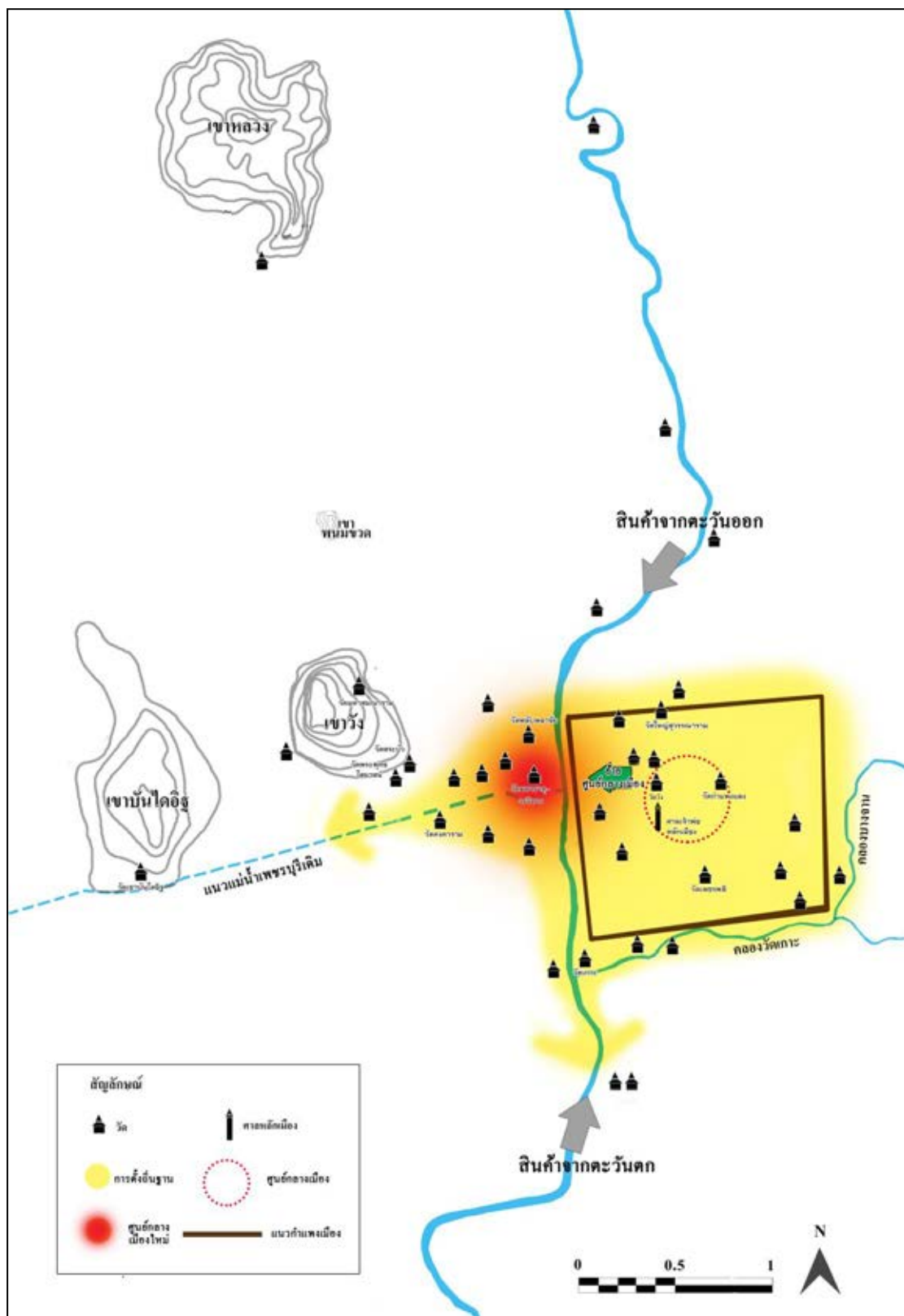
สินค้า อาหาร และพืชผลทางเกษตร จากบริเวณโดยรอบ เกิดเป็นตลาดน้ำขนาดใหญ่ มีสะพานเชื่อมสองฝั่งแม่น้ำ สันนิษฐานว่าวังหรือเรือนของเจ้าเมืองได้ย้ายพามาอยู่ฝั่งตะวันตก โดยมาสร้างพลับพลาที่ประทับบริเวณวัดพลับพลาชัย ดังนั้นบริเวณตลาดน้ำหน้าวัดมหาธาตุ จึงเป็นศูนย์กลางเมืองแห่งใหม่ของชุมชนในยุคนี้ และขนาดใหญ่กว่าชุมชนในยุคก่อตั้งเมืองมีการขยายตัวเป็นไปตามธรรมชาติ ไม่มีการวางแผนเหมือนอย่างในยุคแรก

ความรุ่งเรืองของเมืองเพชรบุรี สมัยอยุธยา มีความเจริญควบคู่ไปกับความเจริญของอาณาจักรอยุธยา เมื่ออาณาจักรอยุธยาล่มสลายลงจากการรุกรานของพม่า ได้ส่งผลกระทบต่อเมืองเพชรบุรีเป็นอันมาก บทบาทความสำคัญที่เคยมีมาในอดีต โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจ การเมือง และการปกครอง ได้ลดบทบาทลงอย่างเห็นได้ชัด และต่อมาเมืองเพชรบุรีก็ได้เปลี่ยนฐานะเป็นเพียงเมืองลูกหลวงของอาณาจักรสยามในสมัยต่อมา

3.2.2.2 บทบาททางด้านการปกครอง เศรษฐกิจและสังคม

เมืองเพชรบุรี ในยุคนี้มีความเจริญก้าวหน้าจากยุคก่อตั้งชุมชนเมืองเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะการเป็นตัวกลางทางการค้าทั้งทางชายฝั่งทะเลตะวันตกและตะวันออกกับกรุงศรีอยุธยา ได้นำมาซึ่งความเจริญและมั่งคั่ง มาสู่ชุมชนเมืองเพชรบุรี อีกทั้งการมีฐานะเป็นเมืองหน้าด่านสำคัญระหว่างอาณาจักรอยุธยากับพม่า ทำให้เพชรบุรีเป็นเมืองลูกหลวงตามเส้นทางคมนาคมของอาณาจักรอยุธยา นอกจากนี้ยังเป็นแหล่งเสบียงอาหารที่สำคัญของอยุธยา เพราะเพชรบุรีเป็นเมืองที่อุดมสมบูรณ์ทั้งข้าว พืชไร่ อาหารทะเล ฯลฯ

ในสมัยกรุงศรีอยุธยาเมืองเพชรบุรี ได้เป็นเมืองตากอากาศของกษัตริย์หลายพระองค์ เช่น สมเด็จพระนเรศวรมหาราช สมเด็จพระเอกาทศรถ สมเด็จพระเสือ และมีโอกาสต้อนรับคณะราชทูตจากต่างประเทศอีกด้วย เนื่องจากมีความอุดมสมบูรณ์ อากาศเย็นสบาย มีทั้งแม่น้ำและทะเล จึงเหมาะสมแก่การพักผ่อนและประทับแรม

รูปที่ 3.2 พังยุคที่ 2 สมัยอยุธยา

3.2.3 ยุคที่ 3 สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น (รัชกาลที่ 1-3 พ.ศ.2310-2391)

เมื่ออาณาจักรอยุธยาสิ้นอำนาจลง พระเจ้ากรุงธนบุรีทรงรวบรวมอาณาจักรไทยขึ้นใหม่ ตั้งกรุงธนบุรีเป็นเมืองหลวง เมืองเพชรบุรีจึงตกเป็นเมืองลูกหลวงของอาณาจักรธนบุรี พระเจ้ากรุงธนบุรีได้ย้ายเมืองหลวงลงมาทางใต้ของกรุงศรีอยุธยา โดยตั้งอยู่ทางฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยา ส่งผลกระทบต่อการค้าและการเมืองเป็นอันมาก การที่เมืองหลวงย้ายลงมาใกล้ปากอ่าวมากขึ้นทำให้เส้นทางการค้าเดิมทั้งทางน้ำและทางบกเริ่มซบเซาลง เพราะเมืองหลวงสามารถคุมสินค้าได้โดยตรง จึงทำให้เพชรบุรีได้รับผลกระทบนี้เช่นกัน

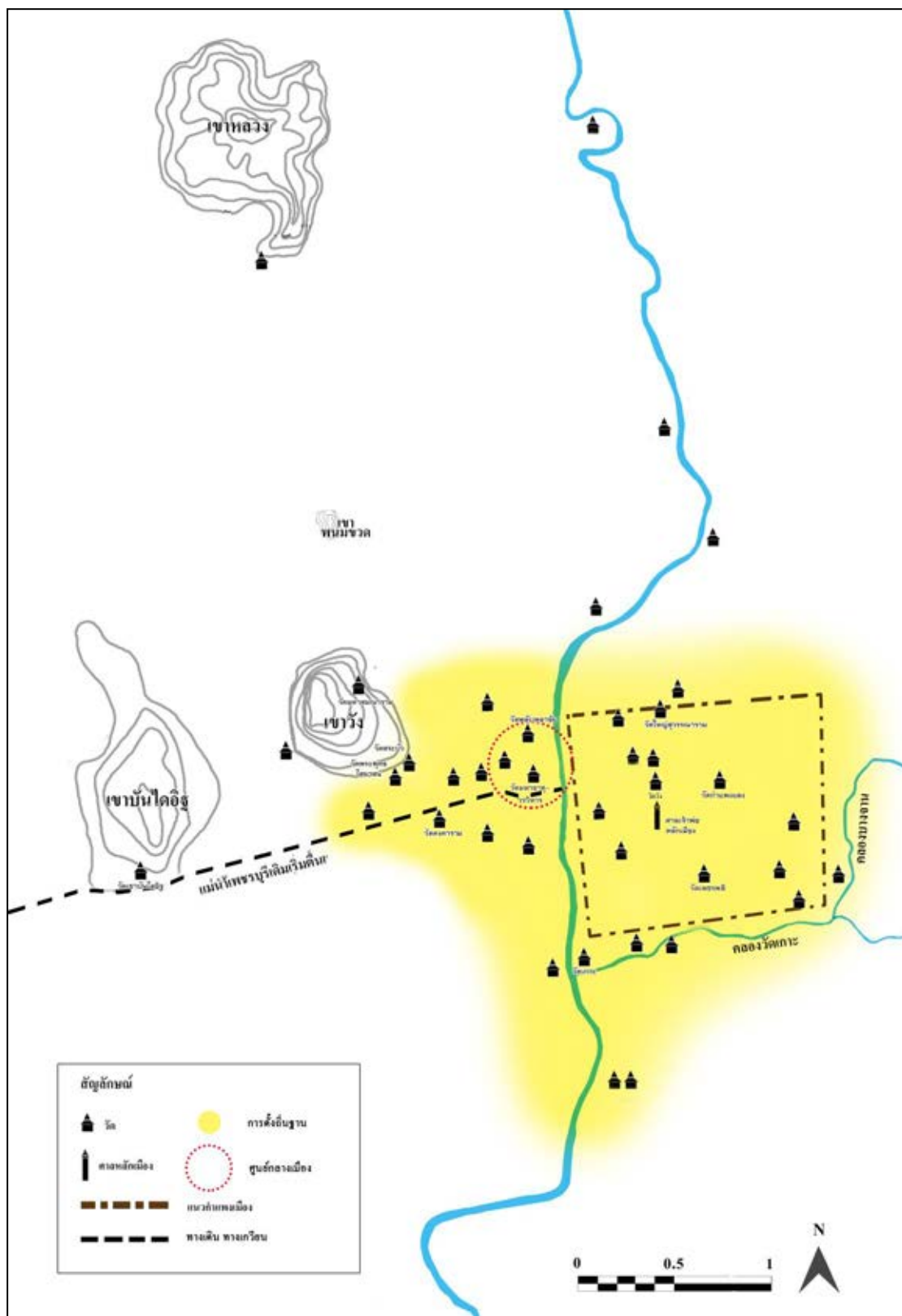
3.2.3.1 ลักษณะทางด้านกายภาพ

บ้านเรือนในชุมชนมีลักษณะเช่นเดียวกับในสมัยอยุธยา โดยบ้านเรือนในชุมชนจะสร้างรวมกลุ่มกันบริเวณแม่น้ำเพชรบุรี มีเรือนริมน้ำ เรือนแพ เรือ ต่างเป็นสิ่งที่ได้เห็นในแม่น้ำเพชรบุรี การขยายตัวของชุมชนเมืองจะเป็นแนวยาวขนานไปกับแม่น้ำ แต่การขยายตัวคงเป็นไปอย่างช้ามาก เพราะเป็นระยะที่พึ่งพิงจากสงคราม ชาวเมืองถูกเรียกไปเป็นทหารและถูกกวาดต้อนไปตอนเสียกรุง นอกจากนี้บรรดาช่างฝีมือต่างก็ถูกเกณฑ์ไปสร้างเมืองหลวง อีกทั้งบทบาทในการเป็นตัวกลางสำคัญทางการค้าฝั่งทะเลและการค้าในระหว่างประเทศก็หมดลง ทำให้เมืองเพชรบุรีมีบทบาทลดลงจากสมัยอยุธยาเป็นอย่างมาก

การตั้งบ้านเรือนและผังเมืองในสมัยนี้ไม่แตกต่างไปจากในยุคสมัยอยุธยา เมืองยังมีลักษณะรวมตัวเข้าหาศูนย์กลาง โดยมีศูนย์กลางอยู่บริเวณหน้าวัดมหาธาตุ การกระจายตัวของบ้านเรือนยังเป็นไปตามแนวแม่น้ำ ไปจนถึงเขาวัง การคมนาคมทางน้ำยังมีบทบาทสำคัญ แต่การคมนาคมทางบกก็เริ่มเข้ามามีบทบาทมากขึ้น ในช่วงปลายสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น สภาพถนนยังไม่มีการทำถนนอย่างถาวร เป็นเพียงแต่เป็นร่องรอยของการเดินเท้าและทางเกวียนผ่านเท่านั้น เมื่อแม่น้ำเพชรบุรีสายเก่าเริ่มแห้งลง ชุมชนเริ่มขยายออกมาจากแนวกำแพงเมือง ซึ่งอยู่ทางตะวันออกของแม่น้ำเพชรบุรี ลักษณะถนนและทางเดินชัดเจนขึ้นเมืองจึงไม่ได้ขึ้นกับแม่น้ำเพียงอย่างเดียว การคมนาคมทางบกจึงมีบทบาทมากขึ้น เมืองเพชรบุรีในยุคสมัยนี้ไม่มีการสร้างศาสนสถานมีแต่การบูรณะและปฏิสังขรณ์

3.2.3.2 บทบาททางการปกครอง เศรษฐกิจและสังคม

ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นบทบาทของเพชรบุรี ลดลงจากสมัยอยุธยามากแต่ก็ยังคงมีบทบาทอยู่บ้างไม่ว่าจะเป็นเมืองหน้าด่านระหว่างไทยกับพม่า ตลอดสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น และต่อมาในด้านการปกครองเริ่มมีการแบ่งประเทศไทยออกเป็น 41 จังหวัด เพชรบุรี จึงเป็นจังหวัดหนึ่งในหัวเมืองตะวันตกขึ้นกับกรมเจ้าท่า เป็นเมืองหน้าด่านระหว่างไทยกับพม่า และเป็นประจัญเมืองต่าง ๆ ทางภาคใต้ของไทย

รูปที่ 3.3 ผังยุคที่ 3 รัตน โกสินทร์ตอนต้น

3.2.4 ยุคที่ 4 ยุคอารยธรรมตะวันตก (รัชกาลที่ 4-7 พ.ศ. 2394-2475)

ในยุคนี้เป็นช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อของการเปลี่ยนแปลงประเทศ จากสังคมดั้งเดิมแบบไทย เป็นเมืองที่พยายามพัฒนาตนเองให้เป็นเมืองสมัยใหม่ จึงมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม โดยการนำวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามาปรับเปลี่ยนให้เข้ากับสภาพความเป็นจริงของไทยในสมัยนั้น มีการติดต่อกับชาติตะวันตกอย่างกว้างขวาง ในการเปิดประเทศ ได้ส่งผลกระทบต่อชุมชนเมืองเพชรบุรีเป็นอย่างมาก

3.2.4.1 ลักษณะทางด้านกายภาพ

สิ่งที่เปิดมิติใหม่ของการเปลี่ยนแปลง คือ การปรับปรุงระบบคมนาคมทั่วประเทศ การสร้างโครงข่ายสาธารณูปโภคและสาธารณูปการ การพัฒนารูปแบบทางสถาปัตยกรรม ทั้งอาคาร บ้านเรือนและศาสนสถาน ทำให้เมืองได้พลิกโฉมจากเมืองน้ำ มาเป็นเมืองบกซึ่งมีการวางโครงสร้างการคมนาคม การเปลี่ยนแปลงรูปแบบยานพาหนะ และรูปแบบการก่อสร้างอาคาร ส่งผลให้หน้าตาของเมืองมีการเปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ชัด เมืองเพชรบุรีจากที่เคยเป็นเมืองน้ำที่มีมาตั้งแต่สมัยอยุธยาถึงรัตนโกสินทร์ ได้มีการสร้างโครงข่ายคมนาคม ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 4 ถึงรัชกาลที่ 7 มีการใช้การเดินเท้า รถไฟ จักรยาน จักรยานสามล้อ จักรยานยนต์ และรถยนต์ขนาดต่าง ๆ อย่างแพร่หลาย เกิดความคล่องตัวในการสัญจร การสื่อสาร เศรษฐกิจ สังคม ส่งผลกระทบต่อรูปแบบสถาปัตยกรรมที่รับศิลปะวัฒนธรรมจากประเทศตะวันตกมาผสมผสานมีการสร้างอาคารสูง 2 ชั้น ตั้งอยู่ริมถนน เมืองไม่จำเป็นต้องจำกัดอยู่ตามลำน้ำอีกต่อไป การวางรูปแบบอาคารเริ่มคำนึงถึงทางเข้าจากถนนมากกว่าทางน้ำ เมืองในยุคนี้มีการขยายตัวออกไปทุกทิศทางโดยในสมัยรัชกาลที่ 4 มีการนำระบบโครงข่ายการคมนาคมเข้ามาใช้ จึงเกิดการขยายตัวจากชุมชนเดิมที่ตั้งตามแนวแม่น้ำเพชรบุรีมาทางตะวันตก ในสมัยรัชกาลที่ 5 มีการขยายตัวทางด้านทิศตะวันออกของแม่น้ำเพชรบุรี ในสมัยรัชกาลที่ 6 มีการขยายตัวทางด้านทิศใต้ ในสมัยรัชกาลที่ 7 มีการขยายตัวทางด้านทิศเหนือ-ใต้ การขยายตัวทางโครงข่ายคมนาคม มีความสอดคล้องกับกิจกรรมและการใช้ที่ดินในสมัยนั้นเป็นอย่างดี ศูนย์กลางการปกครองได้ย้ายจากบริเวณหน้าวัดมหาธาตุไปที่พระนครคีรี แต่วัดมหาธาตุยังมีบทบาทในการเป็นศูนย์กลางทางจิตใจของชุมชนและศูนย์กลางทางเศรษฐกิจ จนกระทั่งปลายสมัยของยุคนี้ได้มีการขยายเศรษฐกิจทางทิศตะวันออกของแม่น้ำเพชรบุรี

ขึ้น จึงทำให้ศูนย์กลางทางเศรษฐกิจขยายไปทางตลาดแห่งใหม่ (คือบริเวณ ตำบลท่าราบในปัจจุบัน) ส่วนชุมชนพักอาศัยมีการกระจายอยู่ทั่วไปในจุดต่างๆของเมือง

จากรูปแบบของโครงข่ายคมนาคม กับการกระจายตัวของอาคาร รวมถึงการใช้ที่ดิน จะเห็นได้ว่าในยุคนี้มีการเปลี่ยนแปลง โครงสร้างทางผังเมืองโดยอาศัยโครงข่ายถนนและเส้นทางรถไฟเป็นกรอบเมืองจึงมีการใช้ที่ดินอย่างเป็นระบบมากกว่าในยุครัตนโกสินทร์ตอนต้น นอกจากนี้สิ่งที่เราเห็นได้ถึงการเปลี่ยนแปลงคือการเปลี่ยนจากเมืองน้ำไปเป็นเมืองบกและความคล่องตัวทางด้านการสัญจร การสื่อสาร เศรษฐกิจ สังคมและการได้รับอิทธิพลจากชาติตะวันตก จึงส่งผลในด้านรูปแบบสถาปัตยกรรมต่างๆและวิถีชีวิตที่เปลี่ยนไปตามช่วงเวลาต่างๆ

3.2.4.2 บทบาททางด้านการปกครอง เศรษฐกิจและสังคม

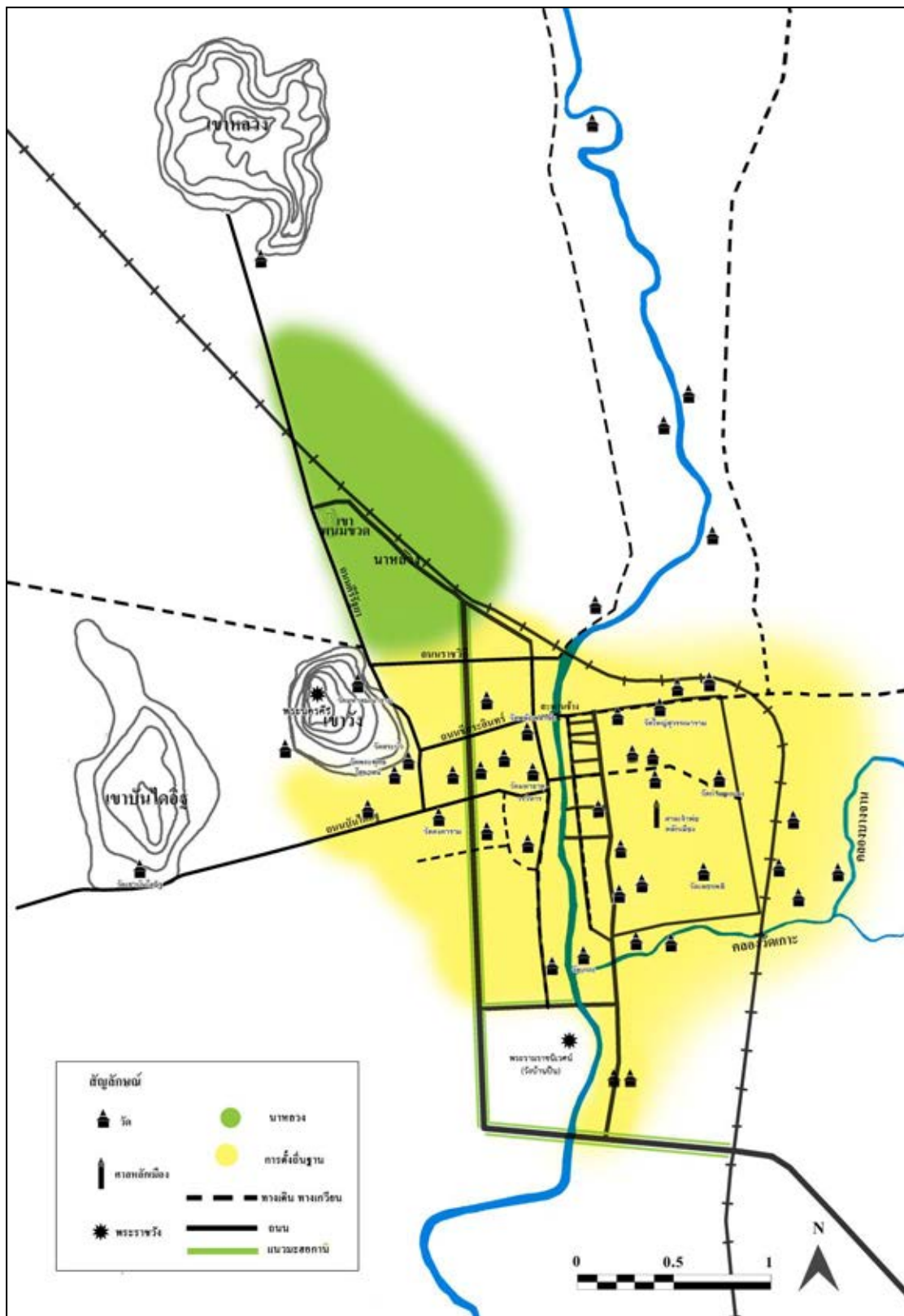
ในสมัยสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีการปรับปรุงการปกครอง ซึ่งส่งผลต่อเมืองเพชรบุรี โดยทรงแบ่งการปกครองเป็นมณฑลเทศาภิบาล อยู่ในปกครองของกระทรวงมหาดไทย ใน พ.ศ. 2440 กำหนดให้จัดมณฑลออกเป็นเมือง แบ่งเมืองออกเป็นอำเภอ เมืองเพชรบุรีจึงเป็นหนึ่งในมณฑลราชบุรี ต่อมาในสมัยสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เมืองเพชรบุรีเปลี่ยนเป็นจังหวัดหนึ่งของประเทศไทย และเนื่องจากมีสภาพภูมิประเทศที่มีความสมบูรณ์ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสร้างพระนครคีรี (เขาวัง) บนยอดเขาสมณ สมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสร้างพระราชนิเวศน์ ต่อมาสมัยสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสร้างพระราชวังมฤคทายวัน ซึ่งสามารถแสดงให้เห็นถึงบทบาทของเมืองเพชรบุรี ในการเป็นสถานที่พักผ่อนตากอากาศของกษัตริย์หลายๆ พระองค์

สมัยรัชกาลที่ 4 ทรงสร้างพระนครคีรีและทรงซื้อพื้นที่บริเวณทุ่งเขาพนมขวดทำเป็นนาหลวงเพื่อทรงเสริมการทำนาและฟื้นฟูประเพณีแรกนาขวัญ โดยทรงเป็นประธานในพิธีแรกนาขวัญด้วยพระองค์เอง พิธีแรกนาขวัญนี้ได้จัดขึ้นจนถึงสิ้นรัชสมัยของรัชกาลที่ 5 การตั้งถิ่นฐานในสมัยรัชกาลที่ 4 ชุมชนหนาแน่นอยู่บริเวณริมถนนหน้าวัดมหาธาตุ มีการตัดถนนจากเขาวังไปยังแม่น้ำเพชรบุรีและมีการสร้างสะพานจอมเกล้าซึ่งเป็นสะพานคอนกรีตแห่งแรกของเมืองเพชรบุรี ยุคนี้เป็นจุดเริ่มต้นที่เปลี่ยนจากเมืองน้ำเป็นเมืองบก โดยเริ่มมีการสร้างอาคารเกาะไปตามถนนมากขึ้น

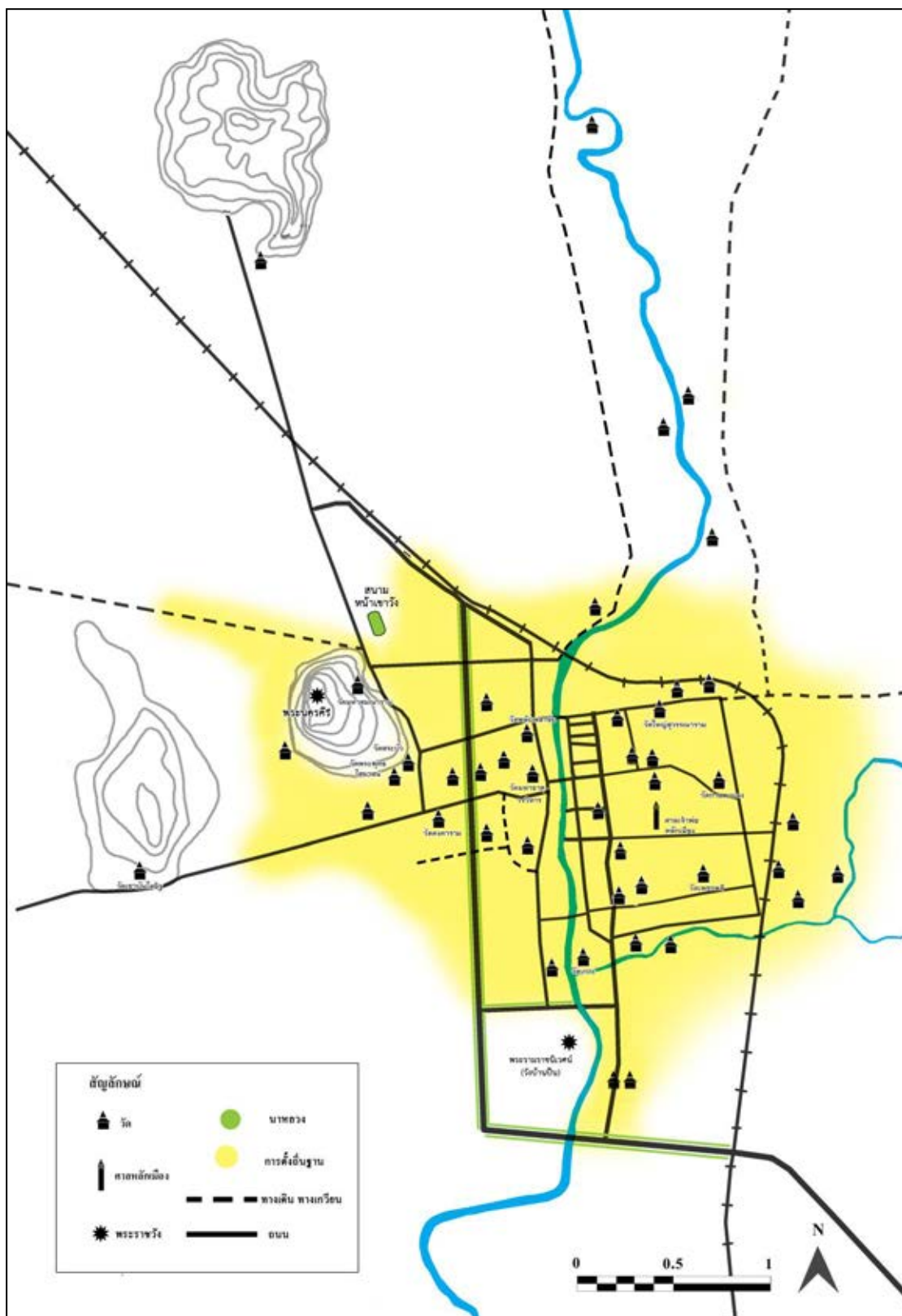
ในสมัยรัชกาลที่ 5 ทรงสร้างพระรามราชนิเวศน์ (วังบ้านปืน) และได้มีการตัดถนนทั้งสองฝั่งแม่น้ำเพชรบุรี โดยมีจุดประสงค์เพื่อนำไปสู่วังบ้านปืน โดยมีถนน 3 สายที่มีการปลูกต้นไม้สองกอทางนี้ เพื่อเป็นการเน้นแนวถนนไปยังพระราชวัง (หมายเหตุ ตามพระราชดำริให้ปลูกต้นไม้สองกอทางนี้บนถนน 4 สาย คือ ถนนราชดำเนิน ถนนดำรงรักษ์ ถนนราชดำริและถนนบริพัตร แต่เนื่องจากการหากล้าที่จะนำมาปลูกในบริเวณถนนบริพัตรนั้นยังจัดหาต้นกล้าที่เหมาะสมไม่ได้ ประกอบกับรัชกาลที่ 5 ทรงเสด็จกลับกรุงเทพแล้วไม่ได้เสด็จกลับมาที่เมืองเพชรบุรีอีก ถนนบริพัตรจึงไม่ได้ปลูกจนถึงปัจจุบัน) (หนังสือพระพุทธเจ้าหลวงกับเมืองเพชร, 2537) สมัยรัชกาลที่ 5 ชุมชนเริ่มมีการขยายตัวทางฝั่งตะวันออกของแม่น้ำและเกิดเป็นตลาดบกแห่งใหม่บริเวณถนนพาณิชย์เจริญ นอกจากนี้ได้มีการสร้างถนนเพิ่มเติมทั้ง 2 ฝั่งแม่น้ำเพชรบุรี รวมทั้งมีการสร้างทางรถไฟจาก กรุงเทพมหานครมายังเพชรบุรี จึงทำให้เศรษฐกิจในสมัยนี้เจริญรุ่งเรืองเป็นอย่างมาก

สมัยรัชกาลที่ 6 ทรงสร้างพระราชวังมฤคทายวันที่หาดเจ้าสำราญ จึงมีการสร้างถนนเพชรบุรี-หาดเจ้าสำราญและมีการตัดถนนใหม่ทางด้านตะวันออกและด้านใต้ของเมือง คือ ถนนพระทรง ถนนเพชรบุรี และได้มีการขยายตัวของชุมชนไปตามเส้นทางถนนมากขึ้น

สมัยรัชกาลที่ 7 ได้มีการสร้างบ้านพักข้าราชการ ทางตอนเหนือและตอนใต้ของเมือง ส่วนบ้านเรือนได้มีการขยายตัวมาถึงตอนใต้ของเขาวังและเขابันไคอิฐ นอกจากนี้ได้มีการก่อสร้างถนนรถไฟและถนนเพชรบุรี-บ้านแหลม(ฝั่งตะวันออก) ทางเหนือของเมืองและสร้างสะพานข้ามแม่น้ำเพชรบุรีบริเวณหน้าวัดมหาธาตุ

รูปที่ 3.5 ผังยุคที่ 4 สมัยร.5

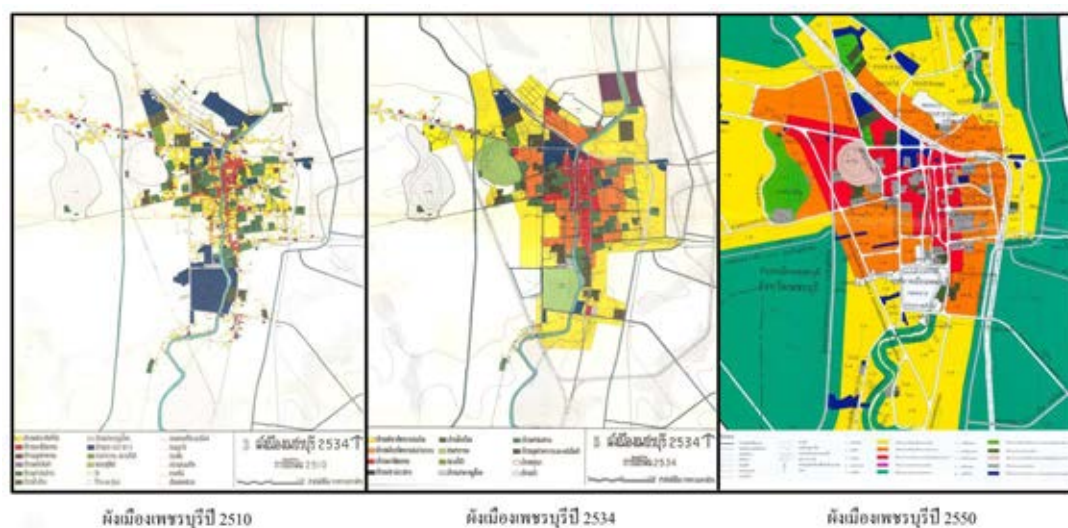
รูปที่ 3.6 ผังยุคที่ 4 สมัย ร.6

3.2.5 ยุคที่ 5 เพชรบุรีในปัจจุบัน (พ.ศ.2475 – ปัจจุบัน)

นับตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ประเทศไทยมีการเจริญเติบโตและเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน จึงทำให้จังหวัดเพชรบุรีได้รับผลกระทบเห็นได้จากโครงการ/แผนนโยบายต่างๆ รวมไปถึงการออกกฎหมายที่ใช้ในการควบคุมในพื้นที่ โดยเฉพาะในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 6 กำหนดให้จังหวัดเพชรบุรี เป็นศูนย์กลางความเจริญในภูมิภาค จึงส่งผลให้เกิดแผนพัฒนาและโครงการในด้านต่าง ๆ ตามมา เช่น แผนพัฒนาการท่องเที่ยว โครงการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เนื่องจากการพัฒนาพื้นที่ในด้านต่าง ๆ ส่งผลให้เพชรบุรีมีการเจริญเติบโตและปัญหาที่เกิดจากการท่องเที่ยวและเศรษฐกิจ เช่น ราคาที่ดินบริเวณชายทะเลที่มีราคาสูงขึ้น เริ่มมีการก่อสร้างอาคารสูงและมีการลู่กล้าพื้นที่เกษตรมากขึ้น ฯลฯ เป็นต้น

3.2.5.1 ลักษณะทางด้านกายภาพ

การตั้งถิ่นฐานอาคารบ้านเรือนต่างๆของชุมชนมีลักษณะกระจุกหนาแน่นทั้งสองฝั่งของแม่น้ำเพชรบุรีที่อยู่ในเขตตำบลคลองกระแชงและตำบลท่าราบ ซึ่งเป็นเขตเทศบาลเมือง โดยมีย่านบริเวณพาณิชยกรรมหนาแน่นเป็นศูนย์กลางการค้าของเมืองอยู่ทางฝั่งตำบลท่าราบและฝั่งตำบลคลองกระแชงเป็นศูนย์กลางของศูนย์ราชการ โดยมีพระราชวังตั้งอยู่ถึง 2 แห่งด้วยกัน คือ พระนครคีรีและพระรามราชนิเวศน์ทางด้านทิศเหนือและทิศใต้ของเมือง ทางฝั่งตะวันตกของเมืองมีการสร้างทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 4 (เพชรเกษม) จึงทำให้เมืองขยายตัวออกมาตามถนนสายดังกล่าว (รายงานวิเคราะห์ข้อมูลผังเมืองรวมเพชรบุรี, สำนักงานโยธาธิการและผังเมืองจังหวัดเพชรบุรี, 2542) ดังรูปที่ 3.7 สังเกตได้ว่าเมืองมีการขยายตัวมาทางด้านทิศตะวันตกซึ่งเป็นทางถนนมากกว่าทางทิศตะวันออกซึ่งมีทางรถไฟเสมือนเป็นกรอบของเมือง

รูปที่ 3.7 แสดงการเปลี่ยนแปลงของผังเมืองเพชรบุรีปี 2510 – 2550
ที่มา : ผังเมืองเพชรบุรี

3.2.5.2 บทบาททางด้านการปกครอง เศรษฐกิจและสังคม

ปัจจุบันจังหวัดเพชรบุรีเป็นจังหวัดหนึ่งในภาคกลางตอนล่าง แบ่งเขตการปกครองเป็น 8 อำเภอ ได้แก่ 1.อำเภอเมือง 2.อำเภอเขาชัย 3.อำเภอหนองหญ้าปล้อง 4.อำเภอชะอำ 5.อำเภอท่ายาง 6.อำเภอบ้านลาด 7.อำเภอบ้านแหลม 8.อำเภอแก่งกระจาน โดยมีศูนย์กลางการปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานราชการต่างๆอยู่ที่อำเภอเมืองบริเวณเทศบาลเมืองเพชรบุรี

การพาณิชย์กรรมและบริการจากสภาพพื้นที่ของเมืองซึ่งเป็นเขตชุมชนเมืองเป็นศูนย์กลางการค้าขายและบริการ การศึกษา การคมนาคมขนส่ง การรักษาพยาบาล การสื่อสาร และข้อจำกัดด้านจำนวนพื้นที่และระเบียบที่เกี่ยวข้อง ทำให้การลงทุนในภาคธุรกิจในพื้นที่เขตเทศบาลเมืองเพชรบุรี ส่วนใหญ่จะเป็นการลงทุนในด้านการค้าขายและการบริการโดยจะเป็นลักษณะของการลงทุนทำธุรกิจในครอบครัวจะไม่มีการลงทุนในด้านธุรกิจขนาดใหญ่ โดยสินค้าในเชิงพาณิชย์กรรมในเขตเทศบาลสามารถแยกได้ ดังนี้ สินค้าอุปโภค-บริโภค ทั่วไปและสินค้าในรูปแบบของการบริการ สินค้านี้นอกจากจะขายให้กับคนในพื้นที่เขตเทศบาลแล้ว ยังมีการขายปลีกและขายส่งให้กับคนนอกพื้นที่เขตเทศบาลอีกด้วย เช่น สินค้าบริโภคที่ผลิตมาจากภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบทอดกันมาและสินค้าพื้นเมืองขึ้นชื่อของเมืองเพชรบุรี ได้แก่ ขนมหม้อแกงและขนมที่ได้จากการแปรรูปสินค้าเกษตร เช่น มะตูมเชื่อม จาวตาลเชื่อม ข้าวตังธัญพืชและขนมไทยต่างๆ โดยกำลัง

ซื้อสินค้าเหล่านี้ได้แก่ นักท่องเที่ยว ประชาชนทั่วไปและประชาชนในท้องถิ่นใกล้เคียงที่ซื้อไปขายต่อหรือซื้อเป็นของฝาก

การเกษตรกรรม แม้ว่าสภาพภูมิประเทศและลักษณะที่ตั้งของพื้นที่เขตเทศบาลจะเป็นที่ราบลุ่ม อุดมสมบูรณ์บริเวณสองฝั่งริมแม่น้ำเพชรบุรี เหมาะแก่การทำการเกษตรกรรม แต่เนื่องจากความเป็นชุมชนเมืองอันเป็นศูนย์กลางทางด้านการค้า การบริการ เศรษฐกิจ การปกครอง การศึกษาและการคมนาคมขนส่ง ประกอบกับราคาที่ดินในเขตเทศบาลที่สูงมาก ทำให้ประชาชนไม่สนใจที่จะทำอาชีพเกษตรกรรมแต่กลับมุ่งเน้นไปในด้านการค้าและบริการ พื้นที่ส่วนใหญ่จึงเป็นการปลูกสร้างอาคารพาณิชย์ เพื่อการค้าและพักอาศัย การเกษตรกรรม ในพื้นที่พอจะมีอยู่บ้าง แต่จะเป็นทำการเกษตรเพื่อบริโภคในครัวเรือน

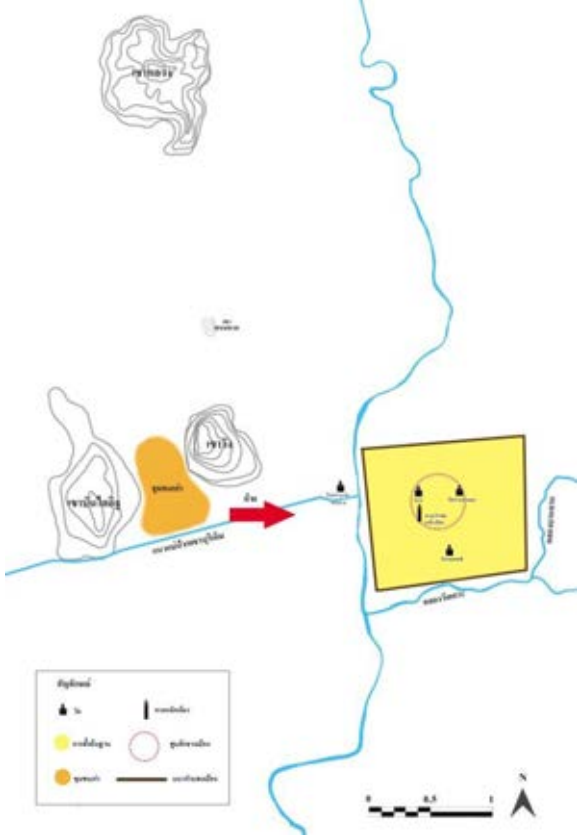
การอุตสาหกรรม เนื่องจากข้อจำกัดด้านจำนวนพื้นที่และการกำหนดประเภทการใช้ประโยชน์ที่ดินตามบังคับผังเมืองรวม ทำให้ไม่มีการลงทุนในอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ในพื้นที่เขตเทศบาล จึงมีการประกอบอุตสาหกรรมขนาดกลางถึงขนาดเล็กเท่านั้น

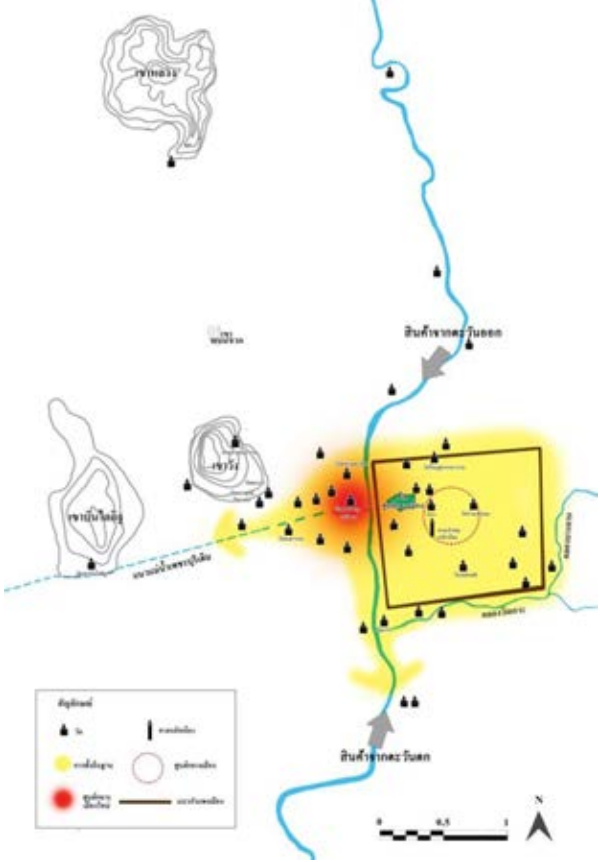
รูปที่ 3.8 ผังยุคที่ 5 เพชรบุรีในปัจจุบัน

3.3.สรุปวิวัฒนาการของเมืองเพชรบุรี

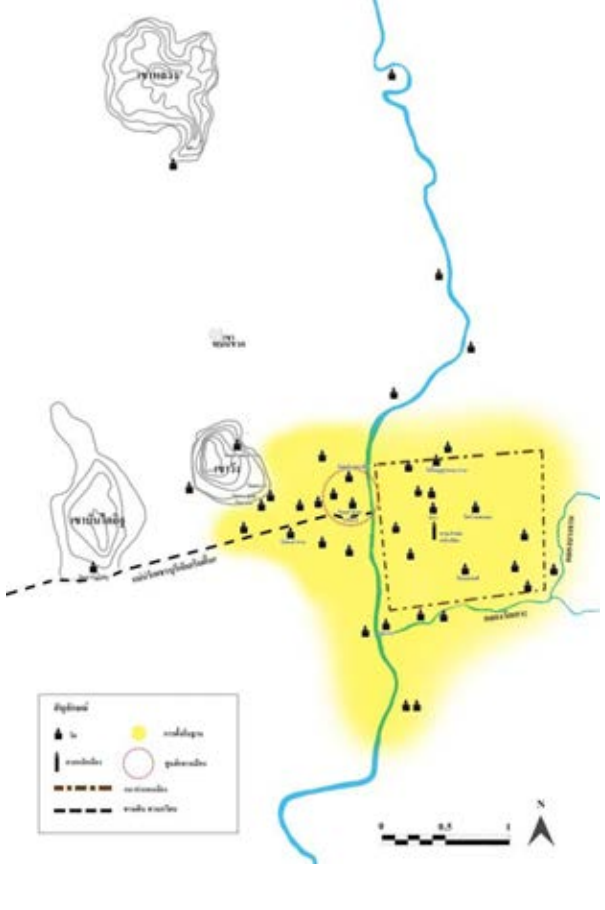
ตารางที่ 3.1 สรุปวิวัฒนาการเมืองเพชรบุรี

ยุค	แผนผัง	สรุปสาระสำคัญ	บทบาทและหน้าที่
<p>1.ยุคก่อตั้งชุมชนในสมัยทวารวดี-สุโขทัย (พุทธศตวรรษที่ 12-18)</p>		<ul style="list-style-type: none"> - ชุมชนเริ่มแรกอยู่ระหว่างเขابัน ได้อิฐกับเขาสมณะ โดยมีแม่น้ำเพชรบุรีเดิมอยู่ทางตอนล่าง - ต่อมาแม่น้ำเป็นทางใหม่ จึงย้ายชุมชนไปด้านตะวันออกของแม่น้ำเพชรบุรีสายใหม่ - ในพุทธศตวรรษที่ 18 ได้รับอิทธิพลขอมจึงมีการสร้างศาสนสถานด้วยศิลาแลง เสาชิงช้าและมีการสร้างกำแพงเมืองรูปสี่เหลี่ยม - มีความเชื่อที่ว่าสร้างศาสนสถานไว้ใจกลางเมืองเพื่อเป็นศูนย์กลางของจักรวาล <p>ปราสาทวัดกำแพงแลง = เทวสถาน เสาชิงช้า = พิธีโล้ชิงช้า โดยมีพราหมณ์เป็นผู้ทำพิธี ศาลหลักเมือง = การปักหลักถิ่นฐานในการสร้างเมือง วัดวัง (ปัจจุบันไม่มีแล้ว) = วัด กำแพงเมืองเป็นขอบเขตเมือง โดยมีแม่น้ำเป็นคูเมือง</p>	<p>บทบาททางเศรษฐกิจและสังคม</p> <ul style="list-style-type: none"> - เป็นตัวกลางทางการค้าขาย <p>บทบาทด้านการปกครอง</p> <ul style="list-style-type: none"> - เป็นเมืองลูกหลวง - ศูนย์กลางปกครองอยู่ที่วัดกำแพงแลง

ตารางที่ 3.1 สรุปวิวัฒนาการเมืองเพชรบุรี

ยุค	แผนผัง	สรุปสาระสำคัญ	บทบาทและหน้าที่
<p>ยุคที่ 2 เพชรบุรีใน สมัยอยุธยา (ปลายพุทธ ศตวรรษที่ 18-พ.ศ. 2310)</p>	 <p>The map shows the city of Phetchaburi during the late Ayutthaya period. It features a central river (แม่น้ำเพชรบุรี) flowing through the city. The city is enclosed by a wall, with a central area highlighted in yellow. Various temples and structures are marked with symbols. A legend in the bottom left corner identifies symbols for 'วัด' (temple), 'คูเมือง' (city moat), 'ประตูเมือง' (city gate), 'ถนน' (road), and 'กำแพงเมือง' (city wall). A scale bar and north arrow are also present.</p>	<p>-ชุมชนเริ่มมีการขยายตัว ภายนอกกำแพงเมือง มาทางด้านตะวันตกของแม่น้ำเพชรบุรี โดยศูนย์กลางอยู่ที่ วัดมหาธาตุและชุมชนกระจายตัวไปตามริมน้ำและเกิดตลาดน้ำขนาดใหญ่หน้าวัดมหาธาตุ</p> <p>-แม่น้ำเพชรสายเดิมเริ่มต้นเงินและกลายเป็นทางเดิน ในที่สุด คือ ถนนบันไดอิฐในปัจจุบัน</p> <p>-ชุมชนหนาแน่นอยู่ใกล้บริเวณวัดสำคัญๆ เช่น วัดมหาธาตุ วัดคงคาราม วัดใหญ่สุวรรณารามและวัดเกาะแก้วสุทธารามและในยุคนี้ยังมีการสร้างวัดอีกมากมาย นอกจากนี้ยังมีการประชันฝีมือทางด้านศิลปกรรมด้านต่างๆจนกลายเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่เรียกว่า “สกุลช่างเมืองเพชร”</p>	<p>-ศูนย์กลางเมืองอยู่บริเวณวัดมหาธาตุ</p> <p>-ที่ประทับของกษัตริย์อยู่ที่วัดพลับพลาชัย</p> <p>บทบาทด้านการปกครอง</p> <p>-เป็นเมืองหน้าด่านของอาณาจักรอยุธยา</p> <p>บทบาทด้านเศรษฐกิจและสังคม</p> <p>- เป็นตัวกลางทางการค้าขนาดใหญ่ระหว่างชายฝั่งทะเลตะวันตกและตะวันออก</p> <p>- มีการสร้างวัดเป็นจำนวนมากและเกิดความโดดเด่นทางด้านศิลปกรรมเรียกว่า “สกุลช่างเมืองเพชร”</p>

ตารางที่ 3.1 สรุปวิวัฒนาการเมืองเพชรบุรี

ยุค	แผนผัง	สรุปสาระสำคัญ	บทบาทและหน้าที่
<p>ยุคที่ 3 รัตนโกสินทร์ ตอนต้น (รัชกาลที่ 1-3 พ.ศ.2310- 2391)</p>		<ul style="list-style-type: none"> -พระเจ้ากรุงธนบุรีรวบรวมอาณาจักรไทยขึ้นใหม่โดยมีกรุงธนเป็นเมืองหลวง เพชรบุรีจึงเป็นเมืองลูกหลวงของอาณาจักรธนบุรี -ศูนย์กลางเมืองยังอยู่ที่วัดมหาธาตุ -ชุมชนมีความหนาแน่นส่วนใหญ่เกาะอยู่ตามริมแม่น้ำ มีการขยายตัวของชุมชน โดยมีวัดมหาธาตุ วัดสระบัว วัดคงคาราม วัดใหญ่ วัดเกาะเป็น แก่นน้ำ -แม่น้ำเพชรบุรีสายเดิมเริ่มแห้งลง -รัชกาลที่ 2 ทรงมีพระทัยสนับสนุนด้านการช่างจึงได้มีการติดต่อค้าขายกับจีนจึงเป็นเหตุให้อิทธิพลจีนเริ่มเข้ามา มีบทบาทในการก่อสร้างอาคารต่างๆ 	<p>บทบาทด้านการปกครอง</p> <ul style="list-style-type: none"> - เป็นเมืองหน้าด่าน - เป็นเมืองเชื่อมต่อกับหัวเมืองปักษ์ใต้ <p>บทบาททางด้านเศรษฐกิจและสังคม</p> <ul style="list-style-type: none"> - การค้าเริ่มซบเซาเพราะเมืองหลวงได้ย้ายมาอยู่ใกล้ปากอ่าวไทยการค้าขายจึงอยู่บริเวณปากอ่าว - ศาสนาคือศูนย์รวมทางจิตใจ โดยมีวัดมหาธาตุเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวเมือง

ตารางที่ 3.1 สรุปวิวัฒนาการเมืองเพชรบุรี

ยุค	แผนผัง	สรุปสาระสำคัญ	บทบาทและหน้าที่
<p>ยุคที่ 4 ยุค อารยธรรม ตะวันตก รัชกาลที่4-7 พ.ศ.2394 – 2475 (</p>	<p>สมัย ร.4</p> 	<p>- ได้รับอิทธิพลและวัฒนธรรมของชาติตะวันตก</p> <p>- สมัยรัชกาลที่4 ทรงสร้างพระนครคีรีและมีการตัดถนนไปยังเขาวัง ได้แก่ ถนนราชวิถี ถนนชีสระอินทร์ ถนนบันไดอิฐ ถนนคีรีรัฐยา ถนนดำเนินเกษม มีการทำนาหลวงและพิธิแรกนาขวัญบริเวณทุ่งเขาพนมขูด นอกจากนี้ยังมีการสร้างสะพานคอนกรีตแห่งแรก คือ สะพานจอมเกล้าหรือสะพานช้าง</p> <p>- สมัยรัชกาลที่ 5 ได้มีการสร้างพระรามราชนิเวศน์และมีการพัฒนาทางการคมนาคมมากขึ้น เช่นมีการตัดถนน ทั้งทางฝั่งตะวันตกและฝั่งตะวันออกโดยมุ่งแกนไปสู่พระรามราชนิเวศน์ นอกจากนี้ยังมีการทำทางรถไฟจึงทำให้การเดินทางมายังเพชรบุรีสะดวกมากยิ่งขึ้น และเกิดการขยายเศรษฐกิจทางด้านฝั่งทิศตะวันออกของแม่น้ำเพชรบุรีจนกลายเป็นย่านการค้าของเมือง</p>	<p>บทบาทด้านการปกครอง</p> <p>การปกครองเป็นมณฑลเทศาภิบาล เพชรบุรีเป็นเมืองหนึ่งในมณฑลราชบุรีและในสมัย รัชกาลที่6 เพชรบุรีเป็นจังหวัดหนึ่งในภาคตะวันตกของไทย เป็นที่ตั้งของพระนครคีรีและพระรามราชนิเวศ</p> <p>บทบาททางด้านเศรษฐกิจและสังคม</p> <p>เพชรบุรีเป็นสถานที่แปรพระราชฐานและเป็นที่ต้อนรับแขกบ้านแขกเมือง</p> <p>มีการพัฒนาทางการคมนาคมจึงทำให้เปลี่ยนจากการเดินทางทางน้ำเป็นทางบก</p>

ตารางที่ 3.1 สรุปวิวัฒนาการเมืองเพชรบุรี

ยุค	แผนผัง	สรุปสาระสำคัญ	บทบาทและหน้าที่
	<p style="text-align: center;">สมัยรัชกาลที่ 5</p> 	<p>- สมัยรัชกาลที่ 6 เมืองเพชรบุรีได้เกิดไฟไหม้ครั้งใหญ่ จึงทรงห้ามปลูก สร้างเพิงไม้ใน บริเวณที่เกิดเพลิงไหม้ และทรงให้ขยายถนนใน บริเวณนั้น</p>	<p>มีการสร้างตลาดแห่งใหม่ทางฝั่ง ตำบลท่าราบทำให้ ศูนย์กลาง เศรษฐกิจย้ายไปอยู่ ทางฝั่ง ตำบลท่าราบ</p> <p>ศูนย์รวมจิตใจยังคงอยู่ที่ วัดมหาธาตุเช่นเดิม</p>

ตารางที่ 3.1 สรุปวิวัฒนาการเมืองเพชรบุรี

ยุค	แผนผัง	สรุปสาระสำคัญ	บทบาทและหน้าที่
<p>ยุคที่ 5 เพชรบุรีในปัจจุบัน (2475- ปัจจุบัน)</p>		<p>-เพชรบุรีกลายเป็นจังหวัด 1 ของประเทศไทย ซึ่งประกอบด้วย 8 อำเภอ</p> <p>-กรมทางหลวงได้สร้าง ถนนเพชรเกษมผ่านเมืองเพชรบุรี และถนนเลียบเมืองทำให้การเดินทางจากกรุงเทพ-เพชรบุรี มีความสะดวกมากยิ่งขึ้น</p> <p>-มีการสร้างเขื่อน จึงทำให้แม่น้ำเพชรบุรีถูกควบคุมโดยเขื่อน ทำให้ระดับน้ำในบริเวณตัวเมืองในปัจจุบันมีระดับตื้นเขิน จึงไม่มีการสัญจรทางน้ำในบริเวณตัวเมืองเพชรบุรี ในปัจจุบัน</p> <p>-จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 ซึ่งเน้นการเสริมสร้างศักยภาพของคนและการมีส่วนร่วมของท้องถิ่น ทำให้เพชรบุรีถูกเลือกเป็นหนึ่งในจังหวัดนำร่องเพื่อการพัฒนา “ประชคมจังหวัด”</p>	<p>บทบาทด้านการปกครอง</p> <p>เมืองเพชรบุรีเป็นจังหวัด 1 ของประเทศไทย แบ่งเป็น 8 อำเภอ โดยมีศูนย์กลางการปกครองของจังหวัดอยู่ที่เขตเทศบาลเมืองเพชรบุรี</p> <p>บทบาททางด้านเศรษฐกิจและสังคม</p> <p>ศูนย์กลางเศรษฐกิจ อยู่ที่ฝั่งตำบลท่าราบ(ฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเพชรบุรี)</p> <p>ศูนย์กลางทางจิตใจ อยู่ที่วัดมหาธาตุ</p>

ตารางที่ 3.1 สรุปวิวัฒนาการเมืองเพชรบุรี

ยุค	แผนผัง	สรุปสาระสำคัญ	บทบาทและหน้าที่
		<p>-เทศบาลเมืองเพชรบุรีได้มีนโยบายที่จะพัฒนาเมืองเพชรบุรีสู่ความเป็นเมืองน่าอยู่น่าเที่ยว</p> <p>-บริเวณเขตเทศบาลเมืองเพชรบุรีเป็นศูนย์กลางทางด้านการค้า การบริการ เศรษฐกิจ การปกครอง การศึกษาและการคมนาคมขนส่งพื้นที่ส่วนใหญ่จึงเป็นการปลูกสร้างอาคารพาณิชย์เพื่อการค้าและพักอาศัย</p>	

บทที่ 4

การวิเคราะห์ภูมิทัศน์วัฒนธรรม

จากศึกษาแนวคิดที่เกี่ยวข้องในบทที่ 2 และวิวัฒนาการของเมืองเพชรบุรีในบทที่ 3 จะเห็นได้ว่าเมืองเพชรบุรี มีพัฒนาการตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน เมื่อสำรวจภาคสนามพบว่ามีที่ตั้งถิ่นฐานบ้านเรือน (ลักษณะทางวัฒนธรรม) มากกว่าลักษณะทางธรรมชาติ จึงสามารถสรุปตามแนวคิดของสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติกระทรวงวัฒนธรรมและคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2549 และแนวคิดของนวมัญญ์ โอศิริ, 2551 ได้ว่าเมืองเพชรบุรีเป็นภูมิทัศน์วัฒนธรรมเมืองประวัติศาสตร์ที่ยังมีชีวิต

จากการศึกษาข้อมูลเมืองเพชรบุรี โดยแบ่งเป็น 5 ยุคในบทที่ 3 และจากการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของภูมิทัศน์วัฒนธรรมในบทที่ 2 เนื้อหาในบทที่ 4 จึงเป็นการนำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดมาจัดทำเป็นแผนที่ โดยแบ่งเป็น 5 ยุค และแบ่งแต่ละยุคเป็น 5 องค์ประกอบ คือ 1. โครงข่ายเมือง 2. สถาปัตยกรรม 3. ย่าน 4. พื้นที่โล่งว่างสาธารณะ 5. องค์ประกอบธรรมชาติ จากนั้นนำแผนผังในแต่ละยุคมาซ้อนทับกัน เพื่อนำมาวิเคราะห์ความเปลี่ยนแปลงของภูมิทัศน์วัฒนธรรมเมืองประวัติศาสตร์เพชรบุรี ในบทนี้จึงกล่าวถึง การจำแนกองค์ประกอบ การวิเคราะห์ และสรุปประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้น เพื่อนำไปสู่การเสนอแนะแนวทางในการอนุรักษ์ภูมิทัศน์วัฒนธรรมเมืองประวัติศาสตร์เพชรบุรี ผู้วิจัยขอแนะนำเสนอรายละเอียด ดังต่อไปนี้

4.1 การจำแนกองค์ประกอบของภูมิทัศน์วัฒนธรรมเมืองประวัติศาสตร์เพชรบุรี

4.1.1. วิวัฒนาการทางด้านโครงข่ายเมือง

4.1.2. วิวัฒนาการทางด้านสถาปัตยกรรม

4.1.3. วิวัฒนาการของย่าน

4.1.4. วิวัฒนาการของพื้นที่โล่งว่างสาธารณะ

4.1.5. วิวัฒนาการขององค์ประกอบธรรมชาติ

4.2. สรุปองค์ประกอบของภูมิทัศน์วัฒนธรรมเมืองประวัติศาสตร์เพชรบุรี

4.3. การพิจารณาคุณค่าโดยรวมของภูมิทัศน์วัฒนธรรมเมืองประวัติศาสตร์เพชรบุรี

4.4. การวิเคราะห์ SWOT

4.1 การจำแนกองค์ประกอบของภูมิทัศน์วัฒนธรรมเมืองประวัติศาสตร์เพชรบุรี

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยมีความประสงค์ในการศึกษาภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรมเป็นหลัก แต่ได้แสดงสิ่งที่เป็นนามธรรมที่สะท้อนออกมาเป็นรูปธรรม เช่น พื้นที่จัดกิจกรรมงานเทศกาลของเมืองและบริเวณที่เป็นย่านที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตต่างๆ

จากการศึกษาข้อมูลจากเอกสารต่างๆ สัมภาษณ์ สัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยสามารถจำแนกองค์ประกอบของภูมิทัศน์วัฒนธรรมเมืองเพชรบุรีเป็น 5 องค์ประกอบ ดังนี้

4.1.1. โครงข่ายเมือง (Urban web) คือ เส้นทางสัญจรที่ใช้สัญจรในยุคต่างๆซึ่งมีการพัฒนาการตั้งแต่การสัญจรทางน้ำ จนเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงมาเป็นการสัญจรทางบกปรากฏในรูปแบบของทางเดิน ทางเกวียน ทางถนนและทางรถไฟ

4.1.2. สถาปัตยกรรม ได้แก่ วัด ศาสนสถาน ศาลหลักเมือง และกำแพงเมือง

4.1.3. ย่าน คือ พื้นที่อยู่อาศัยของกลุ่มคนที่มีวิถีชีวิตและวัฒนธรรมเดียวกัน สิ่งที่ยังบอกความเป็นย่านคือ ลักษณะทางกายภาพ ได้แก่ ย่านพาณิชยกรรม ย่านช่างทอง ย่านการละคร ย่านปั้นหม้อ ย่านหลุมดิน ย่านนาหลวง ลักษณะของย่านต่างๆนี้คือการตั้งถิ่นฐานที่มีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตซึ่งเป็นนามธรรม (intangible) ที่สะท้อนออกมาเป็นรูปธรรม (tangible)

4.1.4. พื้นที่โล่งว่างสาธารณะ (พื้นที่ทำกิจกรรมของเมือง) ในที่นี้หมายถึงพื้นที่ทำกิจกรรม เช่น พื้นที่ทำพิธีกรรมทางศาสนา พื้นที่จัดงานเทศกาลของเมืองและพื้นที่สวนสาธารณะ พื้นที่เหล่านี้เรียกว่าเป็นพื้นที่ที่มีความเป็นจิตวิญญาณ (intangible) ที่สะท้อนออกมาเป็นรูปธรรม (tangible) หรือเรียกว่า พื้นที่ทางวัฒนธรรม

4.1.5. องค์ประกอบธรรมชาติ คือ แม่น้ำ ลำคลอง ภูเขา เป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างเอกลักษณ์ให้แก่เมืองประวัติศาสตร์หลายเมือง องค์ประกอบทางธรรมชาติที่อยู่ภายในหรือรอบๆ เมือง ส่วนใหญ่มีหน้าที่เป็นจุดหมายตา เป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์และรักษาสมดุลของระบบนิเวศภายในเมือง ได้แก่ เขาวัง เขาหลวง เขابันไดอิฐ เขาพนมขุด แม่น้ำเพชรบุรี คลองวัดเกาะ คลองบางจาน

โดยตำแหน่งขององค์ประกอบและเนื้อหาต่างๆ ได้มาจากการวิเคราะห์และประมวลผลจาก

1. ข้อมูลจากเอกสารต่างๆ เช่น ข้อมูลจากกรมศิลปากร ข้อมูลจากสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ข้อมูลจากสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเพชรบุรี ข้อมูลจากสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ข้อมูลจากกรมแผนที่ทหาร ข้อมูลจากหอจดหมายเหตุ ข้อมูลจากเทศบาลเมืองเพชรบุรี เอกสารหนังสือ วารสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเมืองเพชรบุรี เป็นต้น

2.แผนที่และภาพถ่าย เช่น ผังเมืองเพชรบุรี แผนที่เก่า ผังโฉนดที่ดินเก่า ภาพถ่ายทางอากาศ แผนที่การท่องเที่ยว ภาพถ่ายเก่า เป็นต้น

3.การสำรวจภาคสนามและการสัมภาษณ์

4.1.1.วิวัฒนาการทางด้านโครงข่ายเมือง

ยุคที่ 1 สมัยทวารวดี - สุโขทัย (พุทธศตวรรษที่ 12-18)

การสัญจรในยุคนี้ส่วนมากเป็นการสัญจรทางน้ำ โดยมีแม่น้ำเพชรบุรีเดิม (แนวทิศตะวันตก-ตะวันออก), แม่น้ำเพชรบุรีแนวทิศเหนือ-ใต้, คลองวัดเกาะ(คลองคูเมือง)และ คลองบางจาน(คลองคูเมือง) ซึ่งเป็นเส้นทางสัญจรหลักของเมือง

ยุคที่ 2 สมัยอยุธยา (ปลายพุทธศตวรรษที่ 18-2310)

ยุคนี้การพาณิชทางน้ำค่อนข้างรุ่งเรือง จึงทำให้แม่น้ำเพชรบุรีแนวทิศเหนือ – ใต้เป็นทางสัญจรหลัก ส่วนแม่น้ำเพชรบุรีแนวทิศตะวันตก-ตะวันออกเริ่มแห้งลงจนกลายเป็นทางเกวียน เมื่อการสัญจรทางน้ำรวมกับการค้าขายมีความเจริญรุ่งเรือง จึงเกิดทำน้ำ ทำเรือที่สำคัญเช่น ทำน้ำตลาดศรีเจริญสุขบริเวณตลาดหน้าวัดมหาธาตุ, ทำโรงหม้อเป็นทำขนส่งหม้อตาลแหล่งใหญ่ของเพชรบุรี (กิตติพงษ์ พึ่งแดง, 2556) และทำวัดพลับพลาชัยเป็นทำน้ำสำคัญโดยเป็นที่ขึ้นพลของ กองทัพและคาดว่าวัดพลับพลาชัยเป็นที่ตั้งพลับพลาของกษัตริย์ในสมัยนี้ (อัชฌวดี กมลาสน์ ณ อยุธยา, 2535)

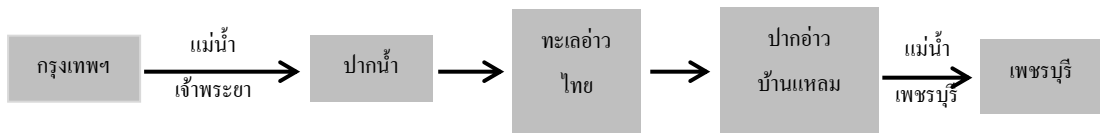
ยุคที่ 3 สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น (รัชกาลที่ 1-3 พ.ศ.2310-2391)

การสัญจรในสมัยนี้คล้ายกับสมัยอยุธยา แม่น้ำเพชรบุรีแนวทิศตะวันตก-ตะวันออก ได้กลายมาเป็นทางเดิน/ทางเกวียน แนวกำแพงเมืองเริ่มหายไป ทำน้ำต่างๆยังคงมีบทบาทเช่นเดิม โดยเฉพาะทำน้ำวัดพลับพลาชัยมีบทบาทมากขึ้น เห็นได้จากในสมัยรัชกาลที่ 2 พม่าได้ยกทัพใหญ่ มารุกรานไทย สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีทรงเสด็จมาทางอำเภอบ้านแหลมและขึ้นบกที่วัดพลับพลาชัยและเดินทัพไปอำเภอยะอำ สามร้อยยอด เพื่อไปตีเมืองถลาง (อัชฌวดี กมลาสน์ ณ อยุธยา, 2535) ในสมัยรัชกาลที่ 3 นิราศเมืองเพชรของสุนทรภู่ ได้กล่าวถึงการเดินทางมายังเมืองเพชรบุรี โดยขึ้นบกที่ทำน้ำวัดพลับพลาชัย (สมบุญ ณ แก่นตะเคียน, 2520)

ยุคที่ 4 อารยธรรมตะวันตก (รัชกาลที่ 4-7 พ.ศ.2391-2475)

สมัยรัชกาลที่ 4 ยุคนี้เริ่มมีการนำระบบถนนเข้ามาใช้ จึงทำให้การสัญจรทางบกเริ่มมีบทบาทมากยิ่งขึ้น ในสมัยสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯให้สร้างถนนจากพระนครคีรี (เขาวัง) ไปยังริมฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเพชรบุรี ถนนที่สร้างในสมัยนี้มี ถนนราชวิถี ถนนชิระอินทร์ ถนนบันไดอิฐ ถนนศิริรัฐยา และถนนดำเนินเกษม นอกจากนี้ยังมีการก่อสร้างสะพานจอมเกล้า (สะพานช้าง) ซึ่งเป็นสะพานก่ออิฐถือปูนแห่งแรกของเมืองเพชรบุรีที่สร้างอย่างพิถีพิถัน เพื่อให้สะพานสามารถรับน้ำหนักรถและช้างได้ การก่อสร้างถนนและสะพานเสมือนเป็นการเปิดมิติใหม่ให้กับชาวเมืองเพชรบุรีทำให้เป็นจุดเริ่มต้นการเปลี่ยนแปลงจากการสัญจรทางน้ำเปลี่ยนมาเป็นทางบกและเริ่มมีการสร้างบ้านเรือนตามแนวถนนที่ตัดขึ้นใหม่มากยิ่งขึ้น

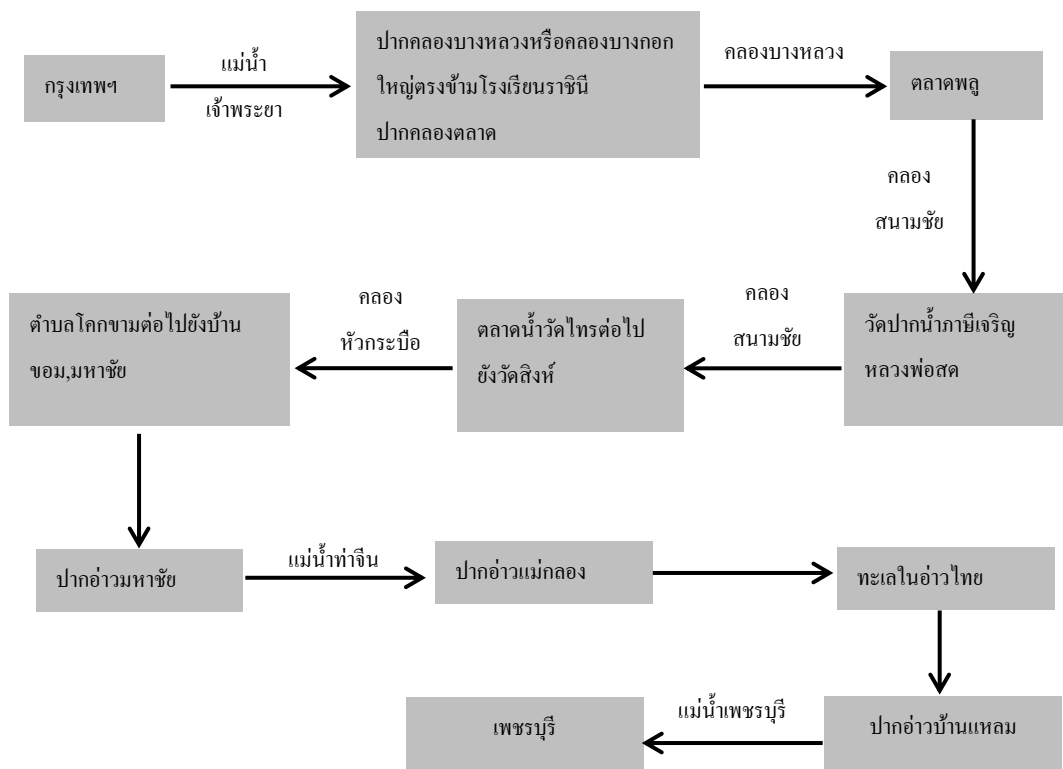
ในสมัยรัชกาลที่ 4 ในการเดินทางจากกรุงเทพฯมายังเพชรบุรี ยังไม่มีถนนเชื่อมต่อทางบก จึงต้องเดินทางน้ำ โดย Sir John Bowring ได้กล่าวว่าการเดินทางจากกรุงเทพฯไปยังจังหวัดเพชรบุรี ต้องอาศัยเรือที่มีประทุนหรือที่ชาวเพชรบุรีเรียกกันว่า เรือกระแซง (house boat) ที่ใช้คน 3-5 คนแจว ส่วนการขนส่งจะใช้เรือลอม (ศักดิ์ ศิริพันธุ์และคณะ, 2543) ดังแผนภูมิต่อไปนี้

รูปที่ 4.1 แผนภูมิแสดงการเดินทางจากกรุงเทพฯมายังเพชรบุรีโดยทางเรือ

ที่มา : หนังสือ เพชรบุรี ประวัติศาสตร์ ศิลปะและวัฒนธรรม หน้า 96

ในสมัยรัชกาลที่ 5 เนื่องจากในสมัยนี้ได้มีการสร้างพระรามราชนิเวศน์ (วังบ้านปืน) ทรงโปรดเกล้าฯให้สร้างถนนทางฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเพชรบุรีเชื่อมลงมาทางใต้ ซึ่งมีการสร้างถนนขนานกับแม่น้ำเพชรบุรีลงมาทั้งสองฝั่งแม่น้ำ การสร้างถนนในสมัยนี้มีเจตนาเพื่อเป็นทางสัญจรไปสู่พระรามราชนิเวศน์โดยทำถนนล้อมรอบทั้งทางทิศเหนือ ใต้ ตะวันตกและตะวันออก เป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าขนาดใหญ่และมีการปลูกต้นไม้ประดับถนน ไว้ทั้งหมด 3 สาย คือ ถนนราชดำเนิน ถนนราชดำริและถนนดำรงรักษ์ (หมายเหตุ ตามพระราชดำริให้ปลูกต้นไม้ประดับถนนทั้งหมด 4 สาย ด้วยกันคือ ถนนราชดำเนิน ถนนราชดำริ ถนนดำรงรักษ์และ

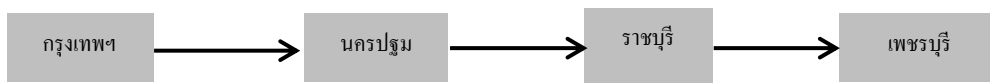

รูปที่ 4.3 แผนภูมิแสดงการเดินทางจากกรุงเทพฯยังเพชรบุรีในสมัยรัชกาลที่ 5 เส้นทางที่ 2
ที่มา : หนังสือ เพชรบุรี ประวัติศาสตร์ ศิลปะและวัฒนธรรม หน้า 97

หมายเหตุ การเสด็จประพาสของรัชกาลที่ 5 มายังเมืองเพชรบุรี เมื่อเสด็จพระราชดำเนินถึงอำเภอบ้านแหลม พระองค์ทรงขึ้นฝั่งที่ตำบลบางครกแล้ว เสด็จพระราชดำเนินทางสถลมารคมายังเมืองเพชรบุรี (สรุปจากหนังสือพระพุทธเจ้าหลวงกับเมืองเพชร, 2537)

การเดินทางด้วยรถไฟ เริ่ม พ.ศ.2446 ระยะทางกรุงเทพ-เพชรบุรี 170 กิโลเมตร ใช้เวลาประมาณ 8 ชั่วโมง รถไฟหัวรถจักรไอน้ำกำลัง 180 แรงม้า อัตราเร็ว 30 กม.ชม.

ปัจจุบัน หัวรถจักรมีกำลัง 1,800-2,000 แรงม้า วิ่งด้วยอัตราเร็ว 120 กม./ชม. ซึ่งมีขนาดใหญ่เป็นสองเท่าและเริ่มมีรถไฟดีเซลรางมีกำลัง 284 แรงม้า ใช้เวลาเดินทางจากกรุงเทพ-เพชรบุรีประมาณ 3.15 ชั่วโมง

รูปที่ 4.4 แผนภูมิแสดงการเดินทางจากกรุงเทพฯมาถึงเพชรบุรีโดยรถไฟ

ที่มา : หนังสือ เพชรบุรี ประวัติศาสตร์ ศิลปะและวัฒนธรรม หน้า 97

สมัยรัชกาลที่ 6 โปรดเกล้าให้ขยายถนนในบริเวณที่เกิดไฟไหม้ครั้งใหญ่ บริเวณถนนสี่พระอินทร์ จรดถนนราชดำเนินและจากถนนราชดำเนิน ไปจรดถนนราชวิถีถึงแม่น้ำ นอกจากนี้ยังมีการสร้างถนนทางด้านฝั่งตะวันออกของแม่น้ำโดยสร้างจากทางเดินเดิมภายในกรอบระหว่างถนนมาตยาวงศ์กับถนนโพธิ์การ์องได้แก่ ถนนพระทรง ถนนสุรพันธ์ ถนนเพชรพลีและขยายถนนพาณิชย์เจริญ นอกจากนี้ได้มีการสร้างสะพานทำสร่ง เพื่อเชื่อมระหว่างถนนดำเนินเกษมและถนนพาณิชย์เจริญ ทำให้การคมนาคมฝั่งตะวันออกมีความคล่องตัวมากยิ่งขึ้น

ยุคที่ 5 เพชรบุรีในปัจจุบัน (พ.ศ.2475-ปัจจุบัน)

ทางสัญจรสามารถจำแนกได้เป็น 2 ประเภทหลัก คือ

1. ทางสัญจรหลักที่เป็นทางเชื่อมระหว่างเทศบาลเมืองเพชรบุรีกับตำบลและอำเภออื่นๆ
2. ทางสัญจรหลักภายในเขตเทศบาลเมืองเพชรบุรี

โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. ทางสัญจรหลักที่เป็นทางเชื่อมระหว่างเทศบาลเมืองเพชรบุรีกับตำบลและอำเภออื่นๆ

1.1. ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 4 (ถนนเพชรเกษม) เป็นเส้นทางสายหลักของจังหวัดซึ่งเป็นประตูสู่ภาคใต้ โดยเชื่อมจังหวัดเพชรบุรีไปสู่ภูมิภาคอื่นๆและกรุงเทพมหานคร โดยเส้นทางสายนี้ผ่านอำเภอที่สำคัญของจังหวัดเพชรบุรี คือ อำเภอเขาชัย้อย อำเภอท่ายาง อำเภอชะอำ ลงไปสู่อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

1.2. ทางหลวงจังหวัดหมายเลข 3171 เพชรบุรี-เขาบันไดอิฐ

1.3. ทางหลวงจังหวัดหมายเลข 3176 เพชรบุรี-บ้านแหลม (ฝั่งตะวันตก)

1.4. ทางหลวงจังหวัดหมายเลข 3177 จากเมืองเพชรบุรี-หาดเจ้าสำราญ

1.5.ทางหลวงจังหวัดหมายเลข 3178 เพชรบุรี- บ้านแหลม(ฝั่งตะวันออก)

1.6.ทางหลวงจังหวัดหมายเลข 3171 เพชรบุรี – บ้านลาด

1.7. ทางรถไฟสายใต้ มีขบวนรถไฟวิ่งขึ้น-ลง ผ่านจังหวัดเพชรบุรี ซึ่งมีสถานีรถไฟตั้งอยู่ในพื้นที่เขตเทศบาลเมืองเพชรบุรี วันละประมาณ 23 ขบวน แยกเป็นขบวนรถโดยสาร 16 ขบวน และขบวนรถสินค้า 7 ขบวน ระยะทางจากสถานีรถไฟหัวลำโพงกรุงเทพฯ ถึงสถานีเพชรบุรี ประมาณ 167 กิโลเมตร (ผ่านจังหวัดนครปฐมและจังหวัดราชบุรีมุ่งสู่ภาคใต้ของประเทศไทย)

2.ทางสัญจรหลักภายในเขตเทศบาลเมืองเพชรบุรี (เทศบาลเมืองเพชรบุรี, 2555)

เขตเทศบาลเมืองเพชรบุรีแบ่งเป็น 2 ตำบล คือ 2.1.ตำบลคลองกระแซง และ 2.2. ตำบลท่าราบ โดยมีถนนสายหลัก ดังนี้

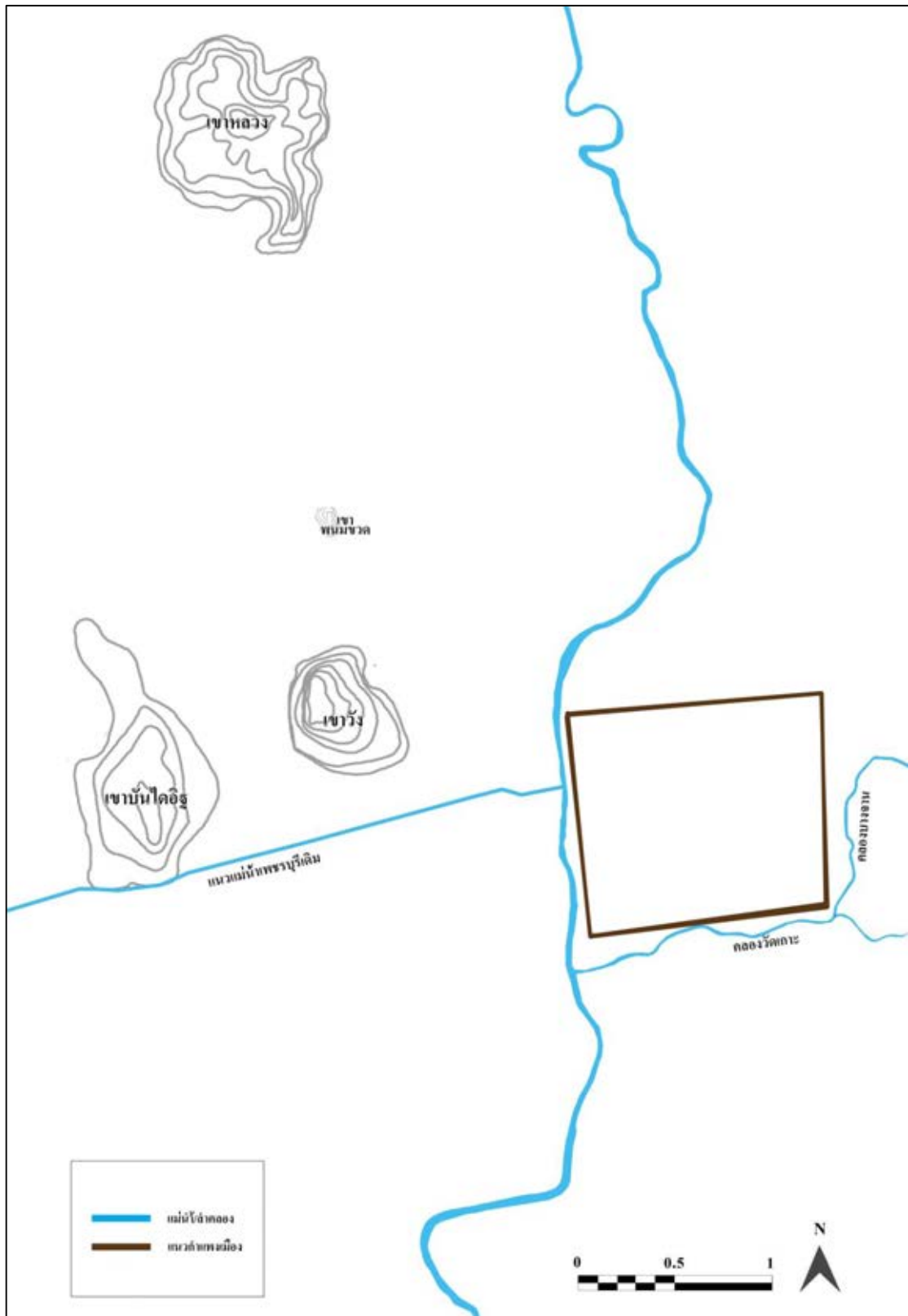
2.1.ตำบลคลองกระแซง

- 2.1.1.ถนนราชวิถี
- 2.1.2.ถนนราชดำเนิน
- 2.1.3.ถนนราชดำเนิน
- 2.1.4.ถนนดำเนินเกษม
- 2.1.5.ถนนรถไฟ
- 2.1.6.ถนนบันไดอิฐ
- 2.1.7.ถนนคีรีรัฐยา
- 2.1.8.ถนนชีระอินทร์
- 2.1.9.ถนนนอก

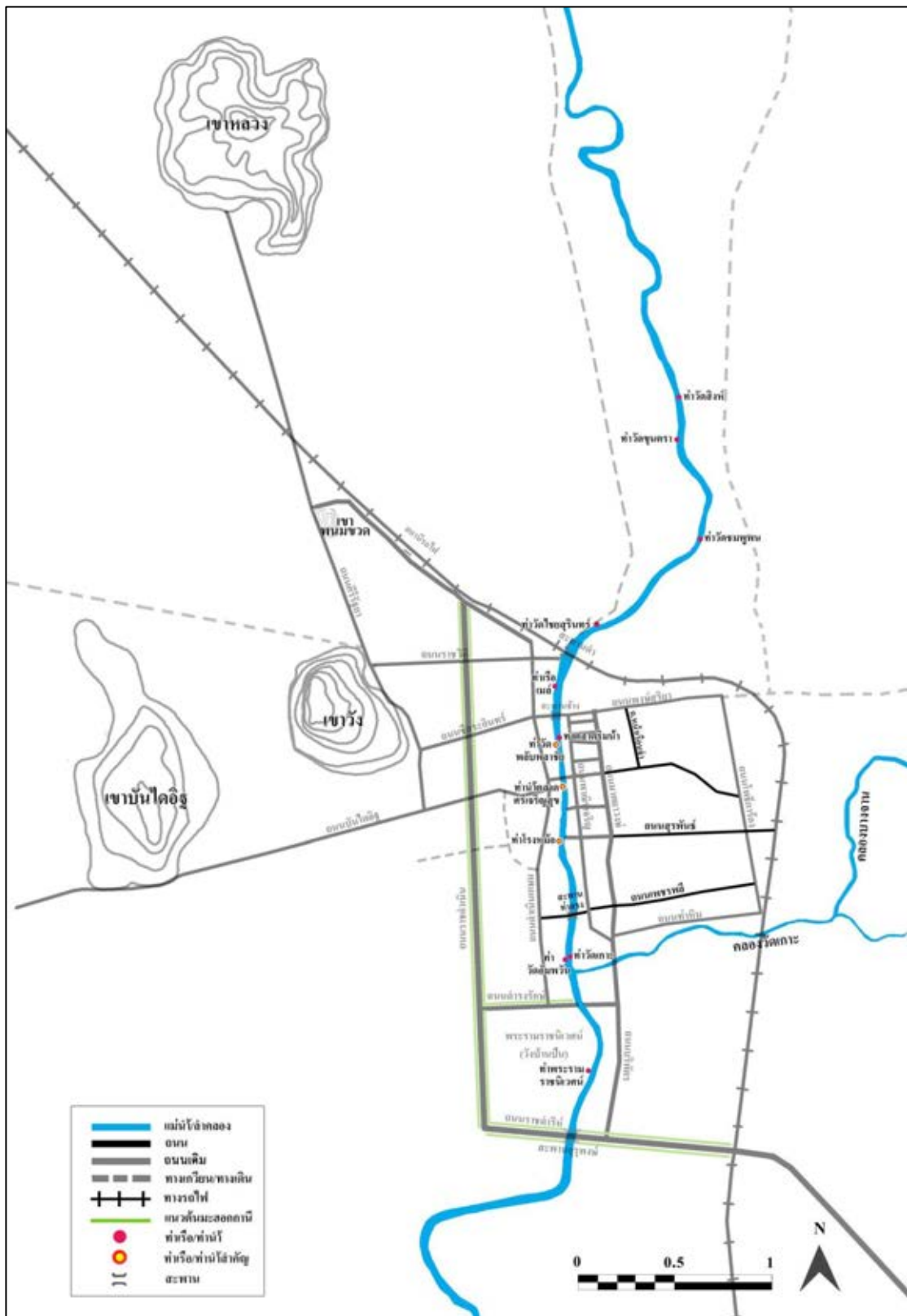
2.2.ตำบลท่าราบ

- 2.2.1.ถนนมาตยาวงษ์
- 2.2.2.ถนนโพธิ์ก่อ
- 2.2.3.ถนนสุรินทร์ฤทัย
- 2.2.4.ถนนพานิชเจริญ
- 2.2.5.ถนนภูมิรักษ์
- 2.2.6.ถนนท่าหิน
- 2.2.7.ถนนบริพัตร
- 2.2.8.ถนนราชดำเนิน
- 2.2.9.ถนนพงษ์สุริยา

4.1.1.1 วิจารณ์การทางด้านโครงข่ายเมือง

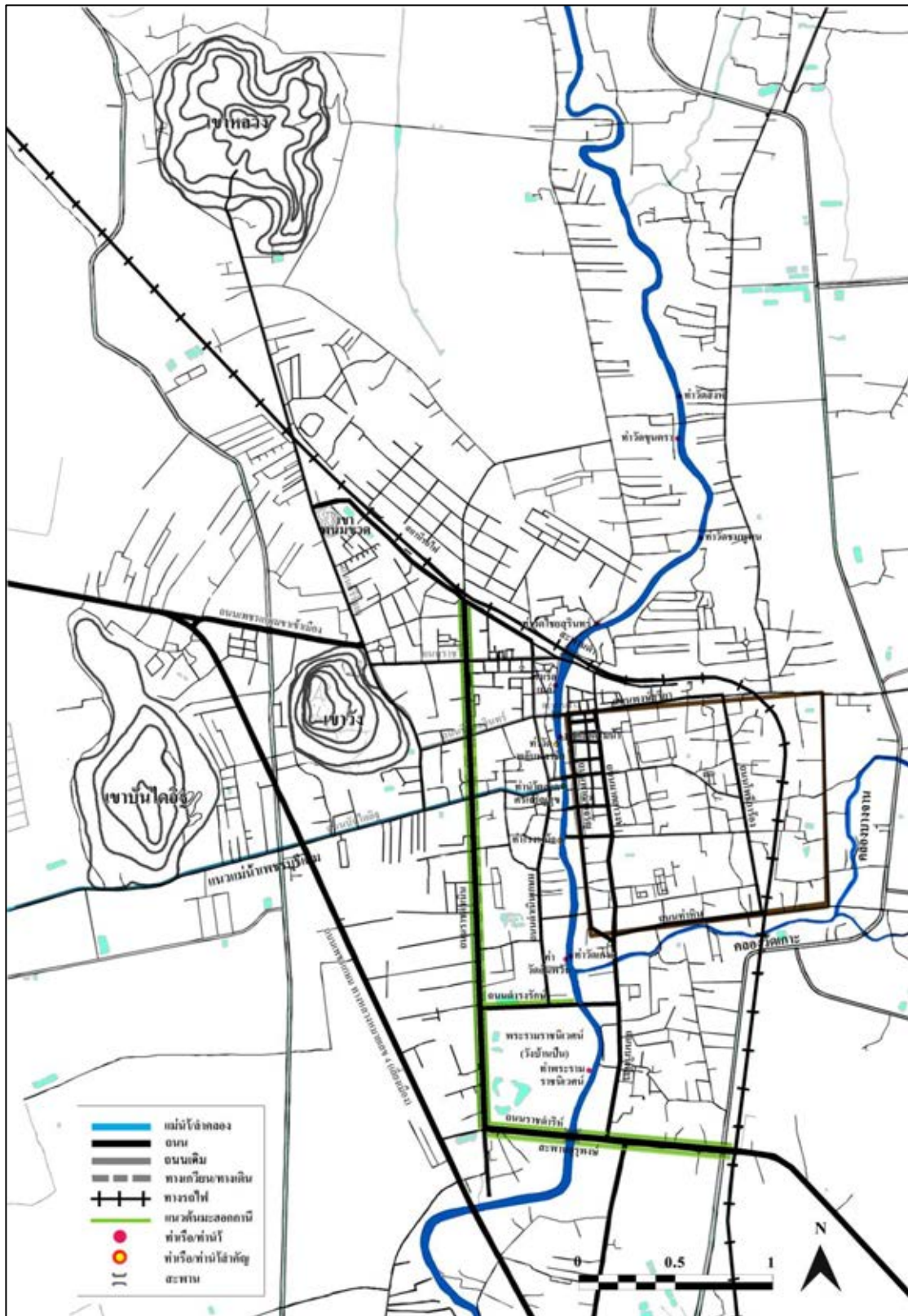
รูปที่ 4.5 แผนผังแสดงโครงข่ายเมืองยุคที่ 1 สมัยทวารวดี – สุโขทัย (พุทธศตวรรษที่ 12-18)

รูปที่ 4.10 แผนผังแสดงโครงข่ายเมืองยุคที่ 4 อารายธรรมตะวันตก (สมัยรัชกาลที่ 6)

รูปที่ 4.11 แผนผังแสดงโครงข่ายเมืองยุคที่ 5 เพชรบุรีในปัจจุบัน (พ.ศ.2475 – ปัจจุบัน)

รูปที่ 4.12 แผนผังการนำแสงผังโครงข่ายเมืองของทุกยุคมาซ้อนทับกัน

การวิเคราะห์องค์ประกอบที่เป็นโครงข่ายเมือง

ผังโครงข่ายเมืองในยุคที่ 5

ผังที่นำทุกยุคมาซ้อนทับกัน

รูปที่ 4.13 แสดงการเปรียบเทียบผังโครงข่ายเมืองในปัจจุบันและผังที่นำทุกยุคมาซ้อนทับกัน จากการเปรียบเทียบผังโครงข่ายเมืองทั้งสองผังสามารถสรุปสิ่งที่หายไปและสิ่งที่ยังคงเหลืออยู่ดังนี้

-สิ่งที่หายไป คือ แม่น้ำเพชรบุรีแนวตะวันตก-ตะวันออก ซึ่งกลายมาเป็นถนนบันไดอิฐในยุคปัจจุบัน ทำน้ำ/ท่าเรือหายไป แต่ยังคงเหลือร่องรอยบ้างในบางบริเวณ เช่น ยังพบทางที่สามารถลงมายังบริเวณทำน้ำ/ท่าเรือนั้นอยู่ เช่น ท่าโรงหม้อ ท่าวัดพลับพลาชัย ท่าตลาดศรีเจริญสุข ท่าตลาดริมน้ำ ท่าวังบ้านปิ่น เป็นต้น

-สิ่งที่ยังคงอยู่แต่ได้ถูกเปลี่ยนแปลงไป คือ แม่น้ำเพชรบุรีแนวเหนือ-ใต้ คลองวัดเกาะ คลองบางจานและถนนดินมะฮอกกานี ซึ่งเคยเป็นทางที่ใช้สัญจรในอดีต โดยสันนิษฐานว่า เดิมขนาดความกว้างของแม่น้ำและคลองคูเมือง (คลองวัดเกาะและคลองบางจาน) คงมีความกว้างมากกว่าในปัจจุบัน เหตุที่สันนิษฐานเช่นนั้น เนื่องจากบันทึกจดหมายเหตุพระพุทธเจ้าหลวงกับเมืองเพชร ได้กล่าวถึงคลองวัดเกาะว่า เคยเป็นเส้นทางเสด็จประพาสของสมเด็จพระบรมราชินีนาถ

ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ดังจดหมายเหตุพระพุทธเจ้าหลวงกับเมืองเพชร ความว่า “ 6 กันยายน 2453 วันนี้ตอนเช้าสมเด็จพระบรมราชินีนาถทรงเรือพายประพาสตาม ลำคลองวัดเกาะ” จากข้อความดังกล่าวแสดงถึงการเคยเป็นเส้นทางเสด็จประพาสต้นและการเป็น ทางสัญจร ดังนั้น ขนาดของลำคลองคงมีความกว้างและระดับน้ำลึกเพียงพอให้เรือสามารถสวนทาง กันได้ ซึ่งปัจจุบันคลองดังกล่าวได้มีการตาดคอนกรีตและมีระดับน้ำในคลองค่อนข้างน้อยจนถึงมี ลักษณะแห้งขอดจึงทำให้คลองในปัจจุบันมีลักษณะแคบและไม่สามารถสัญจรได้ เมื่อระดับน้ำใน แม่น้ำเพชรบุรีมีระดับลดลงจึงส่งผลกระทบต่อระดับน้ำคลองคูเมืองดังกล่าว

ข้อสังเกต

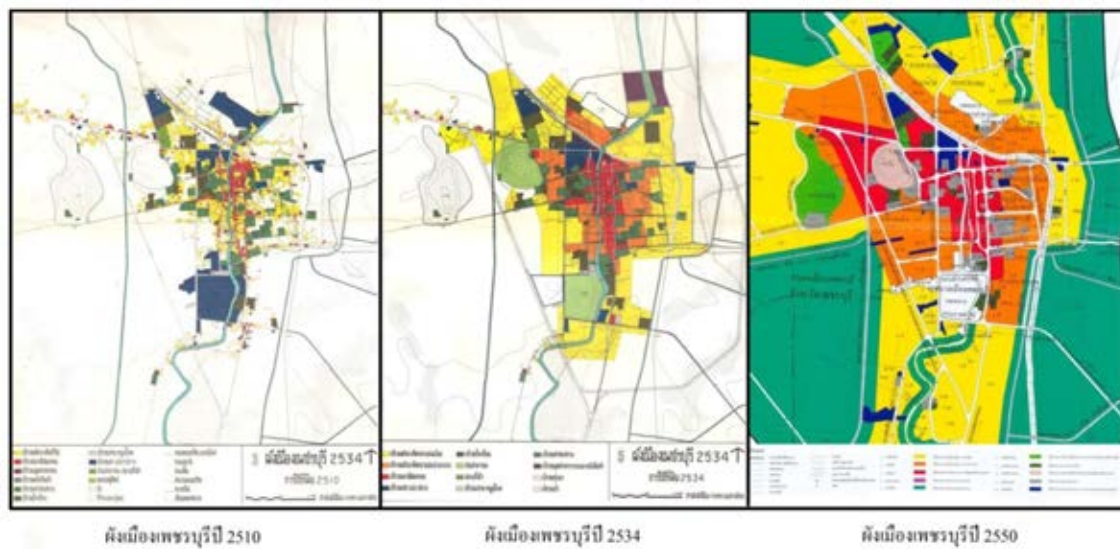
-จากแผนผังที่นำผังของโครงข่ายเมืองในแต่ละยุคมาซ้อนทับกันและจากการ สืบจากภาคสนาม สังเกตได้ว่าบริเวณที่เคยเป็นแนวกำแพงเมืองได้มีการสร้างถนนทับจึงทำให้ไม่ เหลือร่องรอยการเป็นกำแพงเมืองและมีการตัดทางรถไฟผ่าแนวกำแพงเมืองและพื้นที่ของ โบราณสถานดังรูป

รูปที่ 4.14 แสดงทางรถไฟที่สร้างประชิดเจดีย์วัดปีป

ที่มา :จากการสำรวจ วันที่ 18 มีนาคม 2556

-ในยุคที่ 4 สมัยรัชกาลที่ 5 ทางสัญจรมีครบทั้ง ทางน้ำ ทางถนนและทางรถไฟ โดยทางถนนและทางรถไฟนอกจากเป็นทางสัญจรแล้วยังทำหน้าที่เสมือนเป็นกรอบเมืองขนาดใหญ่(Edge) โดยทางรถไฟยังส่งผลต่อการขยายตัวของเมืองที่สะท้อน ดังรูป การแสดงการเปลี่ยนแปลงของผังเมืองเพชรบุรี ปี 2510 – 2550 เมื่อมีการสร้างถนนเพชรเกษมขึ้นจึงทำให้เมืองมีการขยายตัวไปทางทิศตะวันตกมากยิ่งขึ้น ปัจจุบันถนนเพชรเกษมได้มีการยกระดับถนนทำให้ถนนเส้นนี้กลายเป็นขอบเมือง(Edge) ทางด้านทิศตะวันตก

รูปที่ 4.15 แสดงการเปลี่ยนแปลงของผังเมืองเพชรบุรีปี 2510 – 2550

ที่มา : สำนักงาน โยธิการและผังเมืองจังหวัดเพชรบุรี

รูป 4.16 ถนนเพชรเกษม มุมมองจากถนนบันไดอิฐไปยังพระปรางค์วัดมหาธาตุ
ที่มาจาก การสำรวจ 6 เมษายน 2556

รูป 4.17 ถนนเพชรเกษม มุมมองจากถนนบันไดอิฐไปยังเขาบันไดอิฐ
ที่มาจาก การสำรวจ 6 เมษายน 2556

สรุปวิวัฒนาการของโครงข่ายเมือง

เมืองเพชรบุรีมีการสัญจรทั้งทางน้ำและทางบก แต่เมื่อมีการสร้างเขื่อนจึงทำให้ระดับน้ำในแม่น้ำเพชรบุรีลดลงซึ่งส่งผลกระทบต่อระดับน้ำในคลองเชื่อมต่อลดลงเช่นกัน ประกอบกับการสัญจรทางบกมีความสะดวกมากกว่า จึงทำให้ไม่มีการสัญจรทางน้ำในปัจจุบัน

ทางสัญจรทางบกในปัจจุบันมีทั้งทางถนนและทางรถไฟ โดยถนนที่เป็นทางเข้าเมืองเพชรบุรี คือ ถนนเพชรเกษมขาเข้าเมือง ถนนบันไดอิฐ ถนนราชดำริและถนนราชดำเนิน

ปัญหาและภัยคุกคาม

-เนื่องจากมีการสร้างถนนทับบนแนวกำแพงเมืองอีกทั้งมีการสร้างทางรถไฟตัดผ่านแนวกำแพงเมืองและโบราณสถานจึงทำให้ขาดการต่อเนื่องของแนวโบราณสถานจึงส่งผลต่อการรับรู้ขอบเขตของเมืองโบราณและเป็นการทำลายโบราณสถานให้เสื่อมสภาพและสูญเสียการใช้ประโยชน์เดิมที่ควรจะเป็น

-ทางสัญจรทางน้ำหายไป การเข้าถึงแม่น้ำยังไม่ดีพอ จึงทำให้แม่น้ำเริ่มลดบทบาทลง

-จากการสำรวจพบว่าแนวคันมะฮอกกานีบางส่วนหายไปและในบริเวณถนนบริพัตรไม่พบคันมะฮอกกานีอยู่เลย

-จากการสำรวจพบว่าบริเวณทางเท้ามีการตั้งป้ายขวางทางเดินเท้าจึงทำให้ผู้ที่สัญจรไม่สะดวก

4.1.2. วิวัฒนาการทางด้านสถาปัตยกรรม

ยุคที่ 1

ในยุคนี้เมืองเพชรบุรีปรากฏร่องรอยของแนวกำแพงเมืองและคูเมืองที่มีผังเป็นรูปสี่เหลี่ยมเกือบจัตุรัส โดยใช้แม่น้ำเพชรบุรีเป็นคูเมืองด้านตะวันตก(ศรีศักร วัลลิโภคม, 2538) บริเวณที่ตั้งมีเส้นทางน้ำล้อมถึง 3 ด้านจึงไม่จำเป็นต้องมีคลองคูเมือง(อัชฌวดี กมลาศน์ ณ อุษรยา, 2535) โบราณสถานโดยส่วนมากเกิดขึ้นภายในกำแพงเมืองและเนื่องจากได้รับอิทธิพลจากขอมจึงมีการสร้างศาสนสถานด้วยศิลาแลง เช่น ปราสาทวัดกำแพงแลงและฐานของปรางค์วัดมหาธาตุ มีการสร้างเสาชิงช้า และศาลเจ้าพ่อหลักเมืองไว้บริเวณภายในเขตกำแพงเมือง

รูปที่ 4.18 แสดงปราสาทวัดกำแพงแลง(ถ่ายในสมัยรัชกาลที่ 5)
ที่มา หอจดหมายเหตุ

รูปที่ 4.19 แสดงฐานของปรางค์วัดมหาธาตุที่ใช้ศิลาแลง
ที่มา จากการสำรวจ วันที่ 15 ธันวาคม 2555

รูปที่ 4.20 เสาชิงช้าที่วัดเพชรพลี
ที่มา จากการสำรวจ วันที่ 15 ธันวาคม 2555

รูปที่ 4.21 ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง บริเวณตำบลท่าราบ
ที่มา จากการสำรวจ วันที่ 15 ธันวาคม 2555

ยุคที่ 2

เมื่ออิทธิพลขอมเริ่มเสื่อมอำนาจลงและพุทธศาสนาเริ่มมีบทบาทมากยิ่งขึ้น ทำให้ในยุคนี้มีการสร้างวัดขึ้นเป็นจำนวนมาก เนื่องมาจากความศรัทธาและความเชื่อว่าการสร้างวัดคือการทำบุญที่ได้บุญสูงสุด ทำให้เกิดการแข่งขันกันสร้างวัดและมีการประชันฝีมือทางด้านศิลปกรรมมากขึ้น ซึ่งก่อให้เกิดศิลปะที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวเมืองเพชรบุรีที่เรียกว่า “สกุลช่างเมืองเพชร”

จากข้อมูลเอกสารและการสัมภาษณ์ อาจารย์กิตติพงษ์ พึ่งแดงและอาจารย์จำลอง บัวสุวรรณ พบว่าสกุลช่างเมืองเพชรบุรี ได้มีจุดกำเนิดมาจากวัดต่างๆ โดยมีสำนักช่างที่เป็นแหล่งกำเนิด 5 สำนัก คือ 1.สำนักช่างวัดใหญ่สุวรรณาราม 2.สำนักช่างวัดพลับพลาชัย (เป็นจุดกำเนิดของหนังใหญ่เพชรบุรีและหนังใหญ่วัดขนอน) 3.สำนักช่างวัดพระทรง 4.สำนักช่างวัดเกาะ 5.สำนักช่างวัดยาง (เป็นจุดกำเนิดของโรงเรียนช่างไม้ซึ่งกลายมาเป็นวิทยาลัยเทคนิคเพชรบุรีในปัจจุบัน) จึงทำให้ในยุคนี้เป็นยุคที่มีความเฟื่องฟูทางด้านศาสนาและศิลปะมากที่สุด

รูปที่ 4.22 วัดเกาะและจิตรกรรมวัดเกาะ
ที่มา จากการสำรวจ วันที่ 15 ธันวาคม 2555

รูปที่ 4.23 วัดพลับพลาชัยและหนังใหญ่วัดพลับพลาชัย
ที่มา จากการสำรวจ วันที่ 15 ธันวาคม 2555

ยุคที่ 3

ในยุคนี้เมืองหลวงได้มีการฟื้นฟูเมืองครั้งใหญ่ จึงทำให้ไม่มีการสร้างวัดเพิ่มมีเพียงแต่การบูรณะและปฏิสังขรณ์เท่านั้น นอกจากนี้ยังได้มีการติดต่อกับช่างชาวจีน เพื่อนำช่างมาช่วยในการบูรณะ จึงทำให้สถาปัตยกรรมในยุคนี้มีรูปแบบจีนเข้ามาผสม สังกัดได้จากเก๋งจีนที่วัดพลับพลาชัยและหน้าบันวัดมหาธาตุมีศิลปะจีนผสมอยู่และเนื่องจากในเมืองเพชรบุรีมีช่างฝีมือมากมาย จึงมีการนำช่างจากเพชรบุรีไปช่วยในการบูรณะที่เมืองหลวง

รูปที่ 4.24 หน้าบันที่วัดมหาธาตุเป็นศิลปะในสมัยรัชกาลที่ 3 ซึ่งมีการใช้งานกระเบื้องจีนเข้ามาประดับหน้าบัน

ที่มา: จากการสำรวจวันที่ 15 ธันวาคม 2555

รูปที่ 4.25 เก๋งจีนในวัดพลับพลาชัย

ที่มา: จากการสำรวจ วันที่ 15 ธันวาคม 2555

ยุคที่ 4 อารยธรรมตะวันตก (รัชกาลที่ 4-7 พ.ศ.2391-2475)

ในยุคนี้ถือได้ว่าเป็นยุคที่เมืองเพชรบุรีมีความสำคัญในฐานะการเป็นสถานที่แปรพระราชฐานของพระมหากษัตริย์ และได้ชื่อว่า เมือง 3 วัง อันได้แก่

1. พระนครคีรี(เขาวัง) ในสมัยรัชกาลที่ 4 บริเวณ อ.เมือง จ.เพชรบุรี
2. พระรามราชนิเวศน์ ในสมัยรัชกาลที่ 5 บริเวณ อ.เมือง จ.เพชรบุรี
3. พระราชนิเวศน์มฤคทายวัน ในสมัยรัชกาลที่ 6 บริเวณ อ.ชะอำ จ.เพชรบุรี

ซึ่งทั้ง 3 วังนี้ พระราชวังที่มีบทบาทมากที่สุด คือ พระนครคีรี เนื่องจากในสมัยรัชกาลที่ 4 ได้เกิดการล่าอาณานิคมจากชาวตะวันตก เพื่อเป็นการเลี่ยงการเป็นชาติอาณานิคมของตะวันตกโดยรัชกาลที่ 4 ทรงมีกุศโลบายในการเปิดประเทศเพื่อเปิดรับอารยธรรมสากลและเป็นการแสดงศักยภาพของสยามให้ทัดเทียมกับอารยประเทศ จึงทำให้เกิดการก่อตั้งพระนครคีรี ณ เขาสมณะขึ้น โดยพระราชวังแห่งนี้เป็นพระราชวังบนภูเขาแห่งแรกในประเทศไทยที่ยังคงอยู่จนถึงปัจจุบัน การสร้างพระราชวังแห่งนี้ยังนำความเจริญต่างๆเข้ามาในเมืองเพชร ไม่ว่าจะเป็น ถนน สะพานคอนกรีตแห่งแรกของเมืองเพชร นาหลวงซึ่งเป็นสถานที่ทำพิธีแรกนาขวัญและสนามหน้าเขาวัง(สนามหลวงเมืองเพชร) ที่เป็นสถานที่ทำกิจกรรมของเมือง

รูปที่ 4.26 พระนครคีรี

ที่มา จากการสำรวจ วันที่ 15 ธันวาคม 2555

รูปที่ 4.27 พระรามราชนิเวศน์

ที่มา จากการสำรวจ วันที่ 15 ธันวาคม 2555

ยุคที่ 5 เพชรบุรีในปัจจุบัน (พ.ศ.2475-ปัจจุบัน)

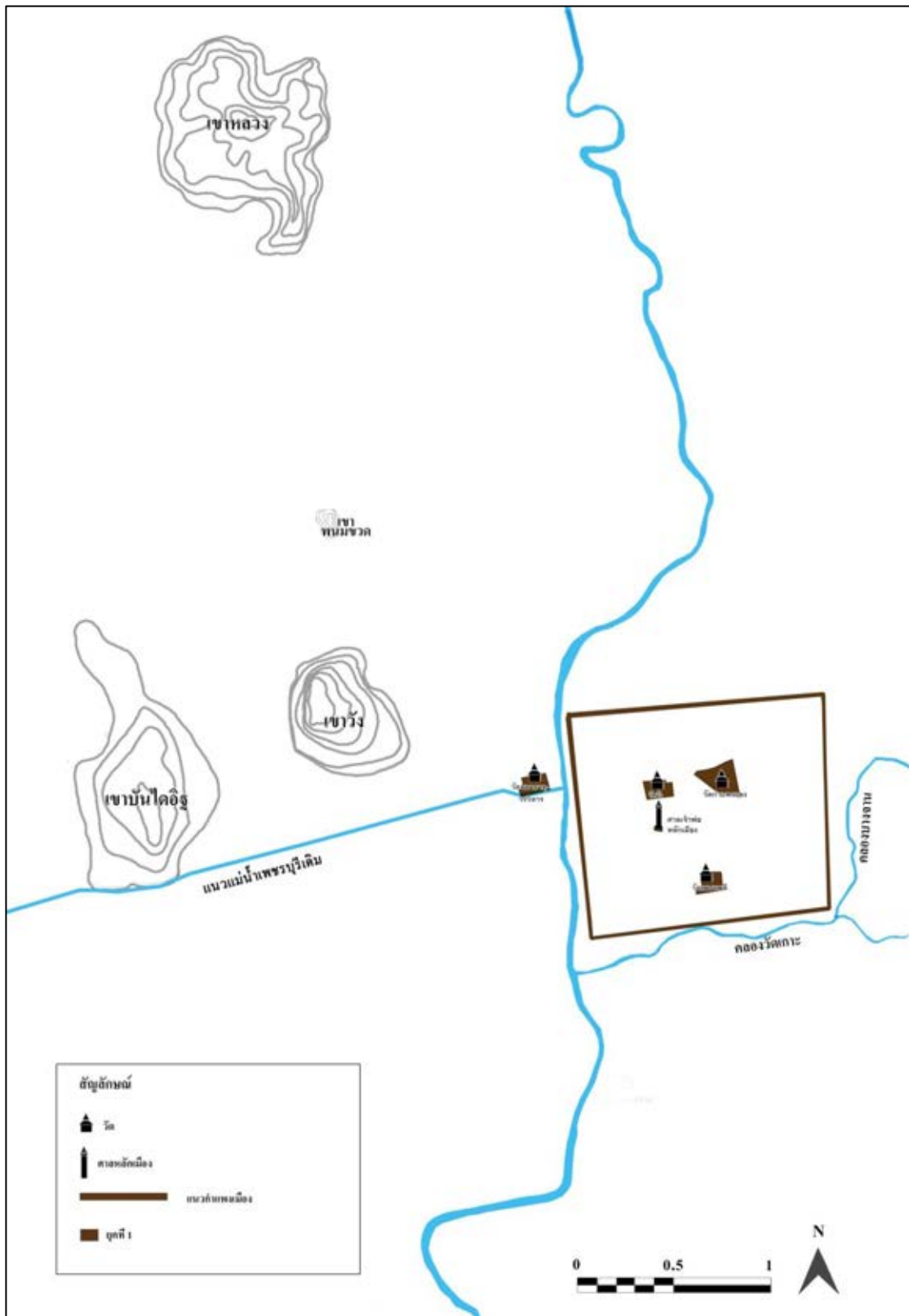
ในยุคนี้มีการสร้างศาลหลักเมืองแห่งใหม่ เนื่องจากตั้งแต่สมัยอยุธยา ชุมชนเมืองเพชรบุรีได้ย้ายศูนย์กลางเมืองมายังฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเพชรบุรีและได้มีการก่อตั้งพระราชวังถึง 2 แห่ง ใจเมืองจึงได้ย้ายมาอยู่ทางฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเพชรบุรี จึงทำให้มีการสร้างศาลหลักเมืองแห่งใหม่ขึ้น

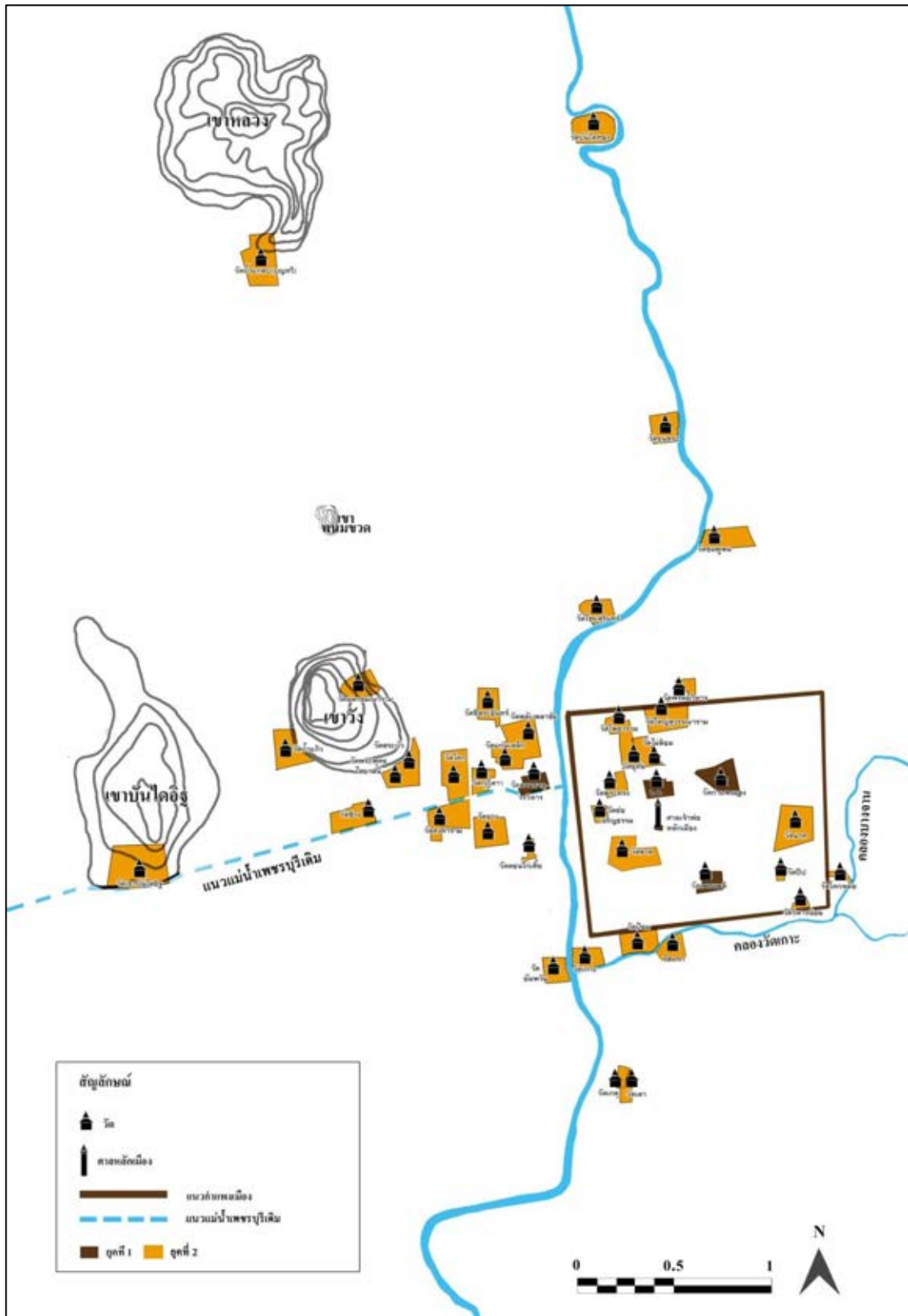
รูปที่ 4.28 ศาลหลักเมือง บริเวณตำบลคลองกระแซง

ที่มา จากการสำรวจ วันที่ 15 ธันวาคม 2555

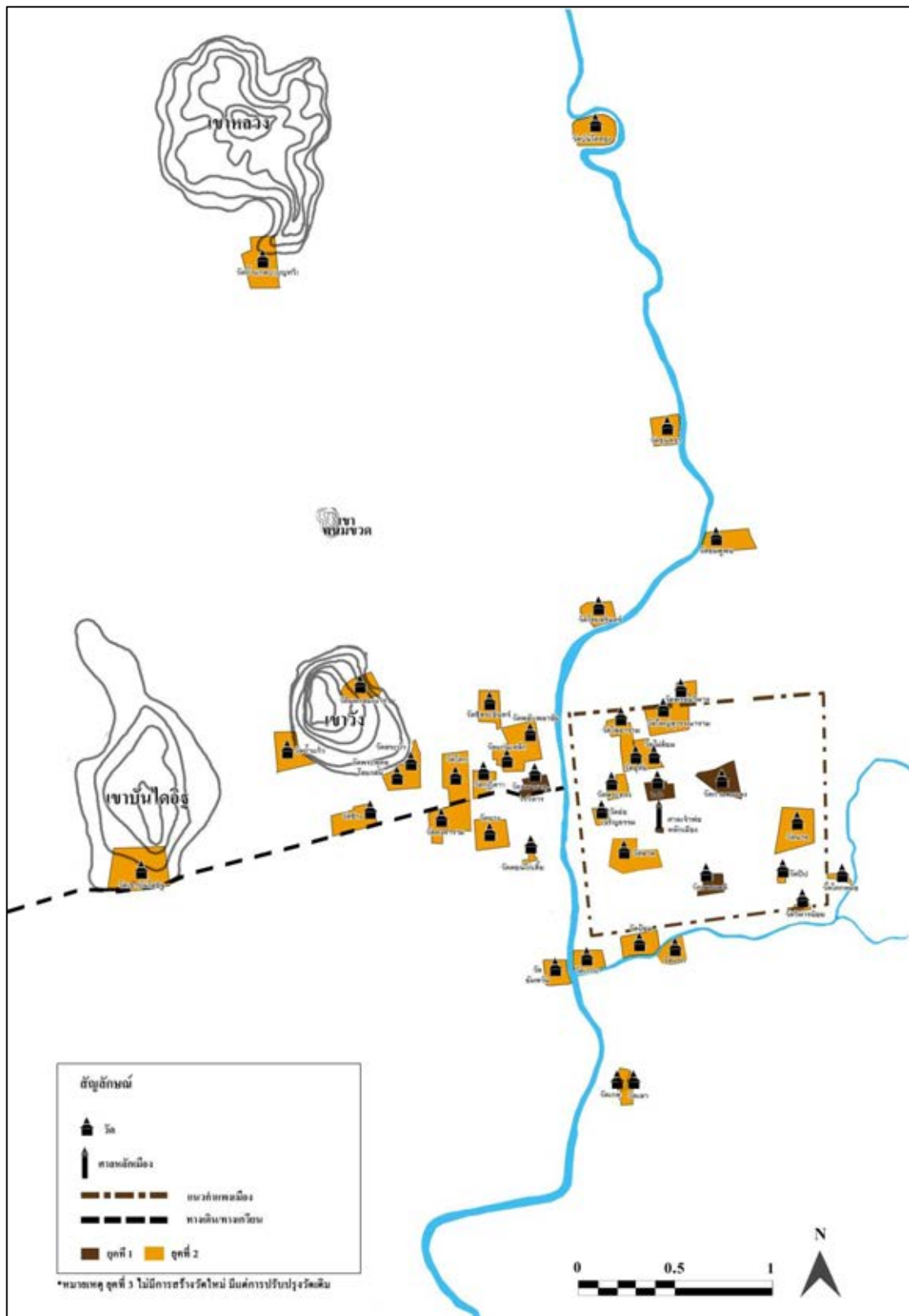
4.1.2. วิวัฒนาการทางด้านสถาปัตยกรรม

รูปที่ 4.29 แผนผังแสดงสถาปัตยกรรม ยุคที่ 1 สมัยทวารวดี - สุโขทัย (พุทธศตวรรษที่ 12-18)

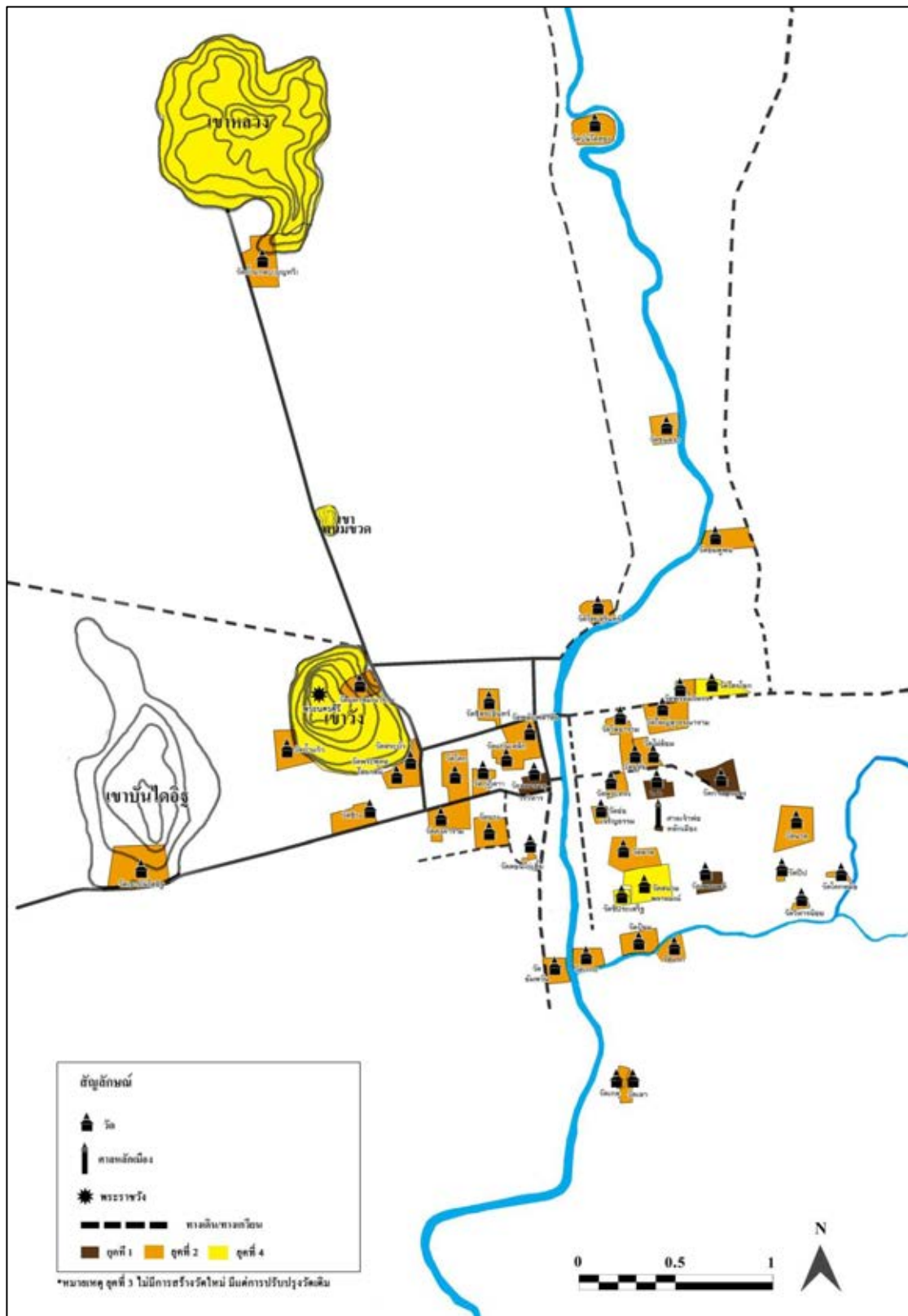

รูปที่ 4.30 แผนผังแสดงสถาปัตยกรรม ยุคที่ 2 สมัยสุโขทัย (ปลายพุทธศตวรรษที่ 18 -2310)

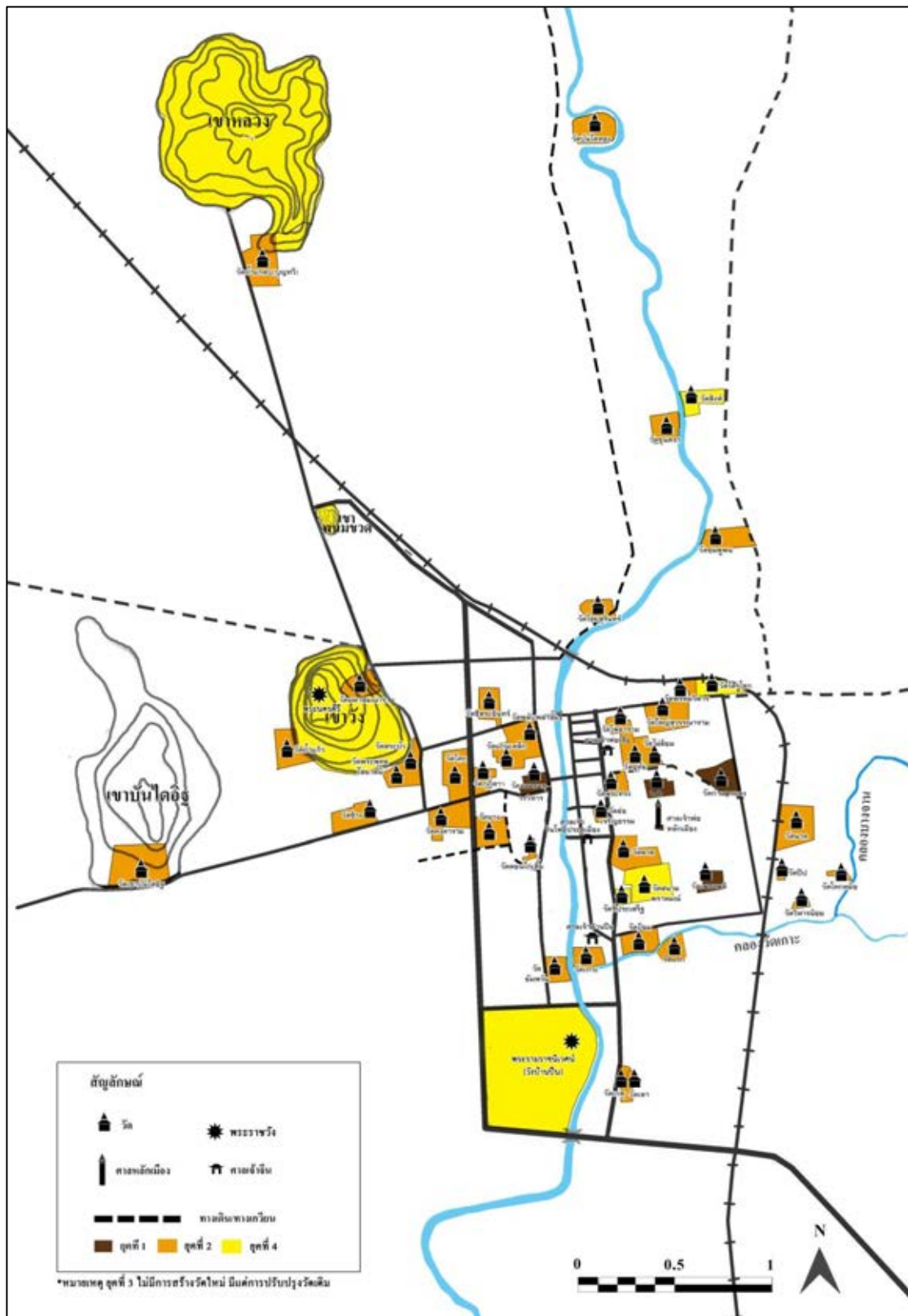

*หมายเหตุ เขตนี้ไม่มีการสร้างวัดเพิ่ม มีแต่การบูรณะและปฏิสังขรณ์วัดเดิม

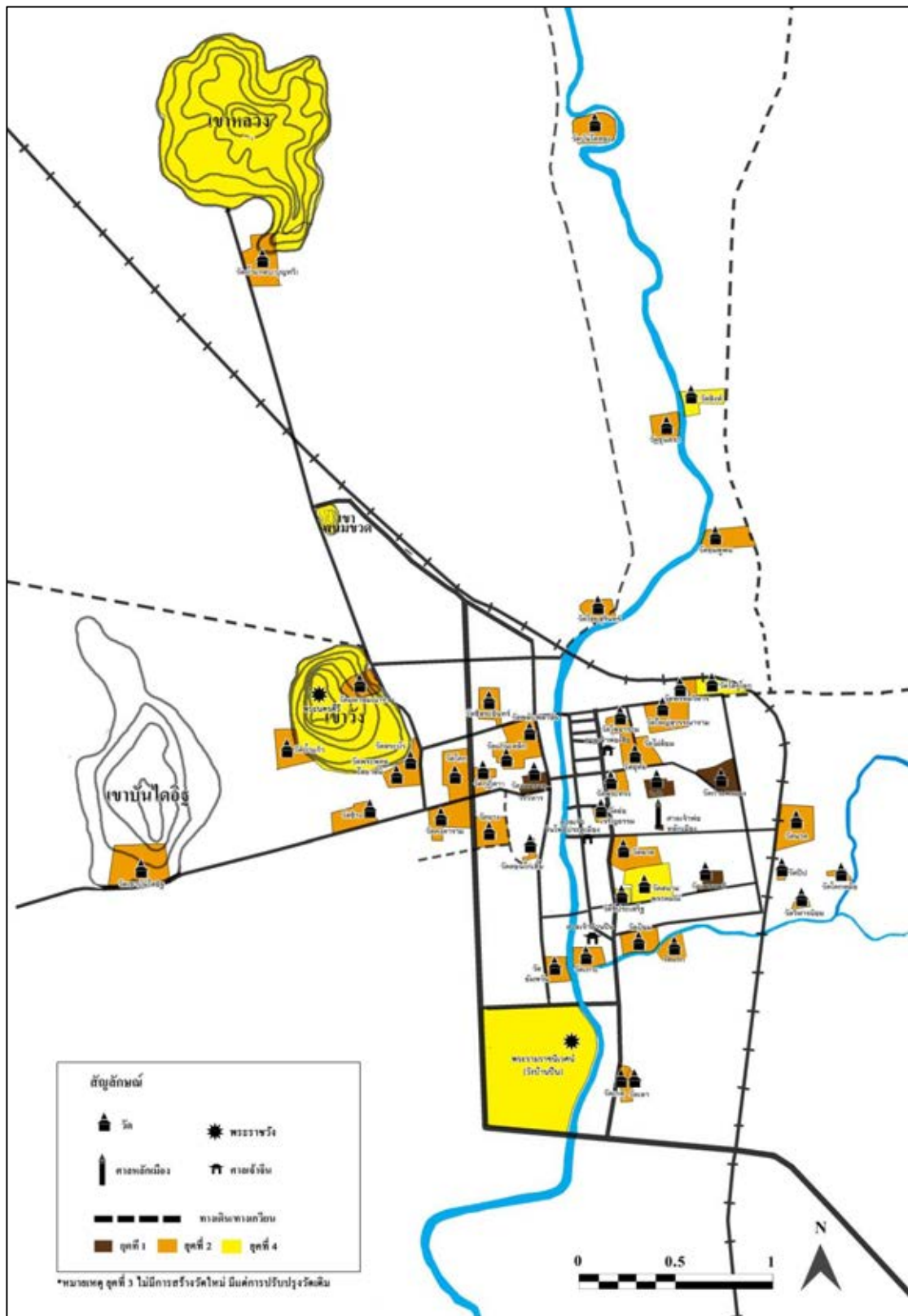
รูปที่ 4.31 แผนผังแสดงสถาปัตยกรรม ยุคที่ 3 รัตนโกสินทร์ตอนต้น (รัชกาลที่ 1-3)

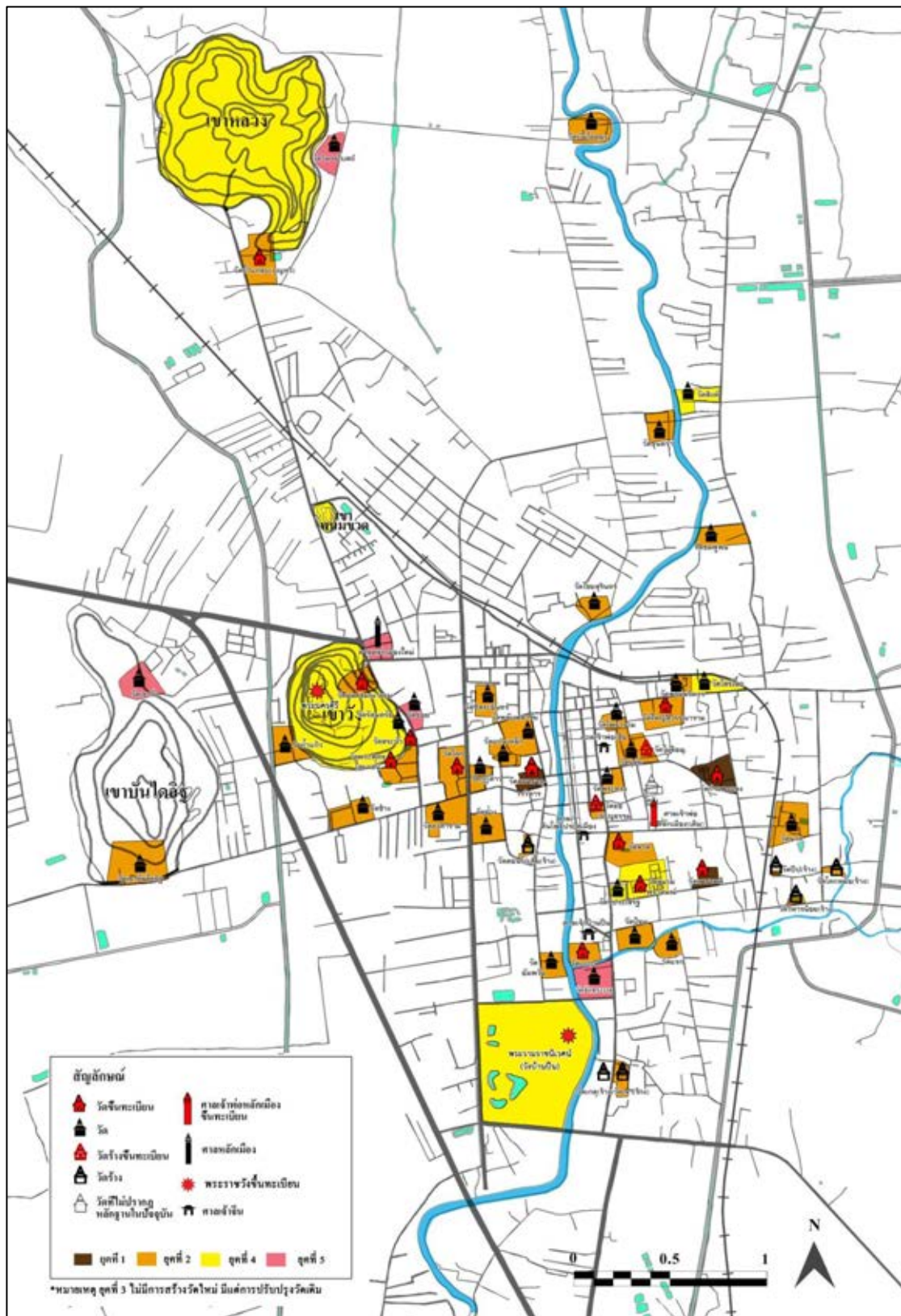
รูปที่ 4.32 แผนผังแสดงสถาปัตยกรรม ยุคที่ 4 อารยธรรมตะวันตก (รัชกาลที่ 4)

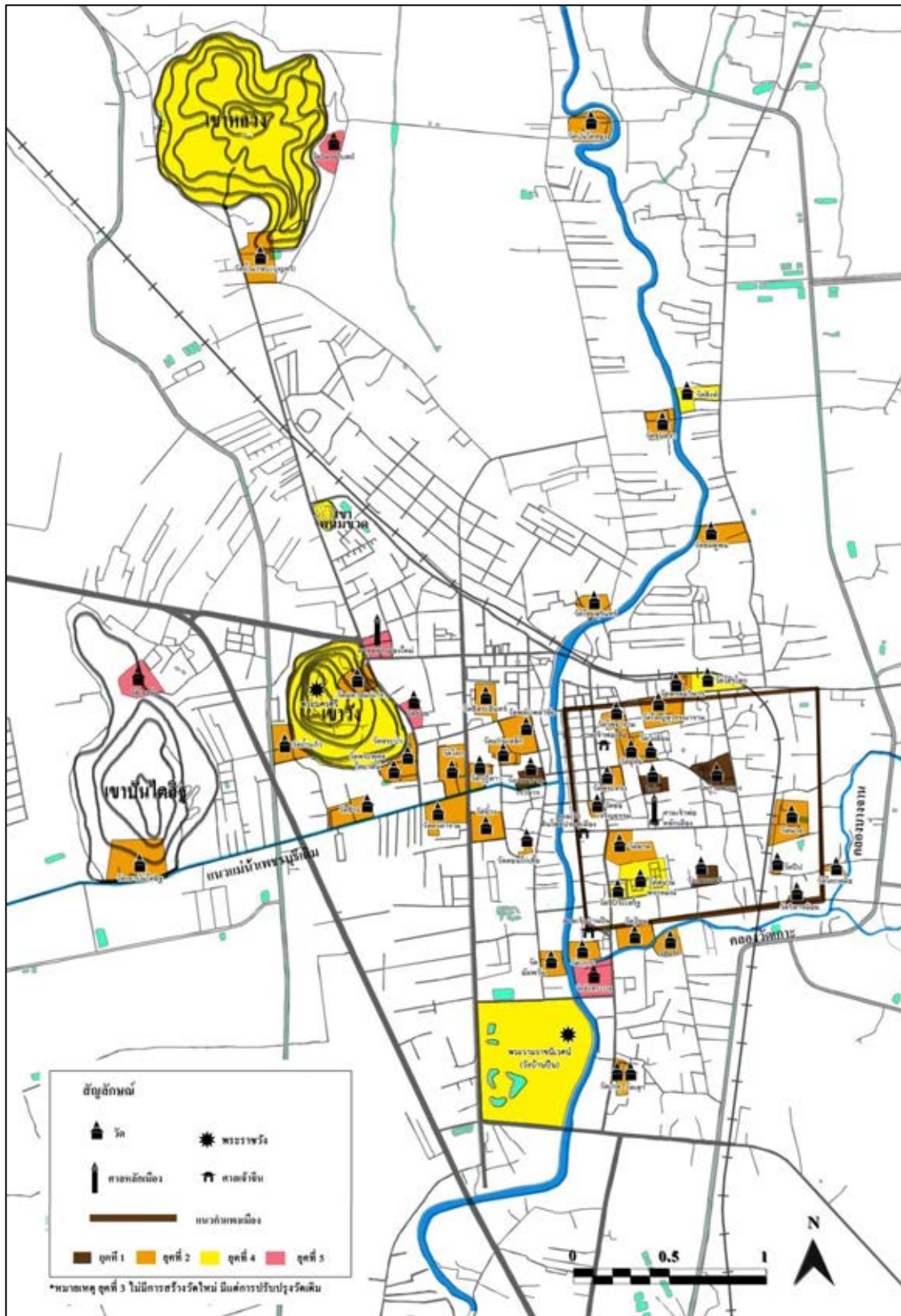
รูปที่ 4.33 แผนผังแสดงสถาปัตยกรรม ยุคที่ 4 อารยธรรมตะวันตก (รัชกาลที่ 5)

รูปที่ 4.34 แผนผังแสดงสถาปัตยกรรม ยุคที่ 4 อารยธรรมตะวันตก (รัชกาลที่ 6)

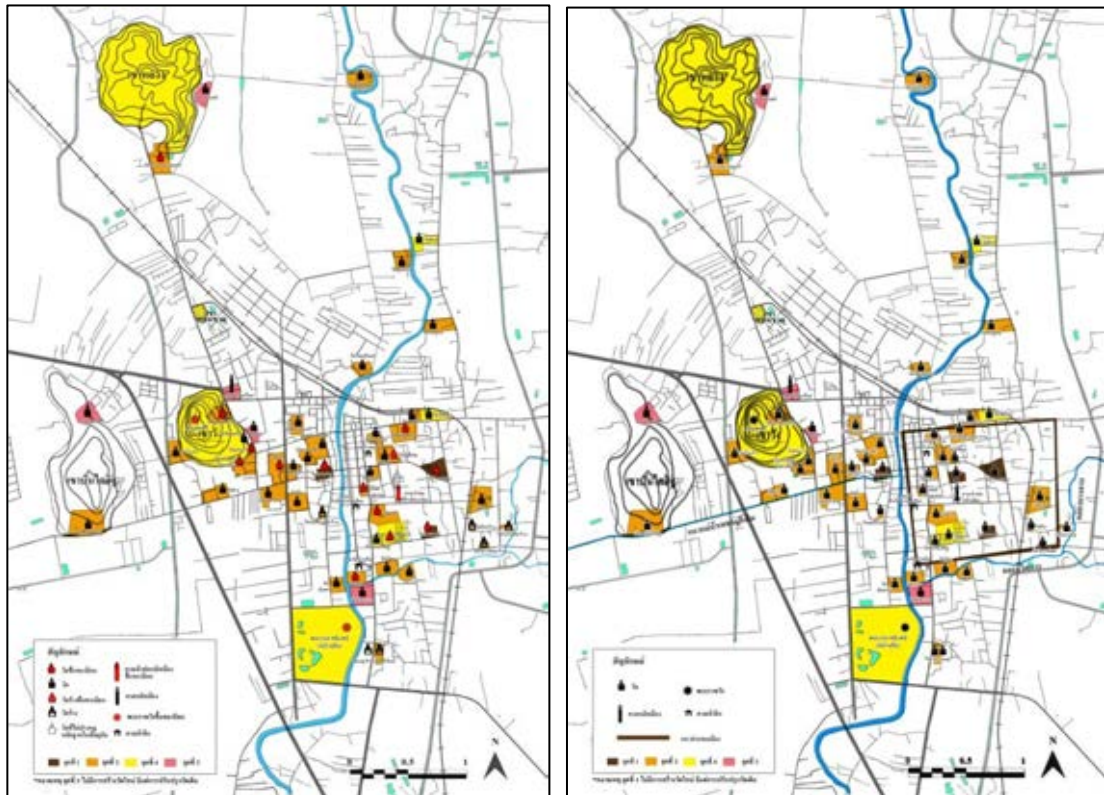

รูปที่ 4.35 แผนผังแสดงสถาปัตยกรรม ยุคที่ 5 เพชรบุรีในยุคปัจจุบัน (พ.ศ.2475-ปัจจุบัน)

รูปที่ 4.36 แผนที่ผังเมื่อนำสถาปัตยกรรมทุกยุคมาซ้อนทับกัน

การวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงขององค์ประกอบที่เป็นสถาปัตยกรรม

แผนผังสถาปัตยกรรม ยุคที่ 5

แผนผังสถาปัตยกรรมที่นำทุกยุคมาซ้อนทับกัน

รูป 4.37 แสดงการเปรียบเทียบแผนผังสถาปัตยกรรมในยุครที่ 5 และผังที่นำรวมทุกยุคมาซ้อนทับกัน

จากการเปรียบเทียบแผนผังของสถาปัตยกรรมทั้งสองผังสามารถสรุปสิ่งที่หายไปและสิ่งที่ยังคงเหลืออยู่ดังนี้

- สิ่งที่หายไป คือ วัดวัง ปัจจุบันกลายเป็นที่ตั้งของโรงเรียนอนุบาลแสงมิตร (บุญมี พิบูลย์สมบัติ, 2540) และกำแพงเมืองเพชรบุรีซึ่งปัจจุบันได้มีการสร้างถนนทับแนวกำแพงเมือง

- สิ่งที่ยังคงอยู่

- สิ่งที่ยังคงอยู่แต่ได้กลายเป็นวัดร้าง ได้แก่

- วัดร้างขึ้นทะเบียน ได้แก่ วัดช่อเจริญธรรม วัดไผ่ล้อม

- วัดร้าง ได้แก่ วัดเกตุ วัดโคกหม้อ วัดคอนไก่เตี้ย วัดปีป วัดเลา

- สิ่งที่ยังคงอยู่และมีการใช้งานมาจนถึงปัจจุบัน ได้แก่

- พระราชวังที่ขึ้นทะเบียน ได้แก่ พระนครคีรี วังบ้านปืน

-วัดที่ขึ้นทะเบียน ได้แก่ วัดเกาะแก้วสุธาราม วัดกำแพงแลง วัดโลก
วัดพระพุทธไสยาสน์ วัดเพชรพลี วัดถ้ำกลบ วัดมหาธาตุ วัดมหาสมณารามราชวรวิหาร วัดลาด
วัดสนามพราหมณ์ วัดใหญ่สุวรรณาราม วัดสระบัว

-วัด ได้แก่ วัดกุฎีดาว วัดแก่นเหล็ก วัดข่อย วัดเขากิว วัดเขابันไดอิฐ
วัดคงคาราม วัดจันทราวาส วัดชมพูน วัดช้าง วัดชีประเสริฐ วัดชีสระอินทร์ วัดไชยสุรินทร์
วัดไตรโลก วัดถ้ำแก้ว วัดนาค วัดบันไดทอง วัดป้อม วัดพรหมวิหาร วัดพลับพลาชัย วัดพระทรง
วัดโพธาราม วัดยาง วัดรัตนตรี วัดแรก วัดสิงห์ วัดวิหารโบสถ์ วัดอัมพวัน วัดอุทัย

-ศาลหลักเมือง ได้แก่ ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองเดิม (ขึ้นทะเบียน) และ
ศาลหลักเมืองใหม่

-ศาลเจ้า ได้แก่ ศาลเจ้าพ่อเสือ ศาลเจ้าตันโพธิ์ประตูเมือง ศาลเจ้าบ้านป็น

ข้อสังเกต

จากแผนผังที่ 4.36 สังเกตได้ว่าบริเวณในเมืองมีความหนาแน่น ของโบราณมากที่สุด แสดงว่าบริเวณนี้มีความเข้มข้นทางวัฒนธรรมมากกว่าบริเวณอื่น และเมื่อพิจารณาจำนวน โบราณสถานพบว่าโบราณสถานที่มีจำนวนมากที่สุด คือ วัด ซึ่งมีถึง 48 แห่ง ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึง การมีพระพุทธศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ โดยทางฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเพชรบุรีมีจำนวน มากกว่าฝั่งตะวันตก และโบราณสถานส่วนมากอยู่ในบริเวณกำแพงเมือง ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า บริเวณนี้มีความเข้มข้นทางวัฒนธรรมมากที่สุด และการเป็นที่ตั้งวังถึง 2 แห่ง สะท้อนให้เห็นถึง ความสำคัญของพื้นที่ โดยพระนครคีรีแสดงให้เห็นถึงการวางผังที่สอดคล้องระหว่างตัวอาคารและ ภูเขา ที่ใช้ธรรมชาติเป็นปราการในการป้องกันภัย เช่น การใช้ความชันของภูเขา จึงไม่จำเป็นต้องมี กำแพงวังและการอยู่ที่สูงจึงสามารถมองข้าศึกศัตรูได้รอบทิศ

รูปที่ 4.37 ทศนิยภาพจากพระนครคีรีไปยังตัวเมืองเพชรบุรี

ที่มา : จากการสำรวจวันที่ 15 ธันวาคม 2555

รูปที่ 4.38 มุมมองจากพระนครคีรีไปสู่ตัวเมืองทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ พ.ศ.2506

ที่มา: <http://www.bloggang.com/viewblog.php?id=pn2474&date=22-03-2011&group=38&gblog=14>

รูปที่ 4.39 มุมมองจากพระนครคีรีไปสู่ตัวเมืองทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือในปัจจุบัน พ.ศ. 2555

ที่มา : จากการสำรวจวันที่ 15 ธันวาคม 2555

เนื่องจากมุมมองที่มองจากพระนครคีรีสามารถมองสภาพเมืองได้รอบทิศ มุมมองดังกล่าวสามารถแสดงถึงความเปลี่ยนแปลงของเมืองเพชรบุรี จากการเปรียบเทียบภาพถ่ายเมื่อ พ.ศ. 2506 และภาพถ่ายปัจจุบันพ.ศ. 2555 บริเวณมุมมองเดียวกัน พบว่าจากเดิมที่มีแต่ที่โล่งว่างและทุ่งนา ปัจจุบันได้มีการก่อสร้างอาคารบ้านเรือนขึ้นมากมาย เนื้อเมืองจากเดิมที่มีธรรมชาติมากกว่าสิ่งปลูกสร้าง แต่ปัจจุบันเมื่อเมืองมีการพัฒนาและขยายตัวมากขึ้นจึงทำให้จำนวนอาคารและสิ่งปลูกสร้างมีมากกว่าธรรมชาติ ความสูงของอาคารบ้านเรือนจากเดิมที่เป็นอาคาร 1-2 ชั้น ปัจจุบันก็เริ่มมีการก่อสร้างอาคารสูงมากขึ้น แต่สิ่งที่ยังคงอยู่จากอดีตมาจนถึงปัจจุบันก็คือสนามหน้าเขาวัง (สนามหลวงเมืองเพชร) ที่ยังคงเป็นที่โล่งว่างและเป็นที่ทำกิจกรรมของเมืองมาโดยตลอด

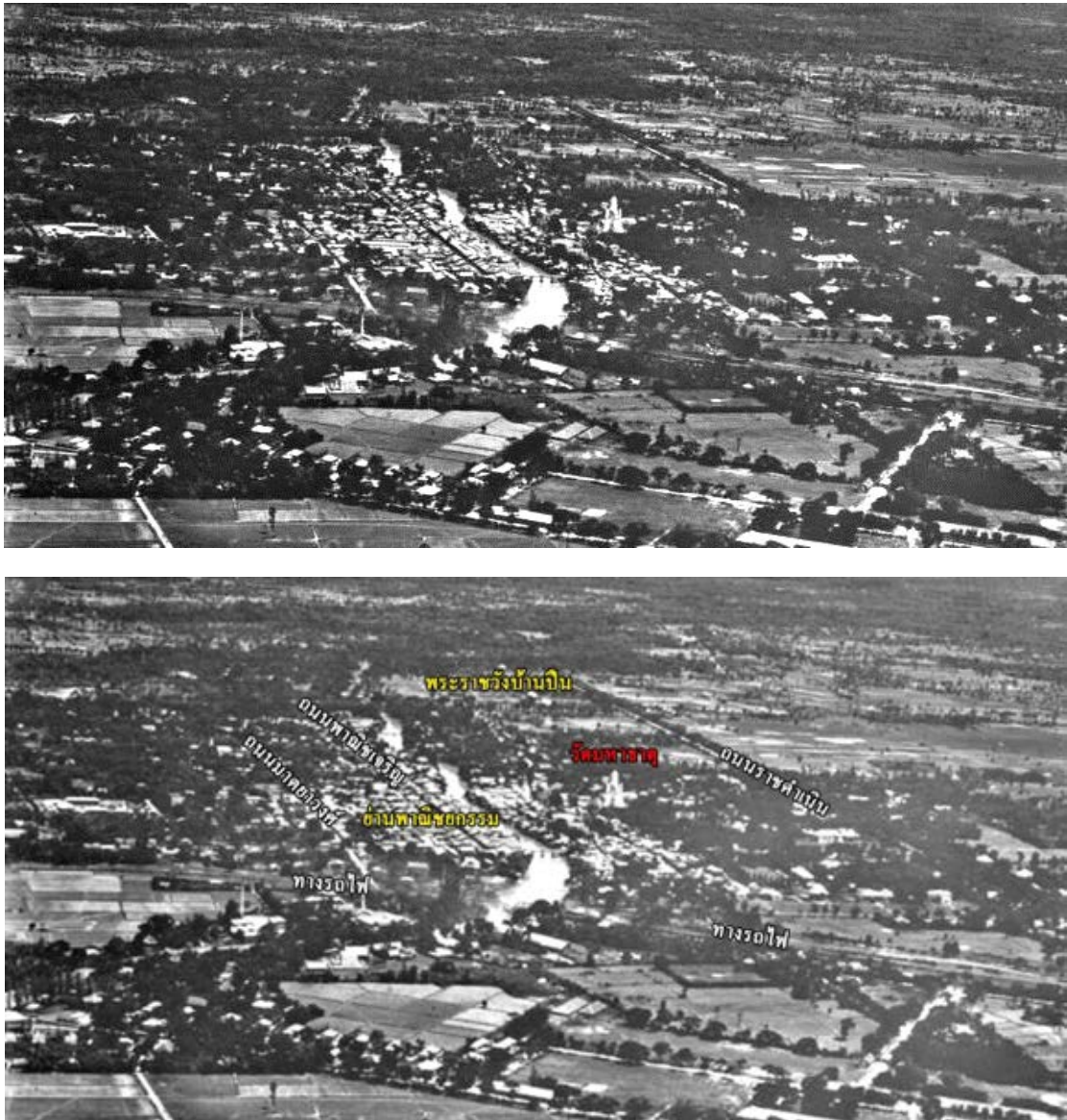

รูปที่ 4.40 มุมมองจากพระนครคีรีไปสู่ถนนราชวิถี ตัวเมือง และพระปรางค์วัดมหาธาตุ
ที่มา : จากการสำรวจวันที่ 15 ธันวาคม 2555

รูปที่ 4.41 มุมมองจากพระนครคีรีไปสู่ปรางค์วัดมหาธาตุ
ที่มา : จากการสำรวจวันที่ 15 ธันวาคม 2555

จากภาพถ่ายทั้งสองภาพ สังเกตได้ว่า สถาปัตยกรรมที่สูงที่สุด คือ พระปรางค์วัดมหาธาตุ ซึ่งทำหน้าที่เป็นใจเมืองและเป็นสัญลักษณ์ที่แสดงถึงเขาพระสุเมรุตามคติภูมิจักรวาล จึงเป็นโบราณสถานที่มีความสำคัญต่อชาวเมืองเพชรบุรี

รูป 4.42 แสดงภาพมุมสูงไปสู่ตัวเมืองเพชรบุรี ถ่ายเมื่อ 27 กรกฎาคม 2488
ที่มา หอจดหมายเหตุ

จากภาพ สังเกตได้ว่าเมืองมีความหนาแน่นบริเวณริมน้ำ อาคารบ้านเรือนโดยส่วนมากมีความสูงใกล้เคียงกันและมีความสูงไม่มากนัก สถาปัตยกรรมที่มีความโดดเด่นและมีความสูงมากที่สุดบริเวณนี้ คือ พระปรางค์วัดมหาธาตุ จึงเป็นสถาปัตยกรรมที่เป็นจุดหมายตาของเมืองตั้งแต่ออดีตมาจนถึงปัจจุบัน

รูปที่ 4.43 มุมมองจากสะพานจอมเกล้า
ไปสู่ตลาดในสมัย ร.5

ที่มา : หนังสือพระพุทธเจ้าหลวงกับเมืองเพชร

รูปที่ 4.44 มุมมองจากสะพานจอมเกล้า
ไปสู่ตลาดในปัจจุบัน

ที่มา : จากการสำรวจ พ.ศ.2555

รูปที่ 4.45 และ 4.46 มุมมองจากสะพานจอมเกล้าไปสู่พระนครคีรี

ที่มา : ห้องสมุดท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

ที่มา : จากการสำรวจ พ.ศ. 2555

จากรูป สังเกตได้ว่าสิ่งที่เปลี่ยนแปลงไปก็คือ รูปแบบอาคารและสภาพแวดล้อมโดยรอบ เห็นได้ว่าบ้านเรือนในสมัยก่อนโดยส่วนมากเป็นหลังคาทรงจั่วหรือทรงมนิลาและมีความสูงของอาคารประมาณ 1-2 ชั้น จึงทำให้เห็นทิวทัศน์ของพระนครคีรีและสภาพแวดล้อมโดยรอบได้ชัดเจน แต่ปัจจุบันมีการก่อสร้างอาคารหลากหลายรูปแบบและไม่ได้มีการควบคุมความสูงและการติดตั้งป้ายโฆษณา จึงทำให้มุมมองไปสู่พระนครคีรีถูกบดบังด้วยสิ่งก่อสร้างและป้ายโฆษณาต่างๆ

รูปที่ 4.47 และ 4.48 มุมมองจากสะพานจอมเกล้าไปสู่พระปรางค์วัดมหาธาตุ
ที่มา : ห้องสมุดท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี ที่มา : จากการสำรวจ พ.ศ.2555

จากรูปสังเกตได้ว่าได้มีการสร้างอาคารบ้านเรือนขึ้นเพิ่มเติมซึ่งทำให้มุมมองของภาพนี้เปลี่ยนไป จากเดิมที่หลังคาวัดเป็นหลังคาที่สูงกว่าหลังคาบ้าน แต่ปัจจุบันหลังคาของอาคารบ้านเรือนมีระดับสูงพอๆ กับโบสถ์ของวัด อีกทั้งมีการใช้สีสันทันที่เด่น จึงทำให้พระปรางค์และวัดมีความโดดเด่นน้อยลง

รูปที่ 4.49 มุมมองจากสะพานใหญ่ไปสู่วัดมหาธาตุ
ที่มา : ห้องสมุดท้องถิ่นมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี ที่มา : จากการสำรวจ พ.ศ. 2555

เมื่อเปรียบเทียบสภาพเมืองในอดีตและสภาพเมืองในปัจจุบัน พบว่าเมืองมีการเปลี่ยนแปลงไปเป็นอย่างมาก จากเดิมที่อาคารและบ้านเรือน มีความสูงไม่มากนักจึงทำให้พระปรางค์ วัดมหาธาตุและพระนครคีรีมีความโดดเด่นและเป็นจุดหมายตาของเมือง ปัจจุบันอาคารบ้านเรือนเริ่มมีการสร้างอาคารสูงมากขึ้นและมีรูปแบบอาคารที่หลากหลาย ซึ่งถ้าในอนาคตไม่มีการควบคุมความสูงของอาคารและสิ่งปลูกสร้าง โบราณสถานที่เป็นจุดหมายตาของเมือง เช่น พระปรางค์ วัดมหาธาตุและพระนครคีรี อาจถูกสถาปัตยกรรมและสิ่งปลูกสร้างอื่นๆ ทำลายทัศนียภาพที่เคยมีความโดดเด่นและมีคุณค่าที่สำคัญของเมือง

ข้อสังเกตด้านทางสัญจรและตำแหน่งของโบราณสถาน

ข้อสังเกต ระหว่างเส้นทางการสัญจร(ถนน) และ โบราณสถานพบว่า ถนนที่มีโบราณสถานมากที่สุด คือ ถนนศรีรัฐยา ซึ่งมี โบราณสถานถึง 10 แห่ง รองลงมาคือ ถนนบันไดอิฐ จำนวน 6 แห่ง และถนนภายในเขตกำแพงเมืองที่มีโบราณสถานมากที่สุดคือ ถนนมาตยาจารย์ ซึ่งมี โบราณสถานทั้งหมด 5 แห่ง รองลงมาคือ ถนนพระทรงและถนนเพชรพลี ซึ่งมีโบราณสถาน 3 แห่ง นอกจากนี้ พบว่าถนนที่เป็นแกนเชื่อมต่อระหว่างเขาวังกับแนวกำแพงเมือง คือ ถนนชีสระอินทร์ และถนนพงษ์สุริยา ถนนที่เป็นแกนหลักไปยังเขาวัง คือ ถนนราชวิถี ทำให้ถนนทั้ง 8 สายนี้มีศักยภาพในการพัฒนาเป็นเส้นทางชมโบราณสถาน โดยต้องคำนึงถึงความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสองข้างถนน องค์ประกอบถนน เช่น สายไฟฟ้า ป้ายต่างๆ ต้นไม้ถนน รวมถึงทางเดินเท้าและการเน้นมุมมองไปสู่โบราณสถานต่างๆ เนื่องจากบริเวณนี้มีที่ตั้งของโบราณสถานเป็นจำนวนมาก จึงควรจำกัดขนาดและน้ำหนักบรรทุกของรถยนต์และรถบรรทุก ในบริเวณนี้เพื่อไม่ให้โบราณสถานได้รับผลกระทบจากแรงสั่นสะเทือนจากการสัญจรของรถบรรทุก

การวิเคราะห์แนวของกำแพงเมือง

โบราณสถานที่เคยเป็นองค์ประกอบเมืองที่สำคัญ คือ แนวกำแพงเมืองและคูเมือง ซึ่งปัจจุบันแนวกำแพงเมืองไม่เหลือร่องรอยแล้ว โดยตำแหน่งของกำแพงเมืองทั้ง 4 ด้านมีผู้กล่าวถึงตำแหน่งของกำแพงเมืองตรงกัน 3 ด้าน คือ บริเวณถนนพามิขเจริญ ถนนพงษ์สุริยาและถนนท่าหิน แต่บริเวณแนวกำแพงเมืองทางด้านตะวันออกนั้นมามีข้อมูลที่ต่างกัน โดยมี 2 แนวคิด คือ บริเวณที่เป็นถนนโพธิ์การ้องและบริเวณที่เป็นถนนสูง ผู้วิจัยจึงวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารต่างๆและการสัมภาษณ์ ดังนี้

เมืองเพชรบุรีปรากฏร่องรอยของแนวกำแพงเมืองที่มีผังเป็นรูปสี่เหลี่ยมเกือบจัตุรัส โดยใช้แม่น้ำเพชรบุรีเป็นคูเมืองด้านตะวันตก (ศรีศักร วัลลิโภดม, 2532)

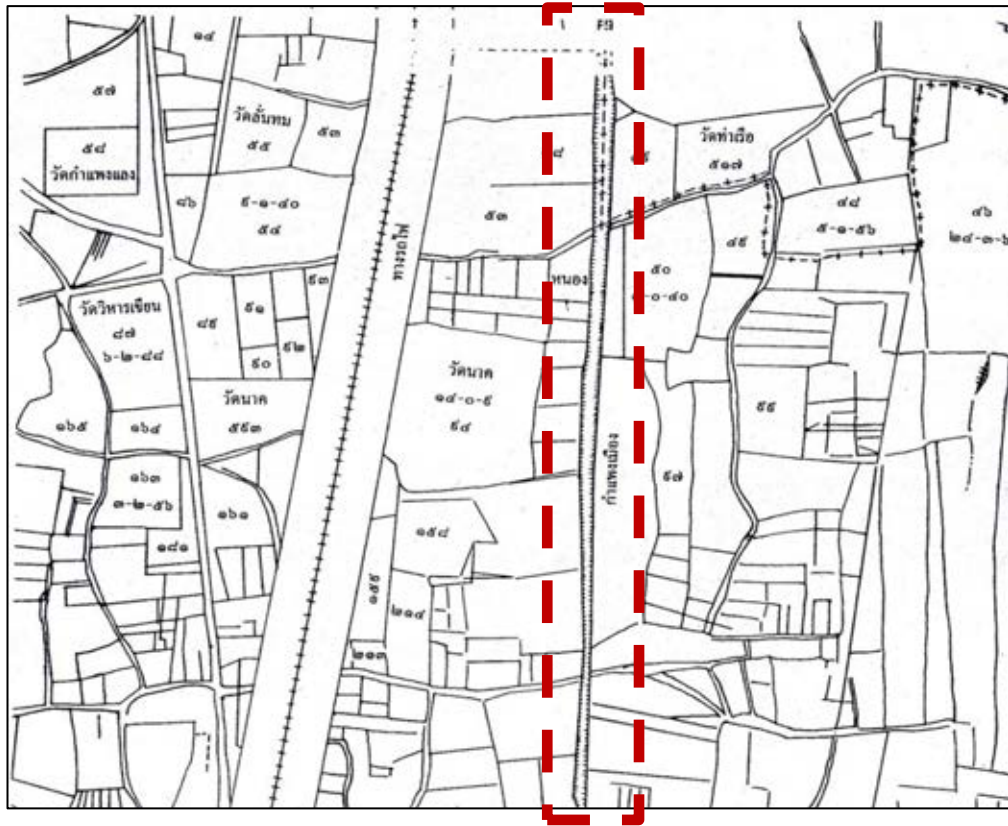
จากในจดหมายเหตุของมองซิเออร์เซเบเรต์ ราชทูตฝรั่งเศสที่เดินทางเข้ามาเจริญพระราชไมตรี ในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ตอนที่กล่าวถึงการเดินทางเพื่อไปลงเรือที่เมืองมะริด ในปี พ.ศ.2230 ได้บรรยายเมืองเพชรบุรีไว้ว่า “ เมืองเพชรบุรีนี้เป็นเมืองขนาดใหญ่ในประเทศสยาม และพระเจ้าแผ่นดินสยามก็เคยมาประทับอยู่ในเมืองนี้เสมอ ๆ เมืองนี้มีกำแพงก่อด้วยอิฐล้อมรอบ และมีหอรบหลายแห่ง แต่กำแพงนั้นชำรุดหักพังลงมากแล้วยังเหลือคืออยู่แถบเดียวเท่านั้น บ้านเรือนในเมืองนี้ไม่คงงามเลย เพราะเป็นเรือนปลูกด้วยไม้ไผ่ทั้งสิ้นสิ่งทีงามมีแต่วัดวาอารามเท่านั้น และวัดในเมืองนี้ก็มิเป็นอันมาก”

จากประวัติความเป็นมาขององค์การบริหารส่วนตำบลช่องสะแกได้มีการกล่าวถึงแนวกำแพงเมืองว่า “ ถนนสูงหรือกำแพงเมืองปัจจุบันได้หมดสภาพไปแล้ว เพราะหลังจากเกิดเหตุการณ์ไฟไหม้เมืองเพชรบุรีครั้งใหญ่ แล้วทางเทศบาลและชาวบ้าน ได้นำรถยนต์มาขุดลอกดินบนกำแพงเมืองหมดไปจนถึงพื้นล่าง ครั้งก่อนกำแพงเมือง มีความสูงขนาดครึ่งหนึ่งของเสาไฟฟ้า และมีความยาวรวม 1 กิโลเมตร” จากข้อความดังกล่าว นั้นได้ตรงกับการสัมภาษณ์เจ้าอาวาสวัดนาค ซึ่งท่านได้กล่าวว่า แต่ก่อนเคยมีแนวกำแพงเมืองแนวสุดท้ายอยู่บริเวณถนนสูง ต่อมาได้มีเหตุการณ์ไฟไหม้ครั้งใหญ่บริเวณตลาดเมืองเพชรบุรี จึงได้มีชาวบ้านนำอิฐของกำแพงเมืองไปถมที่และนำอิฐไปซ่อมแซมบ้าน โดยทางวัดนาคได้มีการนำอิฐ(ดังรูปที่ 4.50) ที่มาจากกำแพงเมืองมาสร้างกำแพงวัดเช่นกัน และภายหลังแนวกำแพงเมืองแห่งนี้ได้กลายมาเป็นถนนสูงในปัจจุบัน

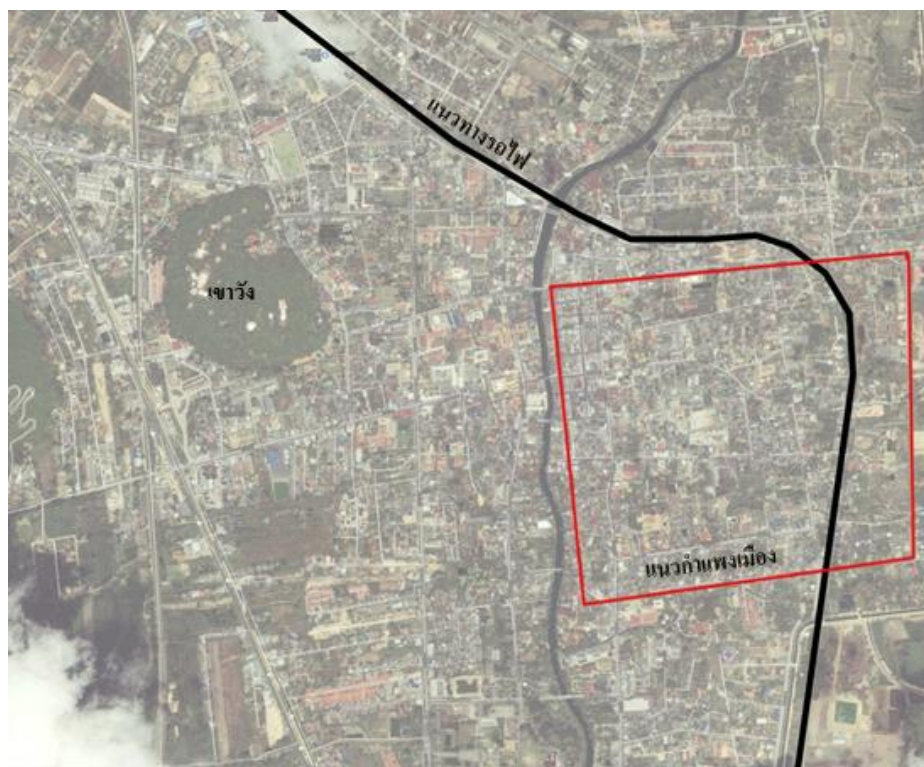
รูปที่ 4.50 อิฐที่มาจากกำแพงเมืองบริเวณกำแพงวัดนาค
ที่มา จากการสำรวจ 18 มีนาคม 2556

นอกจากนี้ยังปรากฏแนวกำแพงเมืองในผังโหนดที่ดิน ดังรูป

รูปที่ 4.51 ผังโหนดที่ดินแสดงแนวกำแพงเมือง
ที่มา : หนังสือประวัติวัดพระรูป, 2540 หน้า 146

จากตำแหน่งของกำแพงเมืองทางด้านทิศตะวันออกคือ บริเวณที่เป็นถนนสูง จึงทำให้ทราบว่าทางรถไฟได้ตัดผ่านบริเวณเมืองเก่า ดังรูป

รูปที่ 4.52 แนวทางรถไฟที่ตัดผ่านเมืองเก่า

ที่มา: จากการวิเคราะห์

สรุปวิวัฒนาการองค์ประกอบที่เป็นสถาปัตยกรรม

องค์ประกอบที่เป็นสถาปัตยกรรมที่สำคัญ ได้แก่ พระราชวัง 2 แห่ง วัด 48 แห่ง ศาลหลักเมือง 2 แห่ง ศาลเจ้า 3 แห่งและกำแพงเมือง โดยมีสถาปัตยกรรมที่ได้รับการขึ้นทะเบียนโบราณแล้ว 29 แห่ง

เพชรบุรีเป็นเมืองที่มีพัฒนาการตั้งแต่สมัยทวารวดีมาจนถึงยุคปัจจุบัน โดยได้รับอิทธิพลจากชาติต่างๆ จึงทำให้สถาปัตยกรรมในเมืองเพชรบุรีมีรูปแบบที่หลากหลายทั้งศิลปะแบบขอม ศิลปะแบบไทย ศิลปะแบบจีน และศิลปะแบบตะวันตก โดยยังปรากฏสถาปัตยกรรมที่สร้างขึ้นในแต่ละยุคเห็นในปัจจุบัน เมืองเพชรบุรีจึงมีศักยภาพในการพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีชีวิต

ปัญหาและภัยคุกคาม

- จากการสำรวจพบว่า ปัจจุบันยังไม่มีกรคำนึงถึงมุมมองไปสู่โบราณสถาน ทำให้ทัศนียภาพของโบราณหรือสถานที่สำคัญถูกบดบัง เช่น การถูกบดบังด้วยป้ายโฆษณา สายไฟฟ้า หรือ องค์ประกอบที่ไม่สอดคล้องกับโบราณสถาน

- โบราณสถานบางแห่งมีการต่อเติมที่ไม่สอดคล้องกับสถานที่ จึงควรให้ความรู้เกี่ยวกับการใช้วัสดุและการอนุรักษ์ที่ถูกต้อง

- แนวกำแพงเมืองไม่ปรากฏให้เห็นในปัจจุบัน จึงทำให้ขาดการรับรู้

- มีการใช้ประโยชน์ที่ดินผิดประเภท เช่น การมีสถานเริงรมติดกับโบราณสถาน

รูปที่ 4.53 การใช้วัสดุที่ไม่สอดคล้องกับ โบราณสถาน

รูปที่ 4.54 พระนครคีรีถูกบดบังด้วยป้ายและสิ่งปลูกสร้าง

รูปที่ 4.55 สถานเริงรมที่ตั้งอยู่บริเวณเคเบิลคาร์ของพระนครคีรี

4.1.3 วิวัฒนาการของย่าน

ย่านที่จะกล่าวถึงดังต่อไปนี้ เป็นย่านที่เป็นวิถีชีวิตของคนเมืองเพชรบุรีและย่านของกลุ่มช่างฝีมือ โดยย่านที่เป็นช่างฝีมือของเมืองเพชรบุรีนั้น มิได้อยู่รวมกันเป็นย่านเหมือนอย่างอื่น ๆ มีแต่เพียงย่านช่างทองเท่านั้นที่มีการรวมกลุ่มเป็นย่าน ส่วนช่างฝีมือสายอื่นๆล้วนมีจุดกำเนิดมาจากวัด(สำนักช่าง) สกุลช่างเมืองเพชรบุรีประกอบด้วย 5 สำนักช่างด้วยกัน คือ 1.สำนักช่างวัดใหญ่สุวรรณาราม 2.สำนักช่างวัดพลับพลาชัย 3.สำนักช่างวัดพระทรง 4.สำนักช่างวัดยาง และ 5.สำนักช่างวัดเกาะ โดยรายละเอียดที่ผู้วิจัยสามารถสืบค้นเริ่มปรากฏในสมัยอยุธยา ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ยุคที่ 2 สมัยอยุธยา (ปลายพุทธศตวรรษที่ 18 – พ.ศ.2310)

ในสมัยอยุธยาชุมชนเริ่มมีการขยายตัวออกมานอกกำแพงเมืองโดยมีศูนย์กลางอยู่ที่วัดมหาธาตุ ซึ่งเป็นศูนย์กลางรวมทางด้านการปกครอง เศรษฐกิจและสังคม จึงทำให้เกิดย่านพาณิชยกรรมบริเวณหน้าวัดมหาธาตุ นอกจากนี้ในบริเวณใกล้เคียงยังเป็นย่านหมู่บ้านปั้นหม้อตาลจากการสัมภพณ์ อาจารย์กิตติพงษ์ พึ่งแดงและคุณชายประไพ เพชรน้ำเขียวได้กล่าวว่า ตำแหน่งของหมู่บ้านปั้นหม้อโดยประมาณคือ ตั้งแต่หลังวัดยางไปจนถึงสะพานท่าสรง โดยมีท่าโรงหม้อที่เป็นท่าน้ำสำคัญสำหรับขนส่งหม้อตาล นอกจากนี้ยังมีย่านหลุมดินซึ่งอยู่บริเวณชอยหลุมดิน (ตรงข้ามกับวัดยาง) ทั้งสามย่านนี้ถือได้ว่าเป็นวิถีชีวิตของชาวเมืองเพชรบุรีในยุคนี้

ยุคที่ 3 สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น (รัชกาลที่ 1-3 พ.ศ.2310-2391)

ย่านในยุคนี้เหมือนกับในยุคที่ 2

ยุคที่ 4 อารยธรรมตะวันตก (รัชกาลที่ 4-7 พ.ศ. 2494-2475)

ย่านพาณิชยกรรม เริ่มมีการขยายตัวจากเดิมที่อยู่บริเวณหน้าวัดมหาธาตุเมื่อเริ่มมีการตัดถนนใหม่บริเวณฝั่งตำบลท่าราบ(ฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเพชรบุรี) ทำให้ย่านพาณิชยกรรมมีการขยายตัวไปทางฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเพชรบุรีมากขึ้นและกลายเป็นศูนย์กลางของย่านพาณิชยกรรมแห่งใหม่

ย่านปั้นหม้อตาลและย่านหลุมดิน รัฐบาลในยุคนี้มีการเรียกเก็บภาษีอากรเกี่ยวกับการทำตาลโดนด หรือที่เรียกกันว่า ภาษีน้ำตาล โดยมีการเก็บภาษีตั้งแต่มีดบาดตาลไปจนถึงอุปกรณ์ปั้นหม้อตาล นอกจากนี้รัฐบาลได้ตรากฎหมายภายใน บังคับให้ชาวบ้านต้องซื้อดินจากหลุมดินที่รัฐบาลกำหนดเพื่อปั้นหม้อเท่านั้นและรัฐบาลมีการผูกขาดเตาเผา ทำหน้าที่รับซื้อหม้อตาลดิบมาเผาขายแต่เพียงผู้เดียว(สำนักพิมพ์สารคดี, 2547)

เมื่อมีการก่อตั้งพระนครคีรีจึงทำให้เกิดย่านนาหลวง โดยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 4) ทรงมีพระราชดำริในการฟื้นฟูประเพณีแรกนาขวัญขึ้น

ทรงพระราชทาน พระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ซื้อที่นาบริเวณทุ่งเขาพนมขวิด จำนวน 715 ไร่ 2 งาน มีพระราชดำริให้ใช้เป็นนาหลวง ลานนวดข้าวหลวง ศูนย์ส่งเสริมการทำนา คู่อ่างทุ่งพระเมรุหรือสนามหลวง และมีการฟื้นฟูพิธีแรกนาขวัญ โดยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ เสด็จพระราชดำเนินเป็นองค์ประธานในพิธี โปรดเกล้าฯ ให้พระยาเพชรพิไชยศรีสวัสดิ์ (ท้วม บุนนาค) เป็นพระยาแรกนา ทรงเป็นองค์ประธานในพิธีแรกนาที่ทุ่งนาเขาพนมขวิดเรื่อยมาจนถึงปี 2408 พระองค์ทรงมีราชกิจมากและไม่ได้เสด็จออกมาเป็นประธาน จึงโปรดเกล้าฯ ให้กรมนาเป็นประธานประกอบพิธีแรกนา และทรงมอบให้พระยาเพชรบุรีเป็นพระยาแรกนาดังเดิม ครั้นเสร็จสิ้นพิธีแล้วพระยาเพชรบุรีได้กราบบังคมทูลให้ทรงทราบทุกครั้ง ติดต่อกันมาเป็นระยะเวลา 50 ปี ก็ต้องเลิกพิธีแรกนาเมื่อสิ้นรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว นอกจากนี้บริเวณสนามหน้าเขา ซึ่งมีจำนวน 20 ไร่เศษ รัชกาลที่ 4 มิได้ใช้ทำนาแต่ด้วยเหตุที่เป็นลานโล่งกว้าง ราษฎรชาวเพชรบุรีจึงนิยมมารวมตัวประชุมรื่นเริงในวันสำคัญคือเป็นสนามหลวงของเมืองเพชร ช่วงเทศกาลตรุษสงกรานต์ของทุกปี เมื่อแคว้นมลตกลสถานที่แห่งนี้จะเต็มไปด้วยผู้คนมากมายจากทั่วสารทิศ ทั้งในจังหวัดเพชรบุรีและจังหวัดใกล้เคียงพากันหลั่งไหลมาเที่ยวดูการละเล่นต่างๆ ในสนามหน้าเขาว่าง ปลูกโรงมุงจาก หรือ มุงใบตาล สร้างเป็นสนามมวย โรงมหรสพ ร้านค้า และอื่นๆ อีกมากมาย (ประชา สตินธูรศ, 2555)

ย่านช่างทอง ในยุคนี้เริ่มมีกลุ่มช่างทองมาตั้งถิ่นฐานบริเวณทางทิศใต้ของถนนพณิชเจริญ โดยช่างทองที่ปรากฏหลักฐานคนแรกของจังหวัดเพชรบุรี คือ นายหวน ตาลวันนา ในสมัยรัชกาลที่ 4 ซึ่งตระกูลช่างทองรุ่นต่อมามีสองตระกูลใหญ่ คือ ตระกูลสุวรรณช่างและตระกูลทองสัมฤทธิ์ ซึ่งตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณถนนพณิชเจริญ ทั้งสองตระกูลเริ่มทำทองมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 ซึ่งเป็นเวลาที่หลวงอนุญาตให้ราษฎรทั่วไปถือครองทองคำได้ตามกำลัง (สำนักพิมพ์สารคดี, 2547)

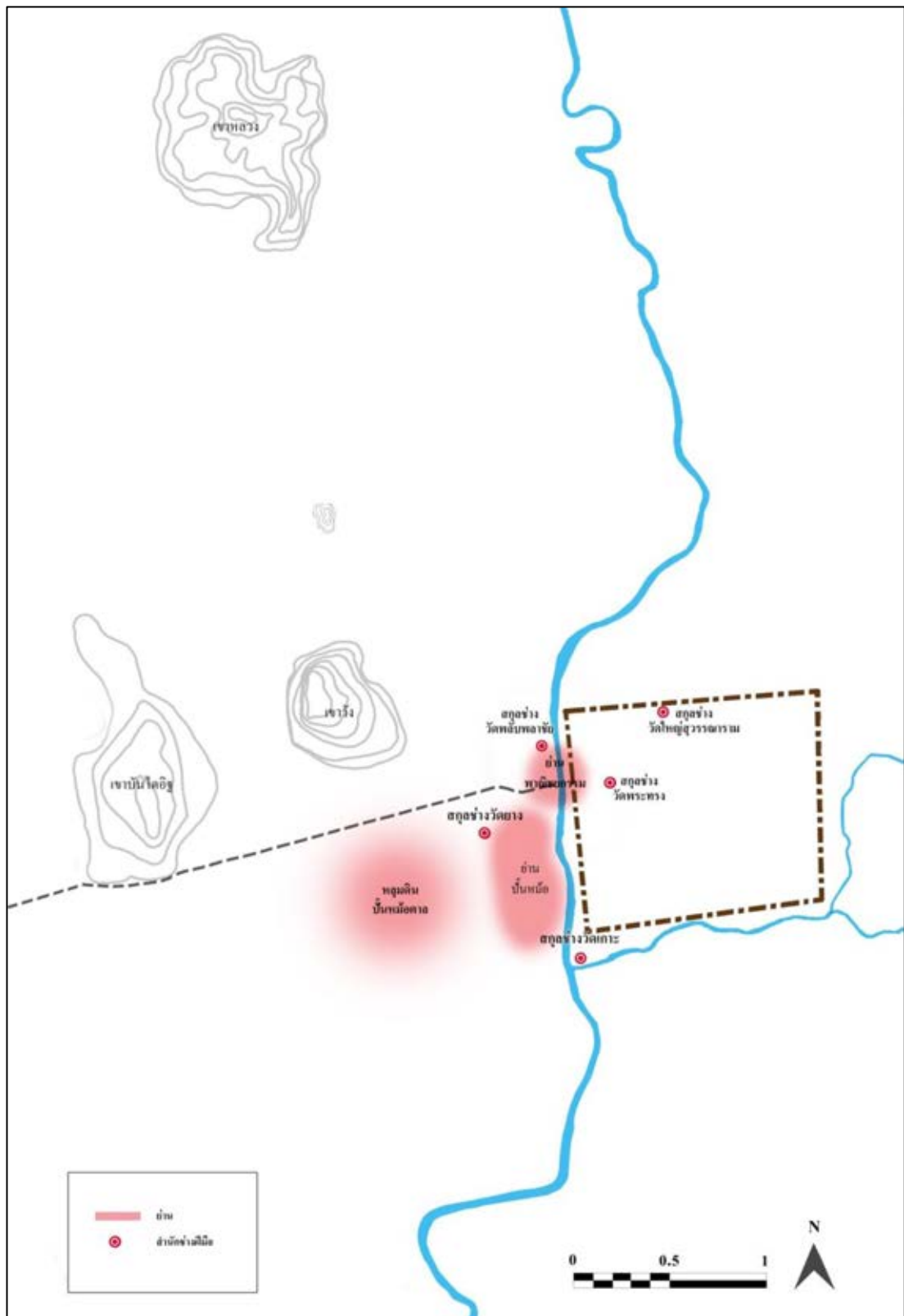
ย่านการละคร บริเวณหน้าพระลาน เจ้าของคณะละครชาตรีที่ได้รับการบันทึกเป็นหลักฐานในจังหวัดเพชรบุรี คือ หลวงอภัยพลรักษ์ (เดิมชื่อนายทองสุข) ข้าราชการหัวเมืองและบุตรี คือ หม่อมเมือง ละครชาตรีเป็นการแสดงที่พัฒนามาจากการแสดงพื้นบ้าน โดยรูปแบบและเนื้อหาได้รับอิทธิพลจากละครใน ระยะแรกเริ่มละครชาตรีมีผู้แสดงเป็นชายล้วน จนกระทั่งในปี พ.ศ.2398 พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว(รัชกาลที่ 4) ทรงมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้บุคคลทั่วไปใช้ผู้หญิงแสดงละครได้ เมื่อรัชกาลที่ 4 เสด็จแปรพระราชฐานมาประทับที่พระนครคีรี ละครของนายทองสุข ได้มีโอกาสแสดงถวายเป็นที่พอพระราชหฤทัย โปรดเกล้าฯ พระราชทานบรรดาศักดิ์ให้เป็น “หลวงอภัยพลรักษ์” ละครชาตรีเป็นละครที่มีชื่อเสียง มีงานแสดงมาก มีฐานะการเงินดีเป็นลำดับ รัชกาลที่ 4 จึงได้กำหนดให้มีการเก็บภาษีละคร แสดงให้เห็นถึงความเจริญรุ่งเรืองของละครชาตรีที่มีได้เป็นการการการแสดงเพื่อความบันเทิงเพียงอย่างเดียวแต่เป็นการ

แสดงเพื่อประกอบอาชีพด้วย (จันทิมา แสงเจริญ, 2539) ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ทรงให้ความสนใจสนพระทัยในเรื่องการละครชาตรีมาก เมื่อเสด็จแปรพระราชฐานไปประทับที่เมืองเพชรบุรี ได้ทรงสนับสนุนให้มีการแสดงละครชาตรีขึ้น โดยมีเจ้าคุณจอมมารดาอม ผู้ฝึกละครในวังหน้าตามแบบละครหลวง ได้ตามเสด็จมายังเพชรบุรีเป็นผู้ถ่ายทอดทำรำให้คณะละครหลวงที่ตามเสด็จ ต่อมาได้นำเอาทำรำเหล่านั้นไปเล่นผสมผสานกับละครของเจ้าพระยาสุรพันธ์พิสุทธิ์ (เทศ บุนนาค) เจ้าเมืองเพชรบุรี ซึ่งเป็นละครที่ใช้ต้อนรับแขกเมือง มีตัวละครล้วนเป็นหญิงสาว ซึ่งส่วนใหญ่เป็นหม่อมของท่านทั้งสิ้น โดยเฉพาะหม่อมเมืองซึ่งเป็นบุตรของหลวงอภัยพลรักษ์ ที่มีเชื้อสายละครชาตรีเมืองเพชร เป็นผู้ได้รับการฝึกหัดละครหลวงในครั้งนั้นด้วย หม่อมเมืองจึงเป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญต่อวงการละครชาตรีเมืองเพชร (ฉันทิมา แสง, 2549)

ยุคที่ 5 เพชรบุรีในปัจจุบัน (พ.ศ.2475-ปัจจุบัน)

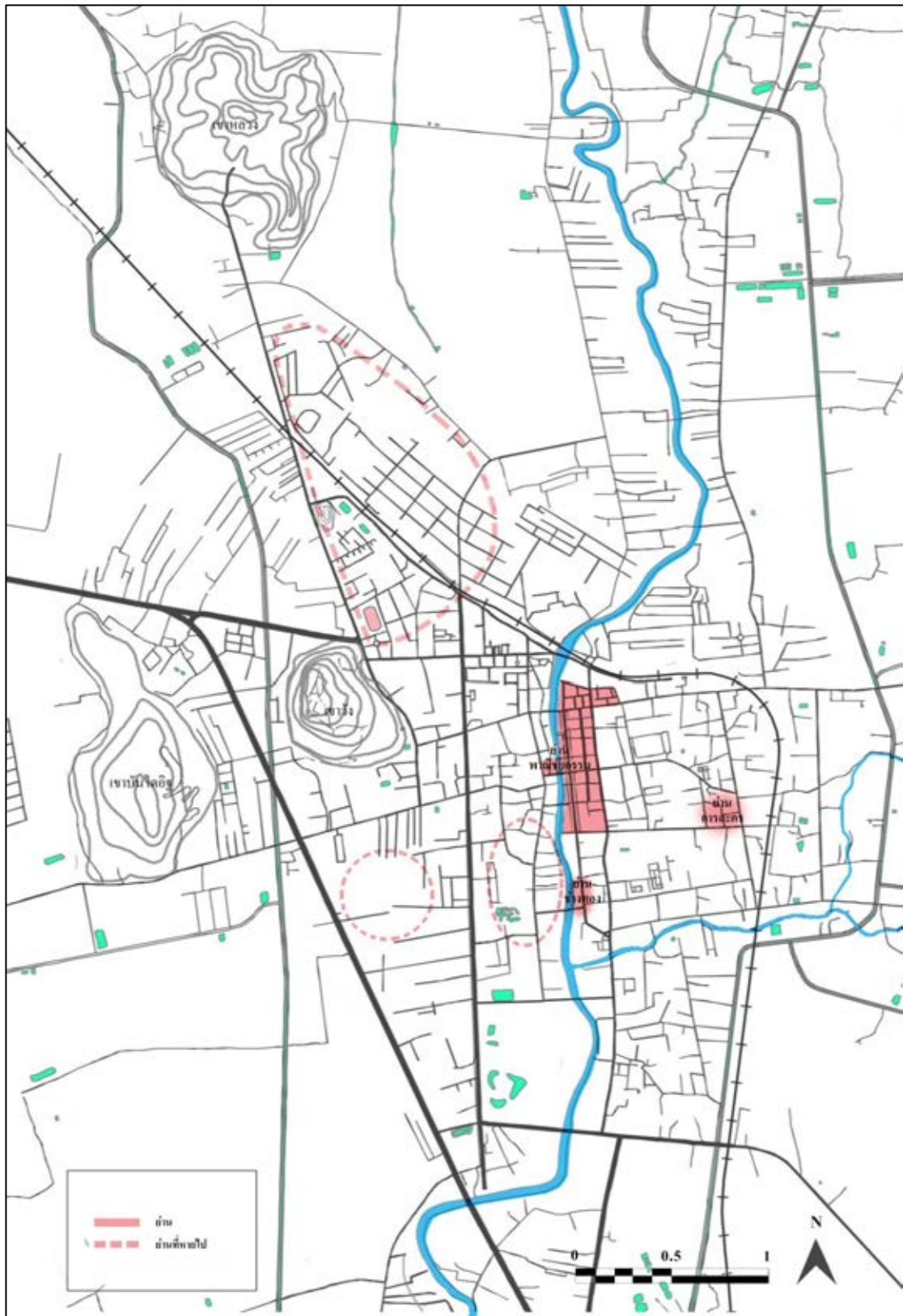
ย่านพาณิชยกรรมทางฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเพชรบุรี ได้มีการขยายตัวจนกลายเป็นย่านขนาดใหญ่ ส่วนย่านที่ยังคงอยู่ก็คือ ย่านช่างทองและย่านการละคร(หน้าพระลาน) และย่านที่ได้ถูกเปลี่ยนแปลงการใช้สอยไปแล้ว ได้แก่ ย่านนาหลวง ซึ่งกลายเป็นที่ตั้งของบ้านเรือน โรงเรียน โรงพยาบาลและสนามกีฬา แต่ยังมีบริเวณสนามหน้าเขาวังที่ยังคงเป็นที่ทำกิจกรรมของเมือง ส่วนย่านปั้นหม้อตาลและย่านหลุมดิน กิตติพงษ์ ฝั่งแดง (2556) ได้กล่าวว่า การปั้นหม้อตาลได้ดำเนินมาจนถึงสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งสมัยนี้ได้เกิดภาวะข้าวยากมากแรงแจึงทำให้การหาอุปกรณ์สำหรับปั้นหม้อตาลค่อนข้างลำบาก ประกอบกับได้มีการเปลี่ยนภาชนะบรรจุน้ำตาลจากเดิมที่เป็นหม้อดินกลายมาเป็นถังปีป ซึ่งมีขนาดใหญ่และเบากว่า จึงสามารถบรรจุน้ำตาลได้มากกว่าและสะดวกต่อการขนส่ง จึงทำให้ภายหลังกิจการการปั้นหม้อตาลเลิกราไป

ปัจจุบันการถ่ายทอดศิลปะงานสกุลช่างเมืองเพชรบุรี มิได้ถ่ายทอดโดยพระสงฆ์เพียงอย่างเดียว แต่ได้มีการถ่ายทอดศิลปะงานสกุลช่างโดยเหล่าครูช่างสกุลช่างต่างๆ งานสกุลช่างเมืองเพชรบุรี จึงเป็นที่แพร่หลายมากขึ้นโดยบุคคลที่มีความสนใจสามารถเรียนรู้งานช่าง ได้จากเหล่าครูช่างของเมืองเพชรบุรี งานสกุลช่างเมืองเพชรบุรีในปัจจุบันสามารถจำแนกได้ 11 ประเภท ดังนี้ 1.งานปูนปั้น 2.งานจิตรกรรม 3.งานแกะสลักไม้ 4.งานจำหลักหนังใหญ่ 5. งานลายรดน้ำ 6.งานลงรักปิดทองประดับกระจก 7.งานช่างทอง 8.งานแทงหยวก 9.งานตอกกระดาษ 10. งานปั้นหัวโขน หัวละคร 11. งานปั้นหัวสัตว์

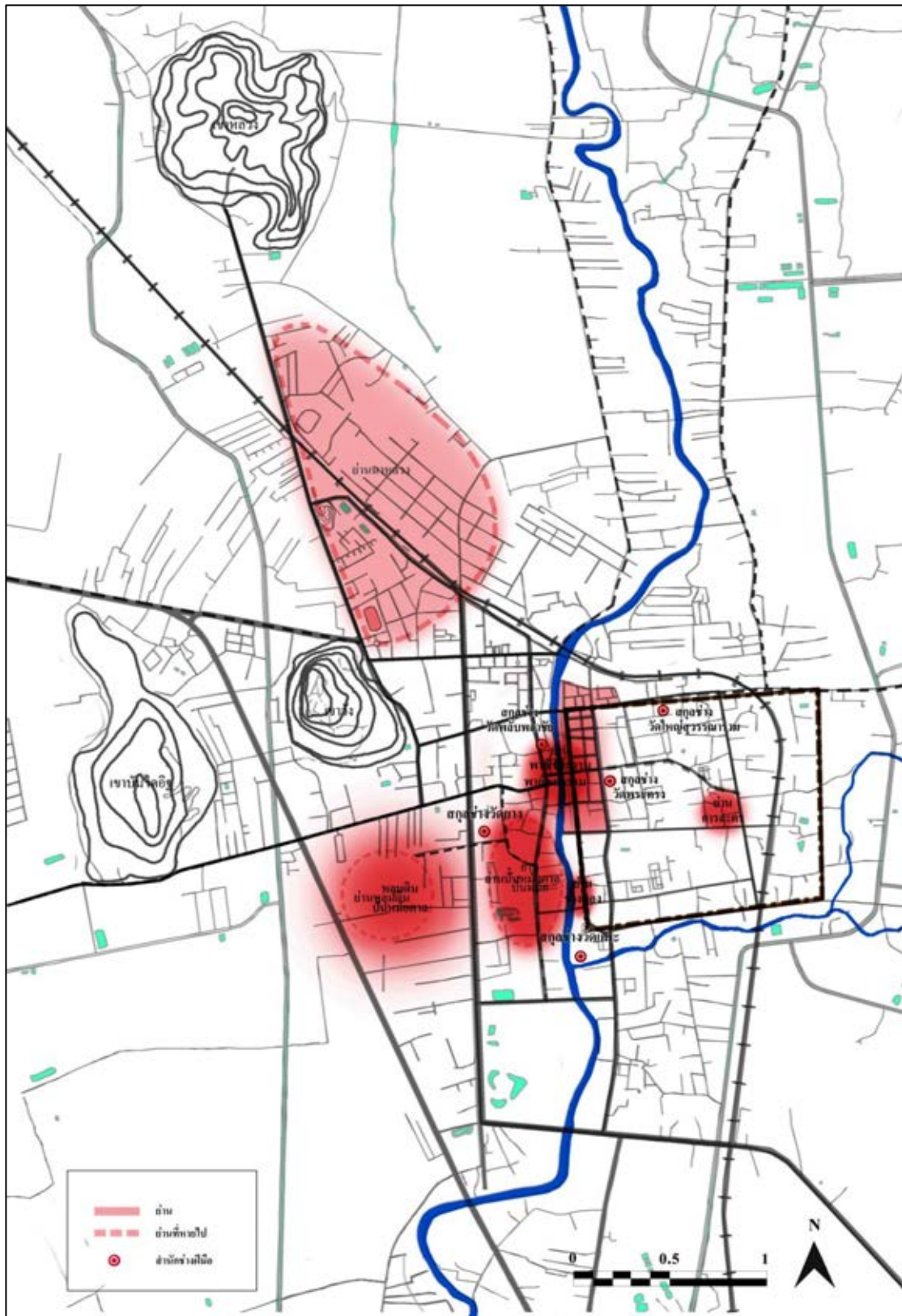
*ตำแหน่งและขนาดของข่านเป็นขนาดโดยประมาณ

รูปที่ 4.57 แผนที่แสดงข่าน ยุคที่ 3 รัตนโกสินทร์ตอนต้น (รัชกาลที่ 1-3)

*ตำแหน่งและขนาดของย่านเป็นขนาดโดยประมาณ

รูปที่ 4.61 แผนผังแสดงย่าน ยุคที่ 5 เพชรบุรีในยุคปัจจุบัน (พ.ศ. 2475-ปัจจุบัน)

*ตำแหน่งและขนาดของย่านเป็นขนาดโดยประมาณ

รูปที่ 4.62 แผนผังแสดงย่านทุกยุคนำมาซ้อนทับกัน

การวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงขององค์ประกอบที่เป็นย่าน

ผังแสดงย่านในยุคที่ 5

ผังที่นำทุกยุคซ้อนทับกัน

รูป 4.63 แสดงการเปรียบเทียบแผนผังแสดงย่านในยุคปัจจุบันและผังที่นำรวมทุกยุคมาซ้อนทับกัน

จากการเปรียบเทียบผังของย่านทั้งสองผังสามารถสรุปสิ่งที่หายไปและสิ่งที่ยังคงเหลืออยู่ ดังนี้

-สิ่งที่หายไป คือ ย่านปั้นหม้อตาล ย่านหลุมดินและย่านนาหลวง

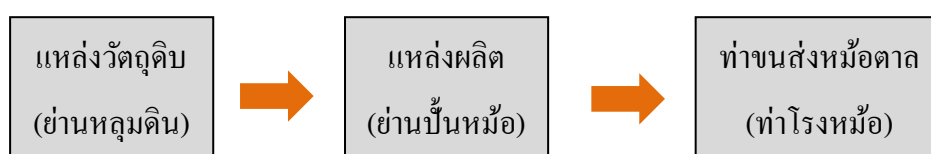
-สิ่งที่ยังคงอยู่ คือ ย่านพาณิชยกรรม ย่านช่างทองและย่านการละคร โดยงานสกุลช่างจากเดิมที่มีการถ่ายทอดวิชาภายในวัดโดยพระสงฆ์ ปัจจุบันได้มีการถ่ายทอดโดยเหล่าครูช่างจึงทำให้งานสกุลช่างเมืองเพชรบุรีมีการแพร่หลายมากยิ่งขึ้น

ข้อสังเกต

เนื่องจากสมัยก่อนเมืองเพชรบุรีมีการสัญจรทางน้ำ อีกทั้งยังเป็นเมืองท่าค้าขาย จึงทำให้ย่านพาณิชยกรรมเกาะตัวไปตามริมแม่น้ำเพชรบุรี ทั้ง 2 ฟังแม่น้ำเพชรบุรี แต่เมื่อทางถนนเริ่มมีบทบาทและการสัญจรทางน้ำได้เลิกราไป ย่านพาณิชยกรรมจึงมีการขยายตัวไปตามแนวถนนมากขึ้นจนกลายเป็นย่านพาณิชยกรรมขนาดใหญ่ในยุคปัจจุบัน โดยมีถนนที่เป็นแกนหลัก คือ

ถนนพาณิชย์เจริญ ถนนสุรินทร์ฤๅไชยและถนนมาตยาวงศ์ จากการสำรวจภาคสนามและข้อมูลจากสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์พบว่าบริเวณ ดังกล่าว ยังพบอาคารแถวที่สร้างในสมัยรัชกาลที่ 6 และรัชกาลที่ 7 อยู่เป็นจำนวนมากจึงควรมีการอนุรักษ์อาคารเหล่านี้ให้คงอยู่สืบไป

ย่านปั้นหม้อและย่านหลุมดิน จากตำแหน่งของย่านที่ได้จากการสัมภาษณ์ อ.กิตติพงษ์ พึ่งแดง คุณยายประไพ เพชรน้ำเขียวและคุณประเทือง คชสาร สามารถวิเคราะห์ความสัมพันธ์ ตำแหน่งของย่านทั้งสองย่าน และทำขนมส่งหม้อตาล (ทำโรงหม้อ) โดยตำแหน่งของสถานที่ทั้งสาม แห่งมีการเรียงลำดับดังแผนภูมิ

รูป 4.64 แผนภูมิแสดงความสัมพันธ์ของย่านหลุมดิน ย่านปั้นหม้อและทำโรงหม้อ
ที่มา จากการวิเคราะห์

จากการสัมภาษณ์ อ.กิตติพงษ์ พึ่งแดง ทำให้ทราบว่าบริเวณที่เป็นทำโรงหม้อ คือจุดรวม (node) หม้อตาลและน้ำตาลโตนดขนาดใหญ่ เนื่องจากบริเวณดังกล่าว เป็นบริเวณที่มีการเกี่ยวน้ำตาลโตนดเพื่อนำมาบรรจุหม้อตาลและขนส่งน้ำตาลบริเวณนี้

รูปที่ 4.65 การเกี่ยวน้ำตาลโตนดและ
หม้อตาลโตนดในสมัยก่อน
ที่มา หนังสือเพชรบุรี, 2547 หน้า 37

รูปที่ 4.66 หม้อตาลโตนดซึ่งถูกค้นพบโดย
อ.กิตติพงษ์ พึ่งแดง
ที่มา จากการสำรวจวันที่ 17 มีนาคม 2556

สรุปวิวัฒนาการของย่าน

ย่านที่สำคัญมีทั้งหมด 6 ย่าน คือ 1.ย่านพาณิชย์กรรม 2.ย่านช่างทอง 3.ย่านการละคร 4.ย่านปั้นหม้อตาล 5.ย่านหลุมดิน 6.ย่านนาหลวง

ย่านที่มีการพัฒนาการจากอดีตมาจนถึงปัจจุบัน คือ ย่านพาณิชย์กรรม ย่านช่างทองและ ย่านการละคร(ย่านหน้าพระลาน) โดยย่านที่มีขนาดใหญ่ที่สุด คือ ย่านพาณิชย์กรรม จากการสำรวจพบว่าบริเวณย่านนี้ยังมีอาคารเก่าในสมัยรัชกาลที่ 6 และรัชกาลที่ 7 อยู่หลายแห่งจึงเป็นย่านที่มีคุณค่าด้านประวัติศาสตร์ สุนทรียศาสตร์ สังคมและเศรษฐกิจ ส่วนย่านที่เคยมีความสำคัญต่อชาวเมืองเพชรบุรีก็คือ ย่านปั้นหม้อ ย่านหลุมดินและย่านนาหลวง ซึ่งปัจจุบันนี้ได้เปลี่ยนเป็นสถานที่ตั้งของอาคารบ้านเรือนต่างๆ แต่ย่านนาหลวงนั้นยังมีพื้นที่บริเวณ สนามหน้าเขาวังที่ยังคงเป็นพื้นที่ทำกิจกรรมของชาวเมืองมาจนถึงปัจจุบัน

ปัญหาและภัยคุกคาม

-บริเวณย่านพาณิชย์กรรมพบว่ายังมีอาคารเก่าอยู่หลายแห่ง แต่ยังคงขาดการจัดการในเรื่องความเป็นระเบียบของอาคาร เช่น ถูกคดบังโดยสายไฟฟ้า ป้ายโฆษณาต่างๆ รวมถึงอุปกรณ์ประดับอาคาร จึงควรมีการคำนึงถึงมาตรการในการควบคุมให้มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย

รูปที่ 4.67 บริเวณย่านพาณิชย์กรรมบริเวณถนนพาณิชย์เจริญ

ที่มา :จากการสำรวจ วันที่ 17 มีนาคม 2556

4.1.4. วิวัฒนาการทางด้านพื้นที่โล่งว่างสาธารณะ(พื้นที่ทำกิจกรรมของเมือง)

พื้นที่โล่งว่างสาธารณะหรือพื้นที่ทำกิจกรรมของเมือง เป็นพื้นที่ที่มีความเกี่ยวข้องกับการใช้พื้นที่เพื่อการจัดงานประเพณี งานเทศกาลและกิจกรรมของเมือง ซึ่งเป็นพื้นที่ที่สะท้อนลักษณะเป็นนามธรรม (Intangible) ออกมาเป็นรูปธรรม (Tangible)

ยุคที่ 1 สมัยทวารวดี - สุโขทัย (พุทธศตวรรษที่ 12- 18)

เนื่องจากชุมชนมีวัดเป็นศูนย์กลางทางจิตใจและสังคม วัดจึงเป็นพื้นที่ทำกิจกรรมประเพณีต่างๆ เช่น งานบุญ งานรื่นเริงและงานศพ

ยุคที่ 2 สมัยอยุธยา (ปลายพุทธศตวรรษที่ 18 -2310)

พื้นที่ของวัดยังคงเป็นที่สำหรับจัดกิจกรรมของเมืองเช่นเดิม โดยวัดที่มีความโดดเด่น คือ วัดมหาธาตุ เป็นสถานที่ในการถือน้ำพิพัฒน์สัตยา ,วัดพลับพลายักษ์ ใช้ลานวัดเป็นที่ฝึกรบของเหล่าทหาร

ยุคที่ 3 สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น (รัชกาลที่ 1-3 พ.ศ.2310-2391)

พื้นที่ของวัดยังคงเป็นที่สำหรับจัดกิจกรรมของเมืองเช่นเดิม

ยุคที่ 4 อารยธรรมตะวันตก (รัชกาลที่ 4-7 พ.ศ. 2494-2475)

ในยุคนี้ได้มีการเปลี่ยนแปลง คือ เมื่อมีการสร้างพระนครคีรีในสมัยรัชการที่ 4 ทรงให้รื้อพื้นที่ฟูประเพณีแรกนาขวัญ จึงทำให้บริเวณนาหลวงของเมืองเพชรบุรีเป็นที่จัดงานประเพณีแรกนาขวัญ นอกจากนี้บริเวณสนามหน้าเขาซึ่งเป็นลานโล่งกว้างก็ยังเป็นที่พักผ่อนและที่ทำกิจกรรมของชาวเมือง

ยุคที่ 5 เพชรบุรีในปัจจุบัน (พ.ศ.2475-ปัจจุบัน)

ในยุคนี้ได้เริ่มมีการสร้างสวนสาธารณะของเมือง ได้แก่ สวนสุขภาพรามราชนิเวศ ซึ่งเป็นสวนสาธารณะที่ตั้งอยู่ในพระรามราชนิเวศน์ (วังบ้านปืน), สวน 60 พรรษาเพชรประชา ร่มเย็น ,สวนสาธารณะหลังจวนผู้ว่า ,สวนสุนทรภู่ นอกจากนี้ยังมีพื้นที่สนามหน้าเขาวังที่เป็นสถานที่จัดงานและกิจกรรมของเมือง โดยมีพระนครคีรี เป็นที่จัดงานพระนครคีรีซึ่งเป็นงานประจำปี และถนนที่ใช้เป็นเส้นทางในการเดินขบวนแห่และจัดกิจกรรมคือ ถนนราชวิถี ถนนคีรีรัฐยา และถนนหลังจวนผู้ว่า และมีการจัดงานกิจกรรมการแข่งขันเรือโดยจัดบริเวณ แม่น้ำเพชรบุรี ตั้งแต่หลังจวนผู้ว่าไปจนถึงหลังโรงเรียนสุวรรณรังสฤษฎ์วิทยาลัย ส่วนวัดที่มักใช้เป็นพื้นที่จัดกิจกรรมของเมืองก็คือ วัดมหาธาตุและวัดใหญ่สุวรรณาราม

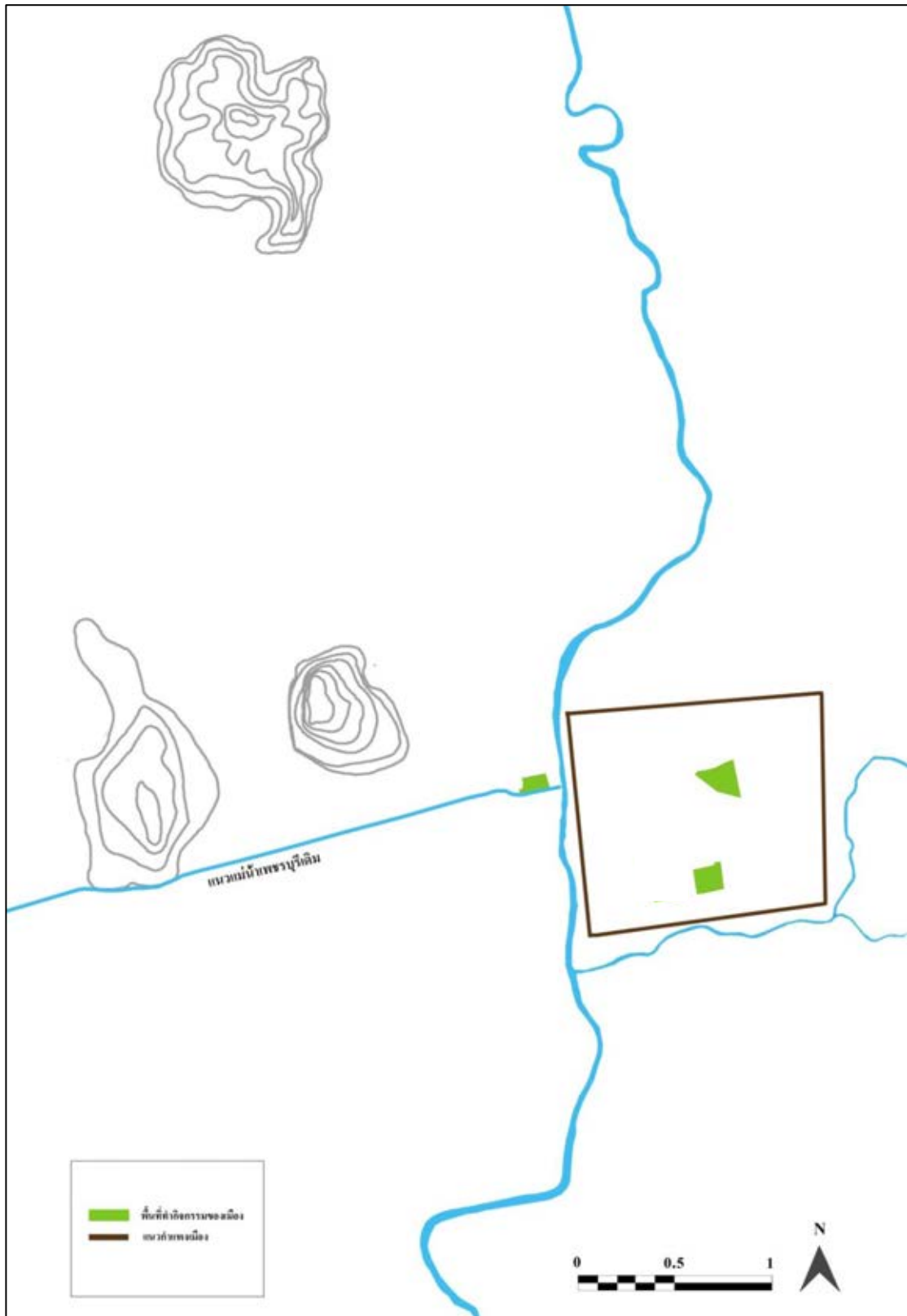
ตารางที่ 4.1 แสดงงานเทศกาลประจำปีในอำเภอเมืองเพชรบุรี

เทศกาลงานประจำปี	ลักษณะกิจกรรม	บริเวณที่จัดงาน
<p>งานพระนครคีรี (เดือนกุมภาพันธ์-เมษายน ระยะเวลาจัดงาน 10 วัน 10 คืน)</p> 	<p>- เป็นการจัดงานเพื่อรำลึกถึงความสำคัญ ของประวัติศาสตร์เมืองเพชร ตลอดจน เพื่อแพร่สิ่งที่ดีงามในทุกด้าน โดยมี กิจกรรม เช่น การแสดงและสาธิตงาน สกุลช่างเมืองเพชร การแสดง ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน งานกาชาด เป็น ต้น</p>	<p>- พระนครคีรี - สนามหน้าเขาวัง - ถนนราชวิถี - ถนนคีรีรัฐยาตั้งแต่ บริเวณหน้าเขาวังไป ยังเขานมฆวด - ถนนเพชรเกษมขา เข้าเมืองบริเวณข้าง เขาวัง - ถนนหลังจวนผู้ว่า</p>
<p>งานวันอนุรักษ์แม่น้ำเพชรบุรี วันที่ 7 สิงหาคมของทุกปี</p> 	<p>- เป็นการจัดงานเพื่อเฉลิมพระเกียรติและ สนองพระราชดำริของสมเด็จพระเทพ รัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีในการ อนุรักษ์แม่น้ำเพชร โดยสืบเนื่องมาจาก เมื่อวันที่ 7 สิงหาคม ปี2541 สมเด็จพระ เทพฯทรงประกอบพิธีหลังน้ำขึ้น ชีวิตให้แก่แม่น้ำเพชรบุรี ทางจังหวัด เพชรบุรีจึงได้ยึดให้วันที่ 7 สิงหาคมของ ทุกปีเป็นวันสืบสานการอนุรักษ์แม่น้ำ เพชรบุรี</p> <p>- กิจกรรมในงานมีการแข่งเรือยาวชิงถ้วย พระราชทาน กิจกรรมซุ้มศิลปะ และการ สาธิตงานศิลปะต่างๆ นิทรรศการ เกี่ยวกับแม่น้ำเพชรบุรี</p>	<p>- ถนนหลังจวนผู้ว่า - แม่น้ำเพชรบุรีตั้งแต่ หลังจวนผู้ว่าไปถึง โรงเรียนสุวรรณ รังสฤษฎ์ -วังบ้านปืน</p>
<p>งานวันมาฆบูชา</p>	<p>-ทำบุญตักบาตร ฟังธรรมเทศนาและ เวียนเทียน</p>	<p>วัดทุกแห่งในพื้นที่</p>

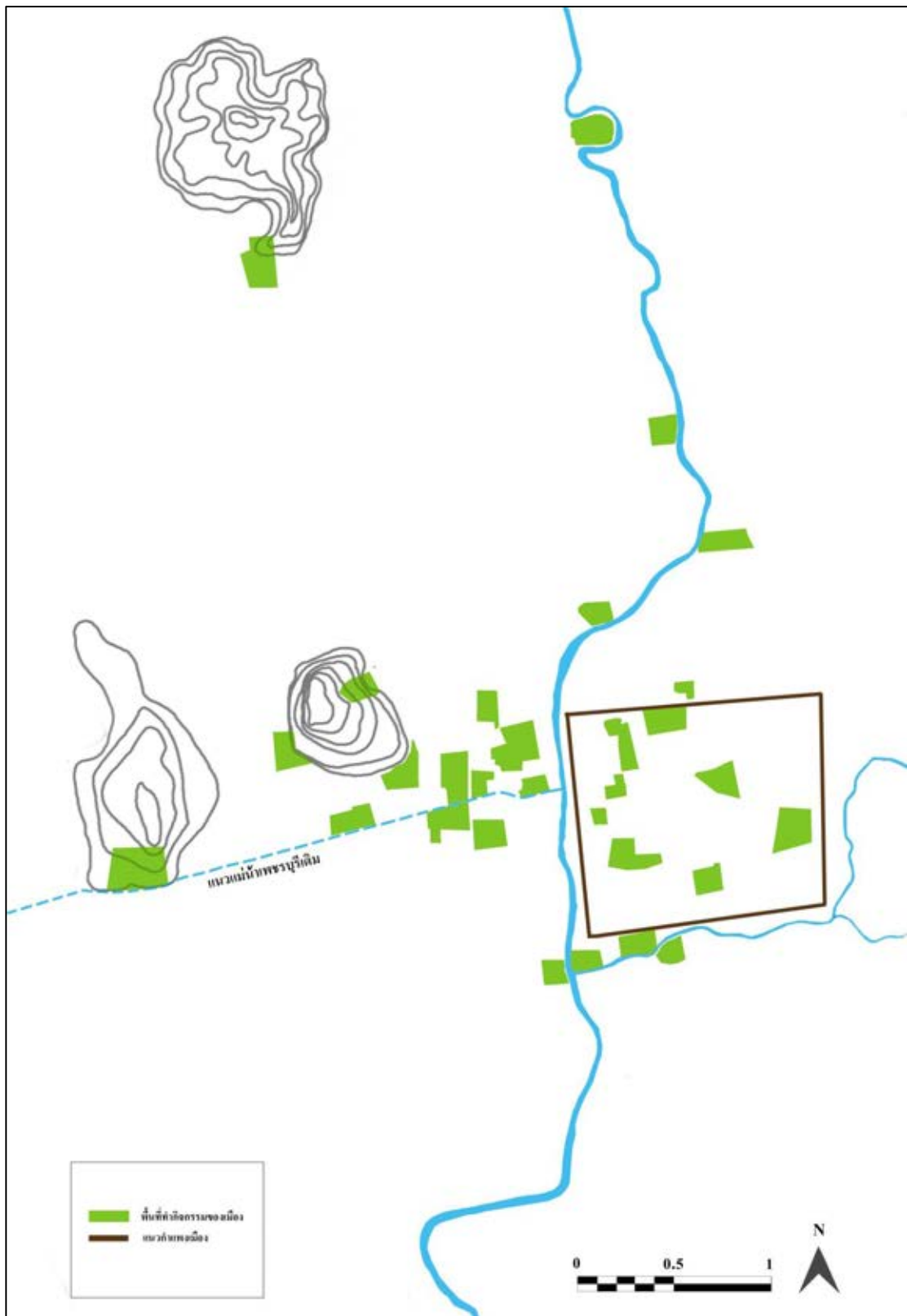
ตารางที่ 4.1 แสดงงานเทศกาลประจำปีในอำเภอเมืองเพชรบุรี (ต่อ)

เทศกาลงานประจำปี	ลักษณะกิจกรรม	บริเวณที่จัดงาน
<p>งานวันสงกรานต์และถนนสายข้าวแช่เมืองเพชร</p> 	<p>- บริเวณจัดงานหลักของเมือง คือ บริเวณถนนหลังจวนผู้ว่า โดยมีการรดน้ำดำหัวขอพรผู้ใหญ่ ลานอาหารและขนมพื้นบ้านและเวทีแสดงดนตรี</p>	<p>- ถนนหลังจวนผู้ว่า (ถนนข้าวแช่)</p>
<p>งานวันวิสาขบูชา</p> 	<p>- พิธีกรรมเทศนาและเวียนเทียนและปล่อยโคมลอย - พิธีเวียนเทียนรอบพระปรารักษ์ 5 ยอด (วัดมหาธาตุ) - พิธีเวียนเทียนรอบพระธาตุจอมเพชร (พระนครคีรี)</p>	<p>- วัดทุกแห่งในพื้นที่ - พระนครคีรี</p>
<p>งานวันอาสาฬหบูชาและเข้าพรรษา</p>	<p>- เวียนเทียนและถวายเทียนพรรษา</p>	<p>วัดทุกแห่งในพื้นที่</p>
<p>งานวันลอยกระทง</p>	<p>- กิจกรรมลอยกระทง การประกวดประดิษฐ์กระทงประเภทสวยงาม ประกวดนางนพมาศ</p>	<p>- ถนนหลังจวนผู้ว่า และพื้นที่ริมแม่น้ำเพชรบุรี</p>
<p>งานวันออกพรรษา ประเพณีบวชเทโวทำบุญตัก</p> 	<p>ทำบุญตักบาตรเทโว ขบวนรถพระพุทธรูปเพื่อประพรมน้ำพระพุทธมนต์พระภิกษุสงฆ์และสามเณรจำนวนประมาณ 100 รูป เดินลงมาจากทางขึ้นเขาวังเพื่อรับบิณฑบาต</p>	<p>- ทางขึ้นเขาวังด้านถนนราชวิถี</p>

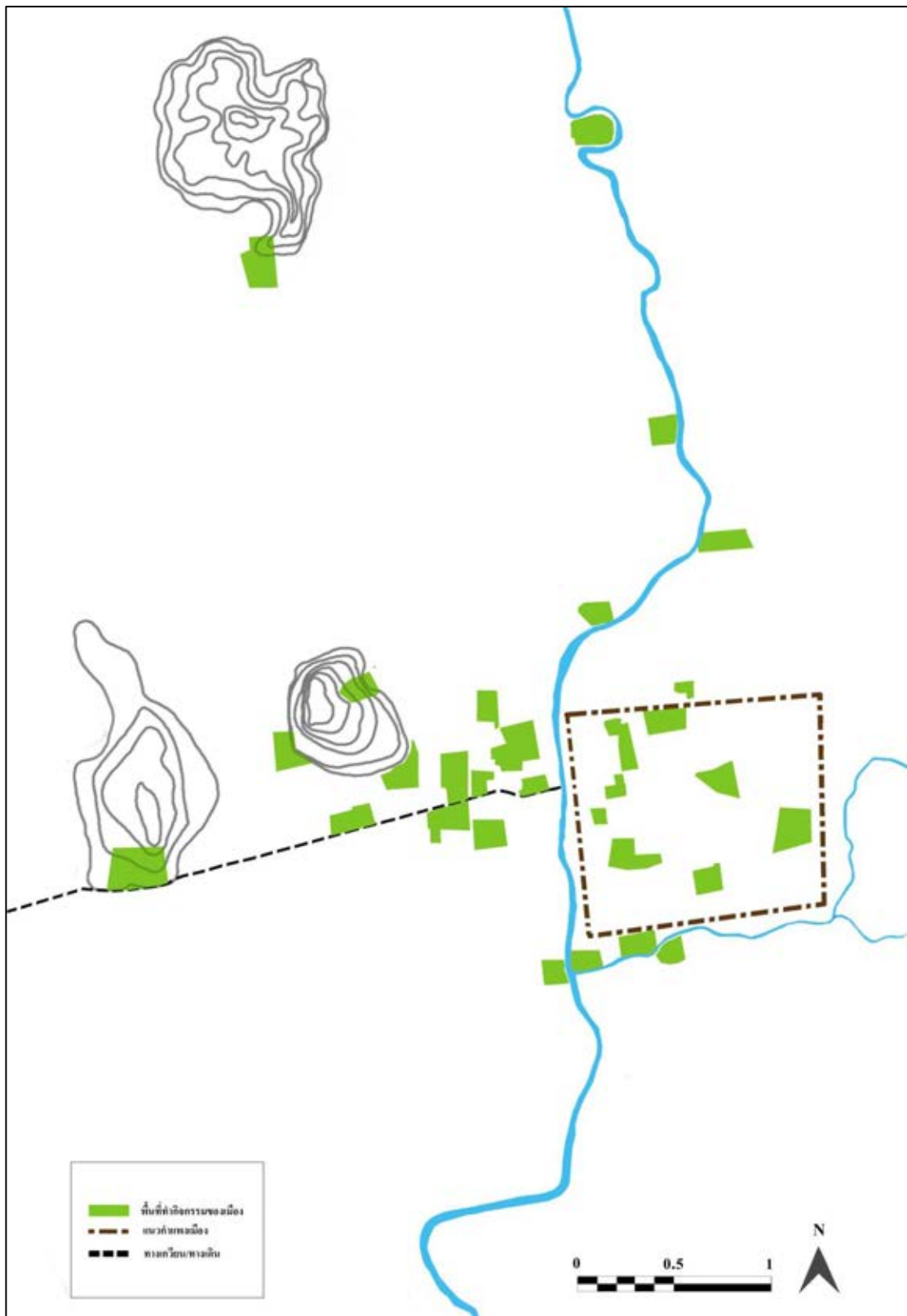
4.1.4. วิวัฒนาการทางด้านพื้นที่โล่งว่างสาธารณะ(พื้นที่ทำกิจกรรมของเมือง)

รูปที่ 4.68 แผนที่ผังพื้นที่ทำกิจกรรมของเมืองยุคที่ 1 สมัยทวารวดี สุโขทัย (พุทธศตวรรษที่ 12-18)

รูปที่ 4.69 แผนที่พื้นที่ทำกิจกรรมของเมือง ยุคที่ 2 สมัยอยุธยา (ปลายพุทธศตวรรษที่ 18 -2310)

รูปที่ 4.70 แผนผังพื้นที่ทำกิจกรรมของเมือง ยุคที่ 3 รัตนโกสินทร์ตอนต้น (รัชกาลที่ 1-3)

รูปที่ 4.72 แผนผังพื้นที่ทำกิจกรรมของเมือง ยุคที่ 4 อารยธรรมตะวันตก (สมัยรัชกาลที่ 5)

รูปที่ 4.74 แผนผังพื้นที่ทำกิจกรรมของเมือง ยุคที่ 5 เพชรบุรีในปัจจุบัน (พ.ศ.2475-ปัจจุบัน)

รูปที่ 4.75 แผนผังพื้นที่ทำกิจกรรมของเมืองรวมทุกยุคมาซ้อนทับกัน
การวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงของพื้นที่โล่งว่างสาธารณะ

ผังแสดงพื้นที่โล่งว่างในยุคปัจจุบัน

ผังที่นำทุกยุคมาซ้อนทับกัน

รูปที่ 4.76 การเปรียบเทียบผังพื้นที่โล่งว่างสาธารณะในยุคปัจจุบันและผังที่นำทุกยุคมาซ้อนทับกัน

จากการเปรียบเทียบผังทั้งสองสามารถสรุปเป็นสิ่งที่หายไปและสิ่งที่มีอยู่ ดังนี้

- สิ่งที่หายไป คือ นาหลวงของเมืองเพชรบุรีเนื่องจากปัจจุบันไม่มีพิธีแรกนาขวัญบริเวณพื้นที่แห่งนี้แล้ว

- สิ่งที่ยังคงอยู่ คือ สนามหลวงเมืองเพชร(สนามหน้าเขาวัง) พื้นที่ทำกิจกรรมภายในวัดต่างๆ พื้นที่หลังจวนผู้ว่า สวน 60 พรรษา เพชรประชารมย์เย็น สวนสุนทรภู่ สวนสุขภาพปารามราชนิเวศ ถนนราชวิถี ถนนศิริรัฐยา ถนนเพชรเกษมขาเข้า

ข้อสังเกต

พื้นที่ทำกิจกรรมของเมืองเป็นพื้นที่รองรับกิจกรรมที่เกิดขึ้น เมื่อกิจกรรมดังกล่าวหมดไปหรือไม่การทำกิจกรรมนั้นแล้ว พื้นที่รองรับกิจกรรมดังกล่าวจึงหมดความสำคัญลง เช่น เมื่อพระราชพิธีแรกนาขวัญได้ล้มเลิกไป บริเวณนาหลวงได้ถูกแปรเปลี่ยนเป็นที่ตั้งบ้านเรือนต่างๆ แต่บริเวณสนามหน้าเขา เนื่องจากเป็นสถานที่โล่งที่ใช้ทำกิจกรรมและจัดงานเทศกาลของเมืองมา

ตั้งอดีต เนื่องจากกิจกรรมงานเทศกาลของเมืองยังคงดำรงมาจนถึงปัจจุบันพื้นที่แห่งนี้จึงเป็นสถานที่จัดงานเทศกาลของเมืองตลอดมา

จากแผนผังพบว่า สวนสาธารณะของเมืองส่วนมากอยู่ทางฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเพชรบุรี แต่จากการสำรวจและวิเคราะห์ข้อมูลพบว่าบริเวณริมคลองวัดเกาะมีศักยภาพที่สามารถพัฒนาเป็นพื้นที่สวนสาธารณะที่เชื่อมต่อและระหว่าง วัด โรงเรียนและชุมชนได้ นอกจากนี้ยังสามารถพัฒนาให้เป็นเส้นทางที่เชื่อมต่อไปยังถนนบริพัตร(ถนนมะฮอกกานี) และแนวกำแพงเมืองได้อีกด้วย พื้นที่นี้จึงเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพในการนำไปพัฒนาต่อไปในอนาคต

สรุปวิวัฒนาการของพื้นที่โล่งว่างสาธารณะ

พื้นที่ที่ใช้เป็นพื้นที่ทำกิจกรรมของเมือง ได้แก่ วัด วัง สวนสาธารณะ ถนนและแม่น้ำเพชรบุรี โดยพื้นที่วัด เป็นพื้นที่ทำกิจกรรมทางด้านศาสนาแต่มีพื้นที่ของวัดมหาธาตุและวัดใหญ่ เป็นสถานที่จัดงานกิจกรรมต่างๆ บริเวณที่มีการจัดกิจกรรมของเมืองมากที่สุด คือ บริเวณสนามหน้าเขาวัง(สนามหลวงเมืองเพชร) มักเป็นสถานที่ในการจัดงานเทศกาลต่างๆ เช่น งานพระนครคีรีงานกาชาด นอกจากนี้ยังเป็นตลาดนัดเปิดท้ายทุกวันจันทร์และเมื่อไม่ได้มีการใช้เป็นที่จัดงานก็ยังเป็นสนามกีฬาของเมือง บริเวณสนามหน้าเขาวังจึงเป็นศูนย์รวมที่ทำกิจกรรมของชาวเมืองมากที่สุด

ปัญหาและภัยคุกคามที่พบ

จากการสำรวจพบว่าพื้นที่ทำกิจกรรมของเมืองบริเวณริมน้ำยังมีจำนวนน้อย จึงควรมีการเพิ่มพื้นที่สาธารณะบริเวณริมน้ำมากขึ้น

4.1.5. วิวัฒนาการทางด้านองค์ประกอบธรรมชาติ

ยุคที่ 1 สมัยทวารวดี - สุโขทัย (พุทธศตวรรษที่ 12- 18)

ในยุคนี้ องค์ประกอบธรรมชาติ ได้แก่ ภูเขาซึ่งบริเวณที่ศึกษามีทั้งหมด 4 แห่งด้วยกัน คือ เขาบันไดอิฐ เขาวัง เขาหลวงและเขาพนมขวิด แม่น้ำที่มีความสำคัญของเมือง คือ แม่น้ำเพชรบุรี แนวตะวันออก-ตะวันตก แม่น้ำแนวทิศเหนือ-ใต้ คลองวัดเกาะและคลองบางจาน ในยุคสมัยนี้การตั้งถิ่นฐานของชุมชนจะอยู่อาศัยบริเวณที่เป็นพื้นที่ราบลุ่มแม่น้ำเป็นสำคัญ สมัยยุคเริ่มก่อตั้งชุมชนได้มีการตั้งถิ่นฐานบริเวณระหว่างเขาบันไดอิฐและเขาวัง โดยมีแม่น้ำเพชรบุรีแนวเหนือ-ใต้เป็นแหล่งน้ำของชุมชน แม่น้ำและภูเขาจึงทำหน้าที่เสมือนปราการธรรมชาติที่ไว้คุ้มกันภัยของเมือง เมื่อมีการขยายตัวของชุมชนและแม่น้ำเพชรบุรีสายเดิมเริ่มแห้งลงจึงได้มีการย้ายชุมชนไปตั้งที่ใหม่ ซึ่งก็คือฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเพชรบุรีแนวเหนือ-ใต้ มีการสร้างกำแพงเมืองโดยมีแม่น้ำเพชรบุรี คลองวัดเกาะและคลองบางจานเป็นคลองคูเมืองจึงไม่จำเป็นต้องขุดคลองใหม่ ในยุคนี้องค์ประกอบทางธรรมชาติจึงเป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญต่อเมืองเป็นอย่างมาก

ยุคที่ 2 สมัยอยุธยา (ปลายพุทธศตวรรษที่ 18 -2310)

ในยุคนี้แม่น้ำและภูเขายังคงมีความสำคัญเช่นเดิมโดยแม่น้ำและคูเมือง เป็นทางสัญจรหลัก และแม่น้ำเพชรบุรีแนวทิศตะวันตก-ตะวันออกเริ่มต้นขึ้น ส่วนภูเขา นอกจากจะเป็นจุดหมายตาของเมืองแล้ว เริ่มมีบทบาทในแง่การเป็นที่ตั้งของวัดและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ โดยเขาบันไดอิฐเป็นที่ตั้งของวัดเขาบันไดอิฐ

ยุคที่ 3 สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น (รัชกาลที่ 1-3 พ.ศ.2310-2391)

ในยุคนี้ แม่น้ำและภูเขายังคงมีความสำคัญเช่นเดิม

ยุคที่ 4 อารยธรรมตะวันตก (รัชกาลที่ 4-7 พ.ศ. 2494-2475)

ในยุคนี้ ได้มีการก่อตั้งพระนครคีรีขึ้นที่เขาวังทำให้ภูเขาแห่งนี้มีความสำคัญในฐานะเป็นที่ประทับของกษัตริย์ และเป็นที่พักผ่อนหย่อนใจแก่ประเทศ จากการก่อสร้างพระนครคีรีเป็นการสะท้อนให้เห็นว่าเมืองไทยนั้นมีศักยภาพทัดเทียมกับอารยประเทศ และยังเป็น การออกแบบที่มีการสอดคล้องระหว่างอาคารและธรรมชาติได้อย่างลงตัว พระราชวังจึงไม่จำเป็นต้องมีกำแพงวังเหมือนที่อื่นๆ นอกจากการสร้างพระราชวังแล้ว มีการสร้างเจดีย์ที่เขาพนมขวิดและมีการปรับปรุงบริเวณถ้ำเขาหลวง โดยเป็นประดิษฐานของพระพุทธรูปซึ่ง รัชกาลที่ 5 ทรงสร้างเพื่อเป็นพระราชกุศลแก่กษัตริย์องค์ก่อนๆ นอกจากนี้ยังมีการสร้างถนน จึงทำให้การสัญจรจากเดิมที่สัญจรทางน้ำเริ่มเปลี่ยนเป็นการสัญจรทางบกมากขึ้น จึงทำให้แม่น้ำเริ่มลด ความสำคัญทางด้าน การสัญจรลง แต่แม่น้ำเพชรบุรีเริ่มมีความสำคัญในแง่การเป็นน้ำเสวยของ

รัชกาลที่ 4, 5 และรัชกาลที่ 6 และเป็นน้ำที่ถูกนำไปใช้ในพระราชพิธีสำคัญ ทำให้แม่น้ำเพชรบุรี กลายเป็นแม่น้ำศักดิ์สิทธิ์ของเมืองเพชร ตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา

ยุคที่ 5 เพชรบุรีในปัจจุบัน (พ.ศ.2475-ปัจจุบัน)

เมื่อมีการสร้างเขื่อน ทำให้ระดับน้ำในแม่น้ำเพชรบุรีเริ่มตื้นเขิน จึงทำให้แม่น้ำเพชรบุรี บริเวณในตัวเมืองเพชรบุรีไม่สามารถใช้ทางน้ำเป็นทางสัญจรได้ จากการสำรวจพบว่าบางบริเวณของแม่น้ำเพชรบุรีเริ่มมีการคาดคอนกรีตที่ริมตลิ่งและบริเวณคลองวัดเกาะได้มีการคาดคอนกรีตตั้งแต่ปากคลองไปจนถึงทางรถไฟ เมื่อคลองวัดเกาะได้กลายเป็นคลองคาดคอนกรีตประกอบกับระดับน้ำในแม่น้ำเพชรบุรีลดลง จึงทำให้ระดับน้ำในคลองวัดเกาะลดลงจนเกือบแห้งขอด ส่งผลให้คลองที่เชื่อมต่อกับคลองวัดเกาะแห้งขอดเช่นกันเพราะน้ำไปไม่ถึงและปัจจุบันคลองวัดเกาะได้กลายเป็นสภาพเป็นคลองระบายน้ำเสียของชุมชน

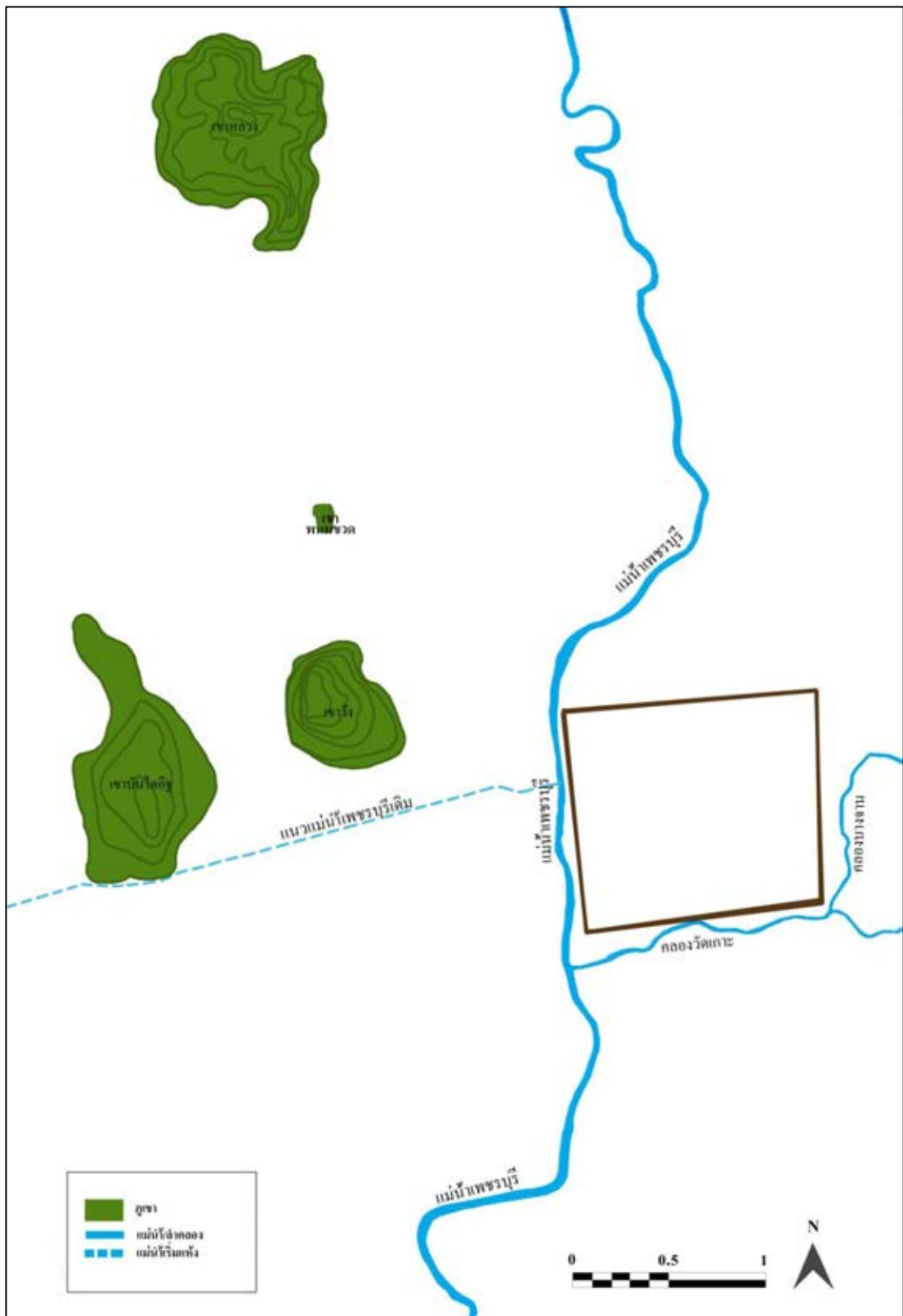
รูปที่ 4.77 สภาพคลองวัดเกาะในปัจจุบัน

ที่มา จากการสำรวจ 6 เมษายน 2556 และ 30 มิถุนายน 2556

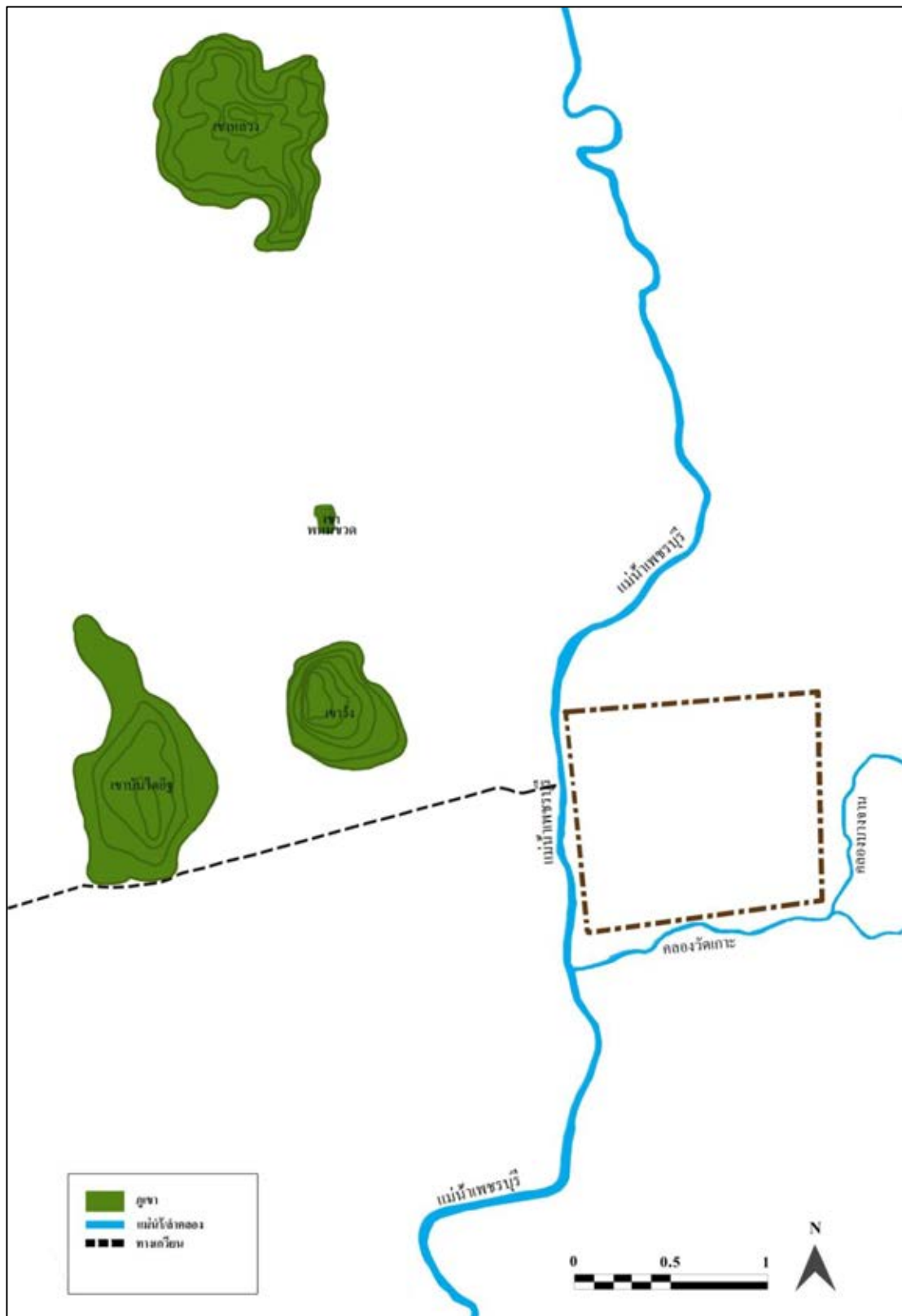

รูปที่ 4.78 สภาพคลองบางจานในปัจจุบัน

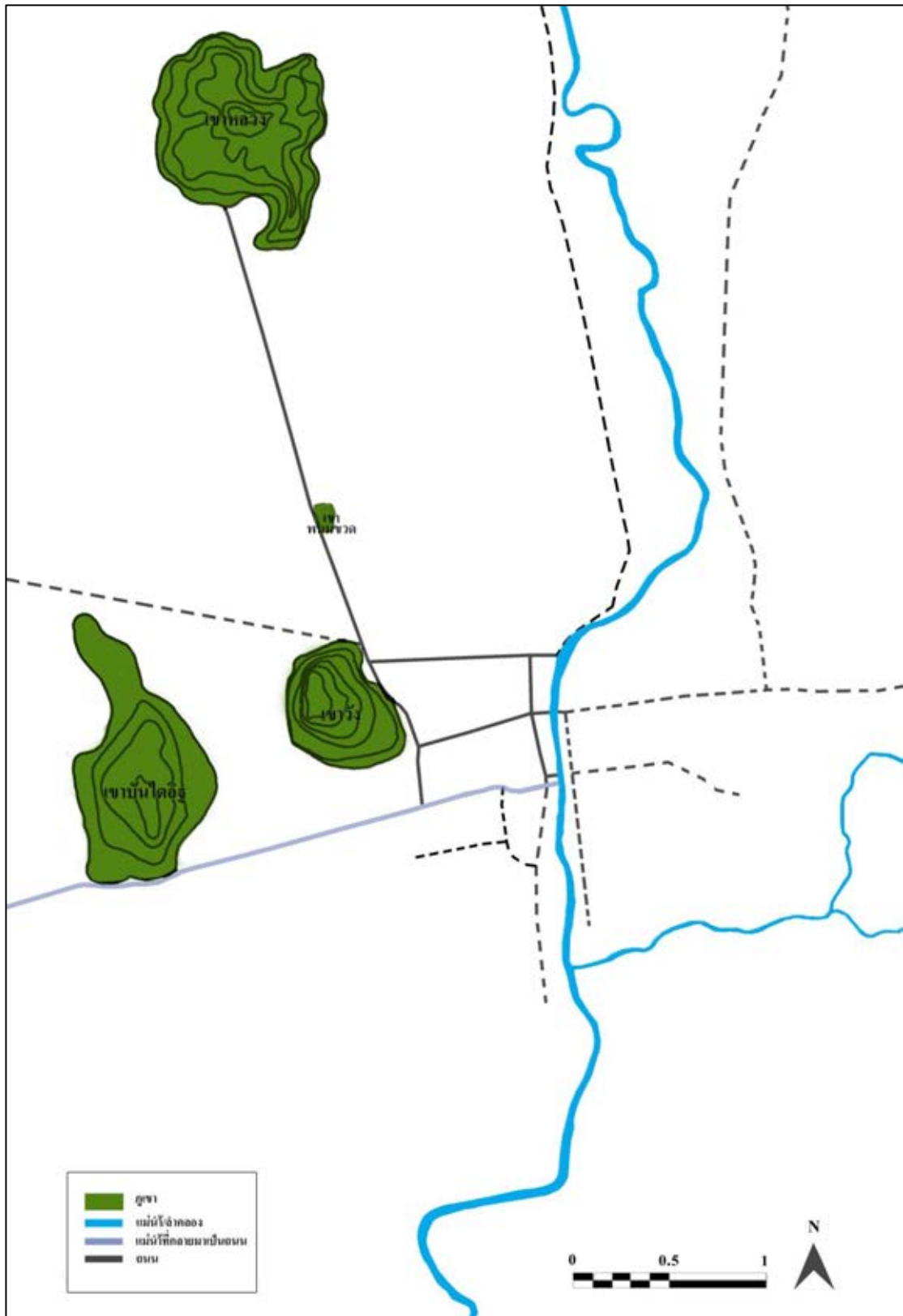
ที่มา จากการสำรวจ 6 เมษายน 2556

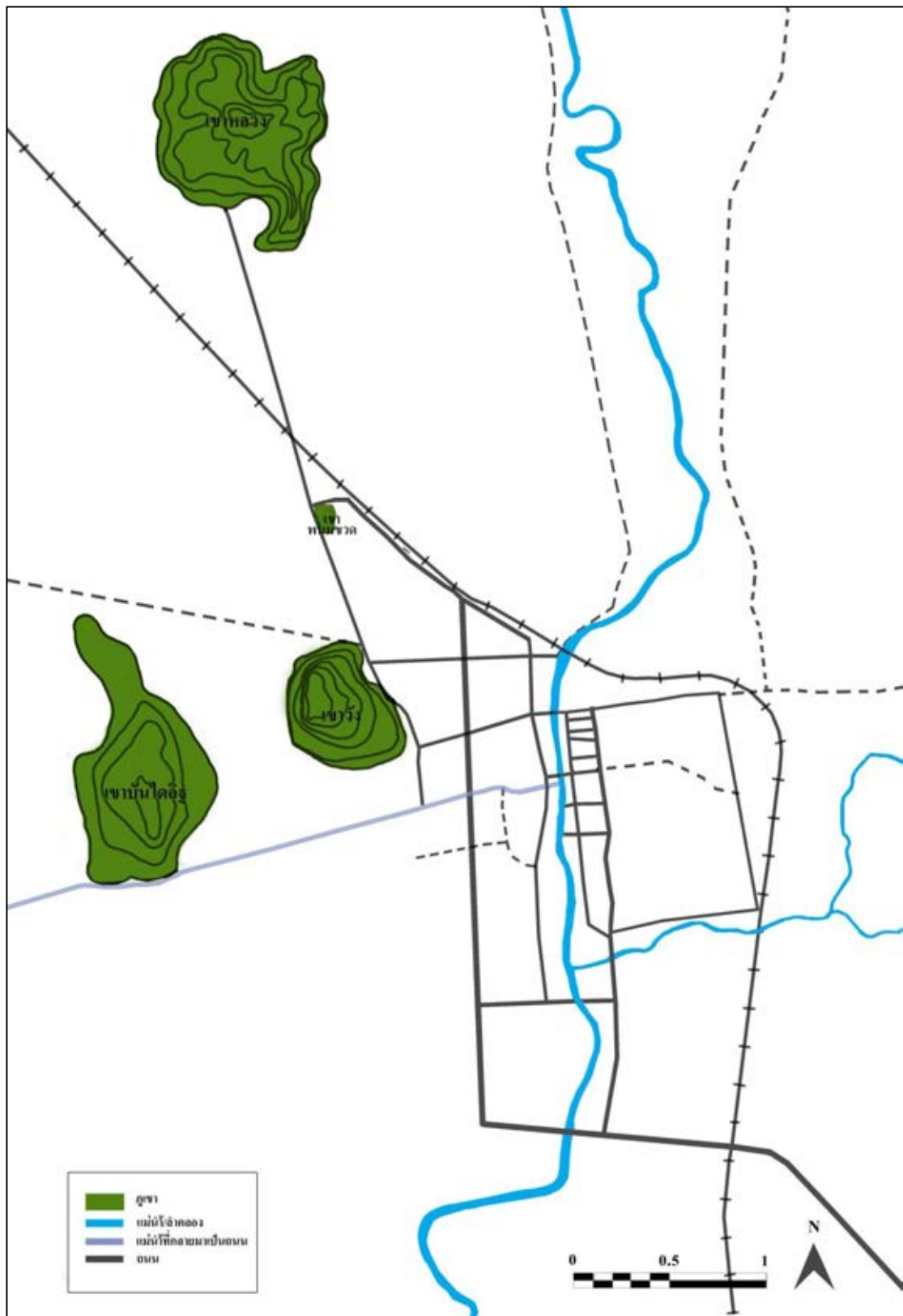
รูปที่ 4.80 แผนผังแสดงองค์ประกอบธรรมชาติ ยุคที่ 2 สมัยอูซุซา (ปลายพุทธศตวรรษที่ 18 -2310)

รูปที่ 4.81 แผนผังแสดงองค์ประกอบธรรมชาติ ยุคที่ 3 สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น(รัชกาลที่ 1-3)

รูปที่ 4.82 แผนผังแสดงองค์ประกอบธรรมชาติ ยุคที่ 4 อารยธรรมตะวันตก (สมัยรัชกาลที่ 4)

รูปที่ 4.83 แผนผังแสดงองค์ประกอบธรรมชาติ ยุคที่ 4 อารยธรรมตะวันตก (สมัยรัชกาลที่ 5)

รูปที่ 4.84 แผนผังแสดงองค์ประกอบธรรมชาติ ยุคที่ 4 อารยธรรมตะวันตก (สมัยรัชกาลที่ 6)

รูปที่ 4.85 แผนผังแสดงองค์ประกอบธรรมชาติ ยุคที่ 5 เพชรบุรีในปัจจุบัน(พ.ศ.2475-ปัจจุบัน)

รูปที่ 4.86 แผนที่แสดงองค์ประกอบธรรมชาติรวมทุกยุค

การวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงขององค์ประกอบธรรมชาติ

ผังองค์ประกอบธรรมชาติในยุคที่ 5

การนำผังทุกยุคมาซ้อนทับกัน

รูปที่ 4.87 การเปรียบเทียบผังองค์ประกอบธรรมชาติในยุคที่ 5 และการนำผังทุกยุคมาซ้อนทับกัน

สามารถระบุสิ่งที่หายไปและสิ่งที่ยังคงอยู่ ดังนี้

-สิ่งที่หายไป คือ แม่น้ำเพชรบุรีเดิมแนวตะวันตก-ตะวันออก

-สิ่งที่ยังคงอยู่ คือ แม่น้ำเพชรบุรีแนวทิศเหนือ-ใต้ คลองวัดเกาะ คลองบางจาน เขาวัง

เขaban ไคอิฐ เขาพนมขุดและเขาหลวง

ข้อสังเกต

องค์ประกอบธรรมชาติที่สำคัญของเมืองเพชรบุรีประกอบด้วย 1.ภูเขา 2.แม่น้ำลำคลอง

1.องค์ประกอบที่เป็นภูเขา มีทั้งหมด 4 แห่ง ดังนี้

1.1.เขาวัง(เขาสมณะ) เป็นที่ตั้งพระราชวังของรัชกาลที่ 4 และวัดมหาสมณวรวิหาร
ที่ทรงผนวช

1.2.เขaban ไคอิฐ เป็นที่ตั้งของวัดเขaban ไคอิฐที่พระเจ้าเสือทรงผนวช

1.3.เขาหลวง มีถ้ำที่สวยงามซึ่งรัชกาลที่ 4 และรัชกาลที่ 5 ทรงบูรณะและสร้าง
พระพุทธรูปอุทิศให้เป็นพระราชกุศลถวายพระเจ้าแผ่นดินพระองค์ก่อนๆ

1.4.เขาพนมขุด เป็นที่ประดิษฐานของพระบรมสารีริกธาตุพระสัมมาสัมพุทธเจ้า 7 องค์ และบริเวณโดยรอบของเขาพนมขุดยังเป็นที่ตั้งของนาหลวงซึ่งชื่อว่า พุงเขาพนมขุด

เมื่อพิจารณาพบว่าภูเขาทั้ง 4 แห่งนี้เป็นที่ตั้งของวัด วังและสิ่งศักดิ์สิทธิ์เป็นที่เคารพบูชาของเมือง ซึ่งสะท้อนถึงการเป็นภูเขาศักดิ์สิทธิ์ที่มีความเกี่ยวข้องกับพระมหากษัตริย์และบุคคลสำคัญทางประวัติศาสตร์ โดยภูเขาที่มีบทบาทต่อเมืองเพชรบุรีมากที่สุด คือ เขาวัง ซึ่งเป็นที่ตั้งพระนครคีรีและเป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้เมืองเพชรบุรีพัฒนามาจนถึงปัจจุบัน จึงทำให้พระนครคีรีนั้นกลายมาเป็นสัญลักษณ์ที่แสดงถึงเมืองเพชรบุรี การสร้างพระราชวังแห่งนี้และยังสะท้อนให้เห็นถึงความชาญฉลาดในการใช้ลักษณะของธรรมชาติผสมผสานกับการเป็นที่ตั้งอาคารได้อย่างลงตัว พร้อมทั้งยังเป็นปราการที่ปลอดภัยเพราะสามารถมองทัศนียภาพได้รอบทิศ จึงทำให้สถานที่แห่งนี้ เป็นภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่มีคุณค่าเป็นอย่างยิ่ง

2.องค์ประกอบที่เป็นแม่น้ำ/ลำคลอง แม่น้ำที่มีความสำคัญของเมือง ได้แก่ แม่น้ำเพชรบุรี และคลองคูเมือง

2.1.แม่น้ำเพชรบุรี บริเวณพื้นที่ศึกษามีสองสาย คือ แม่น้ำเพชรบุรีเดิม (แนวทิศ ตะวันตก- ตะวันออก) และแม่น้ำเพชรบุรีที่ปรากฏในปัจจุบัน(แนวทิศเหนือ-ทิศใต้) แม่น้ำเพชรบุรีเดิมได้กลายมาเป็นทางเดินและพัฒนาเป็นถนนบันไดอิฐในปัจจุบัน ส่วนแม่น้ำเพชรบุรีในปัจจุบันได้กลายมาเป็นแม่น้ำที่มีบทบาทมากที่สุดของเมืองเพชรบุรี เนื่องจากเป็นแม่น้ำที่เป็นทางสัญจรและด้วยคุณสมบัติที่มีรสชาติที่ดีจึงกลายมาเป็นน้ำเสวยของกษัตริย์ นอกจากนี้ยังเป็นน้ำศักดิ์สิทธิ์ 1 ใน 5 แห่ง ที่นำไปประกอบพิธีสำคัญ แม่น้ำสายนี้ไหลจากทิศใต้ไปทิศเหนือจึงทำให้พระรามราชนิเวศน์(วังบ้านปืน) ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของเมืองเนื่องจากบริเวณดังกล่าวเป็นบริเวณที่เป็นตำแหน่งอยู่ติดกับริมแม่น้ำเพชรบุรีก่อนเข้าสู่ตัวเมืองและมีระยะไม่ไกลจากบริเวณที่ตักน้ำเสวยที่ทำน้ำวัดท่าไชยศิริ จึงเป็นชัยภูมิที่ดีในการก่อตั้งพระราชวังบ้านปืน

จากเดิมแม่น้ำแห่งนี้เคยเป็นแม่น้ำที่ไหลตามธรรมชาติแต่ปัจจุบันเมื่อมีการสร้างเขื่อนและมีการจัดการแม่น้ำโดยมนุษย์จึงทำให้ระดับน้ำในแม่น้ำลดลงจนมีลักษณะดินเงินซึ่งส่งผลต่อระดับน้ำของคลองเชื่อมต่อ และทำให้ทางสัญจรทางน้ำบริเวณตัวเมืองไม่ปรากฏในปัจจุบัน จากการสำรวจพบว่าเมื่อล่องเรือขึ้นไปตามแม่น้ำเพชรบุรีพบว่าพื้นที่ต่อจากเมืองเพชรบุรีเป็นพื้นที่เกษตรกรรม จึงทำให้คุณภาพน้ำที่มาจากตัวเมืองมีผลต่อคุณภาพของผลิตผลทางการเกษตร จึงควรมีการตรวจสอบคุณภาพน้ำและไม่ควรทิ้งสิ่งปฏิกูลลงสู่แม่น้ำ

2.2.คลองคูเมือง ประกอบด้วย คลองวัดเกาะและคลองบางจาน ซึ่งเป็นคลองคูเมืองที่มีผลต่อการเลือกที่ตั้งเมืองโบราณ เนื่องจากบริเวณที่ตั้งเมืองโบราณมีแม่น้ำล้อมรอบถึง 3 ด้าน

(แม่น้ำเพชรบุรี คลองวัดเกาะ คลองบางจาน) จึงไม่จำเป็นต้องขุดคูเมือง นอกจากคลองทั้ง 2 นี้เป็น
 ปรากฏในการป้องกันภัยแล้ว ยังเป็นทางสัญจรของเมือง แต่วิถีชีวิตในปัจจุบันได้เปลี่ยนไปโดย
 คลองวัดเกาะได้มีการคาดคอนกรีตและเป็นที่รองรับน้ำเสียจากชุมชน คลองคูเมืองจึงถูกลดบทบาท
 ความสำคัญลง

สรุปวิวัฒนาการขององค์ประกอบธรรมชาติ

องค์ประกอบธรรมชาติ สามารถแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

1.ภูเขา ได้แก่ เขาวัง เขานัน ไคอิฐ เขาหลวงและเขาพนมขุด โดยภูเขาทั้ง 4 แห่งเป็นที่ตั้ง
 ของสิ่งศักดิ์สิทธิ์จึงสะท้อนถึงการเป็นภูเขาศักดิ์สิทธิ์ของเมือง

2.แม่น้ำ ได้แก่ แม่น้ำเพชรบุรี คลองวัดเกาะและคลองบางจาน ซึ่งเคยทำหน้าที่เป็น
 คลองคูเมืองและทางสัญจร

ปัญหาและภัยคุกคามที่พบ

-จากการสำรวจพบว่าองค์ประกอบที่เป็นภูเขา เช่น เขาวัง ที่เคยเป็นจุดหมายตาที่โดดเด่น
 และมีความสำคัญของเมือง ปัจจุบันได้ถูกบดบังจากสิ่งปลูกสร้างและป้ายโฆษณาต่างๆมากมาย
 ฉะนั้นจึงควรมีการควบคุมความสูงของสิ่งปลูกสร้าง เพื่อภูเขาแห่งนี้ยังคงคุณค่าและความสวยงาม
 สืบไป

-องค์ประกอบธรรมชาติที่เป็นแม่น้ำ เดิมเคยเป็นทางสัญจรปัจจุบันก็ได้ลดความสำคัญลง
 แม่น้ำและคลองบางสาย ได้มีลักษณะตื้นเขินจนบางแห่งได้กลายมาเป็นทางเดินและทางถนน
 บางแห่งได้พบกับปัญหาพื้นที่ชายตลิ่งถูกกัดเซาะจึงทำให้มีการคาดคอนกรีตและสร้างเขื่อนริมตลิ่ง
 ขึ้น ทำให้ภูมิทัศน์ธรรมชาติเปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะเมื่อมีการสร้างเขื่อนจัดการน้ำ ทำให้ปริมาณ
 น้ำในแม่น้ำเพชรบุรีในปัจจุบันลดลงจนมีลักษณะตื้นเขินและการสัญจรทางน้ำเลิกราไป อีกทั้งยังมี
 การทิ้งน้ำเสียและสิ่งปฏิกูลจากอาคารบ้านเรือนลงสู่แม่น้ำจึงทำให้คุณภาพของแม่น้ำลดลง ซึ่งส่ง
 ผลกระทบต่อการเกษตรกรรม ระบบนิเวศของแม่น้ำเพชรบุรี เนื่องจากแม่น้ำเพชรบุรีมีสภาพตื้นเขิน
 จึงส่งผลกระทบต่อคลองเชื่อมต่อ โดยเฉพาะคลองวัดเกาะ (คลองคูเมือง) ปัจจุบันพบว่ามีการ
 คาดคอนกรีตและระดับคลองอยู่สูงกว่าระดับน้ำในแม่น้ำเพชรบุรี จึงทำให้น้ำในแม่น้ำเพชรบุรี
 ไม่สามารถไหลเข้าสู่ตัวคลองได้ ทำให้คลองมีสภาพตื้นเขินและแห้งขอดในบางช่วง อีกทั้ง
 คลองวัดเกาะยังเป็นที่รองรับน้ำเสียของชุมชน สภาพของคลองจึงมีความเสื่อมโทรม

จากวิวัฒนาการขององค์ประกอบต่างๆสามารถสรุปได้ดังตารางที่ 4.2 และสรุป
 องค์ประกอบที่เป็นภูมิทัศน์วัฒนธรรมเมืองประวัติศาสตร์เพชรบุรีได้ดังรูปที่ 4.88 และตารางที่ 4.3

ตารางที่ 4.2 แสดงวิวัฒนาการขององค์ประกอบภูมิทัศน์วัฒนธรรมเมืองประวัติศาสตร์เพชรบุรี

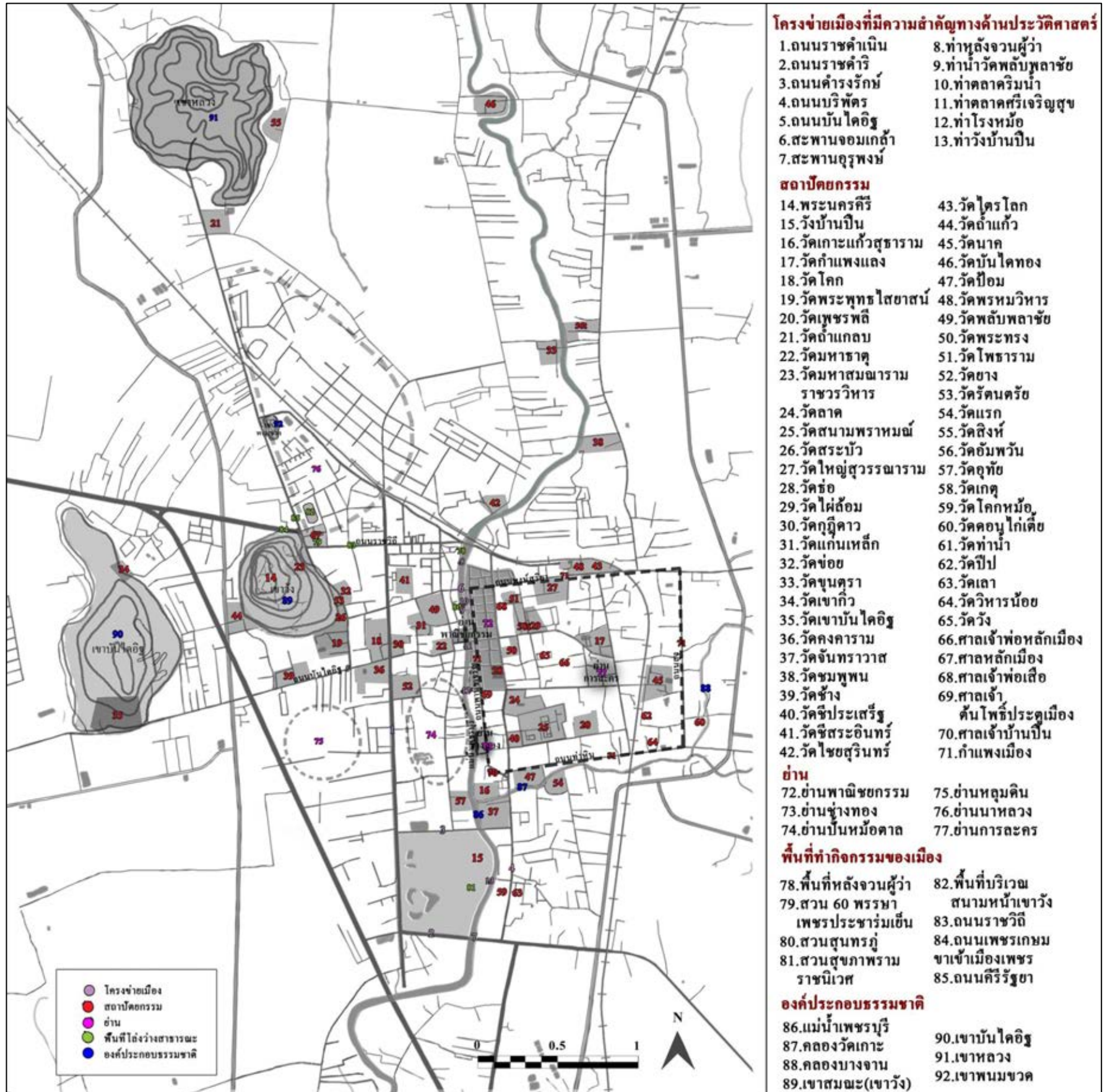
องค์ประกอบ	ยุค	ยุคที่ 1 ทวารวดี-สุโขทัย พุทธศตวรรษที่ 12-18	ยุคที่ 2 อยุธา (ปลายพุทธศตวรรษที่ 18-2310)	ยุคที่ 3 รัตนโกสินทร์ตอนต้น ร.1-ร.3 พ.ศ.2310-2391	ยุคที่ 4 อารยธรรมตะวันตก ร.4-ร.7 พ.ศ.2494-2475			ยุคที่ 5 เพชรบุรีในปัจจุบัน พ.ศ.2475-ปัจจุบัน	รวมทุกยุค
					รัชกาลที่ 4	รัชกาลที่ 5	รัชกาลที่ 6		
โครงข่ายเมือง -การสัญจรทางบก -การสัญจรทางน้ำ									
สถาปัตยกรรม -วัง -ศาสนสถาน -ศาลหลักเมือง -กำแพงเมือง									
ย่าน -ย่านพาณิชย์กรรม -ย่านช่างทอง -ย่านการละคร -ย่านปั้นหม้อตาล -ย่านหลุมดิน -ย่านนาหลวง									

ตารางที่ 4.2 แสดงวิวัฒนาการขององค์ประกอบภูมิทัศน์วัฒนธรรมเมืองประวัติศาสตร์เพชรบุรี

องค์ประกอบ	ยุค	ยุคที่ 1 ทวารวดี-สุโขทัย พุทธศตวรรษที่ 12-18	ยุคที่ 2 อยุธา (ปลายพุทธศตวรรษที่ 18-2310)	ยุคที่ 3 รัตนโกสินทร์ตอนต้น ร.1-ร.3 พ.ศ.2310-2391	ยุคที่ 4 อารยธรรมตะวันตก ร.4-ร.7 พ.ศ.2494-2475			ยุคที่ 5 เพชรบุรีในปัจจุบัน พ.ศ.2475-ปัจจุบัน	รวมทุกยุค
					รัชกาลที่ 4	รัชกาลที่ 5	รัชกาลที่ 6		
พื้นที่ทำกิจกรรม ของเมือง -พื้นที่จัดกิจกรรม -ถนนสายกิจกรรม -บริเวณจัดกิจกรรม แข่งเรือ									
องค์ประกอบ ธรรมชาติ -ภูเขา -แม่น้ำ/คลอง									
รวมองค์ประกอบ ของแต่ละยุค									

4.2.สรุปองค์ประกอบของภูมิทัศน์วัฒนธรรมเมืองประวัติศาสตร์เพชรบุรี

จากตารางที่ 4.2 สามารถสรุปองค์ประกอบของภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์เพชรบุรีได้ดังนี้

รูปที่ 4.88 สรุปองค์ประกอบภูมิทัศน์วัฒนธรรมเมืองประวัติศาสตร์

4.2.สรุปองค์ประกอบของภูมิทัศน์วัฒนธรรมเมืองประวัติศาสตร์เพชรบุรี

จากรูปที่ 4.88 สามารถสรุปองค์ประกอบภูมิทัศน์วัฒนธรรมเมืองประวัติศาสตร์ ดังนี้ ตารางที่ 4.3 แสดงภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรม

ภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรม				
No.	รายชื่อ	ที่ตั้ง	สาระสำคัญ	ยุคสมัย
โครงข่ายเมืองที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์				
1	ถนนราชดำเนิน 	ตำบล คลอง กระแซง อำเภอ เมือง จังหวัด เพชรบุรี	เป็นถนนที่ รัชกาลที่ 5 ทรงปลูกต้นมะฮอกกานีเพื่อเน้นแนวแกนไปยังพระราชวังบ้านปืนและบริเวณถนนสายนี้ทรงให้ปลูกต้นมะฮอกกานีทั้งสองฝั่งถนน ปัจจุบันถนนสายบริเวณ ถนนคลองบัวนี้ได้มีประติมากรรมปูนปั้นประดับที่สวยงาม	ยุคที่ 4
2	ถนนราชดำริ 	ตำบล คลอง กระแซง อำเภอ เมือง จังหวัด เพชรบุรี	บริเวณถนนสายนี้ทรงให้ปลูกต้นมะฮอกกานีทั้งสองฝั่งถนน	ยุคที่ 4
3	ถนนดำรงรักษ์ 	ตำบล คลอง กระแซง อำเภอ เมือง จังหวัด เพชรบุรี	เนื่องจากถนนสายนี้แคบ จึงทรงให้ปลูกต้นมะฮอกกานีเพียงฝั่งซ้ายแค่นั้นเดียว	ยุคที่ 4
4	ถนนบริพัตร 	ตำบล คลอง กระแซง อำเภอ เมือง จังหวัด เพชรบุรี	ถนนสายนี้เป็นถนนที่ได้มีการระบุนให้ปลูกต้นมะฮอกกานีแต่ปัจจุบันไม่ปรากฏต้นมะฮอกกานี	ยุคที่ 4

ภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรม				
No.	รายชื่อ	ที่ตั้ง	สาระสำคัญ	ยุคสมัย
โครงการเมืองที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์				
5	ถนนบันไดอิฐ 	ตำบล ไร่ส้ม -ตำบล คลอง กระแซง อำเภอ เมือง จังหวัด เพชรบุรี	ถนนสายนี้เคยเป็นแม่น้ำเพชรบุรีเดิมมาก่อน โดยเป็นถนนที่มีมุมมองไปสู่วัดมหาธาตุและเป็นถนนสายหลักที่เชื่อมระหว่างเขابันไดอิฐกับชุมชนเมืองเพชรบุรี	ยุคที่ 2
6	สะพานจอมเกล้า(สะพานช้าง) 	อำเภอ เมือง จังหวัด เพชรบุรี	เป็นสะพานคอนกรีตแห่งแรกของเมืองเพชรบุรีที่สร้างในสมัยรัชกาลที่ 4 โดยแรกเริ่มเป็นสะพานคอนกรีตบุด้วยไม้ ซึ่งสามารถรับน้ำหนักช้างและรถได้ และได้มีการนำช้างมาทดสอบการรับน้ำหนักบนสะพานถึง 3 วัน 3 คืน จึงได้มีชื่อว่า “สะพานช้าง” สะพานแห่งนี้ได้มีการปรับปรุงหลายครั้งจนกระทั่งเป็นรูปแบบในปัจจุบัน	ยุคที่ 4
7	สะพานอรุพงษ์ 	อำเภอ เมือง จังหวัด เพชรบุรี	เป็นสะพานที่เชื่อมต่อบริเวณถนนราชดำริบริเวณใกล้กับพระราชวังบ้านปืน เป็นสะพานอนุสรณ์ที่ ร.5 ทรงสร้างเพื่อระลึกถึงพระองค์เจ้าอรุพงษ์	ยุคที่ 4

ตารางที่ 4.3 แสดงภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรม

ภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรม				
No.	รายชื่อ	ที่ตั้ง	สาระสำคัญ	ยุคสมัย
โครงการเมืองที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์				
8	ท่าหลังจวนผู้ว่า 	ตำบล คลอง กระแซง อำเภอ เมือง จังหวัด เพชรบุรี	บริเวณนี้เคยเป็นท่าเรือเมล์(เรือรับจ้าง) และเป็นท่าที่รัชกาลที่ 5 เคยเสด็จ ซึ่งได้เอ่ยถึงในจดหมายเหตุ	-
9	ทำน้ำวัดพลับพลาชัย 	ตำบล คลอง กระแซง อำเภอ เมือง จังหวัด เพชรบุรี	มีความสำคัญในเชิงประวัติศาสตร์ โดยการทำเรือที่ใช้ในการขึ้นฝั่งของกษัตริย์ กองทัพในสมัยโบราณ และสุนทรภู่ นอกจากนี้ยังเป็นทำสร่งน้ำสำหรับพระภิกษุวัดพลับพลาชัยและช่วงที่เกิดไฟไหม้ครั้งใหญ่บริเวณทำน้ำแห่งนี้ใช้เป็นฐานหลักในการดับเพลิง	ยุคที่ 2
10	ท่าตลาดริมน้ำ 	ตำบล ท่าราบ อำเภอ เมือง จังหวัด เพชรบุรี	เป็นทำน้ำที่เหล่าแม่ค้ามาค้าขายกันในสมัยก่อน	ยุคที่ 4
11	ท่าตลาดศรีเจริญสุข 	ตำบล คลอง กระแซง อำเภอ เมือง จังหวัด เพชรบุรี	เป็นทำน้ำที่เหล่าแม่ค้ามาค้าขายกันในสมัยก่อน ปัจจุบันที่ตั้งตลาดได้เปลี่ยนเป็นโรงเรียนสุวรรณรังสฤษฎ์ และเหลือเพียงส่วนหนึ่งที่อยู่น้ำวัดมหาธาตุ	ยุคที่ 2

ตารางที่ 4.3 แสดงภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรม

ภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรม				
No.	รายชื่อ	ที่ตั้ง	สาระสำคัญ	ยุคสมัย
โครงข่ายเมืองที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์				
12	ท่าโรงหม้อ 	ตำบล คลอง กระแซง อำเภอ เมือง จังหวัด เพชรบุรี	เป็นท่าที่ไว้ขนส่งหม้อตาลโดนคใน สมัยก่อน ปัจจุบันบริเวณที่ติดกับท่าน้ำแห่งนี้ คือ สถานีดับเพลิง	ยุคที่ 2
13	ท่าวังบ้านปิ่น 	ตำบล คลอง กระแซง อำเภอ เมือง จังหวัด เพชรบุรี	มีความสำคัญในเชิงประวัติศาสตร์ โดย การเป็นท่าเรือที่ใช้ในการขนส่งของ กษัตริย์ในสมัยโบราณ	ยุคที่ 4
สถาปัตยกรรม				
วัง				
14	พระนครคีรี 	ตำบล คลอง กระแซง อำเภอ เมือง จังหวัด เพชรบุรี	- ขึ้นทะเบียนเมื่อ 2478 - สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 4 เป็น สถาปัตยกรรมแบบ นิโคลาสสิกผสม จีนและไทย เขาวังเป็นตัวแทนของ พระราชวังที่สร้างอยู่บนภูเขา แห่งแรก ของประเทศไทยที่แสดงถึง แสนยานุภาพของรัชกาลที่ 4 ทรงแสดง ให้ชาติตะวันตกได้เห็นว่าเป็นประเทศไทย	ยุคที่ 4

ตารางที่ 4.3 แสดงภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรม

ภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรม				
No.	รายชื่อ	ที่ตั้ง	สาระสำคัญ	ยุคสมัย
	สถาปัตยกรรม			
	วัง			
			มีศักยภาพทัดเทียมกับอารยประเทศ นอกจากนี้เขาวังยังเป็นสัญลักษณ์ตรา ประจำจังหวัดเพชรบุรีและจุดหมายตา ที่สำคัญของเพชรบุรี โดยมีคำกล่าวที่ว่า "ถ้ามาเพชรบุรีแล้วยังไม่ได้ขึ้นเขาวัง แสดงว่ายังไม่ถึงเพชรบุรี"	
15	วังบ้านปืน 	ตำบล คลอง กระแซง อำเภอ เมือง จังหวัด เพชรบุรี	-ขึ้นทะเบียนเมื่อ 2524 -สร้างสมัย ร.5 โดยใช้เป็นสถานที่ สำหรับประทับแรมในฤดูฝนที่เป็น สถาปัตยกรรมแบบตะวันตก มีความ สวยงาม ออกแบบโดย นายคาร์ล เดอริง การก่อสร้าง วังบ้านปืนแห่งนี้ทำให้เมืองเพชรบุรีมี การพัฒนาในด้านคมนาคมและระบบ สาธารณูปโภคและสาธารณูปการมาก ยิ่งขึ้น	ยุคที่ 4
	วัดที่ขึ้นทะเบียน			
16	วัดเกาะแก้วสุธาราม 	ตำบล ท่าราบ อำเภอ เมือง จังหวัด เพชรบุรี	-ขึ้นทะเบียนเมื่อ 2497 -เป็นจุดกำเนิดสกุลช่างวัดเกาะ -มีอุโบสถและภาพจิตรกรรมฝาผนังที่ สวยงาม โดยในภาพได้ปรากฏ ชาวต่างชาติที่เข้ามาในสมัยอยุธยาและ มีภาพแสดงคติภูมิจักรวาล นอกจากนี้ บริเวณใต้ภาพจิตรกรรมฝาผนังยัง ปรากฏ พ.ศ. 2277	ยุคที่ 2

ตารางที่ 4.3 แสดงภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรม

ภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรม				
No.	รายชื่อ	ที่ตั้ง	สาระสำคัญ	ยุคสมัย
สถาปัตยกรรม				
วัดที่ขึ้นทะเบียน				
17	วัดกำแพงแลง 	ตำบล ท่าราบ อำเภอ เมือง จังหวัด เพชรบุรี	-ขึ้นทะเบียนเมื่อ 2478 -เป็นตัวแทนยุคขอมเรืองอำนาจ เป็นศิลปะขอมแบบบาเยน ซึ่งเป็นวัดที่สร้างด้วยศิลาแลงและวัดกำแพงแลงยังเป็นตัวแทนของเทวาลัยในยุคสมัยนั้นและมีชื่ออยู่ในจารึกปราสาทพระขรรค์สมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7	ยุคที่ 1
18	วัดโคก 	ตำบล คลอง กระแซง อำเภอ เมือง จังหวัด เพชรบุรี	-ขึ้นทะเบียนเมื่อ 2478 -ภายในวัดที่มีภาพจิตรกรรมที่สวยงามและมีพระพุทธรูปที่จารึก ศาลาการเปรียญเป็นที่เก็บรักษาพระพุทธรูปหลายองค์ มีอยู่สององค์ที่มีจารึกที่ฐานเป็นพระพุทธรูปสมัยรัตนโกสินทร์ นอกจากนี้ยังมีสมุดข่อยซึ่งเขียน ตำราแผนไทยที่มีสรรพคุณใช้รักษาโรคต่างๆและวรรณกรรมของเมืองเพชรบุรีอยู่หลายเรื่อง	ยุคที่ 2
19	วัดพระพุทธไสยาสน์ 	ตำบล คลอง กระแซง อำเภอ เมือง จังหวัด เพชรบุรี	-ขึ้นทะเบียนเมื่อ 2478 -สร้างขึ้นในสมัยอยุธยา เป็นพระนอนที่มีพระพักตร์ที่ได้สัดส่วนที่สวยงาม นอกจากนี้สิ่งสำคัญภายในวัดยังมีวิหารพระยืน พระพุทธรูปทรงเครื่อง	ยุคที่ 2

ตารางที่ 4.3 แสดงภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรม

ภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรม				
No.	รายชื่อ	ที่ตั้ง	สาระสำคัญ	ยุคสมัย
สถาปัตยกรรม				
วัดที่ขึ้นทะเบียน				
20	วัดเพชรลี 	ตำบล ท่าราบ อำเภอ เมือง จังหวัด เพชรบุรี	-ขึ้นทะเบียนเมื่อ 2520 - สิ่งที่สำคัญในวัด คือ เสาชิงช้า ซึ่งเกี่ยวข้องกับพิธีโล้ชิงช้าและเชื่อกันว่าเป็นเขตเทวสถานในศาสนาพราหมณ์ ในอดีตบริเวณพื้นที่ใกล้เคียงเคยมีโบสถ์พราหมณ์	ยุคที่ 1-2
21	วัดถ้ำกลบ(วัดบุญทวี) 	ตำบล ธงชัย อำเภอ เมือง จังหวัด เพชรบุรี	วัดถ้ำกลบตั้งอยู่เชิงเขาหลวงทางด้านทิศตะวันออก เหตุที่เรียกว่าถ้ำกลบ มีเรื่องเล่าว่าในถ้ำมีถ้ำมีกลบตกอยู่เกลื่อนกลาดเสมอ แม้จะกวาดทิ้งไปแล้วก็จะมีอีก จึงเข้าใจกันว่าเป็นเมืองลับแล	ยุคที่ 2
22	วัดมหาธาตุ 	ตำบล คลอง กระแซง อำเภอ เมือง จังหวัด เพชรบุรี	-ขึ้นทะเบียนเมื่อ 2478 -เป็นตัวแทนในการสร้างแบบคติภูมิจักรวาล(แทนเขาพระสุเมรุ)และเป็นที่ประดิษฐานของพระธาตุ มี ความสำคัญในฐานะศูนย์กลางเมือง ศูนย์รวมด้านเศรษฐกิจ การปกครองในสมัยอยุธยา และเป็นใจเมืองมาจนถึงปัจจุบัน พระปรารักษ์วัดมหาธาตุถือเป็นจุดหมายตาสำคัญของคนเมือง และเป็นสัญลักษณ์ของเทศบาลเมืองเพชรบุรี	ยุคที่ 1-2
23	วัดมหาสมณารามราชวรวิหาร 	ตำบล คลอง กระแซง อำเภอ เมือง จังหวัด เพชรบุรี	-ขึ้นทะเบียนเมื่อ 2542 -เป็นวัดที่ ร.4 ทรงผนวกรับพรญา -ภายในอุโบสถมีภาพจิตรกรรมที่เขียนโดยขรัว อิน โข่ง	ยุคที่ 2

ภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรม				
No.	รายชื่อ	ที่ตั้ง	สาระสำคัญ	ยุคสมัย
สถาปัตยกรรม				
วัดที่ขึ้นทะเบียน				
24	วัดลาด 	ตำบล ท่าราบ อำเภอ เมือง จังหวัด เพชรบุรี	-ขึ้นทะเบียนเมื่อ 2542 - ศาลาการเปรียญเป็นอาคารไม้ทรง ไทยขนาดใหญ่ ตัวไม้ส่วนใหญ่นำมา จากวัดป่าแก้ว ซึ่งเชื่อกันว่า เดิมเป็น พระตำหนักของสมเด็จพระเจ้าตากสิน มหาราช	ยุคที่ 2
25	วัดสนามพราหมณ์ 	ตำบล ท่าราบ อำเภอ เมือง จังหวัด เพชรบุรี	-ขึ้นทะเบียนเมื่อ 2545 -มีโบสถ์เก่า หมู่กุฏิสงฆ์และอาคารเก่า ซึ่งเป็นศิลปะแบบไทยผสมตะวันตกซึ่ง หาดูได้ยาก - ไม้ทราบนั่นเชื่อว่าสร้างเมื่อใดแต่ได้รับ การบูรณะครั้งใหญ่ราวสมัย รัชกาลที่ 4 และชื่อว่า วัดสามพราหมณ์ปุ๊กมิตดา รามต่อมาเปลี่ยนเป็นวัดสนามพราหมณ์ ในสมัยรัชกาลที่ 5	ยุคที่ 4
26	วัดสระบัว 	ตำบล คลอง กระแซง อำเภอ เมือง จังหวัด เพชรบุรี	-ขึ้นทะเบียนเมื่อ 2497 เป็นศิลปะแบบอยุธยา ประกอบด้วย อุโบสถ ฐานโบสถ์ เจดีย์ ชุ่มกำแพง แก้ว ที่แสดงให้เห็นถึงฝีมือชั้นยอดของ ช่างปั้นปูนเมืองเพชร	ยุคที่ 2
27	วัดใหญ่สุวรรณาราม 	ตำบล ท่าราบ อำเภอ เมือง จังหวัด เพชรบุรี	-ขึ้นทะเบียนเมื่อ 2478 -เป็นจุดกำเนิดสกุลช่างวัดใหญ่ -สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นในสมัยอยุธยา มีความเกี่ยวข้องกับบุคคลสำคัญของ เพชรบุรี คือ สมเด็จพระเจ้าตากสิน มีศิลปะ ที่สวยงามทั้งด้านงานปูนปั้น งานจิตรกรรมและงานแกะสลักไม้	ยุคที่ 2

ตารางที่ 4.3 แสดงภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรม

ภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรม				
No.	รายชื่อ	ที่ตั้ง	สาระสำคัญ	ยุคสมัย
สถาปัตยกรรม				
วัดที่ขึ้นทะเบียน				
			และมีความเกี่ยวข้องกับ รัชกาลที่ 5 เนื่องจากเป็นวัดที่พระองค์ทรงโปรด นอกจากนี้ที่หน้าบันในระเบียงคดขยง ปรางภู เลข ๕ ซึ่งหมายถึง รัชกาลที่ 5 และเลข ๕ กลับด้านซึ่งหมายถึง รัชกาลที่ 5 ไม่เสด็จกลับมาที่เพชรบุรีอีกแล้ว -นอกจากนี้ยังปรากฏ เว็จกุฎี โบราณ	
วัดร้างขึ้นทะเบียน				
28	วัดช่อ 	ตำบล ท่าราบ อำเภอ เมือง จังหวัด เพชรบุรี	-ขึ้นทะเบียนเมื่อ 2520 -ภายในอุโบสถภาพจิตรกรรมที่สวยงาม บริเวณข้างวัดช่อเป็นตลาดซื้อขายสินค้าการเกษตร(ตลาดเช้า) ปัจจุบันตัววัดมีสภาพเป็นวัดร้าง	ยุคที่ 2
29	วัดไผ่ล้อม 	ตำบล ท่าราบ อำเภอ เมือง จังหวัด เพชรบุรี	-ขึ้นทะเบียนเมื่อ 2502 -ผนังอุโบสถของวัดเป็นลวดลายปูนปั้นภาพพุทธประวัติ พระพุทธบาท และรูปจำลองอาคารทรงต่างๆเป็นภาพปั้นเรื่องราวซึ่งมีองค์ประกอบต่อเนื่องแห่งเดียวในประเทศไทย	ยุคที่ 2
วัด				
30	วัดกุฎีดาว 	ตำบล คลอง กระแซง อำเภอ เมือง จังหวัด เพชรบุรี	-เป็นวัดเก่าแก่มากในสมัยอยุธยาตอนปลาย -ปัจจุบันเป็นที่ตั้งของ โรงเรียนปรีชัตติรังสรรค์	ยุคที่ 2

ตารางที่ 4.3 แสดงภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรม

ภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรม				
No.	รายชื่อ	ที่ตั้ง	สาระสำคัญ	ยุคสมัย
สถาปัตยกรรม				
วัด				
31	วัดแก่นเหล็ก 	ตำบล คลอง กระแซง อำเภอ เมือง จังหวัด เพชรบุรี	-อยู่ติดกับวัดมหาธาตุ วัดพลับพลาชัย วัดกุฎีดาวและโรงเรียนอรุณประดิษฐ์ -อุโบสถสร้างเมื่อ พ.ศ.2544 ศาลาการ เปรียญสร้างพ.ศ. 2514 เป็นอาคารไม้ ทรงไทย หอสวดมนต์ เป็นอาคารไม้ ทรงไทย	ยุคที่ 5
32	วัดข่อย 	ตำบล คลอง กระแซง อำเภอ เมือง จังหวัด เพชรบุรี	- เริ่มสร้างเมื่อ พ.ศ. 2447 ปัจจุบันได้มีการสร้างพระธาตุฉิมพลี พระเศรษจิวโกฏิ นอกจากนี้จะเป็นที่ สักการะบูชาแล้ว สถานที่แห่งนี้ยัง แสดงให้เห็นศิลปะเมืองเพชรในยุค สมัยปัจจุบันอีกด้วย	ยุคที่ 4- 5
33	วัดขุนตรา 	ตำบล บ้านกุ่ม อำเภอ เมือง จังหวัด เพชรบุรี	-เป็นวัดโบราณ ไม่ปรากฏหลักฐานแน่ ชัดสันนิษฐานว่าสร้างขึ้นในสมัยอยุธยา ตอนปลาย -สิ่งก่อสร้างที่สำคัญ ได้แก่ อุโบสถ หลังเก่า ศิลปะสมัยกรุงศรีอยุธยาตอน ปลาย มีเจดีย์ย่อมุมอยู่หน้าอุโบสถ ,ศาลาการเปรียญไม้และธรรมมาสน์ เทศน์ นอกจากนี้ยังมีงานวรรณกรรม ซึ่งปรากฏในสมุดข่อยและใบลาน โบราณ	ยุคที่ 2

ตารางที่ 4.3 แสดงภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรม (ต่อ)

ภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรม				
No.	รายชื่อ	ที่ตั้ง	สาระสำคัญ	ยุคสมัย
	สถาปัตยกรรม			
	วัด			
34	วัดเขากี้ 	จดเนิน เขา บ้านไค อีสูง ตำบล ไร่ส้ม อำเภอ เมือง จังหวัด เพชรบุรี	-พระพวง คุณาคโว ออกจาริก ชูดงค์ มาปฏิบัติธรรม ณ สถานที่ ที่ตั้งวัดในปัจจุบัน เห็นว่ามี ความสงบร่มรื่น จึงขอพักอาศัย จากเจ้าของที่ดินต่อมา พระชมมชโร (เป็น ชาวเวียน) ได้ชักชวนญาติโยมขอซื้อที่ดิน เพื่อจัดสร้างเป็นวัดปฏิบัติ กรรมฐาน -ภายในวัดมีโบสถ์ที่สร้างขึ้น ใหม่ 2 ชั้นเป็น โบสถ์แก้ว ชั้นใต้ ดินมีภาพจิตรกรรมซึ่งเป็นภาพ ฤาษีดันตน อันหมายถึง การ รักษาโรคต่างๆ	ยุคที่ 5
35	วัดเขaban ไคอีสูง 	ตั้งอยู่ บนเขา บ้านไค อีสูง ตำบล ไร่ส้ม อำเภอ เมือง จังหวัด เพชรบุรี	-พระเจ้าเสือเคยเสด็จมาฝากตัว เป็นลูกศิษย์ของวัดนี้ -อดีตวัดนี้มีชื่อเสียงทาง วิทยาคมในช่วงหลวงพ่อด่าง -มีชื่อเสียงศิลปะปูนปั้นชั้นครูที่ ฝากผลงานไว้เหนือหน้าบัน พระอุโบสถ -มีถ้ำอยู่หลายถ้ำ เช่น ถ้ำประทุน ถ้ำฤาษี ถ้ำสว่างอารมณ์ ถ้ำ ช้างเผือก ถ้ำตุ๊ก(ท่านตุ๊กโยฮัน อัลเบรคต์แห่งเยอรมันเคยเสด็จ ประพาส ณ วัดแห่งนี้) -นอกจากนี้ยังมีโบสถ์เม็ยหลวง เม็ยน้อย	ยุคที่ 2

ตารางที่ 4.3 แสดงภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรม (ต่อ)

ภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรม				
No.	รายชื่อ	ที่ตั้ง	สาระสำคัญ	ยุคสมัย
	สถาปัตยกรรม			
	วัด			
36	วัดคงคาราม 	ตำบล คลอง กระแซง อำเภอ เมือง จังหวัด เพชรบุรี	-สันนิษฐานว่า ชื่อวัดคงคา มาจากตำแหน่งที่ตั้งอยู่ใกล้กับ แม่น้ำเพชรบุรีสายเดิม -เป็นพระอารามหลวงชั้นโท ได้รับสถาปนาขึ้นเป็น พระอารามหลวงแรกของเมือง เพชรบุรี ในสมัย ร.3 - มีผู้เก็บพระไตรปิฎกโบราณ และใบเสมาโบราณ	ยุคที่ 2
37	วัดจันทราวาส 	ตำบล ท่าราบ อำเภอ เมือง จังหวัด เพชรบุรี	-เป็นวัดเก่าแก่ที่ รัชกาลที่ 5 เคย เสด็จประพาส เมื่อ พ.ศ.2447 -ศาลาการเปรียญ เป็นอาคาร ทรงไทยทำด้วยไม้ มีภาพ จิตรกรรมที่แผงไม้คอสองซึ่ง เขียน โดย ครูหวน ตาลวันนา -หอระฆัง มีลักษณะคล้ายหอ ชัชวาลเวียงชัย บนพระนครคีรี	ยุคที่ 4
38	วัดชมพูน 	ตำบล หนอง โสน อำเภอ เมือง จังหวัด เพชรบุรี	-สมัยโบราณวัดชมพูน ชื่อว่า วัดประชุมพล ต่อมามีการปลุก ชมพู่กันมาก จึงเปลี่ยนและ เพี้ยนไปเป็นวัดชมพูนจนถึง ปัจจุบัน - มีพระประธานประจำอุโบสถ และพระพุทธรูปศิลปะสมัย อู่ทอง ซึ่งชาวบ้านเรียกว่า “หลวงพ่อโต”	ยุคที่ 2

ตารางที่ 4.3 แสดงภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรม (ต่อ)

ภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรม				
No.	รายชื่อ	ที่ตั้ง	สาระสำคัญ	ยุคสมัย
	สถาปัตยกรรม			
	วัด			
39	วัดช้าง 	ตำบล คลอง กระแจะ อำเภอ เมือง จังหวัด เพชรบุรี	- สันนิษฐานว่าสร้างปลายสมัย อยุธยา - ปัจจุบันได้มีการสร้างอุโบสถ ใหม่	ยุคที่ 2
40	วัดชีประเสริฐ 	ตำบล ท่าราบ อำเภอ เมือง จังหวัด เพชรบุรี	- สันนิษฐานว่าเป็นวัดที่มีตั้งแต่ สมัยโบราณอย่างน้อยในสมัย รัชกาลที่ 5 ซึ่งปรากฏหลักฐาน อยู่ในพระราชหัตถเลขาว่า “เสด็จผ่านวัดชีปเกิด” ซึ่งก็คือ วัดชีประเสริฐนี้เอง - มีศาลาการเปรียญ เป็นอาคาร ไม้ทรงไทยขนาดใหญ่ หน้าบัน ตกแต่งลวดลายปูนปั้น ด้านหน้า มีตัวอักษรระบรู พ.ศ. 2472	ยุคที่ 4
41	วัดชีสระอินทร์ 	ตำบล ท่าราบ อำเภอ เมือง จังหวัด เพชรบุรี	- วัดนี้สร้างเมื่อใดไม่ปรากฏชัด แจ้ง แต่ได้รับการ บูรณปฏิสังขรณ์ในราวปี พ.ศ. 2472 - อุโบสถ เป็นอาคารคอนกรีต ศาลาการเปรียญ เป็นอาคาร คอนกรีต หอสวดมนต์เป็น อาคารไม้	ยุคที่ 4

ตารางที่ 4.3 แสดงภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรม (ต่อ)

ภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรม				
No.	รายชื่อ	ที่ตั้ง	สาระสำคัญ	ยุคสมัย
วัด				
42	วัดไชยสุรินทร์ 	ตำบล คลอง กระแซง อำเภอ เมือง จังหวัด เพชรบุรี	-วัดไชยสุรินทร์ ตั้งเมื่อ พ.ศ. 2275 เดิมชื่อว่าวัดน้อยนางมุก เพราะตั้งตามชื่อของผู้ริเริ่ม ก่อสร้าง คือ นายน้อยกับนางมุก ต่อมาภายหลังจึงได้เปลี่ยนชื่อ เป็นวัดไชยสุรินทร์ -อุโบสถ เป็นอาคารคอนกรีต เสริมเหล็ก ศาลาการ เปรียญ สร้างเมื่อ พ.ศ.2540	ยุคที่ 2
43	วัดไตรโลก 	ตำบล ท่าราบ อำเภอ เมือง จังหวัด เพชรบุรี	-ตั้งวัดเมื่อ พ.ศ.2427 เป็นวัดเก่า อยู่นอกกำแพงเมืองเพชร ขาด การทำนุบำรุง จนกระทั่งพระเถ ริเริ่มมาบูรณะปรับปรุงอาคาร เสนาสนะที่ชำรุด และ ก่อสร้าง กุฏิเพิ่มเติม และในสมัยรัชกาลที่ 5 ได้มีการสร้างทางรถไฟ ทำให้ พื้นที่วัดถูกแบ่งออกเป็น 2 ส่วน จึงได้รื้ออุโบสถไม้เก่าที่ถูกแยก อยู่ทางเหนือ มาก่อสร้าง ทางด้านใต้รวมอยู่กับอาคาร เสนาสนะเดิมที่ตั้งอยู่ก่อน	ยุคที่ 4
44	วัดถ้ำแก้ว 	ตำบล คลอง กระแซง อำเภอ เมือง จังหวัด เพชรบุรี	- จากคำบอกเล่าของผู้สูงอายุใน ท้องถิ่น เล่าว่า วัดนี้เดิมชื่อ วัดคูหาผณี แต่ในเวลาต่อมาได้ เปลี่ยนชื่อเป็นวัดถ้ำแก้ว อาจจะ เป็นเพราะในบริเวณที่ตั้งวัดมีถ้ำ ซึ่งภายในมีน้ำอยู่ตลอดปีซึ่งเป็น แหล่งน้ำใช้ให้กับพระนครคีรี ยามฤดูแล้ง	ยุคที่ 2

ตารางที่ 4.3 แสดงภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรม (ต่อ)

ภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรม				
No.	รายชื่อ	ที่ตั้ง	สาระสำคัญ	ยุคสมัย
	สถาปัตยกรรม			
	วัด			
45	วัดนาค 	ตำบล ช่อง สะแก อำเภอ เมือง จังหวัด เพชรบุรี	-ไม่ปรากฏหลักฐานแน่ชัดว่า สร้างตั้งแต่เมื่อใด แต่ได้มีการ บูรณะพัฒนาครั้งใหม่สมัย พระอริการน้อยและพระครู ถาวรารพัชรคุณ -มีพระประธานสร้างปลายสมัย อุทอง -นอกจากนี้บริเวณกำแพงวัดยัง พบอิฐที่มาจากกำแพงเมืองอยู่ ด้วย	ยุคที่ 2
46	วัดบันไดทอง 	ตำบล บ้านกุ่ม อำเภอ เมือง จังหวัด เพชรบุรี	-เป็นวัดที่มีอายุเก่าแก่สมัย อยุธยาตอนปลาย สร้างเมื่อ พ.ศ. 2275 ตรงกับรัชสมัย พระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ และ รูปแบบศิลปกรรมของ ศาสนสถานเป็นรูปแบบเฉพาะ ที่ได้พยายามรักษารูปแบบเดิม เอาไว้ -กุฏิสงฆ์เสาทุกด้านมีคันทวน หน้าตักแดน รับเชิงชาย มี อุโบสถ และพระพุทธรูปปาง สมาธิ ศาลาทรงไทยทำน้ำ ศาลา พักร้อน ศาลาการเปรียญ หมู่เรือนไทย ลายหน้าบันที่ สวยงามและช่อฟ้าใบระกามี ความอ่อนช้อย	ยุคที่ 2

ตารางที่ 4.3 แสดงภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรม (ต่อ)

ภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรม				
No.	รายชื่อ	ที่ตั้ง	สาระสำคัญ	ยุคสมัย
	สถาปัตยกรรม			
	วัด			
47	วัดป่าอม 	ตำบล ท่าราบ อำเภอ เมือง จังหวัด เพชรบุรี	ตั้งเมื่อ พ.ศ. 2130 ไม่ปรากฏหลักฐานว่าผู้ใดเป็นผู้สร้าง แต่วัดสร้างมานานแล้ว อยู่ในสภาพทรุดโทรม ต่อมาพระครูพิพิธคุณากรได้ทำการบูรณะและสร้างอาคารเสนาสนะขึ้นใหม่ในที่ดั้งเดิมโดยได้รับการสนับสนุนจากชาวบ้าน	ยุคที่ 2
48	วัดพรหมวิหาร 	ตำบล ท่าราบ อำเภอ เมือง จังหวัด เพชรบุรี	-อุโบสถ สร้างเมื่อ พ.ศ.2484 เป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก ศาลาการเปรียญ สร้างเมื่อ พ.ศ. 2484 เป็นอาคารคอนกรีตเสริมเหล็ก หอสวดมนต์ สร้างเมื่อ พ.ศ.2500 กุฏิสงฆ์ จำนวน 8 หลัง เป็นอาคารไม้ วิหารสร้างเมื่อ พ.ศ.2543 หอฉัน หอระฆัง มณฑป เป็นอาคารครึ่งตึกครึ่งไม้ทรงโบราณ 2 ชั้น	ยุคที่ 5
49	วัดพลับพลาชัย 	ตำบล คลอง กระแจะ อำเภอ เมือง จังหวัด เพชรบุรี	-เป็นจุดกำเนิดสกุลช่างวัดพลับพลาชัยและต้นกำเนิดหนังใหญ่เพชรบุรีและวัดขนอน -เป็นวัดมีความสำคัญในเชิงประวัติศาสตร์ เคยเป็นสถานที่ฝังศพของทหารและเคยเป็นที่ตั้งพลับพลาของกษัตริย์ในสมัยก่อน นอกจากนี้ยังเป็นสถานที่เก็บหนังใหญ่ของเพชรบุรี	ยุคที่ 2

ตารางที่ 4.3 แสดงภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรม (ต่อ)

ภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรม				
No.	รายชื่อ	ที่ตั้ง	สาระสำคัญ	ยุคสมัย
	สถาปัตยกรรม			
	วัด			
50	วัดพระทรง 	ตำบล ทำราบ อำเภอ เมือง จังหวัด เพชรบุรี	-เป็นจุดกำเนิดสกุลช่าง วัดพระทรง -ภายในวัดมีมณฑปรอยพระ พุทธบาทจำลอง ลักษณะเป็น เรือนยอด หลังคาเครื่องไม้ลด 4 ชั้น มีพาไลอีก 1 ชั้น ตัวอาคาร ก่ออิฐถือปูน นอกจากนั้นยังมี กลุ่มกุฎิสงฆ์ เป็นลักษณะทรง ไทยเครื่องไม้ ยกใต้ถุนสูง มี นอกชานเล่นถึงกัน มีลวดลาย สลักเสลาสวยงาม ปัจจุบันหา ชมได้ยากยิ่ง หลวงพ่อแลถือได้ ว่าเป็นสุดยอดพระเกจิชื่อดังรูป หนึ่งในปัจจุบัน โดยเฉพาะ เครื่องรางของขลัง พระเครื่อง วัดดุมงคลที่มีพุทธคุณ และการ สักยันต์	ยุคที่ 2
51	วัดโพธาราม 	ตำบล ทำราบ อำเภอ เมือง จังหวัด เพชรบุรี	-เป็นวัดเก่าแก่ที่มีมานานมีบาง ช่วงที่เกือบเป็นวัดร้าง มีพระจำ พรรษาอยู่น้อย ต่อมาในปี พ.ศ. 2492 จึงได้ร่วมกับวัดอุทัย ใช้ ชื่อว่าวัดอุทัยโพธาราม -รัชกาลที่ 5 เคยเสด็จประพาส มาวัดนี้ในปี พ.ศ.2447	ยุคที่ 2

ตารางที่ 4.3 แสดงภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรม (ต่อ)

ภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรม				
No.	รายชื่อ	ที่ตั้ง	สาระสำคัญ	ยุคสมัย
	สถาปัตยกรรม			
	วัด			
52	วัดยาง 	ตำบล คลอง กระแจะ อำเภอ เมือง จังหวัด เพชรบุรี	-จุดกำเนิดสกุลช่างวัดยาง -เป็นแหล่งรวบรวมศิลปปะการ ช่างแขนงต่างๆและได้มีการ จัดตั้งโรงเรียนช่างไม้วัดยางขึ้น ซึ่งปัจจุบันโรงเรียนแห่งนี้ได้ โอนไปสังกัดกรมอาชีวศึกษา ชื่อว่าวิทยาลัยเทคนิคเพชรบุรี	ยุคที่ 2
53	วัดรัตนตรัย 	ตำบล คลอง กระแจะ อำเภอ เมือง จังหวัด เพชรบุรี	-วัดรัตนตรัยได้พระราชทาน วิสุคามสีมา เมื่อปี พ.ศ.2380 -อยู่ติดกับเชิงเขาวังและวัด สระบัว	ยุคที่ 2
54	วัดแรก 	ตำบล ท่าราบ อำเภอ เมือง จังหวัด เพชรบุรี	-สันนิษฐานว่าชื่อน่าจะมาจาก พิธีแรกนาขวัญ ที่จัดขึ้นเป็นครั้ง แรกของจังหวัดเพชรบุรี ใน สมัยรัชกาลที่ 3 ในอดีตเป็นวัดที่ มีความรุ่งเรือง เนื่องจากเป็นจุด แลกเปลี่ยน ขนถ่ายสินค้า เพราะ เป็นทางผ่านการค้ามาตามทาง น้ำ ในเวลาต่อมาอาคาร เสนาสนะต่าง ๆ มีสภาพทรุด โทรมลงเพราะขาดการดูแล จนกระทั่งในปี พ.ศ.2532 จึงได้ มีการบูรณะพัฒนา -โบสถ์สร้างด้วยไม้	ยุคที่ 3

ตารางที่ 4.3 แสดงภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรม (ต่อ)

ภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรม				
No.	รายชื่อ	ที่ตั้ง	สาระสำคัญ	ยุคสมัย
	สถาปัตยกรรม			
	วัด			
55	วัดวิหาร โบสถ์ 	ตำบล ชงชัย อำเภอ เมือง จังหวัด เพชรบุรี	-เดิมเป็นวัดร้าง มีวัดอุสถาน เพียงพระประธานกับเขต พัทธสีมา จนในปี พ.ศ.2511 พระครูสมุทรวรกิจ ได้มา จำพรรษาและได้เริ่มสร้าง เสนาสนะเพิ่มขึ้น พร้อมทั้ง บูรณะอุโบสถเก่า โดยใช้ไม้กับ สังกะสี เพื่อใช้ทำสังฆกรรม ตามแนวเขตสีมาเดิม ต่อมาได้ ทำเรื่องขออนุญาตสร้างและตั้ง วัดตามลำดับ	ยุคที่ 5
56	วัดสิงห์ 	ตำบล หนอง โสน อำเภอ เมือง จังหวัด เพชรบุรี	-สร้างขึ้นสมัยรัชกาลที่ 5 -เดิมวัดสิงห์เคยตั้งอยู่บริเวณวัง บ้านป็นต่อมาได้ย้ายมาอยู่ที่ ตำบลหนองโสน -มีสิงห์เป็นสัญลักษณ์ตั้งอยู่หน้า อุโบสถในทำนองกิ่งหมอบซึ่งมี เรื่องเล่าว่าเป็นสิงห์วิเศษ	ยุคที่ 4
57	วัดอัมพวัน 	ตำบล คลอง กระแซง อำเภอ เมือง จังหวัด เพชรบุรี	- ไม่ปรากฏหลักฐานที่แน่ชัดว่า ใครเป็นผู้สร้าง -พื้นที่ตั้งวัดมีความอุดมสมบูรณ์ ด้วยป่า เนื่องจากอยู่ติดริมแม่น้ำ เพชรบุรี มีต้นไม้ขนาดใหญ่ เียบสขบร่มรื่น เหมาะแก่การ ปฏิบัติธรรม ในปี พ.ศ.2518 พระประทีปบุญญาธิโป ได้ทำ การบูรณปฏิสังขรณ์ อาคาร เสนาสนะต่างๆ	ยุคที่ 5

ตารางที่ 4.3 แสดงภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรม (ต่อ)

ภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรม				
No.	รายชื่อ	ที่ตั้ง	สาระสำคัญ	ยุคสมัย
	สถาปัตยกรรม			
	วัด			
58	วัดอุทัย 	ตำบล ท่าราบ อำเภอ เมือง จังหวัด เพชรบุรี	เป็นตัวแทนของสถานที่ที่มี โบสถ์เก่าและ โบสถ์ใหม่อยู่ใน พื้นที่เดียวกัน สิ่งที่น่าสนใจ คือ โบสถ์แบบมหาอุด โดย ด้านหลังเป็นผนังทึบ บริเวณ หน้าบันด้านหน้ามีลายปูนปั้น เก่าแก่รูปยักษ์ และราหู จากเรื่อง รามเกียรติ์คราวที่สมเด็จพระ พุทธเจ้าหลวงเสด็จ ประพาสเมืองเพชรบุรี เสด็จมา ณ วัดอุทัยและพระราชทาน ทรัพย์เพิ่มเติมในการปฏิสังขรณ์ วัดตามเจตนารมณ์ของท่าน ผู้หญิงอุกรรยาของเจ้าพระยา สุรพันธ์พิสุทธิ์	ยุคที่ 2 และยุค ที่ 5
	วัดร้าง (ปรากฏหลักฐาน)			
59	วัดเกต 	ตำบล ท่าราบ อ.เมือง จังหวัด เพชรบุรี	-เป็นวัดร้างพื้นที่เดิมตั้งอยู่ใน เขตวิทยาลัยเทคนิคเพชรบุรีฝั่ง ตะวันตกด้านริมแม่น้ำเพชรบุรี ปัจจุบันพระประธาน(หลวงพ่อก เกต)ได้ถูกย้ายไปประดิษฐาน ด้านหน้าวิทยาลัยเทคนิค เพชรบุรี ฝั่งตะวันตก	ยุคที่ 2

ตารางที่ 4.3 แสดงภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรม (ต่อ)

ภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรม				
No.	รายชื่อ	ที่ตั้ง	สาระสำคัญ	ยุคสมัย
	สถาปัตยกรรม			
	วัดร้าง (ปรากฏหลักฐาน)			
60	วัด โศกหม้อ 	ตำบล ช่อง สะแก อำเภอ เมือง จังหวัด เพชรบุรี	-ปัจจุบันเหลือเพียงพระ ประธานปูนปั้นขนาดใหญ่ปาง มารวิชัย ซึ่งได้รับการบูรณะ ซ่อมแซมเมื่อประมาณ 30 ปี มาแล้ว และเจดีย์รายรอบ อุโบสถ ซึ่งปัจจุบันเหลือเพียง องค์เดียว ลักษณะเป็นเจดีย์ทรง ระฆัง ส่วนยอดพังทลาย สันนิษฐานได้ว่าเป็นวัดที่สร้าง ขึ้นมาตั้งแต่สมัยอยุธยา	ยุคที่ 2
61	วัดดอนไก่เตี้ย 	ตำบล คลอง กระแซง อำเภอ เมือง จังหวัด เพชรบุรี	-วัดดอนไก่เตี้ยเป็นวัดร้างมา เป็นเวลากว่าร้อยปีแล้ว เหลือ หลักฐาน เฉพาะศาลาเพียง 3 หลัง ต่อมาเมื่อมีการปลูกสร้าง โรงเรียนเทศบาล จึงได้มีการรื้อ ศาลาทั้ง 3 หลัง มาปลูกสร้างใน ที่ดินของนายป้อม ไสสะอาด ศาลาหลังหนึ่งปลูกเป็นศาลาให้ ชาวบ้านทำบุญ	ยุคที่ 2
62	วัดปีป 	ตำบล ช่อง สะแก อำเภอ เมือง จังหวัด เพชรบุรี	-ปัจจุบันเป็นวัดร้างอยู่ใกล้กับ วัดนาคนและติดกับทางรถไฟ -สภาพปัจจุบันยังเหลือเจดีย์และ อุโบสถ มีพระมีพระพุทธรูปปูน ปั้นเป็นพระประธานของ อุโบสถทรวดทรงเดิมสมัย อยุธยา ถูกซ่อมบูรณะจากปูน ขาวทั้งองค์ และพระสาวก อีก 2 องค์ จนเค้าเดิมเปลี่ยนไป	ยุคที่ 2

ตารางที่ 4.3 แสดงภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรม (ต่อ)

ภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรม				
No.	รายชื่อ	ที่ตั้ง	สาระสำคัญ	ยุคสมัย
สถาปัตยกรรม				
วัดร้าง (ปรากฏหลักฐาน)				
63	วัดเลา 	ตำบล ต้น มะม่วง อำเภอ เมือง จังหวัด เพชรบุรี	-เป็นวัดเก่าแก่ที่ถูกทิ้งร้างมา เป็นเวลานาน ปุชนิยมวัดคู่สำคัญ ที่ยังคงหลงเหลืออยู่ในปัจจุบัน คือ พระพุทธรูปปูนปั้นขนาดใหญ่ แสดงปางมารวิชัย ซึ่งเดิม เป็นพระประธานของอุโบสถ ปัจจุบันได้รับการบูรณะและ ประดิษฐานอยู่ด้านหน้า วิทยาลัยเทคนิคเพชรบุรี ด้าน ตะวันออก	ยุคที่ 2
64	วัดวิหารน้อย 	ตำบล ช่อง สะแก อำเภอ เมือง จังหวัด เพชรบุรี	-วัดเก่าแก่ที่ถูกทิ้งร้างมาเป็น เวลานาน ปัจจุบันเหลือเพียง พระประธานปูนปั้นขนาดใหญ่ ได้รับการบูรณะเมื่อปี 2533 2534 จากหลักฐานที่พบ สันนิษฐานว่าเป็นวัดในสมัย กรุงศรีอยุธยาตอนปลาย	ยุคที่ 2
วัดร้าง(ไม่ปรากฏหลักฐาน)				
65	วัดวัง	ตำบล ท่าราบ อำเภอ เมือง จังหวัด เพชรบุรี	-สันนิษฐานว่าเคยเป็นที่พักของ เจ้าผู้ครองเมืองในสมัยโบราณ -ปัจจุบันเป็นที่ตั้งของโรงเรียน อนุบาลแสงมิตร	ยุคที่ 1

ตารางที่ 4.3 แสดงภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรม (ต่อ)

ภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรม				
No.	รายชื่อ	ที่ตั้ง	สาระสำคัญ	ยุคสมัย
	สถาปัตยกรรม			
	ศาลหลักเมือง			
66	ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง(ขึ้นทะเบียน) 	ตำบล ท่าราบ อำเภอ เมือง จังหวัด เพชรบุรี	-ขึ้นทะเบียน โบราณสถานเมื่อ พ.ศ.2478 เป็นสิ่งที่แสดงการตั้ง ถิ่นฐานเมื่ออดีตหรือเรียกว่า ใจเมือง	ยุคที่ 1
67	ศาลหลักเมือง(ใหม่) 	ตำบล คลอง กระแซง อำเภอ เมือง จังหวัด เพชรบุรี	สร้างขึ้นในปี 2519 โดยกรม ศิลปากรเป็นผู้ออกแบบ เป็นสิ่ง ที่แสดงการตั้งถิ่นฐานบ้านเมือง และเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของ ชาวเมือง	ยุคที่ 5

ตารางที่ 4.3 แสดงภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรม (ต่อ)

ภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรม				
No.	รายชื่อ	ที่ตั้ง	สาระสำคัญ	ยุคสมัย
สถาปัตยกรรม				
ศาลเจ้าจีน				
68	ศาลเจ้าพ่อเสือ 	ตำบลท่าราบ อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี	ก่อสร้างในปี พ.ศ.2379 ตามแบบสถาปัตยกรรมศาลเจ้าจีน โดยช่างผู้ชำนาญจีน มีลวดลายแกะสลักและภาพวาดที่สื่อถึงคติความเชื่อแบบจีน ภายในเป็นที่ประดิษฐานขององค์เทพมิความศักดิ์สิทธิ์เป็นที่เคารพนับถือของประชาชน	ยุคที่ 4
69	ศาลเจ้าตันโพธิ์ประตูเมือง 	ตำบลท่าราบ อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี	สันนิษฐานว่าเป็นตำแหน่งของประตูเมืองในสมัยก่อน	-
70	ศาลเจ้าบ้านปิ่น 	ตำบลท่าราบ อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี	ในสมัยก่อนศาลเจ้าแห่งนี้ได้ตั้งอยู่ที่พระรามราชนิเวศน์ แต่เนื่องจากได้มีการสร้างพระราชวังบ้านปิ่น จึงได้ย้ายมาตั้งที่ชุมชนบ้านหัวถนน นอกจากนี้ยังเป็นที่จัดกิจกรรมแสดงงิ้วในงานเทศกาลอีกด้วย	ยุคที่ 4
สิ่งที่ไม่ปรากฏหลักฐานในปัจจุบัน				
71	กำแพงเมือง	ตำบลท่าราบ อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี	ปัจจุบันไม่ปรากฏหลักฐานแต่สันนิษฐานว่าเป็นแนวถนนสูง ถนนพงษ์สุริยา ถนนท่าหินและถนนพานิชเจริญ	ยุคที่ 1

ตารางที่ 4.3 แสดงภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรม (ต่อ)

ภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรม				
No.	รายชื่อ	ที่ตั้ง	สาระสำคัญ	ยุคสมัย
ย่าน (ยังปรากฏในปัจจุบัน)				
72	ย่านพาณิชย์กรรม 	ตำบล ท่าราบ และ คลอง กระแซง อำเภอ เมือง จังหวัด เพชรบุรี	เป็นย่านสำคัญของเมืองเพชรบุรี ซึ่งยังมีอาคารเก่าตั้งแต่สมัย รัชกาลที่ 6-7 หลงเหลืออยู่	ยุคที่ 4
73	ย่านช่างทอง 	ตำบล ท่าราบ อำเภอ เมือง จังหวัด เพชรบุรี	ช่างทองตระกูลเก่าแก่ที่เริ่มทำ ทองมาตั้งแต่สมัย รัชกาลที่ 5 ในย่านนี้มี 2 ตระกูล คือตระกูล สุวรรณาช่าง แต่สายตระกูลนี้ ไม่มีใครเป็นช่างทองแล้ว และ ตระกูลทองสัมฤทธิ์ ซึ่งตระกูล ได้มีลูกพี่ลูกน้องมาแต่งงานกับ ตระกูล ชูบดินทร์ และได้ ถ่ายทอดวิชาให้กับลูกศิษย์อีก หลายคน และหนึ่งในนั้น คือ ป้าเนือง แฝงสีคำซึ่งตั้ง บ้านเรือนอยู่บริเวณย่านนี้	ยุคที่ 4

ตารางที่ 4.3 แสดงภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรม (ต่อ)

ภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรม				
No.	รายชื่อ	ที่ตั้ง	สาระสำคัญ	ยุคสมัย
ย่าน (ยังปรากฏในปัจจุบัน)				
74	<p>ย่านการละคร(หน้าพระลาน)</p> 	<p>บริเวณโพธิ์กา ร้องและถนนสุรพันธ์ ตำบลท่าราบ อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี</p>	<p>มีประวัติว่า หม่อมเมืองซึ่งเป็นหม่อมใน รัชกาลที่.5 ผู้มีความสามารถในการเล่นละครชาตรี จึงมักเล่นถวายหน้าพระที่นั่งทุกครั้งที่เสด็จมา จนได้รับพระราชทานที่ดินบริเวณ "หน้าพระลาน" เพื่อเป็นที่แสดงละครเป็นประจำ ซึ่งบริเวณลานที่ใช้แสดงนั้นปัจจุบันได้เป็นที่ตั้งของบ้านเรือนต่างๆ แต่ยังคงมีย่านที่เป็นที่อยู่ของคณะแสดงละครอยู่ในบริเวณนี้</p>	ยุคที่ 4
ย่านที่ไม่ปรากฏในปัจจุบันหรือกิจกรรมได้เปลี่ยนไปแล้ว				
75	<p>ย่านปั่นหม้อตาล (หมู่บ้านปั่นหม้อ)</p> 	<p>ตั้งแต่หลังวัดยางไปจนถึงหน้าวัดมหาธาตุ</p>	<p>-สมัยก่อนภาชนะที่ใช้บรรจุน้ำตาลโดนด คือ หม้อตาลโดนด ดังภาพ -บริเวณหลังวัดยางไปจนถึงหน้าวัดมหาธาตุจึงเป็นแหล่งปั่นหม้อซึ่งมีชื่อเรียกว่า หมูบ้านปั่นหม้อ ซึ่งเป็นแหล่งปั่นหม้อที่ใหญ่ที่สุดในสมัยนั้น แต่ภายหลังได้เลิกไป เนื่องจากภาชนะบรรจุน้ำตาลโดนดได้เปลี่ยนเป็นถังปิบหรือที่เรียกว่า น้ำตาลปิบ ประกอบกับสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นช่วงข้าวขาดแคลน การหาวัสดุมาทำหม้อตาลค่อนข้างลำบาก การผลิตหม้อตาลจึงยกเลิกไปในที่สุด</p>	ยุคที่ 2

ภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรม				
No.	รายชื่อ	ที่ตั้ง	สาระสำคัญ	ยุคสมัย
ย่านที่ไม่ปรากฏในปัจจุบันหรือกิจกรรมได้เปลี่ยนไปแล้ว				
76	ย่านหลุมดิน 	ติดกับ ซอย หลุมดิน	ในสมัยที่มีการปั่นหม้อตาล รัฐบาลได้ออกกฎหมายให้ราษฎรทุก คนที่จะปั่นหม้อตาลจะต้องใช้ ดินจากบริเวณนี้และมีการเก็บ ภาษีตั้งแต่มีคปาดตาลไปจนถึง ดินที่ใช้ปั่นหม้อ	ยุคที่ 2
77	ย่านนาหลวง 	ตำบล คลอง กระแซง อำเภอ เมือง จังหวัด เพชรบุรี	-เป็นนาที่รัชกาลที่ 4 ใช้พระราช ทรัพย์ส่วนพระองค์ซื้อที่นาทุ่ง เขาพนมขวด จำนวน 715 ไร่ 2 งาน เพื่อเป็นการส่งเสริมการ ทำนาและโปรดให้ฟื้นฟู ประเพณีแรกนาขวัญ -มีอาณาเขตกว้างขวางบริเวณ ตั้งแต่ฝั่งขวาของถนนราชวิถี จากแม่น้ำเพชรบุรี ไปยังเขาวัง แล้ววกเลี้ยวไปทางทิศเหนือ ด้านขวามือของถนนศิริรัฐยา ถึง วัดถ้ำกลบ เชิงเขาหลวง ส่วน ทางทิศตะวันออกนั้นคือฝั่งขวา ตามแนวทางเกวียนเดิม มาจรด ด้านหลังกองทัพบทหารราบที่ 11 อีกส่วนหนึ่งเป็นของหลวง ครอบคลุมพื้นที่รวมประมาณ 1,000 ไร่ ทรงมีพระราชดำริให้ ใช้เป็นนาหลวง ลานนวดข้าว หลวง ศูนย์ส่งเสริมการทำนา คู่ดั่งทุ่งพระเมรุหรือ สนามหลวงในกรุงเทพฯ ที่มีทุ่ง นาอยู่ติดกับวัง	ยุคที่ 4

ตารางที่ 4.3 แสดงภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรม (ต่อ)

ภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรม				
No.	รายชื่อ	ที่ตั้ง	สาระสำคัญ	ยุคสมัย
พื้นที่โล่งว่างสาธารณะ(พื้นที่ทำกิจกรรมของเมือง)				
78	พื้นที่หลังจวนผู้ว่า 	ตำบล คลอง กระแซง อำเภอ เมือง จังหวัด เพชรบุรี	เป็นพื้นที่สาธารณะริมน้ำไว้ พักผ่อนของคนเมืองและเป็น พื้นที่จัดกิจกรรมงานเทศกาล ของเมือง	ยุคที่ 5
79	สวน 60 พรรษา เพชรประจักษ์เขิน 	ตำบล คลอง กระแซง อำเภอ เมือง จังหวัด เพชรบุรี	เป็นสวนสาธารณะของเมืองซึ่ง อยู่บริเวณศาลหลักเมือง	ยุคที่ 5
80	สวนสุนทรภู่ 	ตำบล คลอง กระแซง อำเภอ เมือง จังหวัด เพชรบุรี	เป็นสวนสาธารณะและเป็นที่จัด กิจกรรมวันสุนทรภู่ งานเพชรบุ คีจัง	ยุคที่ 5
81	สวนสุขภาพปารามราชนิเวศ 	ตำบล คลอง กระแซง อำเภอ เมือง จังหวัด เพชรบุรี	เป็นสวนสาธารณะที่อยู่ภายใน พระราชวังบ้านปืน	ยุคที่ 5

ตารางที่ 4.3 แสดงภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรม (ต่อ)

ภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรม				
No.	รายชื่อ	ที่ตั้ง	สาระสำคัญ	ยุคสมัย
พื้นที่โล่งว่างสาธารณะ(พื้นที่ทำกิจกรรมของเมือง)				
82	พื้นที่บริเวณสนามหน้าเขาวัง 	ตำบล คลอง กระแซง อำเภอ เมือง จังหวัด เพชรบุรี	เป็นพื้นที่จัดกิจกรรมของเมือง เช่น งานพระนครคีรี งาน เทศกาลต่างๆ และตลาดนัด	ยุคที่ 4
ถนนสายกิจกรรม				
83	ถนนราชวิถี 	ตำบล คลอง กระแซง อำเภอ เมือง จังหวัด เพชรบุรี	เป็นถนนแนวแกนหลักที่ไว้ใช้ ทำกิจกรรม งานเทศกาลต่างๆ ของเมือง	ยุคที่ 4
84	ถนนเพชรเกษมขาเข้าเมืองเพชร 	ตำบล คลอง กระแซง อำเภอ เมือง จังหวัด เพชรบุรี	-เป็นที่จัดงานกิจกรรมของเมือง เช่น งานพระนครคีรี -เป็นทางเข้าเมืองเพชรบุรี	ยุคที่ 5

ตารางที่ 4.3 แสดงภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรม (ต่อ)

ภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรม				
No.	รายชื่อ	ที่ตั้ง	สาระสำคัญ	ยุคสมัย
พื้นที่โล่งว่างสาธารณะ(พื้นที่ทำกิจกรรมของเมือง)				
ถนนสายกิจกรรม				
85	ถนนศิริรัฐยาบริเวณจากเขาวังไปถึงหน้าเขาพนมขวิด 	ตำบล คลอง กระแซง อำเภอ เมือง จังหวัด เพชรบุรี	เป็นที่จัดงานกิจกรรมของเมือง เช่น งานพระนครคีรี	ยุคที่ 5
องค์ประกอบธรรมชาติ				
86	แม่น้ำเพชรบุรี 	อำเภอ เมือง จังหวัด เพชรบุรี	มีความสำคัญต่อเมืองเพชรบุรี เป็นอย่างมาก โดยเป็นแม่น้ำที่ ใช้หล่อเลี้ยงเมืองเพชรบุรีและ ยังเป็นแม่น้ำศักดิ์สิทธิ์ที่กษัตริย์ ใช้การประกอบพิธีถือน้ำพิพัฒน์ สัตยาและเคยเป็นน้ำทรงเสวย	-
87	คลองวัดเกาะ 	ตำบล ท่าราบ อำเภอ เมือง จังหวัด เพชรบุรี	เป็นคูเมืองเดิมที่เป็นคลอง ธรรมชาติของเพชรบุรีในยุค ก่อตั้งเมืองจึงทำให้ในยุคนี้ไม่ จำเป็นต้องขุดคูเมืองเพิ่มเติม นอกจากจะใช้เป็นคูเมืองแล้วยัง ใช้เป็นทางสัญจรของคนเมือง ในสมัยนั้นอีกด้วย	-
88	คลองบางจาน 	ตำบล ท่าราบ อำเภอ เมือง จังหวัด เพชรบุรี	- เป็นคลองธรรมชาติทางด้าน ทิศตะวันออกของกำแพงเมืองที่ แยกมาจากคลองวัดเกาะ - สันนิษฐานว่าเคยเป็นคลองคู เมืองเมื่อสมัยโบราณ	-

ตารางที่ 4.3 แสดงภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรม (ต่อ)

ภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรม				
No.	รายชื่อ	ที่ตั้ง	สาระสำคัญ	ยุคสมัย
องค์ประกอบธรรมชาติ				
89	เขาสมณะ(เขาวัง) 	ตำบล คลอง กระแซง อำเภอ เมือง จังหวัด เพชรบุรี	-เป็นเนินเขาในตัวเมืองเพชรบุรี มีความสูง 95 เมตร มีสามยอด ด้วยกัน ซึ่งเป็นชัยภูมิสำคัญใน การตั้งพระราชวังบนยอดเขาที่ เรียกว่า พระนครคีรี	-
90	เขaban ไคอิฐ 	ตำบล ไร่ส้ม อำเภอ เมือง จังหวัด เพชรบุรี	เป็นเขาขนาดย่อมมียอดสูง 121 เมตร อยู่ห่างจากเขาวัง ประมาณ 2 กิโลเมตรภายใน ภูเขามีถ้ำต่างๆมากมาย เช่น ถ้ำ พระพุทธรูปปางมารวิชัย ถ้ำ พระเจ้าเสือ ถ้ำพระนอน ถ้ำ ประทุน ถ้ำพระอาทิตย์ ถ้ำ พระจันทร์ ถ้ำปู่ถ้ายี่ ถ้ำคู่ค เป็น ต้น	-
91	เขาหลวง(ถ้ำเขาหลวง) 	ตำบล ธงชัย อำเภอ เมือง จังหวัด เพชรบุรี	-ภายในมีถ้ำ ซึ่งขึ้นทะเบียนเมื่อ ปี 2478 -เป็นภูเขาขนาดย่อมสูง ประมาณ 92 เมตร ภายในเป็น ถ้ำขนาดใหญ่ที่มีความงดงามซึ่ง มีชื่อว่า ถ้ำวิมารจักรี -ถ้ำสำหรับพระพุทธรูปจำนวน มากที่เห็นอยู่ในปัจจุบันนี้เป็น การปฏิสังขรณ์และสร้างขึ้นใน สมัยรัชกาลที่ 4 และ รัชกาลที่ 5 โปรดสร้างอุทิศเป็น พระราชกุศลถวายพระเจ้า แผ่นดินพระองค์ก่อนๆ	-

ตารางที่ 4.3 แสดงภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรม (ต่อ)

ภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรม				
No.	รายชื่อ	ที่ตั้ง	สาระสำคัญ	ยุคสมัย
องค์ประกอบธรรมชาติ				
92	เขาพนมขวด 	ตำบล คลอง กระแซง อำเภอ เมือง จังหวัด เพชรบุรี	-เป็นภูเขาหินปูนขนาดเล็กสูง ประมาณ 30 เมตร มีพื้นที่ 1 ไร่ เศษ อยู่ทางทิศเหนือของ พระนครคีรี เดิมเคยมีเจดีย์ เก่าแก่อยู่บนยอดเขาซึ่งท่านเจ้า อธิการวัดสะบัวสร้างไว้นาน แล้ว ต่อมาถูกฟ้าผ่าชำรุดเมื่อ 2403 รัชกาลที่.4 ทรงโปรดให้ บูรณปฏิสังขรณ์โดยสร้างเสริม ให้ใหญ่กว่าเดิม ลักษณะทาง สถาปัตยกรรมของพระเจดีย์บน ยอดเขา เป็นเจดีย์แบบทรงกลม หรือทรงระฆังแบบศิลปะ อยุธยา และทรงให้บรรจุ พระบรมสารีริกธาตุ พระสัมมาสัมพุทธเจ้าขนาด น้อย 7 องค์ ที่ทรงได้มาจากที่ ต่าง ๆ	-

4.3. การพิจารณาคุณค่าโดยรวมของภูมิทัศน์วัฒนธรรมเมืองประวัติศาสตร์เพชรบุรี

จากการสรุปองค์ประกอบของภูมิทัศน์วัฒนธรรมเมืองประวัติศาสตร์เพชรบุรี พบว่าแต่ละองค์ประกอบล้วนมีคุณค่าควรแก่การอนุรักษ์ โดยสามารถสรุปคุณค่าโดยภาพรวม 4 ด้าน คือคุณค่าทางด้านประวัติศาสตร์ คุณค่าทางด้านสุนทรียภาพ คุณค่าทางด้านวิทยาศาสตร์ และคุณค่าทางด้านสังคม โดยมีรายละเอียด ดังนี้

4.3.1.คุณค่าทางด้านประวัติศาสตร์

องค์ประกอบของภูมิทัศน์วัฒนธรรมเมืองประวัติศาสตร์เพชรบุรีทุกองค์ประกอบล้วนมีคุณค่าทางด้านประวัติศาสตร์เป็นพื้นฐาน ตัวอย่างองค์ประกอบที่มีความโดดเด่นทางด้านนี้ เช่น

- โครงข่ายเมือง เช่น ถนนบันไดอิฐเคยเป็นแม่น้ำเพชรบุรีสายเดิม, ทำน้ำวัดปลับปลาชัยเคยเป็นท่าเรือที่ใช้ในการขึ้นฝั่งกองทัพทหาร กษัตริย์ และสุนทรภู่, สะพานจอมเกล้าเป็นสะพานคอนกรีตแห่งแรกของเมืองเพชรบุรี และมีการนำช้างมาทดสอบความแข็งแรงของสะพาน จึงได้ชื่อว่า สะพานช้าง เป็นต้น

- สถาปัตยกรรม เป็นองค์ประกอบที่สะท้อนถึงการได้รับอิทธิพลหรือวัฒนธรรมจากชาติต่างๆ เช่น วัดกำแพงแดงแสดงถึงการได้รับอิทธิพลจากขอม, วัดมหาธาตุเป็นตัวแทนของเขาพระสุเมรุในคติภูมิจักรวาลและทำหน้าที่เป็นใจเมือง, เสาชิงช้า แสดงถึงการได้รับอิทธิพลของศาสนาพราหมณ์-ฮินดู, พระนครคีรีเป็นพระราชวังบนภูเขาที่มีสถาปัตยกรรมผสมผสานศิลปะแบบตะวันตก จีนและไทย, พระรามราชนิเวศน์ เป็นพระราชวังที่มีศิลปะแบบตะวันตก กำแพงเมืองเป็นขอบเขตของเมืองในสมัยโบราณ เป็นต้น

- ย่าน เช่น ย่านปั้นหม้อตาลเคยเป็นหมู่บ้านปั้นหม้อและเป็นแหล่งขนส่งน้ำตาลโดนดแหล่งใหญ่ของเมืองเพชรบุรี เป็นต้น

- พื้นที่โล่งว่างสาธารณะ เช่น สนามหน้าเขาวัง (สนามหลวงเมืองเพชร) เป็นพื้นที่จัดกิจกรรมของเมืองมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 4 โดยเป็นที่ทำพิธีที่สำคัญ เช่น พิธีแรกนาขวัญ พิธีน้อมเกล้าฯถวายเพื่อขึ้นระวางสมโภชช้างเผือก เป็นต้น

- องค์ประกอบธรรมชาติ แม่น้ำเพชรบุรี คลองวัดเกาะ คลองบางจาน เคยเป็นคลองคูเมืองที่เป็นปราการป้องกันภัยของเมือง โดยแม่น้ำเพชรบุรีได้กลายมาเป็นแม่น้ำศักดิ์สิทธิ์และน้ำเสวยในสมัยรัชกาลที่ 4-6 , เขาวัง เขาหลวงและเขาพนมขวิด เป็นภูเขาที่มีความเกี่ยวข้องกับรัชกาลที่ 4 และรัชกาลที่ 5 เขابันไดอิฐเป็นที่ตั้งของวัดเขابันไดอิฐซึ่งเป็นสถานที่ที่พระเจ้าเสือเคยผนวช

4.3.2.คุณค่าทางด้านสุนทรียภาพ

คุณค่าทางด้านสุนทรียภาพเป็นคุณค่าที่สามารถรับรู้ได้จากลักษณะทางด้านกายภาพของสถานที่ต่างๆ องค์ประกอบของภูมิทัศน์วัฒนธรรมเมืองเพชรบุรีที่มีคุณค่าทางด้านนี้ จึงมีหลายแห่งด้วยกัน ตัวอย่างเช่น

-โครงข่ายเมือง เช่น ถนนมะฮอกกานี (ถนนราชดำเนิน ถนนดำรงรักษ์ และถนนราชดำริ) เป็นถนนที่มีการเน้นแนวแกนถนนไปสู่พระรามราชนิเวศน์ ด้วยการปลูกต้นมะฮอกกานี นอกจากนี้บริเวณถนนราชดำเนิน ยังมีการประดับด้วยประติมากรรมปูนปั้นเป็นแนวยาว จึงทำให้เกิดลักษณะที่โดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ของถนนสายนี้

-สถาปัตยกรรม เช่น พระนครคีรีมีคุณค่าโดยการเป็นจุดหมายตาของเมืองและเป็นตราสัญลักษณ์ของจังหวัดเพชรบุรี, วัดมหาธาตุ เป็นจุดหมายตาของเมืองและเป็นตราสัญลักษณ์ของเทศบาลเมืองเพชรบุรี, วัดใหญ่สุวรรณารามเป็นแหล่งรวมศิลปกรรมที่สวยงาม เช่น งานแกะสลักไม้ งานปูนปั้นและงานจิตรกรรม, วัดข่อยเป็นที่ตั้งของพระธาตุฉิมพลีพระเศรฐ์ฐินวโกฏิ ซึ่งเป็นสถาปัตยกรรมที่มีความงดงามที่สร้างในยุคปัจจุบัน

-ย่าน เช่น ย่านพาณิชย์กรรมมีอาคารเก่าสมัยรัชกาลที่ 6-7 ทั้งอาคารไม้ อาคารปูนและอาคารกึ่งไม้กึ่งปูน เป็นจำนวนมาก

-พื้นที่โล่งว่างสาธารณะ เช่น สวนสุขภาพรามราชนิเวศน์เป็นสวนสาธารณะภายในพระรามราชนิเวศน์, สวน 60 พรรษาเพชรประจักษ์มเย็น เป็นสวนสาธารณะและที่ตั้งของศาลหลักเมือง โดยสวนสาธารณะทั้ง 2 แห่ง นี้ได้ล้อมรอบไปด้วยพันธุ์ไม้นานาชนิดที่มีความร่มรื่นและสร้างความโดดเด่นให้กับพื้นที่

-องค์ประกอบธรรมชาติ เช่น แม่น้ำเพชรบุรีมีทัศนียภาพที่มีแนวช่องมองที่สวยงาม ซึ่งบางแห่งยังปรากฏลักษณะที่เป็นธรรมชาติทั้งสองฝั่งแม่น้ำ, ถ้าเขาหลวงเป็นถ้ำธรรมชาติขนาดใหญ่ที่มีความงดงามและเป็นที่ยึดเหนี่ยวของพระพุทธรูปที่เป็นที่เคารพของชาวเมือง

โดยองค์ประกอบที่มีคุณค่าทางด้านสุนทรียภาพนี้ ทำให้ผู้พบเห็นเกิดความประทับใจและทำให้สามารถจดจำพื้นที่เหล่านั้นได้

รูปที่ 4.89 ปูนปั้นบริเวณถนนราชดำเนิน รูปที่ 4.90 พระธาตุฉิมพลีพระเศรฐ์ฐินวโกฏิที่วัดข่อย
ที่มา: จากการสำรวจวันที่ 16 มกราคม 2556 ที่มา: จากการสำรวจวันที่ 15 ธันวาคม 2555

รูปที่ 4.91 ย่านพาณิชย์กรรม
ที่มา :จากการสำรวจ วันที่ 17 มีนาคม 2556

รูปที่ 4.92 ย่านพาณิชย์กรรม
ที่มา :จากการสำรวจ วันที่ 17 มีนาคม 2556

รูปที่ 4.93 สวนสุขภาพพรมราชนิเวศน์
ที่มา: จากการสำรวจ วันที่ 15 ธันวาคม 2555

รูปที่ 4.94 สวน 60 พรรษา เพชรประจักษ์เย็น
ที่มา: จากการสำรวจ วันที่ 15 ธันวาคม 2555

รูปที่ 4.95 แม่น้ำเพชรบุรี

ที่มา: จากการสำรวจวันที่ 1 ตุลาคม 2555

รูปที่ 4.96 ถ้ำเขาหลวง

ที่มา: จากการสำรวจ วันที่ 15 ธันวาคม 2555

4.3.3.คุณค่าทางด้านวิทยาศาสตร์

คุณค่าทางด้านวิทยาศาสตร์ หมายถึง คุณค่าทางการศึกษาวิจัย คุณค่านี้ขึ้นอยู่กับความสำคัญของข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ ความหายากและการที่สถานที่นั้นสามารถใช้เป็นแหล่งข้อมูลในอนาคตได้ จากความหมายของคุณค่าทางด้านวิทยาศาสตร์ สามารถแสดงตัวอย่างพื้นที่ที่มีคุณค่าทางด้านนี้ เช่น วัดกำแพงแลง เป็นวัดที่สร้างด้วยศิลาแลงซึ่งเป็นศิลปะขอมแบบบาเยน, เสาชิงช้าที่วัดเพชรพลีสะท้อนให้เห็นถึงความเกี่ยวข้องกับศาสนาพราหมณ์-ฮินดูและพิธีโล้ชิงช้า, วัดมหาธาตุ มีพระปรารักษ์ที่เป็นตัวแทนของเขาพระสุเมรุในคติภูมิจักรวาล, วัดไผ่ล้อม เป็นวัดที่มีลายปูนปั้นภาพพุทธประวัติ พระพุทธรูปปาง รุปจำลองอาคารทรงต่างๆเป็นภาพปั้นเรื่องราวซึ่งมีองค์ประกอบต่อเนื่องแห่งเดียวในประเทศไทย, พระนครคีรีเป็นพระราชวังที่สร้างบนภูเขาแห่งแรกและแห่งเดียวในประเทศไทย, วัดใหญ่สุวรรณาราม มีศิลปกรรมทั้งดงาม หอไตร กลางน้ำ และเว็จกุฎี โบราณซึ่งหาดูได้ยาก, วัดพระพุทธไสยาสน์ เป็นวัดที่ประดิษฐานพระพุทธรูปปางไสยาสน์ที่มีพระพักตร์ที่มีความงดงามและมีขนาดใหญ่ 1 ใน 4 ของประเทศ และมีพระวิหารพระยืนที่ปรากฏภาพพระพุทธรูปซึ่งเขียนด้วยสีฝุ่นบนผนัง 3 ด้าน, วัดอุทัยมีโบสถ์เก่าที่เรียกว่า โบสถ์แบบมหาอุด เป็นต้น

รูปที่ 4.97 วัดกำแพงแดง
ที่มา: จากกรรวันที่ 15 ธันวาคม 2555

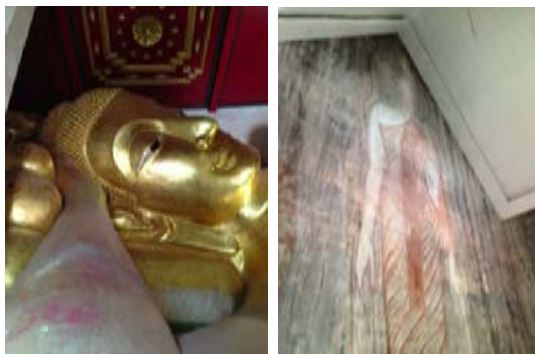
รูปที่ 4.98 เสาชิงช้าวัดเพชรพลี
ที่มา: จากกรรวันที่ 15 ธันวาคม 2555

รูปที่ 4.99 ลายปูนปั้นที่วัดไผ่ล้อม
ที่มา: จากกรรวันที่ 15 ธันวาคม 2555

รูปที่ 4.100 เว็จกุฎีโบราณที่วัดใหญ่สุวรรณาราม
ที่มา: จากกรรวันที่ 15 ธันวาคม 2555

รูปที่ 4.101 พระพุทธไสยาสน์และภาพพระพุทธราย
ที่มา: จากกรรวันที่ 15 ธันวาคม 2555

รูปที่ 4.102 โบสถ์แบบมหาอุดที่วัดอุทัย
ที่มา: จากกรรวันที่ 15 ธันวาคม 2555

4.3.4.คุณค่าทางด้านสังคม

เป็นคุณค่าของสถานที่ในฐานะเป็นศูนย์กลางของจิตวิญญาณ ความเชื่อ การเมือง ชนชาติ หรือวัฒนธรรมของคนกลุ่มน้อย เป็นพื้นที่ทำกิจกรรมทางประเพณี งานเทศกาล หรือเป็นพื้นที่ที่มีความเกี่ยวข้องกับบุคคลพิเศษหรือกลุ่มคนที่สำคัญในประวัติศาสตร์หรือเป็นสถานที่ที่มีจุดเด่นหรือเป็นอัตลักษณ์ของท้องถิ่น องค์ประกอบของภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์เมืองเพชรบุรีที่มีคุณค่าทางด้านนี้ เช่น วัด ศาลเจ้าศาลหลักเมือง เสาชิงช้า วัง ย่านต่างๆ พื้นที่ทำกิจกรรมของเมือง โดยสถานที่ที่เป็นใจเมืองและเป็นศูนย์รวมทางจิตใจของเมืองเพชรบุรี คือ วัดมหาธาตุ

4.4.การวิเคราะห์ SWOT

4.4.1.จุดแข็ง (Strength)

จากการสรุปองค์ประกอบของภูมิทัศน์วัฒนธรรมเมืองประวัติศาสตร์เพชรบุรีและพิจารณาคุณค่าโดยรวมของพื้นที่ พบว่า เมืองเพชรบุรีมีองค์ประกอบที่เป็นภูมิทัศน์วัฒนธรรมเมืองประวัติศาสตร์มากถึง 92 แห่ง โดยสถานที่ต่างๆ มีคุณค่าหลายด้านและมีสถานที่ที่เป็นตัวแทนที่แสดงถึงการได้รับอิทธิพลจากชาติต่างๆที่เป็นลักษณะเด่นของแต่ละยุคสมัย

4.4.2.จุดอ่อน (Weakness)

จากการวิเคราะห์องค์ประกอบของภูมิทัศน์วัฒนธรรมเมืองประวัติศาสตร์เพชรบุรี พบว่าเมืองมีการขยายตัวมากขึ้น โดยไม่ได้มีมาตรการควบคุม ประกอบกับประชาชนไม่ทราบถึงคุณค่าความสำคัญของภูมิทัศน์วัฒนธรรมเมืองประวัติศาสตร์ และขาดความเข้าใจในการอนุรักษ์ที่ถูกต้อง จึงทำให้องค์ประกอบที่มีคุณค่าเหล่านั้น กำลังถูกภัยคุกคาม และบางองค์ประกอบได้สูญหายไป

4.4.3.โอกาส (Opportunity)

จากการวิเคราะห์องค์ประกอบของภูมิทัศน์วัฒนธรรมเมืองประวัติศาสตร์เพชรบุรีในแต่ละองค์ประกอบพบว่าองค์ประกอบหลายแห่งยังมีสภาพที่ดีอยู่ และบางแห่งถึงแม้ว่าจะมีความเสื่อมโทรมแล้ว แต่ยังมีศักยภาพสามารถฟื้นฟูองค์ประกอบนั้นๆได้ ตัวอย่างเช่น คลองวัดเกาะสามารถฟื้นฟูเป็นพื้นที่สาธารณะริมน้ำและเป็นพื้นที่เชื่อมโยงระหว่าง บ้าน วัดและ โรงเรียน ในบางพื้นที่ถึงแม้ว่าไม่ปรากฏหลักฐานในปัจจุบันแล้ว แต่ยังพบเอกสารข้อมูลที่ระบุถึงตำแหน่งของสถานที่นั้น เช่น แนวกำแพงเมืองบริเวณถนนสูง ซึ่งมีโอกาสในการขุดค้นหลักฐานทาง

ประวัติศาสตร์ในบริเวณพื้นที่ดังกล่าว ในบางบริเวณที่มีการกระจุกตัวของโบราณสถานหลายแห่ง สามารถนำมาพัฒนาเป็นเส้นทางการท่องเที่ยวได้

4.4.4. ปัญหาและภัยคุกคาม (Threat)

จากการวิเคราะห์ประเด็นปัญหาและภัยคุกคามในแต่ละองค์ประกอบ พบว่าปัญหาโดยส่วนมากมาจากการขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจ และการพัฒนาเมืองอย่างไร้ทิศทาง จึงสามารถสรุปปัญหาและภัยคุกคามเป็น 4 ประเภท ดังนี้

4.4.4.1. ปัญหาจากการใช้ประโยชน์ที่ดิน

- การรुकล้ำพื้นที่โบราณสถาน
- มีกิจกรรมการใช้ที่ดินที่ไม่เหมาะสมในบริเวณใกล้เคียงกับโบราณสถาน

4.4.4.2. ปัญหาด้านการสัญจร

- ทางรถไฟตัดผ่านแนวกำแพงเมืองและพื้นที่โบราณสถาน
- บริเวณที่เป็นแนวกำแพงเมืองมีการสร้างถนนทับ
- มีป้ายตั้งขวางทางเดินเท้า
- ขาดพื้นที่ทางเท้าในบางบริเวณ
- มีการสัญจรของรถบรรทุกขนาดใหญ่ผ่านบริเวณที่มีโบราณสถานตั้งอยู่

4.4.4.3. ปัญหาด้านสิ่งปลูกสร้างและสถาปัตยกรรม

- การสร้างสิ่งปลูกสร้างบดบังหรือมีลักษณะที่ข่มโบราณสถาน
- การสร้างสิ่งปลูกสร้างที่ไม่สอดคล้องกับโบราณสถาน
- มีการใช้วัสดุต่อเติมโบราณสถานที่ไม่สอดคล้อง

4.4.4.4. ปัญหาด้านภูมิทัศน์

- แนวต้นไม้ประวัติศาสตร์ (มะฮอกกานี) หายไป
- ระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการและป้าย ทำลายทัศนียภาพของเมือง
- ขาดแคลนร่มเงาจากต้นไม้

จากการวิเคราะห์ SWOT นำไปสู่การเสนอแนะแนวทางในการอนุรักษ์ภูมิทัศน์วัฒนธรรมเมืองประวัติศาสตร์เพชรบุรี ในบทต่อไป

บทที่ 5

การเสนอแนะแนวทางการอนุรักษ์

จากการศึกษาและวิเคราะห์องค์ประกอบภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์เพชรบุรีทางด้านกายภาพ ทำให้ทราบถึงการเปลี่ยนแปลงและประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นของแต่ละองค์ประกอบ จึงขอเสนอแนะแนวทางในการอนุรักษ์ภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์เพชรบุรี โดยมีรายละเอียด ดังนี้

- 5.1.แนวทางการกำหนดเขตพื้นที่อนุรักษ์
- 5.2.แนวทางในการใช้มาตรการควบคุม
- 5.3.ตัวอย่าง แนวทางการอนุรักษ์ภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์เพชรบุรี

5.1.แนวทางการกำหนดเขตพื้นที่อนุรักษ์

แนวความคิดในการอนุรักษ์ (concept)

สร้างความสมดุล (balance) ระหว่างสิ่งที่มีอยู่เดิมและสิ่งสร้างใหม่

แนวทางในการกำหนดขอบเขตพื้นที่อนุรักษ์

จากการศึกษาแนวคิดและกรณีศึกษาที่เกี่ยวข้องในบทที่ 2 สามารถสรุปเป็นแนวทางในการกำหนดขอบเขตของพื้นที่อนุรักษ์ โดยการอ้างอิงจากหลักฐานทางกายภาพเช่น คูเมือง แนวกำแพงเมือง บริเวณที่มีความหนาแน่นของโบราณสถานหรือเป็นแหล่งภูมิทัศน์วัฒนธรรมและทางสัญจรที่สำคัญ จึงสามารถกำหนดพื้นที่ในการอนุรักษ์ของเมืองเพชรบุรีได้เป็น 2 พื้นที่ ดังรูปที่ 5.1 ดังนี้

บริเวณพื้นที่ที่ 1 คือ พื้นที่อนุรักษ์หลักที่เป็นพื้นที่ของเมืองเก่าเพชรบุรี โดยพิจารณาจากแนวกำแพงเมืองและแนวคูเมืองเดิม ซึ่งเป็นบริเวณที่มีความเข้มข้นของภูมิทัศน์วัฒนธรรมเมืองประวัติศาสตร์ที่แสดงถึงบริเวณที่เคยเป็นที่ตั้งเมืองตั้งแต่สมัยยุคทวารวดีและยังปรากฏร่องรอยและหลักฐานทางโบราณคดี เช่น วัดกำแพงแลง ศาลหลักเมืองเดิม เสาชิงช้า เป็นต้น โดยบริเวณนี้มีองค์ประกอบทางภูมิทัศน์วัฒนธรรมมีมากถึง 30 แห่ง จึงกำหนดให้บริเวณนี้เป็นพื้นที่หลักในการอนุรักษ์มีพื้นที่โดยประมาณ 1.67 ตารางกิโลเมตร มีขอบเขตคือ

ทิศเหนือจรดกับแนวถนนพงษ์สุริยา (แนวกำแพงเมือง)

ทิศตะวันตกจรดกับแนวแม่น้ำเพชรบุรี

ทิศใต้จรดกับแนวคลองวัดเกาะ(คลองคูเมือง)

ทิศตะวันออกจรดกับ แนวถนนสูง(แนวกำแพงเมือง)

บริเวณพื้นที่ที่ 2 คือ บริเวณฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเพชรบุรี ซึ่งเป็นพื้นที่ตั้งของพระราชวังถึง 2 แห่ง ศาลหลักเมือง(ใหม่) วัดมหาธาตุที่ทำหน้าที่เป็นใจเมืองในปัจจุบัน ถนนมะฮอกกานีและสนามหลวงเมืองเพชร(สนามหน้าขาวัง) จึงกำหนดพื้นที่นี้เป็นพื้นที่ต่อเนื่องจากพื้นที่ที่ 1 ซึ่งมีพื้นที่โดยประมาณ 4.91 ตารางกิโลเมตร โดยมีอาณาเขต ดังนี้

ทิศเหนือจรดกับ แนวทางรถไฟซึ่งมาบรรจบกับถนนคีรีรัฐยาและถนนพงษ์สุริยา

ทิศตะวันตกจรดกับถนนคีรีรัฐยา ถนนเพชรเกษมและถนนราชดำเนิน

ทิศใต้จรดกับถนนบันไดอิฐ(แม่น้ำเพชรบุรีสายเก่า)ถนนราชดำริและคลองวัดเกาะ

ทิศตะวันออกจรดกับ คลองบางจานและคลองชลประทาน

5.2.แนวทางการใช้มาตรการควบคุม

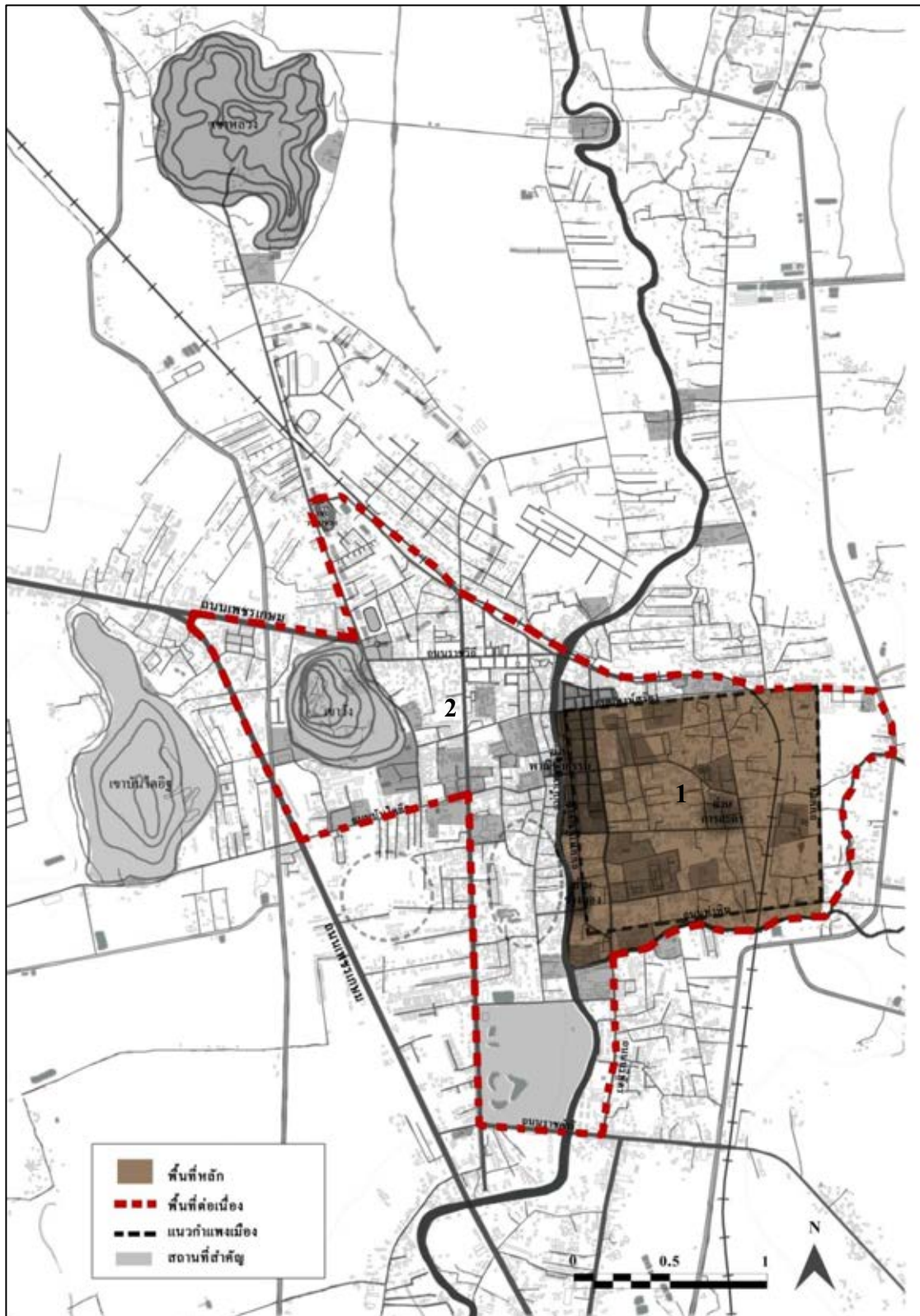
จากการวิเคราะห์ประเด็นปัญหาในบทที่ 4 และการศึกษาข้อมูลจากกรณีศึกษาและข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์เมืองประวัติศาสตร์ในบทที่ 2 สามารถสรุปแนวทางในการควบคุมได้ 4 ประเภท ดังนี้

5.2.1.แนวทางในการใช้ประโยชน์ที่ดิน

5.2.2.แนวทางด้านการสัญจร

5.2.3.แนวทางด้านสิ่งปลูกสร้างและสถาปัตยกรรม

5.2.4.แนวทางด้านภูมิทัศน์

รูปที่ 5.1 แสดงการกำหนดขอบเขตพื้นที่การอนุรักษ์เมืองประวัติศาสตร์เพชรบุรี

5.2.1.แนวทางในการใช้ประโยชน์ที่ดิน จากการศึกษาและวิเคราะห์จากกรณีศึกษาพบว่าในพื้นที่อนุรักษ์ ห้ามกิจกรรมต่างๆ ดังนี้

- กิจกรรมประเภทโรงงานบางประเภท
- สถานที่บรรจุก๊าซและน้ำมันเชื้อเพลิง(ไม่รวมร้านจำหน่ายก๊าซ)
- สถานบริการตามกฎหมายว่าด้วยสถานบริการ
- โรงฆ่าสัตว์
- ไซโลเก็บผลิตผลทางเกษตร
- ที่กำจัดขยะมูลฝอย
- สถานที่เลี้ยงสัตว์ เช่น ม้า โค กระบือ สุกร แพะ แกะ ห่าน เป็ด ไก่ ภูเขา ไร่หรือสัตว์ป่าตามกฎหมายว่าด้วยการสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า

5.2.2.แนวทางด้านการสัญจร ได้แก่ การสัญจรทางถนนและทางรถไฟ

ภายในเขตพื้นที่อนุรักษ์หลักเป็นบริเวณที่มีโบราณสถานเป็นจำนวนมาก จึงควรมีการควบคุมการสัญจรเพื่อลดมลพิษทางอากาศและลดแรงสั่นสะเทือน เนื่องจากแรงสั่นสะเทือนจากการสัญจรโดยยานพาหนะที่มีน้ำหนักมาก เช่น รถบรรทุกขนาดใหญ่จะส่งผลกระทบต่อระบบฐานรากของโบราณสถาน ทำให้โครงสร้างของโบราณสถานเกิดการทรุดตัว จึงควรมีการควบคุมไม่ให้รถบรรทุกขนาดใหญ่ผ่านบริเวณที่เป็นที่ตั้งของโบราณสถานที่สำคัญ ซึ่งก็คือในพื้นที่ภายในกำแพงเมือง เป็นบริเวณที่มีโบราณสถานมากที่สุดจึงควรมีการห้ามไม่ให้รถบรรทุกขนาดใหญ่เข้าไปในบริเวณนี้และส่งเสริมให้ใช้การสัญจรขนาดเบาภายในพื้นที่ เช่น รถจักรยาน รถสามล้อและรถจักรยานยนต์เป็นต้นและไม่ควรขยายถนนในพื้นที่อนุรักษ์ เพื่อเป็นการจำกัดปริมาณการสัญจรและเป็นการรักษาบรรยากาศของพื้นที่อนุรักษ์

จากการสำรวจพบว่ากำแพงเมืองเพชรบุรีในปัจจุบันได้มีการสร้างถนนทับแนวกำแพง จึงควรมีการสื่อความหมายบริเวณดังกล่าว เพื่อให้ทราบถึงขอบเขตและแนวกำแพงเมืองที่เคยมีในอดีต จากการสำรวจและการวิเคราะห์พื้นที่ศึกษาพบว่า ทางรถไฟได้ตัดผ่ากลางพื้นที่เมืองเก่า (บริเวณพื้นที่อนุรักษ์) จึงเสนอให้มีการย้ายทางรถไฟออกไปนอกเขตพื้นที่อนุรักษ์ เพื่อลด

แรงสนับสนุนและรักษาทัศนียภาพที่ดีแก่โบราณสถานและเพื่อการรับรู้ขอบเขตของกำแพงเมืองเพชรบุรี

5.2.3. แนวทางด้านสิ่งปลูกสร้างและสถาปัตยกรรม การควบคุมสิ่งปลูกสร้างนั้นเป็นการควบคุมเพื่อทำให้เกิดความสอดคล้องระหว่างเมืองเก่าและเมืองใหม่โดยการควบคุมความสูงของอาคารและสิ่งปลูกสร้างเพื่อรักษาเส้นขอบฟ้า (skyline) และการรักษารูปแบบและลักษณะของโบราณสถานและอาคารเก่าให้คงเดิมเพื่อยังคงรักษาความแท้ (authenticity) ซึ่งรวมไปถึงการต่อเติมอาคารหรือการสร้างสิ่งปลูกสร้างใหม่ควรรักษาทัศนียภาพของบรรยากาศของเมืองประวัติศาสตร์จึงควรคำนึงถึง วัสดุ รูปแบบและสีของอาคารและสิ่งปลูกสร้าง

จากการสำรวจและการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่าบริเวณพื้นที่อนุรักษ์มีโบราณสถานและอาคารเก่าที่ควรอนุรักษ์อยู่เป็นจำนวนมากและอาคารโดยส่วนมากมีขนาดความสูงประมาณ 2-3 ชั้น จึงกำหนดให้ควบคุมความสูงของอาคารและสิ่งปลูกสร้างที่จะสร้างใหม่ในบริเวณนี้มีความสูงได้ไม่เกิน 12 เมตร โดยวัดจากระดับพื้นดินหรือพื้นถนนอ้างอิงถึงระดับสูงสุดของอาคารและบริเวณพื้นที่ต่อเนื่อง (พื้นที่ที่ 2) บริเวณนี้อาคารที่พบโดยส่วนมากมีความสูงตั้งแต่ 2-4 ชั้น จึงกำหนดความสูงของอาคารและสิ่งปลูกสร้างที่จะสร้างใหม่ในบริเวณนี้มีความสูงได้ไม่เกิน 16 เมตร

5.2.4. แนวทางด้านภูมิทัศน์ ได้แก่ พืชพรรณ อุปกรณ์ประกอบถนนและป้ายต่างๆ

เพื่อให้เกิดทัศนียภาพที่ดีและความสอดคล้องต่อบรรยากาศของเมืองประวัติศาสตร์จึงควรมีการควบคุมทางด้านภูมิทัศน์ โดย

-พืชพรรณ ควรใช้พันธุ์ไม้พื้นถิ่นหรือพันธุ์ไม้ที่มีความเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ โดยบริเวณที่ได้มีการระบุต้นไม้ในประวัติศาสตร์ไว้อย่างชัดเจนให้ปลูกต้นไม้ดังกล่าวในตำแหน่งที่เดิมที่ได้ระบุไว้

-อุปกรณ์ประกอบถนน เช่น ป้าย เสาไฟ ม้านั่ง ถังขยะ เป็นต้น รูปแบบขององค์ประกอบถนนควรมีรูปแบบที่เรียบง่ายและมีความกลมกลืนกับโบราณสถาน โดยวัสดุและสีสีนที่ใช้ไม่ควรมีลักษณะมันวาวหรือสีฉูดฉาด

-ตำแหน่งที่ติดตั้งอุปกรณ์ประกอบถนน ควรมีความเป็นระเบียบและไม่
ขวางทางเดินเท้า

-เสาไฟและสายไฟ ไม่ควรมีลักษณะใหญ่หรือบดบังทัศนียภาพของ
โบราณสถาน บริเวณที่มีโบราณสถานหรือกลุ่มอาคารเก่าที่มีคุณค่าเป็นจำนวนมากควรมีการนำ
สายไฟลงใต้ดินเพื่อไม่ให้บดบังทัศนียภาพ

-ป้าย ห้ามติดตั้งป้ายโฆษณาในบริเวณพื้นที่ของโบราณ พื้นที่ริมน้ำและบน
อาคารตั้งแต่ ชั้น 2 ขึ้นไป บริเวณพื้นที่อนุรักษ์เนื้อหาในป้ายควรเป็นภาษาไทยหรือภาษาท้องถิ่น โดย
ถ้าเป็นภาษาอื่นควรมีภาษาไทยกำกับ โดยให้ขนาดตัวภาษาไทยใหญ่กว่า

รายละเอียดแนวทางในการควบคุมด้านต่าง ๆ นั้นสามารถสรุปได้ดังตารางที่ 5.1

ตารางที่ 5.1 แสดงแนวทางในการออกมาตรการควบคุม

แนวทาง	พื้นที่อนุรักษ์	พื้นที่ต่อเนื่อง
	1	2
1.แนวทางการใช้ประโยชน์ที่ดิน	<ul style="list-style-type: none"> -ห้ามใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อกิจกรรมที่กำหนดดังต่อไปนี้ <ul style="list-style-type: none"> -กิจกรรมประเภทโรงงานทุกจำพวก ยกเว้น โรงงานบางประเภท(ที่ระบุในผังเมืองรวมเพชรบุรี) -กิจกรรมประเภทสถานที่บรรจุก๊าซ สถานที่เก็บก๊าซและน้ำมันเชื้อเพลิงแต่ไม่ได้หมายรวมถึงสถานีบริการน้ำมันเชื้อเพลิง -สถานบริการตามกฎหมายว่าด้วยสถานบริการ - โรงฆ่าสัตว์ -ไซโลเก็บผลิตผลทางเกษตร - ที่กำจัดขยะมูลฝอย - สถานที่เลี้ยงสัตว์ที่ก่อให้เกิดความรำคาญ 	
2.แนวทางด้านทางสัญจร	<ul style="list-style-type: none"> - สนับสนุนให้มีการสัญจรขนาดเบาเช่น รถจักรยาน รถสามล้อและการเดินเท้า - ถนนที่สร้างทับแนวกำแพงเมืองหรือแนวแม่น้ำหรือคลองโบราณควรมีการสื่อความหมายให้ทราบถึงตำแหน่งของกำแพงเมืองหรือแนวคลองโบราณ - ห้ามมิให้รถบรรทุกขนาดใหญ่ตั้งแต่ 6 ล้อ เข้าในเขตพื้นที่อนุรักษ์ - ทางรถไฟที่ตัดผ่ากลางพื้นที่ทางประวัติศาสตร์ให้ย้ายออกไปนอกเขตกำแพงเมือง - ไม่ควรขยายถนนในพื้นที่ที่มีโบราณสถานและอาคารเก่าที่ควรอนุรักษ์เป็นจำนวนมาก เพื่อจำกัดปริมาณการจราจรและรักษาบรรยากาศเดิมของสถานที่ 	<ul style="list-style-type: none"> - สนับสนุนให้มีการสัญจรขนาดเบาเช่น รถจักรยาน รถสามล้อและการเดินเท้า - ถนนที่สร้างทับแนวแม่น้ำหรือคลองโบราณควรมีการสื่อความหมายให้ทราบถึงแนวแม่น้ำหรือแนวคลองเดิม เช่น แนวแม่น้ำเพชรบุรีเดิมเป็นต้น

ตารางที่ 5.1 แสดงแนวทางในการออกมาตรการควบคุม

แนวทาง	พื้นที่อนุรักษ์	พื้นที่ต่อเนื่อง
	1	2
3.แนวทางด้านสิ่งปลูกสร้างและสถาปัตยกรรม	<p>-ห้ามก่อสร้างอาคารที่มีความสูงเกิน 12 เมตร โดยวัดจากระดับพื้นดินหรือระดับถนนอ้างอิง ถึงส่วนที่สูงที่สุดของอาคาร เพื่อควบคุมสิ่งปลูกสร้างไม่ให้บดบังหรือข่มโบราณสถาน</p> <p>-วัสดุและสีที่ใช้ไม่ควรมีลักษณะมันวาวหรือสีฉูดฉาด</p> <p>-ควรมีการฟื้นฟูทำเรือ ทำน้ำ เดิมโดยให้มีรูปแบบดั้งเดิมตามที่สืบค้นได้ในพื้นที่ประวัติศาสตร์หรือประยุกต์รูปแบบให้กลมกลืนกับรูปแบบดั้งเดิม</p>	<p>-ห้ามก่อสร้างอาคารที่มีความสูงเกิน 16 เมตร โดยวัดจากระดับถนน หรือระดับถนนอ้างอิง ถึงส่วนที่สูงที่สุดของอาคาร เพื่อควบคุมสิ่งปลูกสร้างไม่ให้บดบังหรือข่มโบราณสถาน</p> <p>-ควรมีการฟื้นฟูทำเรือ ทำน้ำ เดิมโดยให้มีรูปแบบดั้งเดิมตามที่สืบค้นได้ในพื้นที่ประวัติศาสตร์หรือประยุกต์รูปแบบให้กลมกลืนกับรูปแบบดั้งเดิม</p>
4.แนวทางด้านภูมิทัศน์ 4.1.พรรณไม้	-ควรใช้พรรณไม้ท้องถิ่นและพรรณไม้ที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์	-ควรใช้พรรณไม้ท้องถิ่นและพรรณไม้ที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ ในบริเวณที่มีการระบุแนวต้นไม้ประวัติศาสตร์ที่แน่ชัดให้ฟื้นฟูแนวต้นไม้ดังกล่าว เช่น แนวถนนมะฮอกกานี
4.2.อุปกรณ์ประกอบถนน เช่น ป้าย เสาไฟ ม้านั่ง ถัง ข ยะ (street furniture)	<p>-ตำแหน่งในการติดตั้งอุปกรณ์ประกอบถนน เช่น ป้าย เสาไฟ ม้านั่ง ถัง ข ยะ ควรมีความเป็นระเบียบและไม่ควรขวางทางเดินเท้า</p> <p>-เสาไฟและสายไฟ ไม่ควรบดบังทัศนียภาพหรือมีลักษณะข่มโบราณสถานหรือกลุ่มอาคารเก่าที่มีคุณค่า</p> <p>-ห้ามติดป้ายโฆษณาบริเวณพื้นที่ของโบราณสถาน ริมน้ำและคาบฟ้าของอาคาร ตัวอาคารเก่าที่ควรอนุรักษ์และบริเวณถนนสายสำคัญที่มีโบราณสถานและอาคารเก่าเป็นจำนวนมากควรมีการนำสายไฟลงใต้ดิน</p> <p>- ควรมีการจัดแผนที่ ป้ายบอกทางและป้ายให้ความรู้ในบริเวณที่สำคัญ เช่น แหล่งโบราณสถานหรือแหล่งภูมิทัศน์วัฒนธรรมต่างๆ</p> <p>-ชื่อของป้ายควรเป็นภาษาไทยหรือภาษาท้องถิ่น ในกรณีที่เป็นภาษาอื่นควรมีชื่อภาษาไทยกำกับ โดยให้ ตัวอักษรภาษาไทยใหญ่กว่า ตัวอักษรภาษาอื่น</p> <p>-ควบคุมการติดตั้งป้ายทุกชนิด</p>	

5.3.ตัวอย่าง แนวทางเสนอแนะในการอนุรักษ์และพัฒนา

จากการสรุปข้อมูล พบว่าองค์ประกอบของภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์เพชรบุรี มีความสำคัญเป็นอย่างมาก จึงควรได้รับการอนุรักษ์และฟื้นฟูเป็นลำดับแรก ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะแนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนา ดังต่อไปนี้

5.3.1.แนวทางการฟื้นฟูแนวกำแพงเมืองด้วยการสื่อความหมาย ซึ่งเป็นตัวแทนขององค์ประกอบที่เป็นสถาปัตยกรรม

5.3.2.แนวทางการฟื้นฟูแนวมะฮอกกานีบริเวณถนนทั้ง 4 สาย ได้แก่ ถนนราชดำเนิน ถนนดำรงรักษ์ ถนนราชดำริ ถนนบริพัตร ซึ่งเป็นตัวแทนขององค์ประกอบที่เป็นโครงข่ายเมืองที่มีคุณค่าด้านประวัติศาสตร์

5.3.3.แนวทางการฟื้นฟูแนวคลองวัดเกาะ(คลองคูเมือง)ให้เป็นคลองที่เชื่อมต่อระหว่างวัด บ้าน โรงเรียน ถนนมะฮอกกานีและถนนกำแพงเมือง ซึ่งเป็นตัวแทนขององค์ประกอบที่เป็นองค์ประกอบธรรมชาติและพื้นที่ทำกิจกรรมของเมือง

5.3.4.แนวทางการพัฒนาถนนพาณิชย์เจริญให้เป็นเส้นทางท่องเที่ยวชมย่านช่างทองและย่านพาณิชย์กรรม (ย่านตลาดเก่า) ซึ่งเป็นตัวแทนขององค์ประกอบที่เป็นย่าน

5.3.1.แนวทางการฟื้นฟูแนวกำแพงเมืองด้วยการสื่อความหมาย

เมืองเพชรบุรีปรากฏร่องรอยของแนวกำแพงเมืองที่มีผังเป็นรูปสี่เหลี่ยมเกือบจัตุรัส โดยใช้แม่น้ำเพชรบุรีเป็นคูเมืองด้านตะวันตก โดยแนวกำแพงเมืองแนวสุดท้ายที่เคยมีในอดีต คือ แนวกำแพงเมืองบริเวณถนนสูง ต่อมาภายหลังเหตุการณ์ไฟไหม้ครั้งสุดท้ายของตลาดเพชรบุรี ได้มีผู้นำรถยนต์มาขุดลอกดินที่เป็นกำแพงเมืองเดิม ทั้งส่วนที่เคยเป็นถนนสูงและกำแพงเมืองทางด้านทิศตะวันออก จนหมดตลอดแนวกำแพง เพื่อนำออกไปถมตลาดและชุมชน จึงไม่เหลือหลักฐานใดๆ ในปัจจุบันและจากการสัมภาษณ์เจ้าอาวาสวัดนาคพบว่า วัดนาคได้มีการนำอิฐที่มาจากกำแพงเมืองบริเวณถนนสูงมาสร้างกำแพงวัดเช่นกัน ซึ่งปรากฏดังรูป ทั้งนี้ ควรมีการพิสูจน์หลักฐานทางโบราณคดีต่อไป จากรูปจึงเป็นแนวทางในการนำวัสดุที่คล้ายกับอิฐของกำแพงเมืองมาสื่อความหมาย

รูปที่ 5.3 อิฐที่มาจากกำแพงเมือง

ที่มา: จากการสำรวจ 18 มีนาคม 2556

โดยบริเวณที่เป็นแนวกำแพงเดิม คือ ถนนพาณิชย์เจริญ ถนนพงษ์สุริยา ถนนท่าหิน และถนนสูง จากสืบค้นข้อมูลพบว่าบริเวณสูงเป็นบริเวณที่เคยปรากฏหลักฐานกำแพงเมืองแนวสุดท้าย ผู้วิจัยจึงเสนอให้มีการขุดค้นเพื่อทราบถึงขนาดและแนวของกำแพงเมืองที่แน่ชัด และเนื่องจากถนนมีการใช้งานอยู่ตลอดเวลา ถนน 3 สายที่เหลือ จึงใช้การสื่อความหมายแนวกำแพงเมือง ด้วยการเปลี่ยนพื้นผิวทางเดินเท้าโดยใช้อิฐที่เหมือนดังรูปที่ 5.3 ในการปูทางเท้าเพื่อให้คนที่เดินทางเท้าสามารถรับรู้ได้ว่าบริเวณดังกล่าวเคยเป็นแนวกำแพงมาก่อน พร้อมทั้งจัดป้ายให้ความรู้

สภาพถนนแนวกำแพงเมืองในปัจจุบัน

รูปที่ 5.5 บริเวณถนนสูง

ที่มา: จากการสำรวจ 18 มีนาคม 2556

รูปที่ 5.6 บริเวณถนนพาณิชย์เจริญ

ที่มา: จากการสำรวจ 18 มีนาคม 2556

รูปที่ 5.7 บริเวณถนนท่าหิน

รูปที่ 5.8 บริเวณถนนพงษ์สุริยา

ที่มา: จากการสำรวจ 18 มีนาคม 2556

ตัวอย่าง แนวทางในการปรับปรุงบริเวณถนนพาณิชย์เจริญ

รูปที่ 5.9 บริเวณถนนพาณิชย์เจริญก่อนปรับปรุง
ที่มา: จากการสำรวจ 18 มีนาคม 2556

รูปที่ 5.10 บริเวณถนนพาณิชย์เจริญหลังปรับปรุง

เนื่องจากบริเวณนี้เป็นบริเวณที่มีอาคารเก่าอยู่เป็นจำนวนมากอีกทั้งยังเป็นแนวกำแพงเมืองเดิมจึงสื่อความหมายโดยการเปลี่ยนพื้นที่ผิวทางเท้าเป็นลายกำแพง บริเวณถนนเปลี่ยนพื้นผิวให้แตกต่างจากถนนทั่วไปและรักษาทัศนียภาพของอาคารเก่าในย่านนี้ โดยรักษารูปด้านหน้า(facade) ของอาคารเก่าและนำสายไฟบริเวณถนนสายนี้ลงใต้ดินหรือจัดระเบียบสายไฟให้เรียบร้อย

5.3.2.แนวทางการฟื้นฟูแนวมะฮอกกานีบริเวณถนนทั้ง 4 สาย ได้แก่ ถนนราชดำเนิน ถนนดำรงรักษ์ ถนนราชดำริ ถนนบริพัตร

ถนนมะฮอกกานีเป็นถนนประวัติศาสตร์ที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำริให้ปลูกต้นมะฮอกกานีบริเวณถนนทั้ง 4 สาย คือ ถนนราชดำเนิน ถนนดำรงรักษ์ ถนนราชดำริและถนนบริพัตร โดยมีรายละเอียดดังนี้ (หนังสือพระพุทธรเจ้าหลวงกับเมืองเพชรบุรี, 2537)

ถนนราชดำเนิน ทรงให้ปลูกทั้งสองฝั่งคือฝั่งตะวันตกและฝั่งตะวันออก ช่วงห่างระหว่างต้นประมาณ 10-11 เมตร

ถนนราชดำริ ทรงให้ปลูกทั้งสองฝั่งคือ ฝั่งเหนือและฝั่งด้านใต้ ตั้งแต่วางเวียนถนนตจนถึงทางรถไฟสายใต้

ถนนดำรงรักษ์ ทรงให้ปลูกทางฝั่งซ้ายด้านเดียว เนื่องจากตัวถนนแคบ

ถนนบริพัตร ทรงให้ปลูกทั้งสองฝั่ง คือ ฝั่งตะวันออกและตะวันตก

ต้นมะฮอกกานีที่ทรงให้ปลูกนั้น ทรงนำพันธุ์มาจากต่างประเทศในคราวเสด็จประพาสยุโรปครั้งที่ 2 ร.ศ.126 เป็นมะฮอกกานีพันธุ์ใบใหญ่ (Swietenia macrophylla King) เป็นไม้ยืนต้นขนาดใหญ่ เป็นเนื้อแข็งมีกลิ่นหอม เป็นไม้เศรษฐกิจและนิยมปลูกเป็นไม้ประดับ

ปัจจุบันต้นมะฮอกกานีที่ทรงปลูกนั้นมีอายุมากกว่า 100 ปีแล้ว เราจึงควรอนุรักษ์ให้ต้นมะฮอกกานีเหล่านี้อยู่กับถนนทั้ง 4 สายตลอดไป

สภาพของถนนมะฮอกกานีในปัจจุบัน

รูปที่ 5.11-5.12 ถนนราชดำเนิน

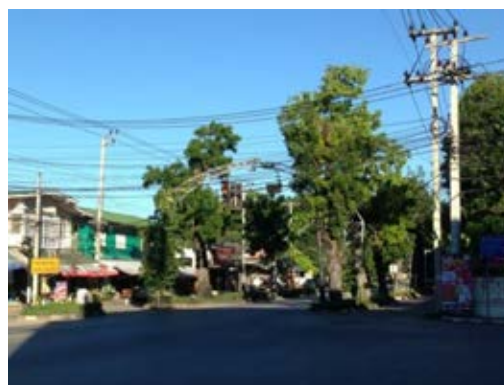
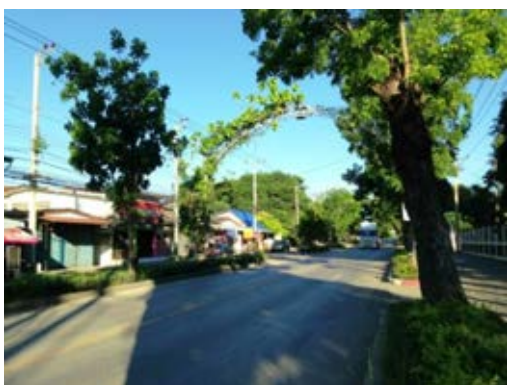
ที่มา: จากการสำรวจ 16 มกราคม 2556

รูปที่ 5.13-5.14 ถนนดำรงรักษ์
ที่มา จากการสำรวจ 16 มกราคม 2556

รูปที่ 5.15-5.16 ถนนบริพัตร
ที่มา: จากการสำรวจ 16 มกราคม 2556

รูปที่ 5.17-5.18 ถนนราชดำริ
ที่มา: จากการสำรวจ 16 มกราคม 2556

จากการสำรวจพบว่ามียักษ์มะฮอกกานีเพียง 3 สาย คือ ถนนราชดำเนิน ถนนดำรงรักษ์และถนนราชดำริ ส่วนถนนบริพัตรไม่ปรากฏต้นมะฮอกกานี แต่ปรากฏต้นชมพูพันธุ์ทิพย์ ต้นประดู่และต้นเหลืองปรีดียาธรแทน

นอกจากนี้ยังพบว่าบางบริเวณมีการเดินสายไฟลอยพาดผ่านต้นมะฮอกกานี

รูปที่ 5.19 สายไฟที่พาดผ่านต้นมะฮอกกานี

ที่มา: จากการสำรวจ 16 มกราคม 2556

แนวทางในการอนุรักษ์และฟื้นฟูถนนมะฮอกกานี

- รักษาแนวต้นไม้เดิม โดยการปลูกต้นมะฮอกกานีเพิ่มเติมในส่วนที่หายไป บริเวณถนนทั้ง 4 สาย โดยมีระยะห่างระหว่างต้นโดยประมาณ 10-11 เมตร(ตามจดหมายเหตุ)
- จัดป้ายสื่อความหมายประวัติความเป็นมาของถนนมะฮอกกานีบริเวณถนนทั้ง 4 สาย
- ควรเลี่ยงการเดินสายไฟลอยบริเวณแนวเดียวกับต้นมะฮอกกานี

5.3.3.แนวทางการฟื้นฟูแนวคลองวัดเกาะ(คลองคูเมือง)ให้เป็นคลองที่เชื่อมต่อระหว่างวัดบ้าน โรงเรียน ถนนมะฮอกกานีและถนนกำแพงเมือง

รูปที่ 5.21 ผังแสดงทางเดินเชื่อมต่อระหว่างคลองวัดเกาะ แนวถนนมะฮอกกานีและแนวกำแพงเมือง

คลองวัดเกาะนั้นเป็นคลองคูเมืองประวัติศาสตร์ตั้งแต่สมัยทวารวดี เป็นคลองที่ใช้ป้องกันภัยและใช้เป็นเส้นทางสัญจรของเมือง โดยคลองแห่งนี้ได้มีหลักฐานปรากฏว่าเคยเป็นเส้นทางเสด็จประพาสของสมเด็จพระบรมราชินีนาถของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ดังจดหมายเหตุพระพุทธเจ้าหลวงกับเมืองเพชร ความว่า

“ 6 กันยายน 2453 วันนี้อนเช้าสมเด็จพระบรมราชินีนาถทรงเรือพายประพาสตามลำคลองวัดเกาะ”

คลองวัดเกาะจึงเป็นคลองที่มีความสำคัญที่ควรนำมาพัฒนาเป็นอย่างยิ่ง

สภาพคลองวัดเกาะในปัจจุบันบริเวณฝั่งวัดเกาะและโรงเรียนวัดจันทราวาส

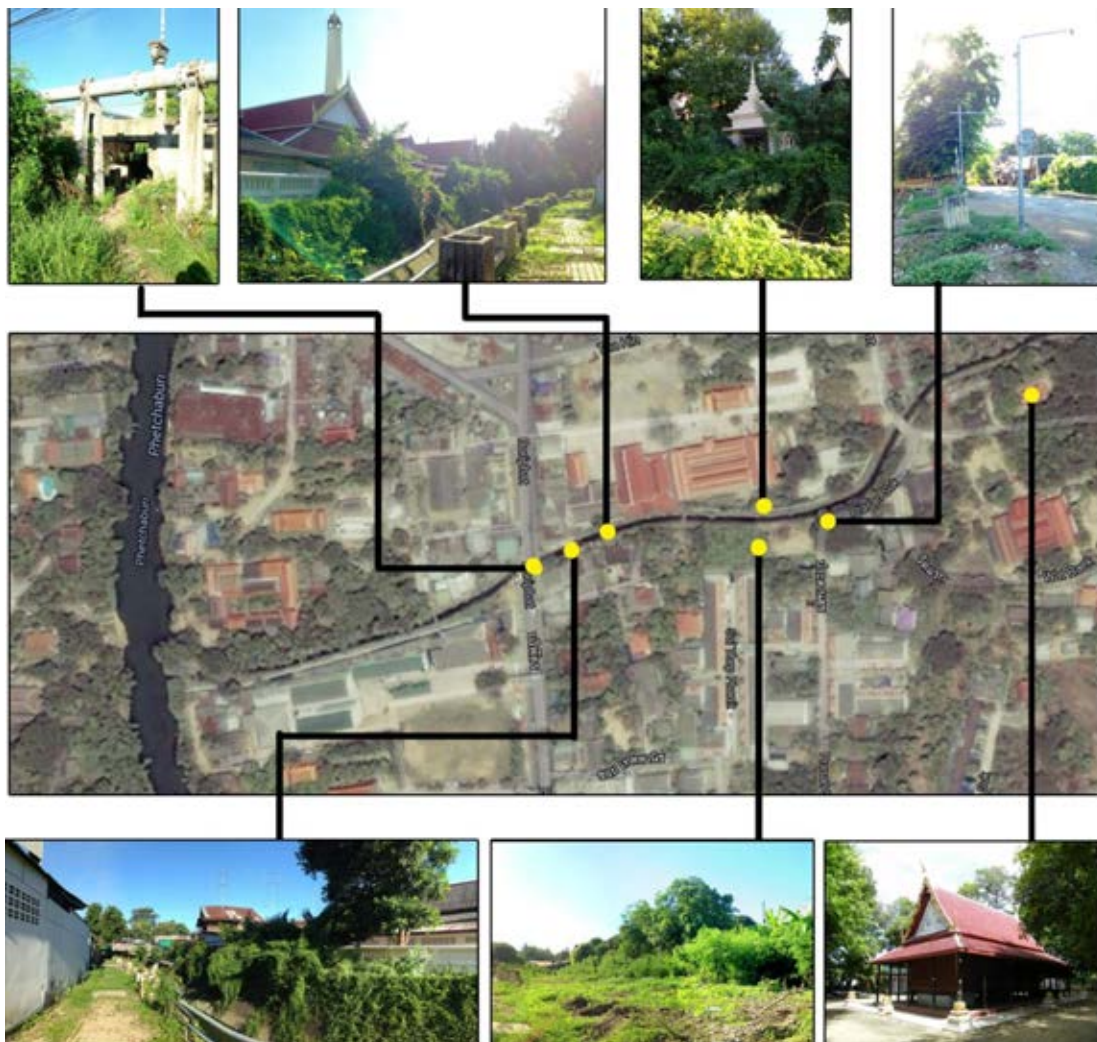

รูปที่ 5.22 คลองวัดเกาะบริเวณฝั่งวัดเกาะและโรงเรียนวัดจันทราวาส

ที่มา: จากการสำรวจ 6 เมษายนและ 30 มิถุนายน 2556

บริเวณฝั่งนี้เป็นที่ตั้งของวัดเกาะ โรงเรียนวัดจันทราวาสและที่ตั้งของบ้านเรือ(หันหน้าเข้าหาคลอง) บริเวณใต้สะพานของถนนบริพัตร พบว่ามีทางเดินที่สามารถลอดผ่านไปยังอีกฝั่งหนึ่งได้ แต่ปัจจุบันมีระดับความสูงจากพื้นดินถึงท้องคานน้อยกว่า 1.80 เมตรจึงทำให้เดินผ่านไปยังอีกฝั่งไม่สะดวก เมื่อเดินไปริมคลองฝั่งวัดเกาะพบว่าสามารถเดินไปจนถึงริมแม่น้ำเพชรบุรีได้และเป็นตำแหน่งที่ตรงข้ามกับวัดอัมพวัน ทางเดินริมคลองโดยเฉลี่ยประมาณ 3-5 เมตร

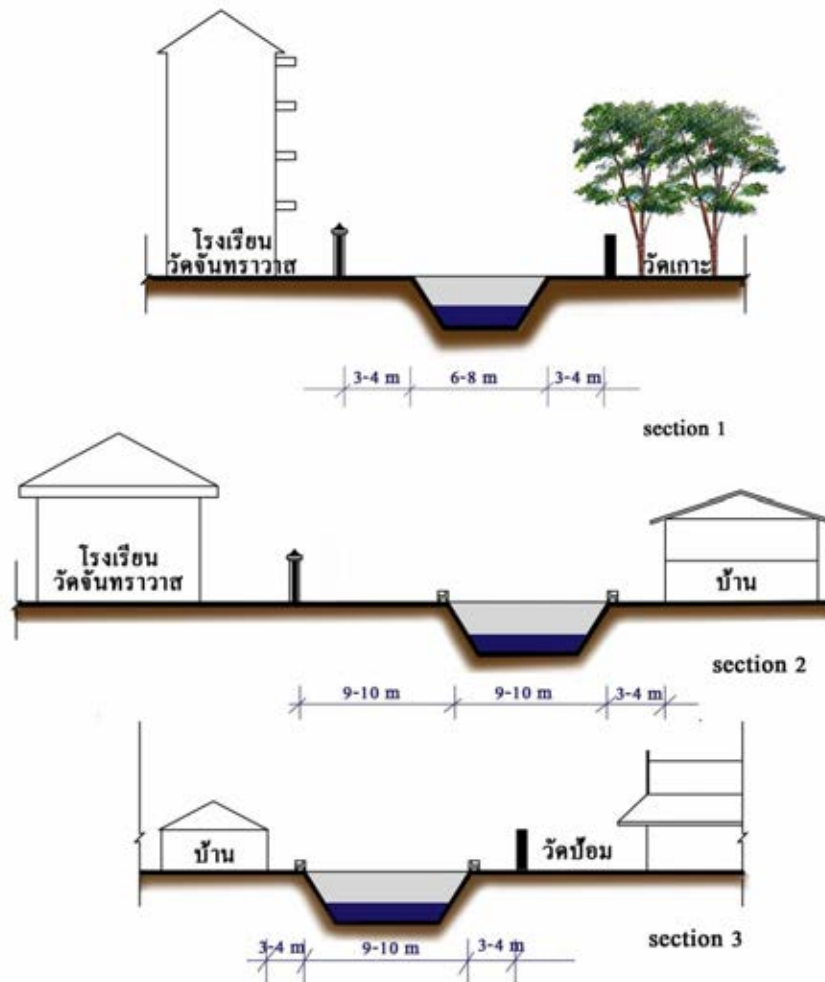
สภาพคลองวัดเกาะในปัจจุบันบริเวณฝั่งวัดป้อมและวัดแรก

รูปที่ 5.23 คลองวัดเกาะบริเวณฝั่งวัดป้อมและวัดแรก

ที่มา: จากการสำรวจ 6 เมษายนและ 30 มิถุนายน 2556

บริเวณฝั่งนี้เป็นที่ตั้งของบ้านเรือน(หันด้านข้างให้คลอง) และเป็นที่ตั้งของวัดป้อมและวัดแรก โดยพบว่าวัดป้อมและวัดแรกมีประตูที่สามารถเข้าถึงจากคลองได้

รูปที่ 5.24-5.25 รูปตัดแสดงคลองวัดเกาะก่อนปรับปรุง
ที่มา: จากการสำรวจ

แนวความคิดในการฟื้นฟูคลองวัดเกาะ(คลองคูเมือง)

-การพัฒนาริมคลองวัดเกาะให้เป็นทางเดินเชื่อมต่อระหว่างบ้าน วัด โรงเรียนนั้น จากการสำรวจพบว่าระหว่างวัดเกาะ วัดป่าม วัดแรกและโรงเรียนวัดจันทราวาสนั้น มีเพียงวัดป่าม และวัดแรกที่สามารรถเข้าถึงพื้นที่วัดได้จากริมคลองวัดเกาะ ส่วนวัดเกาะและโรงเรียนวัดจันทราวาส พบว่าบริเวณที่ติดกับริมคลองนั้นเป็นกำแพงทึบ แต่พื้นที่ของวัดเกาะมีพื้นที่สวนต้นสัก อยู่ติดกับกำแพงริมคลองอีกทั้งยังติดกับโบสถ์และเจดีย์ของวัดเกาะ ซึ่งเป็นบริเวณที่มีความร่มรื่น และสวยงาม จึงเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพสูงในการพัฒนาให้เป็นบริเวณเชื่อมต่อ จึงเสนอให้เปิดทางเข้า ระหว่างวัดเกาะและคลองวัดเกาะ

-โดยบริเวณที่เป็นทางเดินริมคลองวัดเกาะ ให้ปลูกต้นไม้เน้นแนวคลองเพื่อเป็นการแสดงแนวคลองคูเมืองและให้ร่มเงาแก่ทางเดิน

-บริเวณพื้นที่คลองวัดเกาะในปัจจุบันพบว่าเป็นคลองตาดคอนกรีต อีกทั้งแม่น้ำเพชรบุรีในปัจจุบันนั้นมีระดับน้ำอยู่ต่ำกว่าระดับของคลองวัดเกาะ จึงทำให้น้ำในแม่น้ำเพชรบุรีไม่สามารถไหลเข้าสู่คลองวัดเกาะได้ และพบว่าคลองวัดเกาะในปัจจุบันเป็นที่รองรับน้ำเสียจากชุมชน จึงทำให้ภูมิทัศน์ของคลองไม่น่ามอง

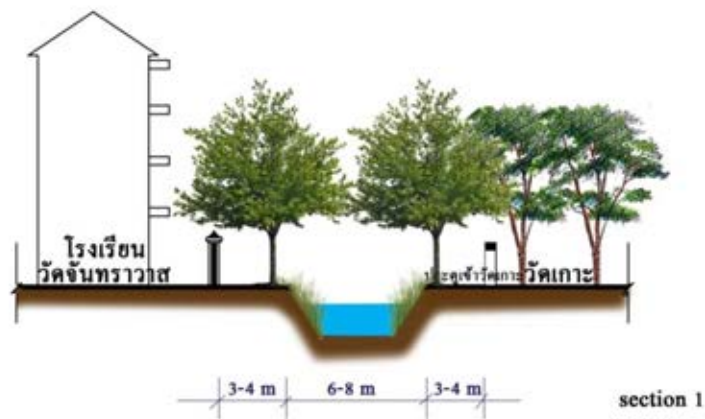
เนื่องจากคลองในปัจจุบันนี้เป็นน้ำนิ่งจึงเป็นแหล่งเพาะพันธุ์ยุงที่เป็นปัญหาแก่ชุมชน(จากรายงานของชุมชนท่าหิน)

-ฉะนั้นแนวทางในการปรับปรุงภูมิทัศน์คลอง โดยการเปลี่ยนฟังก์ชันจากเดิมที่รองรับน้ำเสียให้เป็นที่รับน้ำดี และเปลี่ยนวัสดุที่ตาดริมตลิ่งและท้องตลิ่ง โดยเปลี่ยนจากตลิ่งคอนกรีตเป็นตลิ่งดินแล้วปลูกพืชริมตลิ่ง เพื่อให้ น้ำสามารถซึมลงผิวดินได้อีกทั้งยังทำให้คลองนั้นมีความเป็นคลองธรรมชาติและส่งผลดีต่อระบบนิเวศของคลอง โดยบริเวณคลองควรมีการไหลเวียนของน้ำตลอดและจัดพื้นที่นั่งริมคลองโดยบางบริเวณสามารถทำเป็นขั้นบันได (step) เพื่อเป็นที่นั่งริมคลองได้

-บริเวณใต้สะพานของถนนบริพัตรให้ปรับระดับพื้น โดยให้ความสูงจากพื้นดินถึงคานของสะพานประมาณ 2.50 เมตร เพื่อให้สามารถสัญจรได้สะดวก

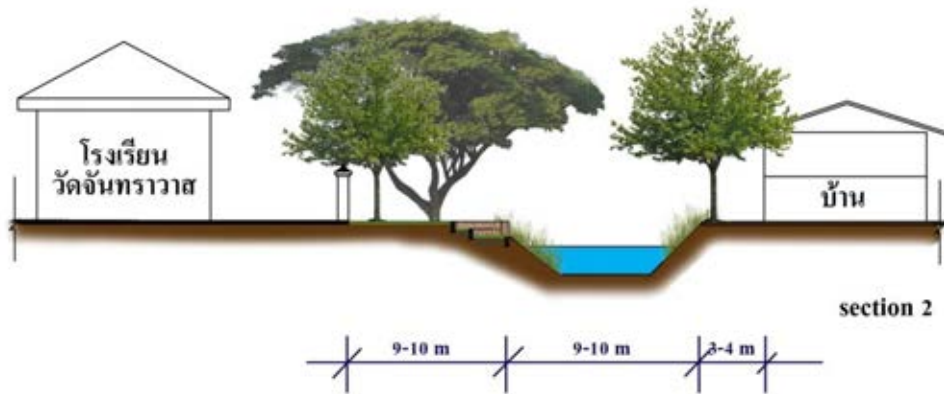

รูปที่ 5.26 ผังแสดงคลองวัดเกาะหลังปรับปรุง

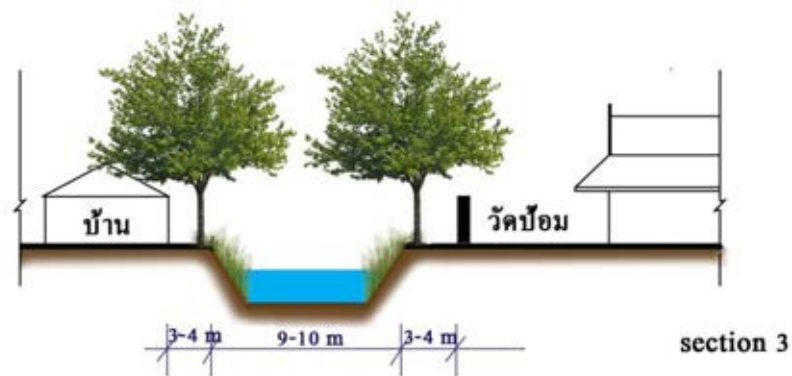
รูปที่ 5.27 รูปตัดที่ 1

-เปิดทางเข้าจากคลองวัดเกาะเพื่อเชื่อมทางเดินริมคลองวัดเกาะกับสวนของวัดเกาะ บริเวณทางเดินปลูกต้นไม้ทั้ง 2 ฝั่งไปจนถึงบริเวณที่เป็นปากคลองวัด ปลูกพืชริมน้ำ พร้อมทั้งจัดที่นั่งพักผ่อนเป็นระยะ

รูปที่ 5.28 รูปตัดที่ 2

-จัดบริเวณนี้เป็นพื้นที่นั่งริมคลองโดยการทำเป็นชั้นบันได ปลูกต้นไม้เพื่อให้ร่มเงาและพืช
 ริมน้ำ บริเวณ

รูปที่ 5.29 รูปตัดที่ 3

-ปลูกต้นไม้เพื่อให้ร่มเงาทั้งสองฝั่ง พร้อมทั้งจัดที่นั่งเป็นระยะ บริเวณที่เป็นผนังคอนกรีต
 ทึบให้ปลูกไม้พุ่มเพื่อลดความกระด้างของผนัง

แนวทางในการปรับปรุงคลองวัดเกาะ บริเวณข้างโรงเรียนวัดจันทราวาส

รูปที่ 5.30 ทักษณียภาพก่อนการปรับปรุง

ที่มา จากการสำรวจ 30 มิถุนายน

รูปที่ 5.31 ทักษณียภาพหลังการปรับปรุง

ที่มา: มติņa สุปรรศิลป์

เปิดทางเข้าบริเวณข้างโรงเรียนวัดจันทราวาสจากริมคลองวัดเกาะ เพิ่มพื้นที่นั่งริมคลองวัดเกาะ โดยการทำเป็นขั้นบันได เชื่อมแนวทางเดินไปจนถึงปากคลองบริเวณฝั่งวัดเกาะให้เปิดทางเข้าสู่วัดเกาะเช่นกัน โดยบริเวณริมคลองและทางเดินให้ปลูกต้นไม้ เพื่อเน้นแนวคลองและให้ร่มเงา โดยจัดม้านั่งเป็นระยะ บริเวณริมตลิ่งเปลี่ยนจากการคาดคอนกรีตเป็นตลิ่งดินแล้วปลูกพืชริมน้ำแทน

นอกจากนี้บริเวณถนนสายนี้เคยมีเหตุการณ์ไฟไหม้ครั้งใหญ่เกิดขึ้น จึงทำให้อาคารบริเวณนี้ส่วนมากเป็นอาคารปูนและอาคารที่เหลืรอดจากเหตุการณ์ไฟไหม้ดังกล่าวนั้นยังคงเป็นอาคารไม้ ทำให้เมื่อเดินจากย่านช่างทอง(บ้านหัวถนน)ไปยังย่านพาณิชย์กรรม จะพบสถาปัตยกรรมที่หลากหลายทั้งอาคารไม้ อาคารเรือนแถวกิ่งไม้กิ่งปูนและอาคารแถวปูน

ดังนั้นถนนสายนี้จึงเป็นถนนที่มีคุณค่าทางด้านประวัติศาสตร์ ด้านสุนทรียภาพ ด้านสังคม และเศรษฐกิจของเมืองเพชรบุรี

แนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาถนนพาณิชย์เจริญ

- เนื่องจากถนนพาณิชย์เจริญนั้นมีความโดดเด่นทางด้านสถาปัตยกรรม จึงเสนอให้รักษารูปด้านหน้าอาคาร (facade) โดยบริเวณด้านหน้าอาคารไม่ควรติดตั้งอุปกรณ์ด้านเทคนิค เช่น คอมพิวเตอร์แอร์ จานดาวเทียม ปล่อยควัน หากมีความจำเป็นต้องติดตั้งในตำแหน่งดังกล่าว ให้มีการออกแบบสิ่งปิดบังให้สวยงามเหมาะสม

- ควบคุมการติดตั้งป้ายทุกชนิด โดยไม่ให้มีการติดตั้งป้ายโฆษณาในถนนสายนี้

- ห้ามติดตั้งป้ายบริเวณชั้นคาเฟ่และบริเวณที่เป็นช่องเปิด เช่น หน้าต่างของอาคาร

- ป้ายชื่ออาคารที่ยื่นจากผนังอาคารให้ยื่นได้ไม่เกินแนวกันสาดและสูงได้ไม่เกิน 60 เซนติเมตรหรือมีพื้นที่ป้ายไม่เกิน 2 ตารางเมตร(กฎหมายกระทรวงฉบับที่ 55)

- เนื้อหาในป้ายชื่ออาคารให้ใช้เป็นภาษาไทยหรือภาษาท้องถิ่น ถ้าเป็นชื่อภาษาอื่นให้มีตัวอักษรภาษาไทยกำกับ โดยให้ตัวอักษรภาษาไทยใหญ่กว่า

- เพื่อรักษาทัศนียภาพของอาคารเก่า จึงเสนอให้นำสายไฟลงใต้ดินหรือจัดสายไฟไม่ให้บังทัศนียภาพของอาคาร

- เนื่องจากถนนสายนี้เคยเป็นกำแพงเมืองมาก่อนจึงควรมีการสื่อความหมายโดยการเปลี่ยนพื้นผิวถนนเป็นลายกำแพงเมือง

แนวทางในการอนุรักษ์และพัฒนาถนนพาณิชย์เจริญ

รูปที่ 5.33 ย่านพาณิชย์กรรมก่อนปรับปรุง
ที่มา :จากการสำรวจ วันที่ 17 มีนาคม 2556

รูปที่ 5.34 ย่านพาณิชย์กรรมหลังปรับปรุง
ที่มา: มติņa สุปรศิลป์

รักษารูปหน้าอาคาร(facade) และนำสายไฟลงใต้ดินหรือจัดระเบียบให้เรียบร้อย เนื่องจากบริเวณนี้เป็นถนนแนวกำแพงเมือง จึงมีการสื่อความหมายโดยการเปลี่ยนวัสดุทางเดินเท้าเป็นลายกำแพงเมืองและบริเวณทางถนนให้เปลี่ยนพื้นผิวถนนที่แตกต่างจากถนนทั่วไป

บทที่ 6

สรุปผลงานวิจัย

การศึกษางานวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาการเปลี่ยนแปลงของภูมิทัศน์วัฒนธรรมเมืองประวัติศาสตร์เพชรบุรี โดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับภูมิทัศน์วัฒนธรรม
2. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาและวิวัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของเมืองเพชรบุรี
3. เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบของภูมิทัศน์วัฒนธรรมเมืองประวัติศาสตร์เพชรบุรี
4. เพื่อเสนอแนะแนวทางในการอนุรักษ์ภูมิทัศน์วัฒนธรรมเมืองประวัติศาสตร์เพชรบุรี

คำถามในการวิจัย คือ

ภูมิทัศน์วัฒนธรรมเมืองประวัติศาสตร์เพชรบุรีประกอบด้วยอะไร

สรุปผลจากวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 และ ข้อที่ 2

จากการศึกษาแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบของภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์ สามารถสรุปได้ 5 องค์ประกอบ คือ 1. โครงข่ายเมือง 2. สถาปัตยกรรม 3. ย่าน 4. พื้นที่โล่งว่างสาธารณะ 5. องค์ประกอบธรรมชาติ และจากการศึกษาประวัติความเป็นมาและวิวัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของเมืองเพชรบุรี สามารถสรุปได้ว่าเมืองเพชรบุรีมีพัฒนาการมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยไม่เคยมีช่วงใดร้างราผู้คน เมืองเพชรบุรี จึงเป็นภูมิทัศน์วัฒนธรรมเมืองประวัติศาสตร์ที่มีชีวิต โดยสามารถแบ่งช่วงเวลาเป็น 5 ยุคสมัย โดยแบ่งตามลักษณะทางกายภาพและยุคสมัยในการปกครอง ดังนี้

ยุคที่ 1 สมัยทวารวดี-สุโขทัย(พุทธศตวรรษที่ 12-18) เป็นช่วงที่เพชรบุรีได้รับอิทธิพลขอม โดยมีบทบาทเป็นเมืองลูกหลวงและเป็นเมืองท่าค้าขาย

ยุคที่ 2 สมัยอยุธยา (ปลายพุทธศตวรรษที่ 18-พ.ศ. 2310) เป็นช่วงที่พระพุทธศาสนาได้เผยแพร่มาสู่เมืองเพชรบุรีและเป็นยุคที่มีความเฟื่องฟูทางด้านพุทธศาสนาและศิลปกรรม งานช่างมากที่สุด โดยเมืองเพชรบุรีมีบทบาทเป็นเมืองหน้าด่านของอาณาจักรอยุธยาและเมืองท่าค้าขาย

ยุคที่ 3 สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น(รัชกาลที่ 1-3 พ.ศ.2310-2391) เป็นช่วงที่มีการฟื้นฟูเมืองจึงมีการติดต่อกับช่างชาวจีนจึงทำให้ได้รับอิทธิพลจีน โดยเมืองเพชรบุรีมีบทบาทเป็นเมืองหน้าด่านและเมืองเชื่อมต่อกับหัวเมืองปักษ์ใต้

ยุคที่ 4 อารยธรรมตะวันตก (รัชกาลที่ 4-7 พ.ศ. 2391-2475) เป็นช่วงที่มีการเปิดประเทศและได้รับอิทธิพลจากชาติตะวันตก โดยเมืองเพชรบุรีทำหน้าที่เป็นสถานที่แปรพระราชฐานของกษัตริย์

ยุคที่ 5 เพชรบุรีในปัจจุบัน (พ.ศ.2475-ปัจจุบัน) เมืองเพชรบุรีกลายมาสถานที่ท่องเที่ยวและเป็นประตูสู่ภาคใต้

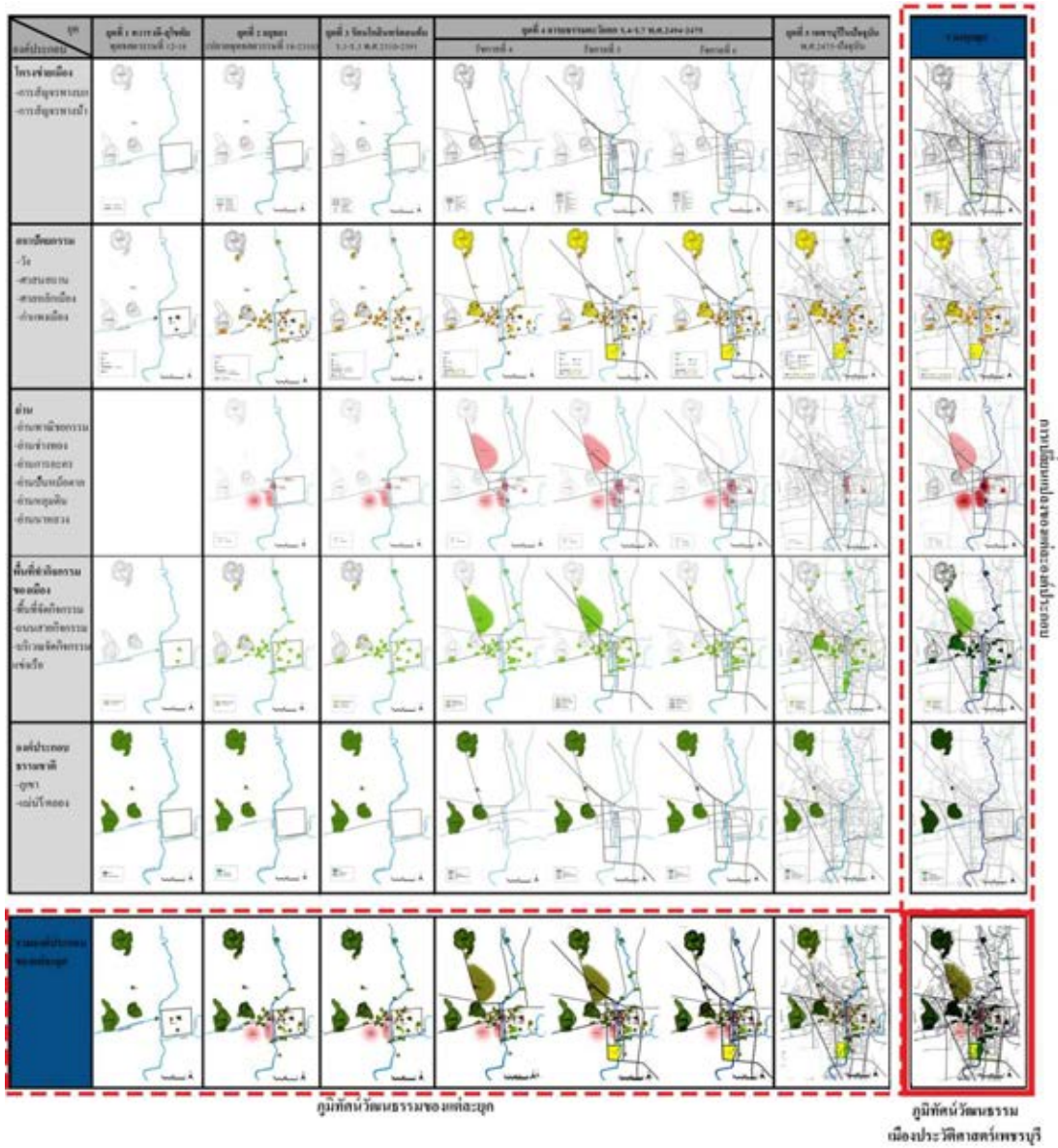
สรุปผลจากวัตถุประสงค์ข้อที่ 3

เมื่อแบ่งเป็น 5 ยุคแล้วนำแต่ละยุคมาแยกเป็นองค์ประกอบ 5 องค์ประกอบ คือ 1.โครงข่ายเมือง 2.สถาปัตยกรรม 3.ย่าน 4.พื้นที่โล่งว่างสาธารณะ 5.องค์ประกอบธรรมชาติ โดยการจัดทำเป็นแผนผังของแต่ละองค์ประกอบในแต่ละยุค ดังตารางที่ 6.1 โดยผลลัพธ์ที่ได้จากการซ้อนทับ(overlay) แผนผังขององค์ประกอบต่างๆก็คือ ภูมิทัศน์วัฒนธรรมเมืองประวัติศาสตร์เพชรบุรี ซึ่งก็คือ รูปที่ 6.1

ผลจากวิเคราะห์องค์ประกอบของภูมิทัศน์วัฒนธรรมเมืองประวัติศาสตร์เพชรบุรี ทั้ง 5 ยุคสมัย และ 5 องค์ประกอบ สามารถสรุปได้ ดังนี้

1.องค์ประกอบที่เป็นโครงข่ายเมือง เดิมเคยมีการทางสัญจรทางน้ำ แต่เนื่องจากการสร้างเขื่อนจึงทำให้ระดับน้ำในแม่น้ำเพชรบุรีตื้นเขิน อีกทั้งมีการนำระบบถนนเข้ามาใช้ซึ่งมีความสะดวกมากกว่าจึงทำให้ปัจจุบันไม่มีการสัญจรทางน้ำภายในตัวเมืองเพชรบุรี นอกจากนี้พบว่าทางรถไฟตัดผ่านเขตแนวกำแพงเมืองเดิมและพื้นที่โบราณสถานอีกหลายแห่งและมีการสร้างถนนทับแนวกำแพงเมือง จึงทำให้แนวกำแพงเมืองขาดการต่อเนื่องและชาวเมืองขาดการรับรู้ว่าเขตเมืองเก่าคือบริเวณใด

ตารางที่ 6.1 แสดงองค์ประกอบของภูมิทัศน์วัฒนธรรมเมืองประวัติศาสตร์เพชรบุรีของแต่ละยุค

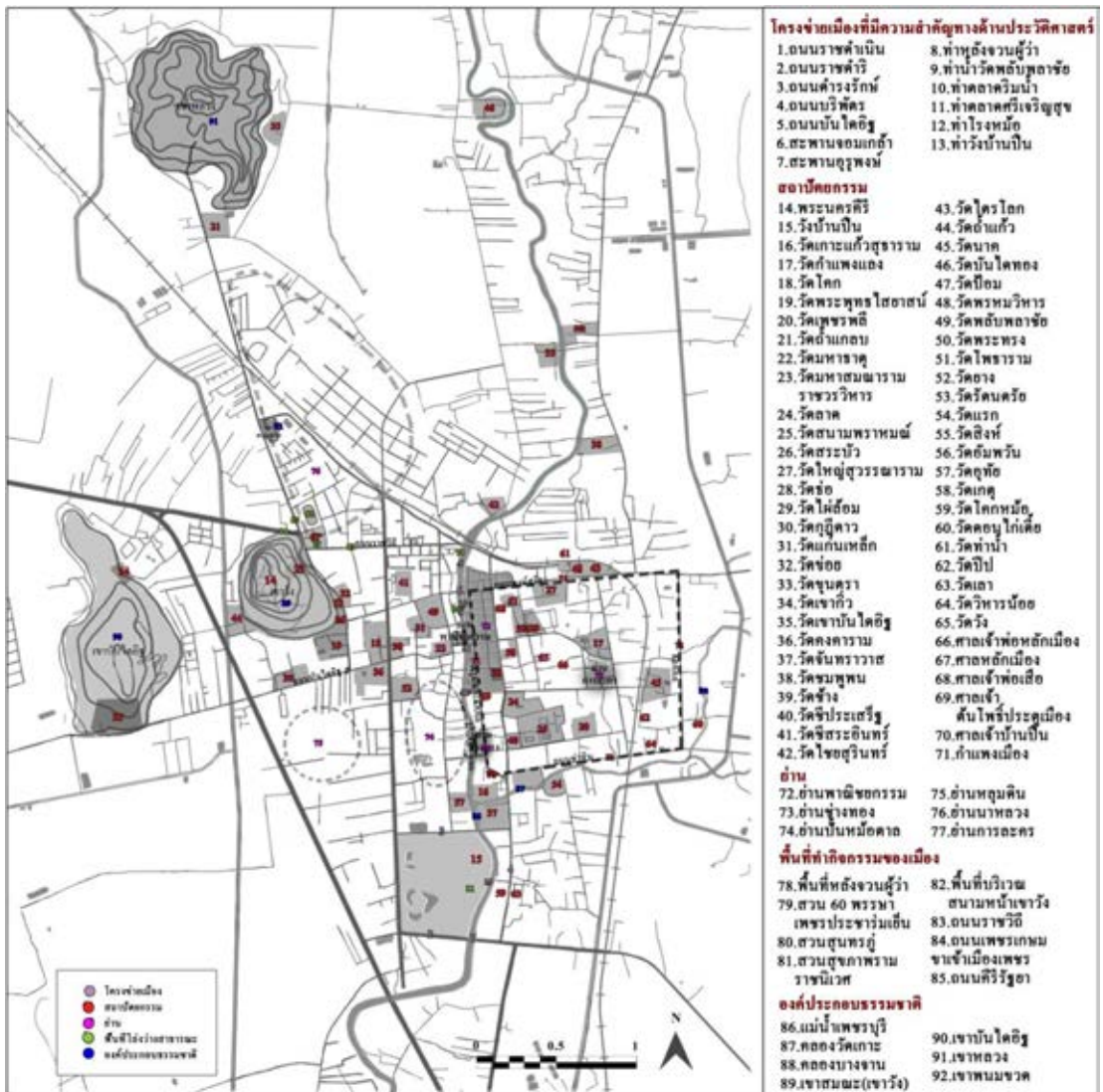
2. องค์ประกอบที่เป็นสถาปัตยกรรมพบว่ามิโบริาณสถานตั้งแต่สมัยทวารวดียังคงเหลืออยู่ โดยโบราณสถานที่ยังพบส่วนมากเป็นวัดและมีความหนาแน่นบริเวณตัวเมืองมากที่สุด จึงสะท้อนถึงการมีพุทธศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ นอกจากนี้ยังพบว่าเมืองเพชรบุรีเคยมีกำแพงเมืองล้อมรอบเป็นรูปสี่เหลี่ยมเกือบจัตุรัส แต่ปัจจุบันไม่ปรากฏหลักฐาน จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่าบริเวณที่เคยเป็นแนวกำแพงเมืองแนวสุดท้าย คือ บริเวณถนนสูงจึงเสนอให้มีการขุดค้นเพื่อทราบตำแหน่งและขนาดที่แน่ชัดของแนวกำแพงเมืองเดิมและขึ้นทะเบียนโบราณสถาน แล้วหาวิธีอนุรักษ์ที่เหมาะสมในลำดับต่อไป

3.องค์ประกอบที่เป็นย่าน ย่านที่มีพัฒนาการตั้งแต่อดีตมาจนถึงยุคปัจจุบัน คือ ย่านพาณิชย์กรรม ย่านช่างทองและย่านการละคร(หน้าพระลาน) ส่วนย่านที่เคยมีความสำคัญในอดีต แต่ปัจจุบันบริเวณดังกล่าวได้ถูกแปรเปลี่ยนไป คือ ย่านปั้นหม้อตาล ย่านหลุมดินและย่านนาหลวง

4.องค์ประกอบที่เป็นพื้นที่โล่งว่างสาธารณะ ปัจจุบันมีพื้นที่ทำกิจกรรมหลากหลาย โดยมีพื้นที่วัด วัง สวนสาธารณะและถนนที่เป็นสถานที่จัดกิจกรรมของเมือง

5.องค์ประกอบธรรมชาติ ได้แก่ ภูเขาและแม่น้ำ จากการสังเกตและวิเคราะห์พบว่า บริเวณของภูเขาเป็นที่ตั้งของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของเมือง เช่น วัด วังและพระราชู จึงสะท้อนให้เห็นถึงความเป็นภูเขาศักดิ์สิทธิ์ของเมือง และแม่น้ำนอกจากเป็นทางสัญจรแล้ว ยังทำหน้าที่เป็นคลองคูเมือง ซึ่งประกอบด้วยแม่น้ำเพชรบุรี คลองวัดเกาะและคลองบางจาน แต่เนื่องจากระดับน้ำในแม่น้ำเพชรบุรีมีความผันผวนจึงส่งผลทำให้คลองเชื่อมต่อนั้นแห้งขอด อีกทั้งคลองวัดเกาะ(คูเมือง) ปัจจุบันได้กลายมาเป็นคลองรองรับน้ำเสีย จึงทำให้คลองที่เคยเป็นคลองคูเมืองนั้นถูกลดคุณค่าลง

ภูมิทัศน์วัฒนธรรมเมืองประวัติศาสตร์เพชรบุรี สามารถสรุปได้ทั้งหมด 92 แห่งด้วยกัน ซึ่งเป็นโครงข่ายเมืองที่มีความสำคัญทางด้านประวัติศาสตร์ 13 แห่ง สถาปัตยกรรม 58 แห่ง ย่าน 6 แห่ง พื้นที่โล่งว่างสาธารณะ 8 แห่งและองค์ประกอบธรรมชาติ 7 แห่งโดยเมื่อบ่งชี้ตำแหน่งแล้ว บริเวณที่มีความหนาแน่นมากที่สุดคือบริเวณในเขตกำแพงเมืองเก่า ดังรูปที่ 6.1 ซึ่งผลลัพธ์จากการรวบรวมภูมิทัศน์วัฒนธรรมเมืองประวัติศาสตร์เพชรบุรีและบ่งชี้ตำแหน่งในแผนที่ คือ คำตอบของคำถามงานวิจัย

รูปที่ 6.1 แสดงตำแหน่งของภูมิทัศน์วัฒนธรรมเมืองประวัติศาสตร์เพชรบุรี

สรุปผลจากวัตถุประสงค์ข้อที่ 4

การเสนอแนะแนวทางในการอนุรักษ์ภูมิทัศน์วัฒนธรรมเมืองประวัติศาสตร์เพชรบุรี จึงกำหนดขอบเขตพื้นที่เป็น 2 พื้นที่ ได้แก่ พื้นที่หลักและพื้นที่ต่อเนื่อง โดยเสนอแนะแนวทางในการใช้มาตรการในการควบคุม ซึ่งมี 4 แนวทางด้วยกัน คือ 1.การใช้ประโยชน์ที่ดิน 2.การสัญจร 3.อาคารและสิ่งปลูกสร้าง 4.ภูมิทัศน์ เพื่อควบคุมสภาพแวดล้อมของเมือง รวมทั้งทำตัวอย่างการอนุรักษ์และฟื้นฟูลำดับแรกใน 4 พื้นที่ ได้แก่ แนวกำแพงเมือง แนวถนนมะฮอกกานี คลองวัดเกาะ และย่านถนนพณิชเจริญ

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

-จากการศึกษาพบว่ายังมีพื้นที่ที่มีความสำคัญทางด้านประวัติศาสตร์อีกหลายแห่งที่ยังไม่ได้ขึ้นทะเบียนโบราณสถาน เช่น คูเมือง กำแพงเมืองและสนามหลวงเมืองเพชร จึงเสนอให้มีการขึ้นทะเบียนโบราณสถาน โดยเสนอให้มีการขุดค้นแนวกำแพงเมืองบริเวณถนนสูง เพื่อทราบตำแหน่งข้อมูลทางประวัติศาสตร์และขนาดที่แน่ชัด

-การเสนอแนะแนวทางการอนุรักษ์ในบทที่ 5 เป็นเพียงแนวทางในการปฏิบัติโดยภาพรวม ซึ่งการนำไปใช้ควรมีการจัดประชุมกับชุมชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ที่เกี่ยวข้องก่อน เพื่อพิจารณาข้อตกลงที่เหมาะสมระหว่างชุมชนและเทศบาล เพื่อให้การอนุรักษ์และการจัดการพื้นที่นั้นมีประสิทธิภาพและทำให้ภูมิทัศน์เมืองประวัติศาสตร์เพชรบุรียังคงอยู่สืบไป

-เนื่องจากการศึกษาเรื่องภูมิทัศน์วัฒนธรรมเป็นเรื่องที่มีเนื้อหาค่อนข้างกว้างมาก และพื้นที่ศึกษามีขนาดใหญ่ อีกทั้งการศึกษาในครั้งนี้เป็นการทำงานของคนเพียงคนเดียว รวมไปถึงมีข้อจำกัดเรื่องเวลาและงบประมาณ การทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จึงเป็นการรวบรวมข้อมูลที่ผู้วิจัยสามารถสืบค้นได้ ณ ปัจจุบัน โดยสามารถสรุปองค์ประกอบได้ทั้งหมด 92 แห่ง ซึ่งในอนาคตอาจมีการค้นหาข้อมูลต่างๆ ได้มากกว่าจำนวนที่ได้ระบุไว้ จำนวนที่ได้นี้จึงสามารถเปลี่ยนแปลงได้ในอนาคต

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กองโครงการอนุรักษ์ ฝ่ายบริหารงานอนุรักษ์ สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์. รายงานฉบับสมบูรณ์โครงการเก็บรวบรวมข้อมูลอาคารอนุรักษ์จังหวัดเพชรบุรี. กรุงเทพฯ: สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์, 2552.

กิตติกร วิเศษสุน. กระบวนการวิเคราะห์และแสดงสภาพทางผังเมืองเพื่อเป็นข้อมูลสาธารณะในท้องถิ่น กรณีศึกษาเมืองเพชรบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541.

กิตติพงษ์ พึ่งแดง. อาจารย์โรงเรียนสุวรรณรังสฤษฎ์วิทยาลัย. สัมภาษณ์, 17 มีนาคม 2556

กุศล เอี่ยมอรุณ. วัดแหล่งรวมงานทางศิลปกรรมเพชรบุรี. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สารคดี, 2536.

เกรียงไกร เกิดศิริและคณะ. ภูมิทัศน์วัฒนธรรม “การจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมและการจัดมรดกทัศน์”. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: ET Publishing, 2550.

เกรียงไกร เกิดศิริและคณะ. ชุมชนกับภูมิทัศน์วัฒนธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อุษาคเนย์, 2550

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี. เส้นทางท่องเที่ยวเมืองพริบพรี. ม.ป.ป.

คณะสงฆ์วัดพระรูป. วัดพระรูป. 2540

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. โครงการจัดทำแผนการจัดการอนุรักษ์และปรับปรุงสภาพแวดล้อมแหล่งชุมชนโบราณในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, 2539

จุลสารอิโคโมสไทย, ภูมิทัศน์วัฒนธรรม. กรุงเทพฯ: อิโคโมสไทย, 2550.

เจ้าอาวาสวัดนาค. สัมภาษณ์, 18 มีนาคม 2556

เดชา บุญค้ำ. การอนุรักษ์กับการพัฒนา. อาษา 31, 59 มีนาคม 2537 :68-73.

เทศบาลเมืองเพชรบุรี. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://www.phetchaburicity.go.th/data_p.html [21 กรกฎาคม 2555]

เทศบาลเมืองเพชรบุรี. แผนชุมชนจันทราवासและข้อมูลทั่วไปของชุมชน

เทศบาลเมืองเพชรบุรี. แผนชุมชนต้นมะม่วงและข้อมูลทั่วไปของชุมชน

เทศบาลเมืองเพชรบุรี. แผนชุมชนทำนินและข้อมูลทั่วไปของชุมชน

เทศบาลเมืองเพชรบุรี. แผนชุมชนวัดเกาะและข้อมูลทั่วไปของชุมชน

เทศบาลเมืองเพชรบุรี. แผนชุมชนวัดลาดและข้อมูลทั่วไปของชุมชน

- เทศบาลเมืองเพชรบุรี. แผนชุมชนวิหารใหญ่และข้อมูลทั่วไปของชุมชน
 เทศบาลเมืองเพชรบุรี. แผนชุมชนสุรินทรอุทยานและข้อมูลทั่วไปของชุมชน
 เทศบาลเมืองเพชรบุรี. แผนปฏิบัติการพัฒนาชุมชน ปี 2555
 เทศบาลเมืองเพชรบุรี. สภาพทั่วไปและข้อมูลพื้นฐานของเทศบาลเมืองเพชรบุรี
 นางเยาว์ แสนโกศิกและคณะ. เพชรบุรี ประวัติศาสตร์ ศิลปะและวัฒนธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 1. ด่าน
 สุทธา การพิมพ์, 2543
- นวนัฐ โอศิริ. เอกสารคำสอนของวิชา ภูมิทัศน์วัฒนธรรมเบื้องต้น, 2551.
- บริษัทชินครอนกรุ๊ป จำกัด. แผนแม่บทเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์. กรุงเทพฯ:
 พิมพ์วรรณการพิมพ์, 2537
- บริษัทชินครอนกรุ๊ป จำกัดและบริษัท มรดกโลก จำกัด. แผนแม่บทและผังแม่บทการอนุรักษ์และ
 พัฒนาบริเวณเมืองเก่า, 2548
- บันลือ เจริญศิริ. หัวหน้าชุมชนไร่รอ. สัมภาษณ์, 16 มีนาคม 2556
- ประชา สินธุรส. ย้อนอดีตที่นาหลวงเมืองเพชร. เพชรนิวิสัยแม่กาจีน ฉบับที่ 93 เดือนพฤษภาคม
 2555 : 26-37
- ประเทือง คชทาน. สัมภาษณ์, 18 มีนาคม 2556
- ประไพ เพชรน้ำเขียว. ผู้ปั้นหม้อตาลรุ่นสุดท้าย. สัมภาษณ์, 17 มีนาคม 2556
- ปิ่นรัชฎ์ กาญจนนิจฐิติ. การอนุรักษ์มรดกสถาปัตยกรรมและชุมชน. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: โรง
 พิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2552.
- ปิยฤกษ์ อินทะจักร. ภัณฑารักษ์ปฏิบัติการประจำพระนครคีรี. สัมภาษณ์, 9 มีนาคม 2555
- พงษ์ศักดิ์ วัฒนสินธุ์. เอกสารประกอบการสอนวิชา ภูมิทัศน์เมือง, 2554.
- พระนครคีรี. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.bloggang.com/viewblog.php?id=pn2474&date=22-03-2011&group=38&gblog=14> [22 กรกฎาคม 2555]
- พระนครคีรี. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.guidetourthailand.com/phetchaburi/places-pranakornkeeree-historical-park.php> [22 กรกฎาคม 2555]
- มนู อุดมเวช. เพชรบุรีสมัยอยุธยาและรัตนโกสินทร์ตอนต้น. เพชรบุรี: วิทยาลัยครูเพชรบุรี, 2537.
- มหาดไทย, กรม. ตำนานจังหวัดเพชรบุรี. พิมพ์แจกในงานพระราชทานเพลิงศพ อำมาตย์ตรี พระ
 ศรีวรรา, 2479.
- ยงชนิศร์ พิมพ์เสถียร. การปรับปรุงฟื้นฟูเมืองและการอนุรักษ์เมือง. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ:
 สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2556.

ยุพดี รักเจียม. หัวหน้าชุมชนหน้าพระลาน. สัมภาษณ์, 16 มีนาคม 2556

โรงเรียนพรหมานุสรณ์จังหวัดเพชรบุรี. พระพุทธรูปเจ้าหลวงกับเมืองเพชร. พิมพ์ครั้งที่ 1. เพชรบุรี: เพชรบุรีการพิมพ์, 2537.

ละครชาตรีเมืองเพชร.[ออนไลน์].แหล่งที่มา: <http://www.lakornchatree.com/html/de50.php> [23 สิงหาคม 2556]

วัดปลับปลาชัย. อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพพระครูอาทรวชิรธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 1. เพชรบุรี: เพชรภูมิออฟเซตการพิมพ์, 2537

ศิริ ชะริโต. หัวหน้าชุมชนไร่จิง. สัมภาษณ์, 16 มีนาคม 2556

ศิลปากร, กรม. อุทยานประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: ไทภูมิ พับลิชชิ่ง, 2552

ส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม, กรม. แม่น้ำเพชรบุรี แม่น้ำ 1 ใน 1 เมือง. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: โกล ทองมาสเตอร์พริ้นท์.

สถาบันอาศรมศิลป์. ทำน้ำวัดปลับปลาชัย. 2556

สมชัย เขียมจำริณสุข. หัวหน้าชุมชนนามอญ. สัมภาษณ์, 17 มีนาคม 2556

สมบูรณ์ แก่นตะเคียน. ประวัติศาสตร์เมืองเพชรบุรี. เพชรบุรี : วิทยาลัยครูเพชรบุรี, 2529.

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรมและคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร. แนวทางการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรม. กรุงเทพฯ: สำนักงาน คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2549.

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. 2551. การจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมชุมชน. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. แนวทางการจัดการป้ายในพื้นที่วัฒนธรรม. สำนักงาน กิจการโรงพิมพ์ องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก, 2552

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. ชุดความรู้ด้านการอนุรักษ์ พัฒนา และบริหารจัดการเมืองเก่าเล่มที่ 1 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเมืองเก่าในประเทศไทย. กรุงเทพฯ: กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2554.

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. ชุดความรู้ด้านการอนุรักษ์ พัฒนา และบริหารจัดการเมืองเก่าเล่มที่ 2 แนวคิดและหลักเกณฑ์โดยทั่วไปเกี่ยวกับการอนุรักษ์ พัฒนาและฟื้นฟูเมืองเก่า. กรุงเทพฯ: กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2554.

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. ชุดความรู้ด้านการอนุรักษ์ พัฒนา และบริหารจัดการเมืองเก่าเล่มที่ 3 ระเบียบ กฎหมายและข้อบังคับที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์

และพัฒนาเมืองเก่าในประเทศไทย. กรุงเทพฯ: กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2554.

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. ชุดความรู้ด้านการอนุรักษ์ พัฒนา และบริหารจัดการเมืองเก่าเล่มที่ 5 การจัดทำแผนงาน/โครงการอนุรักษ์ พัฒนาและบริหารจัดการเมืองเก่าสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง. กรุงเทพฯ: กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2554.

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. รายงานโครงการกำหนดขอบเขตพื้นที่เมืองเก่าเพชรบุรี, 2555

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. โครงการกำหนดขอบเขตพื้นที่เมืองเก่าเชียงใหม่. กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ, 2553

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. ชุดความรู้ด้านการอนุรักษ์ พัฒนา และบริหารจัดการเมืองเก่า เล่มที่ 2 แนวคิดและหลักเกณฑ์โดยทั่วไปเกี่ยวกับการอนุรักษ์ พัฒนา และฟื้นฟูเมืองเก่า. กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. กรุงเทพฯ, 2554.

สำนักงานโยธาธิการและผังเมืองจังหวัดเพชรบุรี. รายงานวิเคราะห์ข้อมูลผังเมืองรวมเพชรบุรี. เพชรบุรี: สำนักงานโยธาธิการและผังเมืองจังหวัดเพชรบุรี, 2542

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเพชรบุรี. เพชรเมืองงาม งามงานสกุลช่างเมืองเพชร. พิมพ์ครั้งที่3. กรุงเทพฯ: NTS PRINTING, 2552.

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเพชรบุรี. เพชรเมืองงาม งามวัฒนธรรม ประเพณี การละเล่นพื้นบ้าน. พิมพ์ครั้งที่3. กรุงเทพฯ: NTS PRINTING, 2551.

สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดเพชรบุรี. สถาปัตยกรรมเรือนยอดจังหวัดเพชรบุรี. เพชรบุรี: สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดเพชรบุรี, 2540.

สำราญ รัตนไพบูลย์กิต. หัวหน้าชุมชนต้นมะม่วง. สัมภาษณ์, 16 มีนาคม 2556

สิรินทิพย์ สินแสงแก้ว. แนวทางการปรับเปลี่ยนภูมิทัศน์วัฒนธรรมตามโครงการนำร่องการบริหารจัดการและพัฒนาพื้นที่การเกษตรเป็นพื้นที่รองรับน้ำนอง เพื่อบรรเทาอุทกภัยตามแนวพระราชดำริแก้มลิง อำเภอบางบาล จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, ภาควิชาสถาปัตยกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2552

สุจิตรา บุญประกอด. หัวหน้าชุมชนวัดลาด. สัมภาษณ์, 16 มีนาคม 2556

สุศรา สุธงษาและคณะ. หนังสือชุด “นักเดินทาง เพื่อความเข้าใจในแผ่นดิน เพชรบุรี”. พิมพ์ครั้งที่

1. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สารคดี, 2547

แสนประเสริฐ ปานเนียม. อาจารย์มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี. สัมภาษณ์, 27 มกราคม 2556

องค์การบริหารส่วนตำบลช่องสะแก.[ออนไลน์].แหล่งที่มา:

<http://www.chongsakae.go.th/site/index.php?option=com>

[_content&view=article&id=47&Itemid=65](#) [21 กรกฎาคม 2555]

องค์การบริหารส่วนตำบลธงชัย.[ออนไลน์].แหล่งที่มา:

<http://www.thongchai.go.th/about/index.php> [21 กรกฎาคม 2555]

องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านหม้อ.[ออนไลน์].แหล่งที่มา:

http://banmor.go.th/index.php?option=com_content&view=article&id=52&Itemid=64[21

กรกฎาคม 2555]

องค์การบริหารส่วนตำบลไร่ส้ม.[ออนไลน์].แหล่งที่มา: <http://www.raisom.go.th/web/> [21

กรกฎาคม 2555]

อัครวุฒิ กมลลาสน์ ณ อรุษา. การศึกษาเพื่อเสนอแนะแนวทางการอนุรักษ์โบราณสถานและพัฒนาเมืองเพชรบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534

อิโค โมส. กฎบัตรอิโคโมสว่าด้วยการสื่อความหมายและการนำเสนอแหล่งมรดกวัฒนธรรม. แปลโดย เสาวลักษณ์ พงษ์ชา โปษะนันท์, 2550.

ภาษาอังกฤษ

Jane Lennon and & Steve Mathews. Cultural landscape management guidelines. 1996.

ICOMOS. Charter for the Conservation of Historic Townscape Urban Areas

(Washington Charter). 1987.

Daisaku Kadokawa. Conservation, Revitalization and Creation of Kyoto Landscape. 2007.

Kevin Lynch. The Image of the City. USA: Cambridge, MIT Press. 1960

Feilden, M. Bernard & Jokilehto, Jukka. Management Guidelines for World Cultural Heritage Sites, Rome: ICCROM. 1993.

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวมัทนา สุพรศิลป์ เกิดเมื่อวันที่ 23 ตุลาคม พ.ศ. 2530 สำเร็จการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาจาก โรงเรียนเบญจมเทพอุทิศ จังหวัดเพชรบุรี สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาสถาปัตยกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์จากสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง ในปี 2554 และได้เข้าศึกษาต่อในระดับปริญญาโทมาบัณฑิตในปีต่อมาที่สาขาภูมิสถาปัตยกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย